

22 maj

Debatter m. m.

Tisdagen den 22 maj

Sid.

Reformering av den obligatoriska skolan m. m. 4

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 22 maj

Bevillningsutskottets memorial nr 53, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt 3

— nr 54, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut rörande omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror m. m. 3

Tisdagen den 22 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Justerades protokollen för den 15 och 16 innevarande månad.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående yrkesutbildningen på trädgårdsområdet och stödet till trädgårdsnäringsens rationalisering, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande yrkesutbildningen på skogsbrukets område, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, såvitt angår jordbruksärenden;

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, såvitt propositionen avser jordbruksärenden;

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronoegendom, m. m.; och

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillsyn över skogar tillhörande allmänna inrättningar av kyrklig natur m. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statlig sjuksköterskeskola i Norrköping;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till ortopediska hjälpmedel och hörapparater m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett institut för exportkrediter, m. m., såvitt propositionen avser medelsanvisning;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett institut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora näringsföretag, m. m., såvitt propositionen avser medelsanvisning; samt

nr 274, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets memorial nr 53, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 37 i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt.

Utskottets anmälan lades till handlingarna.

De i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Herr talmannen yttrade, att under försättning att de nu godkända voteringspropositionerna bleve godkända även av andra kammaren, enligt överenskommelse med nämnda kammares talman gemensam omröstning över dessa voteringspropositioner komme att anställas vid kamrarnas sammanträden under morgondagen. Gemensam omröstning komme då också, såsom förut meddelats, att äga rum i fråga om anslag till S:t Lukasstiftelsen.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial nr 54, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 39 i anledning av väckta motioner om omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror m. m.

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

Föredrogs ånyo särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reformering av den obligatoriska skolan m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln beräkna

till Skolöverstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 6 911 000 kronor,

till Skolöverstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 047 000 kronor,

till Länsskolnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 5 235 000 kronor,

till Länsskolnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 284 000 kronor,

till Läroboksnämnden ett förslagsanslag av 170 000 kronor,

till Bidrag till skolbibliotek ett förslagsanslag av 2 260 000 kronor,

till Åtgärder i samband med skolreformens genomförande ett reservationsanslag av 2 800 000 kronor,

till Folkskolor m. m.: Pedagogiskt stimulationsbidrag ett förslagsanslag av 13 300 000 kronor,

till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet ett förslagsanslag av 102 000 000 kronor,

till Vidareutbildning av folkskollärare ett reservationsanslag av 910 000 kronor samt

till Lärares fortbildning m. m. ett reservationsanslag av 3 100 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:ts i propositionen nr 54, vilken hänvisats till särskilda utskottet, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 23 februari 1962, föreslagit riksdagen att i överensstämmelse med vad departementschefen förordat

1. besluta, att från och med den 1 juli 1962 en allmän kommunal obligatorisk skola, benämnd grundskolan, skulle in-

föras med uppgift att i samarbete med hemmen främja elevernas allsidiga utveckling samt att därvid meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter;

2. godkänna i propositionen angivna grunder och riktlinjer för grundskolans organisation och verksamhet innebärande

a) att grundskolan skulle omfatta nio årskurser, fördelade på lågstadium, mellanstadium och högstadium, vart och ett om tre årskurser,

b) att lågstadiet och mellanstadiet skulle omfatta en för alla elever gemensam studieväg,

c) att det på högstadiet skulle finnas olika studievägar, på vilka undervisning meddelades i årskurserna 7 och 8 i ämnen, som voro gemensamma för alla elever, och i olika tillvalda ämnen eller ämnesgrupper samt i årskurs 9 på särskilda linjer,

d) att eleverna skulle följa högstadiets studievägar efter fritt, successivt val,

e) att klasser och grupper samt specialundervisning skulle anordnas enligt i propositionen förordade grunder,

f) att läsåret i grundskolan skulle omfatta 39 veckor samt timplanen upptaga 20 veckotimmar i årskurs 1, 24 i årskurs 2, 30 i årskurs 3, 34 i årskurs 4 samt 35 veckotimmar i var och en av övriga årskurser, med möjlighet att i vissa ämnen företaga gruppuppdelning eller meddela frivillig undervisning enligt i propositionen förordade grunder, samt

g) att grundskolan i övrigt skulle i sina huvuddrag få den utformning och det innehåll, som departementschefen i skilda hänseenden förordat;

3. besluta, att det i grundskolan skulle finnas lärare och andra befattningshavare i enlighet med i propositionen angivna riktlinjer samt godkänna i propositionen förordade grunder för befattningshavarnas anställnings- och tjänstgöringsförhållanden;

4. godkänna i propositionen förordade grunder för statsbidrag till driftkostnader, byggnadsarbeten och pedagogisk utrustning m. m. för grundskolan;

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

5. godkänna i propositionen förordade riktlinjer för övergången till grundskolan;

6. besluta, att folkskolan, realskolan och flickskolan skulle avvecklas i den ordning departementschefen förordat;

7. besluta, att fackskolor skulle anordnas och organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen förordade riktlinjer;

8. godkänna i propositionen förordade riktlinjer för anordnande av statsunderstödda privata skolor;

9. godkänna i propositionen förordade grunder för de tekniska gymnasiernas ekonomiska förvaltning;

10. godkänna i propositionen förordade grunder för anordnande av skolhälsovården vid statliga skolor under skolstyrelsens förvaltning samt vid yrkesskolor ävensom för statsbidrag avseende skolhälsovården vid sistnämnda skolor;

11. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit i propositionen;

12. bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna grunder och riktlinjer utfärda de bestämmelser och andra föreskrifter, fatta de beslut samt i övrigt vidtaga de åtgärder, som fordrades för genomförandet av den av departementschefen förordade reformeringen av skolväsendet.

Vidare hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 54 föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för skolöverstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i propositionen förordat,

dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för skolöverstyrelsen, att tillämpas från och med budgetåret 1962/63,

dels till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 under åttonde hu-

vudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 955 000 kronor,

dels till Skolöverstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 047 000 kronor,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för länsskolnämnderna, som föranleddes av vad departementschefen i propositionen förordat,

dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för länsskolnämnderna, att tillämpas från och med budgetåret 1962/63,

dels till Länsskolnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 255 000 kronor,

dels till Länsskolnämnderna: Omkostnader för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 284 000 kronor,

dels till Läroboksnämnden för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 170 000 kronor,

dels besluta, att nu utgående statsbidrag till primärkommunernas kostnader för skolbibliotek skulle avlösas enligt av departementschefen förordade grunder,

dels till Bidrag till skolbibliotek för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 257 000 kronor,

dels till Pedagogiskt utvecklingsarbete inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 050 000 kronor,

dels till Pedagogiska hjälpmedelscentraler för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 292 000 kronor,

dels till Information om skolreformen för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 475 000 kronor,

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

dels till Bidrag till pedagogisk utrustning m. m. för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 13 300 000 kronor,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva, att statsbidrag finge utgå till kostnaderna för byggnadsarbeten m. m. vid privata skolor i enlighet med vad departementschefen i propositionen förordat,

dels till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 102 000 000 kronor,

dels till Vidareutbildning av lärare m. m. för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 800 000 kronor,

dels till Lärares fortbildning m. m. för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 680 000 kronor.

Av Kungl. Maj:t förordade grunder och riktlinjer för grundskolans organisation och verksamhet innebure bland annat, att grundskolan skulle indelas i tre treåriga stadier, varav de två första förutsattes arbeta helt utan organisatorisk differentiering. I årskurserna 7 och 8 föresloges eleverna under den större delen av veckans lektioner hållas samlade i från mellanstadiet så långt möjligt oförändrade klasser i en för alla gemensam undervisning. För den mindre delen av undervisningstiden i dessa årskurser hade föreslagits ett antal alternativa grupper av tillvalsämnen. Vid undervisningen i dessa ämnen avsåges eleverna sammanföras till undervisningsgrupper enligt sina tillval. Läroplanen för nionde årskursen upptog fem sektorer med tillsammans nio linjer varav vissa med mer teoretisk, andra åter med mer praktisk inriktning.

Den totala undervisningstiden för eleverna under den nioåriga skolgången hade föreslagits minskad från för närvarande i försöksskolan 293 veckotimmar till 283. Årskurserna 1—4 skulle bibehålla sina nuvarande timtal, medan övriga årskurser hade föreslagits få genomgåen-

de 35 timmar per vecka. Reduktionen av undervisningstiden möjliggjordes bland annat genom en grundlig och fördomsfri omprövning inom rimliga gränser av ämnens fördelning och lärostoff. Specialundervisningen hade föreslagits få förbättrade betingelser.

Läroplanen karakteriserades genomgående av strävan efter en för alla medborgare förbättrad allmän utbildning med en likaledes för alla gemensam kärna, som vore så stor som möjligt. Denna strävan hade lett till återhållsamhet i fråga om såväl antalet skilda studievägar som graden av specialisering inom dessa. De praktiskt inriktade linjerna i nionde årskursen hade sålunda begränsats till fyra, alla med en brett upplagd grundutbildning siktande inte mot olika yrken utan mot breda sektorer av yrkes- och näringslivet.

Studiet av det första främmande språket — engelska — hade föreslagits börja ett år tidigare än nu och bli obligatoriskt för alla normalklasselever i årskurserna 4—7.

Praktisk yrkesorientering på arbetsplatser i samhället utanför skolan hade föreslagits bli obligatorisk för samtliga elever i åttonde årskursen under tre veckor med vissa möjligheter till variation i praktiktidens längd.

I syfte att giva lärarna goda möjligheter att förverkliga målsättningen för grundskolan, bland annat att giva varje elev en efter hans förutsättningar avpassad utbildning, hade i första hand föreslagits tre omfattande åtgärder, vilka var för sig och än mer tillsammans borde kunna giva en avsevärd höjning av den pedagogiska effektiviteten i vidaste mening. Sålunda borde antalet elever i grundskolans klasser främst på mellan- och högstadierna minskas betydligt — ingen klass skulle normalt vara större än 25 elever på lågstadiet och 30 elever i övriga årskurser — en genomgripande upprustning skulle företagas av skolans tillgång på olika slag av undervisningshjälpmedel samt lärarfortbildningen genom skilda åtgärder ytterligare intensifieras.

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

Förslag om förstärkning av tillsynsläroorganisationen hade även framförts.

För att giva den mer direkta elevvården och därmed sammanhängande uppgifter bättre betingelser hade föreslagits förstärkta insatser på det skolpsykologiska området och inom skolhälsovården. Sålunda hade bland annat förordats successivt inrättande av en statlig skolpsykologorganisation, omfattande en psykologtjänst m. m. vid varje länskolnämnd.

Som ett direkt komplement till grundskolan hade föreslagits upprättande av tvååriga, frivilliga kommunala påbyggnader på densamma — med namnet fackskolor — svarande huvudsakligen mot fyra av linjerna på grundskolans högstadium. Samtidigt hade föreslagits, att praktiska realskolan och flickskolan successivt skulle avvecklas. Även privata skolors liksom folkhögskolans ställning i den förändrade skolorganisationen berördes i propositionen.

En plan hade framlagts för allmän övergång till grundskolorganisationen under tiden 1962—1972 med samtidig avveckling av folkskola och realskola. Fackskolorganisationen beräknades genomförd under tiden 1965—1970. Reformen av den obligatoriska skolan i enlighet med dessa förslag beräknades komma att höja samhällets utgifter för denna del av skolväsendet från omkring 1,8 miljarder kronor redovisningsåret 1962/63 till omkring 2,3 miljarder kronor redovisningsåret 1972/73, en ökning som dock till viss del motsvarades av bortfallande kostnader för skolformer, som skulle avvecklas.

I samband med propositionen nr 54 hade till behandling av särskilda utskottet hänvisats följande — i enlighet med statsutskottets memorial nr 44 — till statsutskottet tidigare hänvisade motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergh, Ragnar, m. fl.* (I: 11) och den andra inom andra kammaren av herr *Palm m. fl.* (II: 32), i vilka hemställts, att

riksdagen måtte dels uttala, att det framtida skolbyggandet borde kännetecknas av att andelen paviljonger eller därmed jämställda skollokaler ökades väsentligt på bekostnad av byggande av s. k. permanenta skollokaler, i syfte att öka antalet klassrum och därigenom möjliggöra ett i förhållande till nuläget lägre elevantal i den obligatoriska skolans klasser; *att* förutsättningarna för att realisera detta önskemål borde skapas genom gynnsammare bestämmelser för statsbidrag till paviljonger i kombination med restriktivare bestämmelser för statsbidrag till s. k. permanenta skollokaler; *att* utformningen av statsbidragsbestämmelserna avseende icke blott s. k. permanenta skollokaler utan även paviljonger borde byggas på principen om skatteunderlagsgradering för att skillnaden mellan skattesvaga och skattestarka kommuners olika bärkraft skulle utjämnas; *samt att* gällande bestämmelser för skolbyggnadsärendens behandlingsgång i vad avsåge behovsprövning och projektering om möjligt skulle förenklas, framför allt i syfte att i förening med gynnsammare bidragsbestämmelser rörande paviljongbyggande stimulera till omprövning av redan beslutade skolanläggningsprojekt; dels hos Kungl. Maj:t hemställa, att synpunkterna i motionerna måtte läggas till grund för en genomgripande översyn av statsbidragsbestämmelserna för byggande av skollokaler;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Widén* (I: 12) samt den andra inom andra kammaren av herr *Helén m. fl.* (II: 28), i vilka anhållits, att riksdagen, med bifall till skolöverstyrelsens framställning om prövande av disciplinfrämjande åtgärder i 200 rektorsområden, under åttonde huvudtiteln för året 1962/63 måtte bevilja 1 100 000 kronor för uppdelning av klasser och 300 000 kronor för handledning vid elevernas kvarstannande efter skoldagens slut, samt att riksdagen, likaledes med bifall till skolöverstyrelsens förslag, måtte medgiva, att statsbidrag för organiserad läxhjälp i ett antal kommuner finge utgå samt under åttonde huvudtiteln uppföra

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

ett härför erforderligt belopp på 400 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Svenson m. fl.* (I: 61) och den andra inom andra kammaren av herr *Grebäck m. fl.* (II: 76);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström m. fl.* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Dahlgren m. fl.* (II: 309), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en snar och förutsättningslös utredning beträffande folkhögskolans ställning och uppgifter i det framtida utbildningsväsendet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aspling* och herr *Elowsson, Nils* (I: 407) samt den andra inom andra kammaren av herr *Lindkvist m. fl.* (II: 496), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle i princip besluta om införandet av fem dagars skolvecka i takt med arbetslivets övergång till fem dagars arbetsvecka;

dels en inom andra kammaren av herr *Hedin m. fl.* väckt motion (II: 9), vari hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om att en utredning omedelbart måtte tillsättas med uppgift att skyndsamt utreda folkhögskolans framtida ställning och uppgifter med särskilt avseende på att folkhögskolan även i framtiden skulle utgöra ett utvecklingsbart led i det fria och frivilliga folkbildningsarbetet;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Palm m. fl.* väckt motion (II: 83).

Vidare hade särskilda utskottet i förevarande sammanhang behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Karlsson, Göran, m. fl.* (I: 577) och den andra inom andra kammaren av herr *Alemyr m. fl.* (II: 681), i vilka anhållits, att riksdagen, med instämmande i vad departementschefen anfört med avseen-

de på ämnet kristendoms-kunskap, måtte besluta att ersätta denna ämnesbeteckning med ämnesbeteckningen religions-kunskap;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* och herr *Widén* (I: 578) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hamrin* i Jönköping och *Carlsson* i Huskvarna (II: 694), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att den nu föreslagna obligatoriska skolan skulle benämnas folkskola;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Jacobsson, Gösta, m. fl.* (I: 579) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamilton m. fl.* (II: 701), i vilka hemställts, att en särskild utredning om privatskolornas framtida ställning inom skolorganisationen och utformningen av statsbidragen i de aktuella klasserna måtte tillsättas snarast och att utredningen måtte tillföras sakkunskap från privata externat- och internatskolor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* (I: 580) och den andra inom andra kammaren av fru *Gunne* (II: 700);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Olsson, Erik, m. fl.* (I: 581) och den andra inom andra kammaren av herr *Alemyr m. fl.* (II: 698);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wirmark m. fl.* (I: 582) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 702), i vilka anhållits,

A. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t

1. måtte giva till känna vad i motionerna anförts i fråga om kristendomsundervisningens betydelse för de ungas fostran samt i fråga om tolkningen av objektivitetskravet i undervisningen,

2. måtte uttala sig för att kristendomsämnet borde beredas plats även i nionde årskursens mera yrkesbetonade linjer i grundskolan,

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

3. måtte göra ett uttalande om att vid den kommande överarbetningen av förslaget om de nya tvååriga fackskolorna kristendomsämnet borde beredas plats förutom i den humanistiska jämväl i de tre övriga fackskolorna,

4. måtte giva till känna det i motionerna redovisade behovet av vidareutbildningskurser även för kristendoms lärare, samt

B. att riksdagen för vidareutbildningskurser för kristendoms lärare måtte anvisa ett förslagsanslag å 40 000 kronor och således uppräknat det i propositionen begärda förslagsanslaget till Vidareutbildning av folkskollärare m. fl. till 1 840 000 kronor för budgetåret 1962/63;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 584) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 719), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle

1. besluta, att statsbidragen till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet skulle skatteunderlagsdifferentieras i enlighet med vad i motionerna anförts,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att härför erforderliga tillämpningsanvisningar måtte utfärdas,

3. till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 126 000 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 585) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 718), i vilka hemställts, att riksdagen måtte

I. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid fastställande av läroplan för grundskolan det i propositionen framlagda förslaget måtte ändras så, att till ämnet kristendoms kunskap ansloges 1 veckotimme i årskurs 7, 2 veckotimmar på linjerna g, h, t, m och s i årskurs 9 och 1 veckotimme på övriga linjer i årskurs 9, att till ämnet svenska på linjerna g, h,

t, m och s ansloges 4 veckotimmar, därav en förstärkt veckotimme, att till tillvalsämnena på linjerna mek, ha, ht och p i årskurs 9 ansloges 21 veckotimmar samt att till alternativt slöjd och musik ansloges 1 veckotimme i årskurs 7 i enlighet med skolberedningens förslag; att familjekunskap så snart ske kunde måtte införas som obligatoriskt ämne för alla elever i årskurs 9; att de nu föreslagna maximitalen för elevantalet per klass inom fem år skulle sänkas med ytterligare 3 elever, så att läsåret 1967/68 ingen klass normalt skulle omfatta mer än 22 elever på lågstadiet respektive 27 elever på mellan- och högstadierna; att en ytterligare sänkning skulle kunna genomföras i årskurserna 4—9 från och med läsåret 1970/71, så att ingen klass då skulle normalt omfatta mer än 25 elever; att linje i årskurs 9 vid mindre högstudier måtte inrättas, då minst 9 elever anmält sig till linjen i fråga, om årskursens sammanlagda elevantal utgjorde 60 eller mindre, då minst 10 elever anmält sig till linjen i fråga, om årskursens sammanlagda elevantal utgjorde 61—65, samt då minst 11 elever anmält sig, om årskursens sammanlagda elevantal utgjorde 66—70, samt att vad i motionerna i övrigt anförts om glesbygdernas skolproblem måtte beaktas; att skolpsykologverksamheten, skolkuratorsverksamheten, yrkesvägledningsverksamheten m. m. måtte utredas i enlighet med vad i motionerna anförts samt därav föranledda förslag skyndsamt framläggas; att handledningsmaterial för samarbetet mellan hem och skola skyndsamt måtte utarbetas och tillhandahållas; att frågan om införande av s. k. eftersittning som påföljd vid ordningsöverträdelser i skolan måtte prövas och därav föranledda förslag skyndsamt framläggas; att sakkunniga för allsidig utredning rörande yrkesutbildningens organisation, utformning och utveckling m. m. skyndsamt måtte tillsättas; att de sakkunniga som tillkallats för översyn av fackskolornas kursplaner m. m. måtte erhålla uppdrag att förutsättningslöst utreda de i motionerna berörda spörsmålen om fackskolornas och folkhögskolornas uppgift och ställning m. m. samt att

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

i anledning härav de sakkunnigas sammansättning måtte kompletteras; att vederbörliga utredningar och organ måtte erhålla uppdrag att vidtaga åtgärder i syfte att så öka lärarutbildningen att i motionerna förordade sänkningar av klassernas storlek underlättades; att ämnet familjekunskap måtte ingå i lärarutbildningen i syfte att möjliggöra obligatorisk undervisning i årskurs 9 i ämnet och att i samma syfte fortbildningskurser i ämnet måtte anordnas utan dröjsmål; samt att terminskurser måtte anordnas för vidareutbildning av folkskollärare i ämnet kristendoms-kunskap;

II. för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa

a) till Lärares fortbildning m. m. ett reservationsanslag av 4 700 000 kronor, och

b) till Vidareutbildning av lärare m. m. ett reservationsanslag av 1 800 000 kronor; samt

III. beakta vad i motionerna i övrigt anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Carlsson, Eric* (I: 586) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Boo* och *Gustavsson* i Alvesta (II: 708), i vilka anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsamt utredning om folkhögskolans framtida ställning och arbetsuppgifter i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Carlsson, Eric* (I: 588) och den andra inom andra kammaren av herr *Boo* (II: 707), i vilka föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att i utpräglade glesbygder klassindelningstalet 25 måtte tillämpas beträffande årskurserna 7—9, samt att förstärkningsanordningar i en för ett fullgott skolresultat erforderlig omfattning likaledes måtte medgivas i dessa bygger;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström m. fl.* (I: 589) och den andra

inom andra kammaren av herr *Rydén m. fl.* (II: 731), i vilka hemställt, att riksdagen måtte besluta, att anordningar skulle vidtagas för skapandet av en estetiskt betonad studieväg genom upprättande av tillvalsämnesgrupper i årskurs 7 och 8 samt att en estetisk linje skulle konstitueras i årskurs 9 benämnd 9 e;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eskilsson* och *Ringaby* (I: 590) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hæggbloom* och *Källenius* (II: 713), i vilka anhållits, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag att den allmänna obligatoriska skolan skulle benämnas grundskola och i stället besluta, att benämningen skulle vara folkskola;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eskilsson* och *Ringaby* (I: 591) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hæggbloom m. fl.* (II: 712), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle beakta av motionärerna anförda synpunkter på klassföreståndarfrågan;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eskilsson* och *Ringaby* (I: 592) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Göingegården *m. fl.* (II: 724), i vilka hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om att en utredning måtte tillsättas med uppgift att utreda folkhögskolans framtida ställning och uppgifter i det svenska fria och frivilliga folkbildningsarbetet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (I: 593) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 717), i vilka anhållits, att riksdagen måtte

A. besluta,

1. att sambandet mellan kunskapsmeddelande å ena sidan samt å den andra grundläggande allmänbildning och fosteran skulle klart fastslås vid angivande av den obligatoriska skolans målsättning;

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

2. att delningstalen för elevantalet i klasserna tillika skulle utgöra maximum;

3. att antalet elever på mellanstadiet skulle maximeras till 25 per klass i stället för i propositionen föreslagna 30;

4. att kommuner i glesbygderna skulle hava rätt tillämpa lägre maximumtal med avseende å elevantalet i klasserna än som eljest gällde;

5. att grundskolornas lokala ledning skulle äga rätt att, i den utsträckning så vore påkallat av praktiska omständigheter, föra samman eleverna i högsta- diets sjunde respektive åttonde årskurs i klassavdelningar på grundval av elevernas fria val av ämnen och alternativkurser;

6. att möjlighet skulle beredas eleverna att välja alternativkurser i ett större antal ämnen än i propositionen föreslagits, däribland även i orienterings- och övningsämnen;

7. att kristendomsundervisning skulle meddelas på samtliga linjer i nionde årskursen, alltså även på de praktiskt dominerande linjerna;

8. att alla skolor, även i glesbygderna, skulle på högsta- diet giva eleverna möjlighet att läsa minst två främmande språk;

9. att betygsättningen skulle ske med utgångspunkt från klart definierade kursfordringar;

10. att de vid sidan av grundskolan under dennas uppbyggnadstid verksamma obligatoriska skolorna av annan form skulle beredas samma möjligheter och förutsättningar för sin verksamhet som grundskolan vad avsåge materiella resurser; samt

B. uttala,

1. att målsättningen i fråga om maximumtalen för elevantalet i klasserna på längre sikt borde vara en sänkning i förhållande till vad i propositionen föreslagits för låg- och högsta- diet respektive vad ovan under A 3 föreslagits för mellanstadiet;

2. att åtgärder i enlighet med vad i motionerna anförts borde vidtagas för att öka rekryteringen av lärare, ej minst i glesbygderna;

3. att möjligheterna till undervisning på låg- och mellanstadierna i bygdeskolorna borde utsträckas väsentligt;

4. att undervisning i de s. k. övningsämnen i möjligaste mån borde anföras åt övningsskolor;

5. att möjligheter borde tillskapas att variera de praktiska linjerna på högsta- diet med hänsyn till den ort där skolan vore belägen och till skolans rekryteringsområde;

6. att formerna för övergång från grundskolan till yrkesskolor borde närmare utredas med utgångspunkt från att yrkesskolorna finge en med fackskolorna parallell ställning;

7. att eleverna borde beredas möjlighet att i nionde årskursen välja ett tredje främmande språk;

8. att elevernas och föräldrarnas val av studieväg borde ske i samråd med elevernas lärare;

9. att jämsides med grundskolans uppbyggnad borde bedrivas intensifierad verksamhet vid statens försöksskolor och i andra lämpliga former för att klarlägga olika organisationsformers och andra faktors inverkan på val av studieväg;

10. att erfarenheterna från grundskolans uppbyggnad och från den fortskridande skolreformen borde kontinuerligt samlas, analyseras och regelbundet redovisas; och

11. att vid utformningen av den nya grundskolan även i övrigt borde iakttagas vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* (I: 594) och den andra inom andra kammaren av herr *Westberg* (II: 737), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att beräkningen av antalet slöjdgrupper skulle grundas på elevantalet i klassen i stället för i skol-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

enheten; att på låg- och mellanstadiet klass eller grupp i trä- och metallslöjd och jämförliga slöjdarter samt i textilslöjd och jämförliga slöjdarter skulle delas i två grupper, om elevantalet vore lägst 17, varvid dock förutsattes att samundervisning om möjligt skulle ordnas, om elevantalet i grupp understeg 5; samt att anvisa de ytterligare medel som föränleddes av ovan angivna yrkanden;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* och fröken *Ljungberg* (I: 595) samt den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.* (II: 738), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att antalet elever för heltidsanställd skolsköterska skulle utgöra högst 1 200;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* (I: 596) samt den andra inom andra kammaren av herr *Boija* och fröken *Elmén* (II: 706), i vilka anhållits, att riksdagen måtte uttala att, utöver 4 veckotimmar i årskurs 7, ämnet hemkunskap borde tilldelas ytterligare 1 veckotimme i årskurs 9; samt att ett särskilt ämne »Barnavård och familjekunskap» borde införas i årskurs 9 omfattande totalt 1 veckotimme;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* (I: 597) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 711), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening tillkännagiva, att specialutbildade lärare i övningsämnen på grundskolans mellanstadium borde bibehållas i den utsträckning detta lokalmässigt låte sig göra;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hanson, Per-Olof* (I: 598) samt den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås och *Björkman* (II: 722), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att den estniska folkskolan i Stockholm skulle, så snart ske kunde, förses med ett högstadium, avsett att möjliggöra direkt övergång från

denna folkskola till det estniska gymnasiet, ävensom att härför erforderliga kostnader måtte bestridas av motsvarande anslag för den svenska grundskolan och i enlighet med för denna gällande grunder;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.* (I: 599) och den andra inom andra kammaren av fru *Renström-Ingenäs m. fl.* (II: 730), i vilka anhållits, att statsbidrag måtte kunna utgå även till konfessionella skolor som i övrigt i allt väsentligt uppfyllde fordringarna för den undervisning som meddelades inom det allmänna skolväsendet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hedström m. fl.* (I: 600) och den andra inom andra kammaren av herr *Svanberg m. fl.* (II: 732), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att kungl. skolöverstyrelsen vid uppbyggnaden av den i propositionen föreslagna länskolpsykologorganisationen skulle äga rätt att i län med stor ytvidd eller eljest särskilda förhållanden som försvårade länskolpsykologens arbete inrätta ytterligare en länskolpsykologtjänst;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg m. fl.* (I: 601) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 710), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte uttala, att ämnet slöjd i årskurs 8 borde tilldelas 2 fasta veckotimmar;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 602) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 729), i vilka anhållits, att riksdagen måtte

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam översyn av lärarhögskolornas och seminariernas kurs- och timplaner i syfte att möjliggöra att folkskollärarexamen i regel medförde kompetens att undervisa i engelska i klass 4—6,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att lärarutbildningen i sin hel-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

het måtte bli föremål för utredning, varvid dess kvalitativa och innehållsmässiga sida skulle beaktas med hänsyn till skolans behov och utveckling samt att, om 1960 års lärarutbildnings-sakkun-niga tilldelades detta utredningsuppdrag, detta måtte ske under samtidig vidgning av utredningens sammansättning och direktiv,

3. till Vidareutbildning av lärare m. m. för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 100 000 kronor höjt reservationsanslag om inalles 1 900 000 kronor,

4. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att de överväganden som komme till stånd angående länskonsulent-verksamhetens ekonomiska och administrativa sida måtte slutföras i så god tid, att förslag om denna verksamhets utbyggnad kunde föreläggas 1963 års riksdag,

5. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av bestämmelserna om statsbidrag till anordnandet av studiedagar i syfte att möjliggöra en utökning av bidragen till att omfatta samtliga kostnader för tre studiedagar årligen för samtliga lärare inom det allmänna skolväsendet,

6. besluta, att den fortbildningsverksamhet, till vilken skolöverstyrelsen begärt anslag men departementschefen ej förordat medelsanvisning, skulle igångsättas under år 1962 samt att medel härför skulle ställas till skolöverstyrelsens förfogande,

7. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t från skolöverstyrelsen måtte infor dra förslag om upp-läggning och innehåll av särskilda kurser för lärare efter de riktlinjer som angåves i punkten 2 i det i motionerna skisserade trepunktsprogrammet för lärarfortbildningen,

8. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemstäl-la, att Kungl. Maj:t måtte låta utfärda föreskrifter för den fortbildningsverksamhet som upptoges i punkten 3 i det i motionerna nämnda trepunktsprogrammet för lärarfortbildningen,

9. till Lärares fortbildning m. m. för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett med 3 500 000 kronor till inalles 8 180 000 kronor förhöjt reservationsanslag,

10. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att kontakter måtte etableras med Stockholms stad i syfte att möjliggöra viss samverkan i frågor rörande rikscentralens personal- och lokalbehov,

11. besluta, att länscentralerna i Malmö, Göteborg och Umeå skulle inrättas under budgetåret 1962/63,

12. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att planeringsarbetet för hjälpmedelscentralerna måtte inriktas på att samtliga länscentraler skulle vara inrättade före utgången av budgetåret 1964/65,

13. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att sådana ändringar i länskolnämndernas instruktioner måtte vidtagas, att länskolnämnderna i samarbete med kommunerna kunde trygga syftet med de pedagogiska stimulansbidragen,

14. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att sådana tilläggsdirektiv måtte utfärdas för den skoladministrativa utredningen, att en fullständig analys av det skoladministrativa området komme till stånd,

15. besluta att inrätta tillsynslärartjänster vid alla de skolenheter, som hade två eller flera klasser,

16. hemställa, att Kungl. Maj:t måtte överväga sådan ändring i skolstadgan, att tjänstgöringsskyldigheten för rektor, som tillika vore skolchef, nedsattes med 5 veckotimmar,

17. till Pedagogiska hjälpmedelscentraler för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett med 114 000 kronor höjt förslagsanslag om inalles 406 000 kronor,

18. rekommendera att av investeringsramen på 350 miljoner kronor för budgetåret 1962/63 cirka 100 miljoner kronor utnyttjas för paviljongbyggande och cirka 250 miljoner kronor för byggande av »permanent» skolor,

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

19. godkänna den i motionerna föreslagna målsättningen, att gymnastiksalsbristen i landet skulle vara avvecklad senast under budgetåret 1967/68,

20. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att i riksstaten för budgetåret 1963/64 borde upptagas en ny anslagspost benämnd Bidrag till vissa gymnastiksalsbyggen inom det allmänna skolväsendet,

21. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala angelägenheten av att förenklande bestämmelser och anvisningar skyndsamt måtte utarbetas och utfärdas i vad avsåge de statliga myndigheternas prövning av skolbyggnadsärenden;

22. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en sådan utformning av skolstadga och anvisningar, att det, i enlighet med vad i motionerna anförts, fullt tydligt framginge att undantag från regeln, att elevantalet i klass icke skulle överskrida 25 respektive 30, endast finge medgivas om det på grund av tvingande praktiska skäl visade sig nödvändigt att tillfälligt reglera förhållandena under ett pågående läsår,

23. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att planeringen av skolväsendet i hela riket måtte inriktas på att

a) de nu föreslagna maximitalen för elevantalet per klass inom fem år skulle sänkas med ytterligare 3 elever, så att läsåret 1967/68 ingen klass normalt skulle omfatta mer än 22 elever på lågstadiet respektive 27 elever på mellan- och högstadierna,

b) en ytterligare sänkning skulle genomföras i årskurserna 4—9 från och med läsåret 1970/71, så att *ingen* klass då skulle normalt innehålla mer än 25 elever,

24. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en förutsättningslös prövning av de i motionerna aktualiserade frågorna rörande dels behovet av regelbundet återkommande perioder av fortbildning för ordinarie lärare, dels önskemålet om åtgärder i syfte att minska frekvensen av lärarbyten, särskilt i de ömtåliga årskurserna 1, 6 och 7,

25. besluta, att en veckotimme per klass i årskurs 7 skulle ställas till rektors förfogande i de fall, där klassföreståndaren ej förfogade över mer än två undervisningstimmar i klassen; dock så att denna timme skulle förläggas inom skoldagens ram med utgångspunkt från de 35 veckotimmar som eleverna reguljärt skulle undervisas, varvid särskilt på schemat uppkommande håltimmar borde utnyttjas,

26. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att yrkesskolväsendet måtte bli föremål för en allsidig översyn,

27. uttala, att yrkeslärarutbildningen vid denna utredning särskilt borde uppmärksammas med hänsyn till yrkesskolans förändrade läge från rekryteringspunkt efter grundskolans genomförande,

28. uttala, att yrkesskolan borde tillförsäkras utbildningsformer som pekade mot mer kvalificerade uppgifter, varigenom samhället skulle kunna tillförsäkras kvalificerade yrkesutövare, som dels kände sitt yrke från grunden, dels hade nödiga förutsättningar för arbetsledande uppgifter av olika slag,

29. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till nästa års riksdag om upprättande av ett statligt institut för pedagogisk utbildning av yrkeslärare i huvudsak efter de riktlinjer, som uppdragits av de sakkunniga för yrkesutbildningens centrala ledning,

30. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna sin anslutning till de i motionerna redovisade synpunkterna rörande fackskolorna,

31. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid planläggningen av den nya fackskoleorganisationen vederbörlig hänsyn måtte tagas till de ungdomsskolor i internatform, som redan arbetade inom folkhögskoleförfattningarnas ram,

32. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning av folkhögskolans framtida ställning och uppgift under beaktande av det allmänna skolväsendets tillväxt och utbyggnaden av det högre folkbildningsarbetet,

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

33. uttala, att huvudman för folkhögskola borde äga rätt och möjlighet att inom denna skola, som alltjämt må kunna behålla sin ursprungliga karaktär, anordna en eller flera fackskolelinjer,

34. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala sin anslutning till vad i motionerna föreslagits i fråga om elevrådsverksamheten,

35. utöver ställningstaganden till vad under de särskilda avsnitten i motionerna yrkats beakta vad i motionerna i övrigt anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nestrup* (I: 603) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hammar* och *Källstad* (II: 716), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att ordinarie tjänster i Ao 19 redan från och med nästa budgetår skulle inrättas vid sådana realskolor, som senare komme att ersättas med högstadium;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Nyman* och *Stefanson* (I: 605) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 728), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om en — av skolans huvudmän bekostad — obligatorisk ansvarsförsäkring för eleverna vid den praktiska yrkesorienteringen samt att förslag härom senare måtte föreläggas riksdagen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman m. fl.* (I: 606) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 727), i vilka anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om att skolöverstyrelsen i samarbete med berörda myndigheter och näringslivets organisationer måtte bemyndigas föranstalta en försöksverksamhet i praktisk yrkesorientering efter de riktlinjer som föreslagits i motionerna; att läroplanen för 9p måtte omarbetas; samt att 9mek måtte ersättas av 9ih;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyström m. fl.* (I: 607), och den andra inom andra kammaren av herr *Lindahl m. fl.* (II: 721), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta om en utredning av folkhögskolans ställning och uppgifter, varvid borde behandlas såväl denna skolforms förhållande till de föreslagna humanistiska och socialekonomiska fackskolorna som dess insats i det fria och frivilliga ungdoms- och folkbildningsarbetet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ranmark m. fl.* (I: 608) och den andra inom andra kammaren av fru *Holmquist m. fl.* (II: 720), i vilka hemställts, att riksdagen måtte uttala sig för att Kungl. Maj:t vid fastställande av läroplanen för grundskolan måtte beakta i motionerna anförda synpunkter och att därvid som ett första steg måtte fastställas, att byte av slöjdart på mellanstadiet måtte äga rum under en tid motsvarande 2 veckotimmar under ett läsår;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ringaby* och *Eskilsson* (I: 609) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hæggbloom* och *Turesson* (II: 714), i vilka anhållits, att riksdagen vid behandling av den förberedande yrkesutbildningen måtte uttala sig för att i den nioåriga skolans nionde årskurs måtte beredas ökade möjligheter för sådan yrkesutbildning genom rätt till inrättande av för olika orter karakteristiska utbildningslinjer;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson* (I: 610) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren* (II: 725), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att de i förevarande motioner behandlade frågorna måtte bli föremål för översyn hos fackskolesakkunniga;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av her-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

rar *Widén* och *Hilding* (I: 611) samt den andra inom andra kammaren av fru *Nettelbrandt m. fl.* (II: 723), i vilka förslagits, att riksdagen skulle

1. besluta om införande av en förstärkningstimme i svenska i årskurs 4,

2. besluta att på mellanstadiet medge delning av slöjdgrupp, om antalet elever överstege 17, och att varje klass som regel skulle få bilda två slöjdgrupper,

3. besluta att medge inrättande av specialklasser i de fall där behov av sådan undervisning föreläge,

4. besluta, att alla skolbarn vid något eller några tillfällen skulle bli föremål för hörselprov med hjälp av audiometer och att särskilda hörselklasser i enlighet med vad som yrkats under punkt 3 skulle inrättas,

5. besluta uppräknat vederbörande anslag för budgetåret 1962/63 med det belopp som erfordrades av yrkandena ovan;

dels en inom första kammaren av herr *Carlsson, Eric* väckt motion (I: 587) vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om förbättrade möjligheter till fysisk och psykisk hälsoundersökning av främst elever, vilkas överförande till specialklass kunde komma i fråga, skyndsamt måtte prövas samt att elev ej måtte överföras till specialklass utan föräldrarnas medgivande;

dels en inom första kammaren av herr *Nilsson, Ferdinand* väckt motion (I: 604);

dels en inom andra kammaren av herr *Arvidson m. fl.* väckt motion (II: 699);

dels en inom andra kammaren av herr *Svenungsson m. fl.* väckt motion (II: 703);

dels en inom andra kammaren av herr *Antonsson m. fl.* väckt motion (II: 704);

dels en inom andra kammaren av herrar *Blidfors* och *Alemyr* väckt motion (II: 705);

dels en inom andra kammaren av herrar *Carlsson* i Huskvarna och *Hamrin* i Jönköping väckt motion (II: 709);

dels en inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* väckt motion (II: 715), vari anhållits, att riksdagen för sin del måtte uttala, att särskilda stödåtgärder borde vidtagas för beredande av läshjälp och hemarbetets förläggande till skolan samt att härför erforderliga medel borde ställas till förfogande; att den kostnadsfördelning mellan stat och kommun, som förutsattes vid införandet av fria läroböcker, fri undervisningsmateriel och fria skolmåltider, snarast borde återställas och att som riktlinje för kostnadsfördelningen i övrigt borde gälla, att staten skulle svara för samtliga merkostnader i samband med skolreformens genomförande och för framtiden övertaga huvudparten av kostnaderna för skolväsendet utan att den lokala ledningen därför på något sätt begränsades; att ämnet kristendomskunskap borde utgå som självständigt ämne i den obligatoriska nioåriga grundskolan och fackskolorna och i stället under benämningen religionskunskap ingå som en naturlig del i övriga orienteringsämnen, samt att bestämmelserna om morgonsamling borde utformas så, att de utslöte alla möjligheter till avvikelser från religionsfrihetens principer och att — i den mån morgonsamling av konfessionell karaktär förekomme — deltagandet från elevernas sida skulle vara frivilligt samt att stadgande härom borde inskrivas i skollagen;

dels en inom andra kammaren av herr *Nordgren* väckt motion (II: 726);

dels en inom andra kammaren av herr *Svensson* i Kungälv (II: 733) väckt motion, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning om befrielse att delta i skolans kristendomsundervisning för barn till ateistiska föräldrar, vilka önskade sådan befrielse;

dels en inom andra kammaren av herr *Svensson* i Kungälv *m. fl.* (II: 734) väckt motion, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en utredning rörande folkhögskolans ställning och uppgifter i det framtida skolsystemet;

dels en inom andra kammaren av herr *Turesson m. fl.* väckt motion (II: 735);

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

dels en inom andra kammaren av herrar Turesson och Björkman (II: 736) väckt motion, vari — under hänvisning till i motionerna I: 11 och II: 32 anförd motivering — anhållits, att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i bestämmelserna om statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 31 maj 1957 (nr 318), att från och med den 1 januari 1963

1. bidragsunderlaget enligt 6 § 2 mom. för beräkning av statsbidrag till permanenta skollokaler bestämdes med utgångspunkt i ett grundbelopp av sjuhundrafemtio kronor per kvadratmeter nettogolvyta; samt

2. statsbidraget till provisoriska skollokaler enligt 11 § utginge i förhållande till ett bidragsunderlag, bestämt med utgångspunkt i ett grundbelopp av trehundratjugofem kronor per kvadratmeter nettogolvyta av lokaler för undervisning, förvaring av skolmateriel, administration och skolmåltidsverksamhet samt uppehållsrum för elever, vilket grundbelopp skulle omräknas efter samma grunder som enligt 6 § 2 mom. gällde i fråga om permanenta skollokaler; ävensom

dels en inom andra kammaren av fröken Karlsson och fru Nettelbrandt väckt motion (II: 742).

Detta utlåtande var indelat i två avdelningar, nämligen I. Reformering av den obligatoriska skolan m. m. och II. Vissa anslagsfrågor för budgetåret 1962/63. Den senare avdelningen var indelat i 13 särskilda, med 1—13 betecknade punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande avdelningsvis och avdelningen II punktvis.

I avdelningen I hade utskottet på åberopade grunder hemställt,

1. att motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge sambandet mellan kunskapsmeddelande och grundläggande allmänbildning, icke måtte av riksdagen bifallas,

2. att riksdagen måtte finna motionerna I: 582 och II: 702, såvitt de avsåge kristendomsundervisningens betydelse för de ungas fostran samt tolkningen av objektivitetskravet i undervisningen, besvarade med vad utskottet i utlåtandet anförde,

3. att riksdagen måtte finna motionen II: 733 besvarad med vad utskottet i utlåtandet anförde,

4. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 578 och II: 694 samt I: 590 och II: 713 besluta, att från och med den 1 juli 1962 skulle införas en allmän kommunal obligatorisk skola, benämnd grundskolan, med uppgift att i samarbete med hemmen främja elevernas allsidiga utveckling samt att därvid meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter,

5. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna, att grundskolan skulle omfatta nio årskurser, fördelade på lågstadium, mellanstadium och högstadium, vart och ett om tre årskurser,

6. att motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge undervisning på låg- och mellanstadierna i bygdeskolor, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

7. att yrkandet i motionerna I: 608 och II: 720 icke måtte av riksdagen bifallas,

8. att motionen I: 604 icke måtte av riksdagen bifallas,

9. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna, att lågstadiet och mellanstadiet skulle omfatta en för alla elever gemensam studieväg,

10. att riksdagen måtte finna motionerna I: 577 och II: 681 besvarade med vad utskottet i utlåtandet anförde,

11. att motionen II: 715, såvitt den avsåge ämnet kristendomskunskap, icke måtte av riksdagen bifallas,

12. att motionerna I: 581 och II: 698 icke måtte av riksdagen bifallas,

13. att motionerna I: 582 och II: 702 samt I: 593 och II: 717, samtliga såvitt

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

de avsåg kristendomsundervisning i nionde årskursens mer yrkesbetonade linjer, samt I: 585 och II: 718, såvitt de avsåge ändring på högstadiet av undervisningstiden för ämnet kristendoms-kunskap jämte därav föranledda förändringar, icke måtte av riksdagen bifallas,

14. att motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge att alla skolor även i glesbygderna skulle på högstadiet giva eleverna möjlighet att läsa minst två främmande språk, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

15. att motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge möjlighet att i nionde årskursen välja ett tredje främmande språk, icke måtte av riksdagen bifallas,

16. att motionerna I: 585 och II: 718, såvitt de avsåge familjekunskap som obligatoriskt ämne i årskurs 9, icke måtte av riksdagen bifallas,

17. att motionerna I: 596 och II: 706 icke måtte av riksdagen bifallas,

18. att motionerna I: 601 och II: 710 icke måtte av riksdagen bifallas,

19. att motionerna I: 61 och II: 76 icke måtte av riksdagen bifallas,

20. att motionerna I: 589 och II: 731 samt II: 705 icke måtte av riksdagen bifallas,

21. att motionerna I: 609 och II: 714 samt I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge möjligheterna att variera de praktiska linjerna på högstadiet, icke måtte av riksdagen bifallas,

22. att motionerna I: 606 och II: 727, såvitt de avsåge ersättande av 9mek med 9ih samt omarbetande av läroplanen för 9p, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

23. att motionerna I: 606 och II: 727, såvitt de avsåge praktisk yrkesorientering, icke måtte av riksdagen bifallas,

24. att motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge alternativkurser i ett större antal ämnen, icke måtte av riksdagen bifallas,

25. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna, att på

högstadiet skulle finnas olika studievägar, på vilka undervisning meddelades i årskurserna 7 och 8 i ämnen, som vore gemensamma för alla elever, och i olika tillvalda ämnen eller ämnesgrupper samt i årskurs 9 på särskilda linjer,

26. att motionen I: 587, såvitt den avsåge elevs överförande till specialklass utan föräldrarnas medgivande, icke måtte av riksdagen bifallas,

27. att motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge viss rätt för grundskolornas lokala ledning, icke måtte av riksdagen bifallas,

28. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge elevernas och föräldrarnas val av studieväg, godkänna, att eleverna skulle följa högstadiets studievägar efter fritt, successivt val,

29. att motionen II: 704 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

30. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I: 611 och II: 723, såvitt de avsåge inrättande av specialklasser, samt motionen II: 742, såvitt den avsåge inrättande av skolmognadsklasser, godkänna att specialundervisning måtte anordnas enligt av departementschefen förordade grunder;

31. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 602 och II: 729 ävensom med avslag på motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge att delningstalen för klasserna tillika skulle utgöra maximalt, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en sådan utformning av skolstadga och anvisningar, att det fullt tydligt framginge att undantag från regeln, att elevantalet i klass icke skulle överstiga 25 respektive 30, endast finge medgivas, om det på grund av tvingande praktiska skäl visade sig nödvändigt att tillfälligt reglera förhållandena under ett pågående läsår,

32. att motionerna I: 585 och II: 718 samt I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

måtte hemställa dels att de nu föreslagna maximaltalen för elevantalet per klass inom fem år skulle sänkas med ytterligare tre, så att läsåret 1967/68 ingen klass normalt skulle omfatta mer än 22 elever på lägstadiet respektive 27 elever på mellan- och högstadierna, dels att en ytterligare sänkning skulle kunna genomföras i årskurserna 4—9 från och med läsåret 1970/71, så att ingen klass då normalt skulle omfatta mer än 25 elever ävensom motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge att målsättningen i fråga om maximaltalen för elevantalet i klasserna på längre sikt borde vara en sänkning i förhållande till vad i propositionen föreslagits för låg- och högstadiet respektive i förhållande till i motionen föreslagna 25 elever per klass, icke måtte av riksdagen bifallas,

33. att motionerna I: 585 och II: 718, I: 588 och II: 707 samt I: 593 och II: 717, samtliga såvitt de avsåge särbestämmer för glesbygderna i fråga om delningstal, icke måtte av riksdagen bifallas,

34. att motionerna I: 594 och II: 737 samt I: 611 och II: 723, samtliga såvitt de avsåge delning av slöjdgupp, icke måtte av riksdagen bifallas,

35. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge att elevantalet på mellanstadiet skulle maximeras till 25 per klass, godkänna, att klasser och grupper måtte anordnas enligt av departementschefen förordade grunder;

36. att motionerna I: 611 och II: 723, såvitt de avsåge införande av en förstärkningstimme i svenska i årskurs 4, icke måtte av riksdagen bifallas,

37. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna, att läsåret i grundskolan skulle omfatta 39 veckor samt timplanen upptaga 20 veckotimmar i årskurs 1, 24 veckotimmar i årskurs 2, 30 i årskurs 3, 34 i årskurs 4 samt 35 veckotimmar i var och en av övriga årskurser, med möjlighet att i vissa ämnen företaga gruppuppdelning

eller meddela frivillig undervisning enligt av departementschefen förordade grunder,

38. att motionen I: 587, såvitt den avsåge skyndsamt prövning av frågan om förbättrade möjligheter till fysisk och psykisk hälsoundersökning av främst elever, vilkas överförande till specialklass kunde komma i fråga, samt motionerna I: 611 och II: 723, såvitt de avsåge att alla skolbarn vid något eller några tillfällen skulle bli föremål för hörselprov, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

39. att motionen II: 742, såvitt den avsåge skolmognadsundersökningar, icke måtte av riksdagen bifallas,

40. att yrkandet i motionen II: 709 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

41. att motionerna I: 591 och II: 712 samt I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge extra timtilldelning till klassföreståndare, icke måtte av riksdagen bifallas,

42. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 12 och II: 28 samt I: 585 och II: 718 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört rörande disciplinfrämjande åtgärder,

43. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 12 och II: 28 samt II: 715 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande organiserad läxhjälp på grundskolans högstadium,

44. att riksdagen måtte finna motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge betygsättning, besvarade med vad utskottet i utlåtandet anfört,

45. att motionen II: 699 icke måtte av riksdagen bifallas,

46. att motionen II: 703 icke måtte av riksdagen bifallas,

47. att motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge att erfarenheterna från grundskolans uppbyggnad och från den fortskridande skolreformen borde kontinuerligt samlas, analyseras och regel-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

bundet redovisas, icke måtte av riksdagen bifallas,

48. att motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge att jämsides med grundskolans uppbyggnad borde bedrivas intensifierad verksamhet vid statens försöksskolor och i andra lämpliga former för att klarlägga olika organisationsformers och andra faktorerers inverkan på val av studieväg, icke måtte av riksdagen bifallas,

49. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna, att grundskolan i övrigt skulle få i sina huvuddrag den utformning och det innehåll, som departementschefen i skilda hänseenden förordat,

50. att motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge att undervisning i de s. k. övningsämnena i möjligaste mån borde anförtros åt övningslärare, ävensom motionerna I: 597 och II: 711, icke måtte av riksdagen bifallas,

51. att riksdagen måtte finna motionerna I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge viss översyn av lärarhögskolornas och seminariernas kurs- och timplaner, besvarade med vad utskottet i utlåtandet anförde,

52. att motionerna I: 585 och II: 718, såvitt de avsåge att ämnet familjekunskap skulle ingå i lärarutbildningen, icke måtte av riksdagen bifallas,

53. att motionerna I: 585 och II: 718, I: 582 och II: 702 samt I: 602 och II: 729, samtliga såvitt de avsåge vidareutbildningskurser i ämnet kristendoms-kunskap, icke måtte av riksdagen bifallas,

54. att motionerna I: 603 och II: 716 icke måtte av riksdagen bifallas,

55. att motionerna I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge vissa åtgärder för pedagogisk utbildning av yrkeslärare, icke måtte av riksdagen bifallas,

56. att motionerna I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge tillsynslärartjänster, icke måtte av riksdagen bifallas,

57. att motionerna I: 585 och II: 718, såvitt de avsåge åtgärder i syfte att öka

lärarutbildningen, svarande mot förslagen ytterligare sänkning av elevantalet i klasserna, icke måtte av riksdagen bifallas,

58. att motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge vissa åtgärder för ökad rekrytering av lärare, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

59. att riksdagen måtte finna motionerna I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge utredning av lärarutbildningen i dess helhet, besvarade med vad utskottet i utlåtandet anförde,

60. att motionerna I: 585 och II: 718, såvitt de avsåge fortbildningskurser i ämnet familjekunskap, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

61. att motionerna I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge igångsättande av viss fortbildningsverksamhet under år 1962, icke måtte av riksdagen bifallas,

62. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 602 och II: 729 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförde rörande länskonsulentverksamhetens och fortbildningsverksamhetens utbyggnad,

63. att motionerna I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge en förutsättningslös prövning av vissa frågor rörande dels behovet av regelbundet återkommande perioder av fortbildning för ordinarie lärare, dels åtgärder i syfte att minska frekvensen av lärarbyten i vissa årskurser, icke måtte av riksdagen bifallas,

64. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna I: 595 och II: 738 besluta, att i grundskolan skulle finnas lärare och andra befattningshavare i enlighet med av departementschefen angivna riktlinjer samt godkänna av departementschefen förordade grunder för befattningshavarnas anställnings- och tjänstgöringsförhållanden,

65. att motionerna I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge en ny anslagspost benämnd Bidrag till vissa gymnastiksalsbyggen inom det allmänna skolväsendet, icke måtte av riksdagen bifallas,

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

66. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att motionerna I: 584 och II: 719 måtte överlämnas till 1958 års skatteutjämningskommitté,

67. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 11 och II: 32 samt I: 602 och II: 729, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna, vad utskottet anfört beträffande den administrativa handläggningen av skolbyggnadsärenden,

68. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 11 och II: 32, I: 602 och II: 729, II: 715 ävensom II: 736, samtliga såvitt de avsåge statsbidrag, godkänna av departementschefen förordade grunder för statsbidrag till driftkostnader, byggnadsarbeten och pedagogisk utrustning m. m. för grundskolan,

69. att motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge vissa åtgärder för de vid sidan av grundskolan under dennas uppbyggnadstid verksamma obligatoriska skolorna, icke måtte av riksdagen bifallas,

70. att motionerna I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge visst samarbete med Stockholms stad, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

71. att motionerna I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge inrättande budgetåret 1962/63 av hjälpmedelscentraler i Malmö, Göteborg och Umeå, icke måtte av riksdagen bifallas,

72. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 602 och II: 729 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört om planeringsarbetet för utbyggande av organisationen med hjälpmedelscentraler,

73. att motionerna I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge vissa ändringar i instruktionen för länskolnämnderna, icke måtte av riksdagen bifallas,

74. att riksdagen måtte finna motionerna I: 600 och II: 732 besvarade med vad utskottet i utlåtandet anfört,

75. att motionerna I: 11 och II: 32, såvitt de avsåge ökning av andelen paviljonger i det framtida skolbyggandet, icke måtte av riksdagen bifallas,

76. att motionerna I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge att — inom den föreslagna investeringsramen på 350 miljoner kronor — andelen skolor av paviljongtyp skulle budgetåret 1962/63 ökas från av departementschefen förordade 80 miljoner kronor till 100 miljoner kronor, icke måtte av riksdagen bifallas,

77. att motionen II: 83 icke måtte av riksdagen bifallas,

78. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 602 och II: 729 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i fråga om avhjälpandet av den rådande gymnastiksalsbristen,

79. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för övergången till grundskolan,

80. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag besluta, att folkskolan, realskolan och flickskolan skulle avvecklas i den ordning departementschefen förordat,

81. att motionerna I: 582 och II: 702 samt II: 726, samtliga såvitt de avsåge kristendomsämnet i de tvååriga fackskolorna, icke måtte av riksdagen bifallas,

82. att motionerna I: 610 och II: 725 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

83. att motionerna I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge att vid planläggningen av fackskolororganisationen vederbörlig hänsyn skulle tagas till vissa befintliga ungdomsskolor i internatform, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

84. att motionerna I: 580 och II: 700 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

85. att motionerna I: 585 och II: 718, såvitt de avsåge dels en förutsättningslös utredning om fackskolornas och folkhögskolornas uppgift och ställning m. m., dels viss komplettering av de sakkunniga för översyn av förslaget om fackskolor, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

86. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen II: 726, såvitt den avsåge att fackskolorna borde vara statliga, besluta, att fackskolor skulle anordnas och organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade riktlinjer,

87. att motionerna I: 598 och II: 722 icke måtte av riksdagen bifallas,

88. att motionerna I: 599 och II: 730 icke måtte av riksdagen bifallas,

89. att motionerna I: 579 och II: 701 icke måtte av riksdagen bifallas,

90. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för anordnande av statsunderstödda privata skolor,

91. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen II: 735 godkänna av departementschefen förordade grunder för de tekniska gymnasiernas ekonomiska förvaltning,

92. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna av departementschefen förordade grunder för anordnande av skolhälsovården vid statliga skolor under skolstyrelsens förvaltning samt vid yrkesskolor ävensom för statsbidrag avseende skolhälsovården vid sistnämnda skolor,

93. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, som föranleddes av vad departementschefen i övrigt förordat,

94. att motionerna I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge rätt och möjlighet för huvudman för folkhögskola att anordna en eller flera fackskollinjer, icke måtte av riksdagen bifallas,

95. att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 259 och II: 309, I: 586 och II: 708, I: 592 och II: 724, I: 602 och II: 729, I: 607 och II: 721, II: 9 samt II: 734, samtliga såvitt de avsåge en utredning rörande folkhögskolans ställning och uppgifter i det framtida skolsyste-

met, i skrivelse till Kungl. Majt giva till känna, vad utskottet anfört i frågan,

96. att motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge utredning av formerna för övergång från grundskola till yrkesskolor, icke måtte av riksdagen bifallas,

97. att riksdagen måtte finna motionerna I: 585 och II: 718 samt I: 602 och II: 729, samtliga såvitt de avsåge en allsidig utredning rörande yrkesutbildningen, besvarade med vad utskottet härvidlag anfört,

98. att motionerna I: 407 och II: 496 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

99. att motionerna I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge tilläggsdirektiv för den skoladministrativa utredningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

100. att motionerna I: 585 och II: 718, såvitt de avsåge utredning av skolpsykolog-, skolkurators- och yrkesvägledningsverksamheten, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

101. att motionerna I: 585 och II: 718, såvitt de avsåge utarbetande m. m. av viss materiel för samarbetet mellan hem och skola, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

102. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 605 och II: 728 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i fråga om en utredning angående obligatorisk ansvarighetsförsäkring för eleverna vid den praktiska yrkesorienteringen,

103. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna grunder och riktlinjer utfärda de bestämmelser och andra föreskrifter, fatta de beslut samt i övrigt vidtaga de åtgärder, som erfordrades för genomförandet av den av departementschefen förordade reformeringen av skolväsendet,

104. att riksdagen måtte, med godkännande av vad utskottet i övrigt anfört, besluta, att i förevarande sammanhang

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

behandlade motioner, till den del de icke blivit under punkterna 1—102 särskilt berörda, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Till avdelningen I hade reservationer avgivits

1) vid *punkten 1* av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte bifalla motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge sambandet mellan kunskapsmeddelelse och grundläggande allmänbildning;

2) vid *punkten 4*

a) av herr *Wiklund* i Öjebyn, utan angiven mening; samt

b) av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 578 och II: 694 samt I: 590 och II: 713 besluta, att från och med den 1 juli 1962 skulle införas en allmän kommunal obligatorisk skola, benämnd folkskolan, med uppgift att i samarbete med hemmen främja elevernas allsidiga utveckling samt att därvid meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter;

3) vid *punkten 14* av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 14 hemställa, att riksdagen måtte godkänna motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge elevernas möjligheter att på högstadiet utöver engelska välja mellan tyska och franska;

4) vid *punkten 18* av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 18 hemställa, att riksdagen måtte bifalla motionerna I: 601 och II: 710;

5) vid *punkten 21* av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 21 hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 609 och II: 714 samt I: 593 och II: 717 måtte uttala, att möjligheter borde tillskapas att variera de praktiska linjerna på högstadiet med hänsyn till den ort, där skolan vore belägen och till skolans rekryteringsområde;

6) vid *punkten 23*

a) av fröken *Karlsson*, som dock ej antytt sin mening; samt

b) av herr *Stefanson*, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 23 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 606 och II: 727 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att skolöverstyrelsen i samarbete med berörda myndigheter och näringslivets organisationer måtte bemyndigas följa yrkesorienteringens genomförande och insamla och sammanställa uppgifter om verksamheten, vilka kunde tjäna till vägledning vid den definitiva utformningen av studie- och yrkesorienteringen;

7) vid *punkten 24* av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 24 hemställa, att riksdagen måtte bifalla motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge alternativkurser i ett större antal ämnen;

8) vid *punkten 27* av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som denna reservation visade, samt att utskottet bort under 27 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 593 och II: 717 godkänna, att skolcheferna skulle äga rätt att i den utsträckning som kunde vara påkallad av praktiska och pedagogiska skäl föra samman eleverna i högstadiets sjunde respektive åttonde årskurs i klassavdelningar på

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

grundval av elevernas fria val av ämnen och alternativkurser;

9) vid *punkten 28* av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 28 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 593 och II: 717 godkänna, att eleverna skulle följa högstadiets studievägar efter fritt, successivt val, dock att val av studieväg skulle ske efter samråd med elevernas lärare;

10) vid *punkten 31* av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som denna reservation visade, samt att utskottet bort under 31 hemställa, att riksdagen måtte bifalla motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge, att delningstalen för klasserna tillika skulle vara maximala, ävensom avslå motionerna I: 602 och II: 729, såvitt de avsåge vissa regler för överskridande av delningstalen;

11) vid *punkten 32* av herrar *Källqvist*, *Kaijser*, *Torsten Andersson*, *Widén* och *Helén*, fröken *Karlsson* samt herrar *Larsson* i Hedenäset och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 32 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 585 och II: 718, I: 593 och II: 717 samt I: 602 och II: 729, samtliga dessa motioner såvitt de avsåge elevantalet per klass, uttala, att målsättningen för Kungl. Maj:ts och vederbörande skolmyndigheters planering borde vara en under 1960-talet genomförd, successiv och ytterligare sänkning av delningstalen för elevantalet i klasserna på grundskolans alla stadier, så att läsåret 1970/71 ingen klass normalt skulle innehålla mer än 25 elever;

12) vid *punkten 33*

a) av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändra-

de lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 33 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 585 och II: 718 samt I: 588 och II: 707, samtliga såvitt de avsåge särbestämmelser för glesbygderna, samt med bifall till motionerna I: 593 och II: 717 besluta, att kommuner i glesbygderna skulle hava rätt tillämpa lägre maximaltal med avseende å elevantalet i klasserna än som eljest gällde; samt

b) av herrar *Torsten Andersson*, *Källqvist*, *Widén*, *Larsson* i Hedenäset, *Helén* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 33 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 585 och II: 718 samt i anledning av motionerna I: 588 och II: 707, förnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, samt I: 593 och II: 717 i förevarande avseende godkänna, att linje i årskurs 9 vid mindre högstadier måtte inrättas då minst 9 elever anmält sig till linjen i fråga om årskursens sammanlagda elevantal utgjorde 60 eller mindre, då minst 10 elever anmält sig till linjen i fråga om årskursens sammanlagda elevantal utgjorde 61—65 samt då minst 11 elever anmält sig om årskursens sammanlagda elevantal utgjorde 66—70;

13) vid *punkten 34*

a) av herr *Widén*, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 34 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 611 och II: 723 samt I: 594 och II: 737 besluta att på mellanstadiet medgiva delning av slöjdgrupp om antalet elever överstege 17, varvid medel för ändamålet måtte utgå ur anslaget till Bidrag till driften av folkskolor;

b) av herrar *Widén* och *Torsten Andersson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 34 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 611 och II: 723 samt I: 594 och II: 737 besluta att på mellan-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

stadiet medgiva delning av slöjdgrupp om antalet elever överstege 17, varvid medel för ändamålet måtte utgå ur anslaget till Bidrag till driften av folkskolor;

14) vid *punkten 35* av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som angivits under reservationen 10, samt att utskottet bort under 35 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 593 och II: 717 godkänna, att klasser och grupper måtte anordnas enligt av departementschefen förordade grunder, dock att antalet elever på mellanstadiet skulle maximeras till 25 per klass i stället för 30;

15) vid *punkten 36*

a) av herr *Källqvist*, vilken likväl ej antytt sin åsikt; samt

b) av herr *Widén*, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som under reservationen 13 a angivits, samt att utskottet bort under 36 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 611 och II: 723 besluta om införande av en förstärkningstimme per vecka i svenska i årskurs 4;

16) vid *punkten 41*

a) av herrarna *Källqvist*, *Widén*, *Helén* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 41 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 591 och II: 712 samt med bifall till motionerna I: 602 och II: 729 besluta, att en veckotimme per klass i årskurs 7 skulle ställas till rektors förfogande i de fall, där klassföreståndaren ej förfogade över mer än två undervisningstimmar i klassen; dock så att denna timme förlades inom skol dagens ram med utgångspunkt från de 35 veckotimmar, som eleverna reguljärt skulle undervisas, varvid särskilt på schemat uppkommande håltimmar borde utnyttjas;

b) av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande i

viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 41 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 602 och II: 729 samt med bifall till motionerna I: 591 och II: 712 besluta, att för klassföreståndare i den nioåriga skolans högstadium skulle läggas in minst en halv timme i klassföreståndarens tjänstgöring för omvårdnad och vägledning av eleverna;

17) vid *punkten 42* av herr *Näsström*, fru *Myrdal* samt herrarna *Lars Larsson*, *Dahlberg*, *Arvidson*, *Wiklund* i Öjebyn, *Blidfors* och *Johansson* i Södertälje, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 42 hemställa, att motionerna I: 12 och II: 28 samt I: 585 och II: 718, såvitt de avsåge vissa disciplinfrämjande åtgärder, icke måtte av riksdagen bifallas;

18) vid *punkten 44* av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 44 hemställa, att riksdagen måtte bifalla motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge att betygssättningen i grundskolan skulle ske med utgångspunkt i klart definierade kursfordringar;

19) vid *punkten 47* av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 47 hemställa, att riksdagen måtte bifalla motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge att erfarenheterna från grundskolans uppbyggnad och från den fortskridande skolreformen borde kontinuerligt samlas, analyseras och regelbundet redovisas;

20) vid *punkten 48* av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som angivits under reservationen 19, samt att utskottet bort under 48 hemställa, att riksdagen måtte bifalla motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

avsåge att jämsides med grundskolans uppbyggnad borde bedrivas intensifierad verksamhet vid statens försöksskolor och i andra lämpliga former för att klarlägga olika organisationsformers inverkan på val av studieväg;

21) vid *punkten 50* av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 50 hemställa, att riksdagen måtte bifalla motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge att undervisning i de s. k. övningsämnen i möjligaste mån borde anförtros åt specialbildade lärare, samt motionerna I: 597 och II: 711 att specialutbildade lärare i övningsämnen å mellanstadiet borde bibehållas i den utsträckning detta lokalmässigt låte sig göra;

22) vid *punkten 53* av herrar *Nestrup*, *Kaijser*, *Torsten Andersson*, *Widén* och *Helén*, fröken *Karlsson* samt herrar *Larsson* i Hedenäset och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 53 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 585 och II: 718, I: 582 och II: 702 samt I: 602 och II: 729, samtliga såvitt de avsåge vidareutbildningskurser i ämnet kristendoms-kunskap, besluta, att sådana kurser skulle anordnas 1962/63;

23) vid *punkten 54*

a) av herr *Nestrup*, utan angiven mening; och

b) av fröken *Karlsson*, likaledes utan angiven åsikt;

24) vid *punkten 56* av herr *Widén*, som dock ej antytt sin mening;

25) vid *punkten 64* av fröken *Karlsson*, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 64 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag besluta, att i grundskolan skulle finnas lärare och andra befattningshavare i enlighet med av departe-

mentschefen angivna riktlinjer, samt godkänna av departementschefen förordade grunder för befattningshavarnas anställnings- och tjänstgöringsförhållanden, dock att antalet elever för heltidsanställd skolsköterska, med bifall till motionerna I: 595 och II: 738, skulle utgöra högst 1 200;

26) vid *punkten 68* av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som denna reservation visade, samt att utskottet bort under 68 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna I: 602 och II: 729 samt II: 715, samtliga såvitt de avsåge statsbidrag, godkänna av departementschefen förordade grunder för statsbidrag till driftkostnader, byggnadsarbeten och pedagogisk utrustning m. m. för grundskolan, dock med bifall till motionerna I: 11 och II: 32, såvitt de avsåge statsbidrag till paviljonger, ävensom till II: 736, såvitt avsåge ändring av bidragsunderlaget enligt 6 § 2 mom. i kungörelsen om statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet;

27) vid *punkten 69*

a) av herr *Torsten Andersson*, vilken likväl ej antytt sin åsikt; samt

b) av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 69 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 593 och II: 717, såvitt de avsåge vissa åtgärder för de vid sidan av grundskolan under dennas uppbyggnadstid verksamma obligatoriska skolorna, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till nästa års riksdag till beredande åt dessa skolor av samma möjligheter och förutsättningar för sin verksamhet som den reformerade skolan i vad avsåge materiella resurser för undervisningen och elevantalet i klasserna;

28) vid *punkten 75* av herrar *Nestrup*, *Kaijser*, *Torsten Andersson*, *Widén* och *Helén*, fröken *Karlsson* samt herrar *Lars-*

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

son i Hedenäset och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som denna reservation visade, samt att utskottet bort under 75 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 11 och II: 32, I: 602 och II: 729 samt II: 736 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anför om angelägenheten av ett ökat skolbyggande av paviljongtyp;

29) vid *punkten 82* av herr *Stefanson*, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 82 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 610 och II: 725 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att de för översyn av fackskoleförslaget tillkallade sakkunniga måtte erhålla i uppdrag att jämväl pröva den linjeuppsättning av fackskolorna, som i motionerna föreslagits;

30) vid *punkten 88* av herrarna *Källqvist*, *Kaijser*, *Stefanson* och *Helén*, fröken *Karlsson* samt herr *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 88 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 599 och II: 730 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anför beträffande statsbidrag till konfessionella skolor;

31) vid *punkten 91* av fröken *Karlsson*, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 91 hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag angående de tekniska gymnasiernas inordnande under de kommunala skolstyrelserna.

Herr talmannen anförde, att överläggningen rörande den nu föredragna avdelningen I, till vilken överläggning ett flertal talare anmält sig, finge omfattas utlåtandet i dess helhet samt jämväl de frågor, som behandlades i särskilda utskottets utlåtanden nr 2, 3 och 4. Yrkan-

den beträffande avdelningen II i förevärande utlåtande ävensom beträffande särskilda utskottets utlåtanden nr 2, 3 och 4 skulle dock ställas först sedan respektive punkt i avdelningen II och respektive utlåtande föredragits.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Efter tjugu års utredningar och efter mer än tio års försöksverksamhet har vi nu slutligen kommit fram till ett konkret förslag om hur vår grundskola skall se ut för den närmaste framtiden. Trots Visby-överenskommelsen har särskilda utskottet haft att ta ställning till i runt tal 150 motionsyrkanden på skilda punkter. Jag hoppas herr talmannen har överseende med mig, om jag inte vidrör alla dessa 150 punkter i mitt anförande. Departementschefens förslag om den nya grundskolan har väckt mycket stort intresse landet över, och det är inte att förvåna sig över att utskottet haft en hel del uppvaktningar och fått en hel del skrivelser med där framförda synpunkter.

Våra barns uppfostran och utbildning är en av de största angelägenheter som riksdagen har att ta ställning till. De många reservationerna till trots har utskottet kunnat ena sig om de stora linjerna i Kungl. Maj:ts förslag.

I den allmänna debatten och i vissa motioner har man fört fram frågan om den nya skolans namn. Flera organisationer och även andra intresserade har ansett, att det gamla namnet folkskola bör bibehållas även för den nya skolan. Man förmenar att detta namn, folkskolan, har gammal hävd, och att denna skolform under årtiondenas lopp skapat aktning och god klang omkring sitt namn. Utan att på något sätt förneka detta vill såväl departementschefen som utskottet erinra om att den nya skolan skall ersätta ett flertal andra skolformer och att det av denna anledning är nödvändigt att den nya skolan har ett namn, som klart anger den nya epok som nu inträder i och med att riksdagen tar ställning till det förslag, som på ett genomgripande sätt kommer att ändra vårt obligatoriska skolväsende. Även under

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

en rätt lång övergångstid skulle namnet folkskola skapa oklarhet. Det skulle finnas flera olika folkskolor, t. ex. den sju-åriga och den åttaåriga, vidare den nio-åriga enhetsskolan och den nya folkskolan. Därför har utskottet ansett att det i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna namnet, grundskolan, bör bifallas.

Såväl skolberedningen som departementschefen har ägnat mycket tid åt det avsnitt i den nya skolans utformning, som gäller fostran av eleverna. I sin strävan att främja den enskilde elevens allsidiga utveckling och fostran bör grundskolan intensifiera sin samverkan med hemmen och samhället utanför skolan. Föräldrar och elever skall själva träffa sitt val efter upplysningar av skolan. Under enhetsskolans försökstid har det visat sig, vilken stor förmån det är, om skolan kan få en god kontakt med hemmet. Dess bättre har det visat sig, att hemmen blir allt mer och mer intresserade för denna del av skolans verksamhet. De klasskonferenser man har haft med föräldrarna har varit till utomordentligt stor nytta under denna försökstid.

Nu föreslås, att den till nio år utsträckt skoltiden skall i regel infalla mellan elevens sjunde och sextonde år, med vissa modifikation. Om en elev på grund av bristande skolmognad kan börja sin skola först vid åtta års ålder är det uppenbart, att då utsträcket skoltiden ett år. Men där, liksom på enhetsskolans område, har föräldrarna och eleven möjlighet att utverka rätt för eleven att sluta sin skolgång när han fyller sexton år.

Grundskolan föreslås indelad i tre tre-åriga stadier, lågstadiet, mellanstadiet och högstadiet. I årskurserna sju och åtta föreslås eleverna under flertalet av veckans lektioner hållas samlade i från mellanstadiet så långt möjligt oförändrade klasser i en för alla gemensam undervisning. Såväl departementschefen som utskottet har tryckt på denna detalj. För den mindre undervisningstiden i dessa årskurser föreslås ett antal alternativa grupper av tillvalsämnen. Vid undervisningen i dessa ämnen avses eleverna bli

sammanförda i undervisningsgrupper enligt sina tillval.

Läroplanen för nionde årskursen uppstår fem sektioner med tillsammans nio linjer, varav vissa med mer teoretisk och andra med mer praktisk inriktning. Vad gäller veckotimmarna har man lyckats nedbringa dessa. Den totala undervisningstiden föreslås minskas för eleverna från nuvarande 293 veckotimmar i försöksskolan till 283 veckotimmar i grundskolan. Årskurserna 1—4 behåller nuvarande antal veckotimmar, medan årskurserna 5—9 får genomgående 35 timmar per vecka. Denna timalssänkning har föranlett vissa svårigheter, som jag kommer att beröra senare. Förslaget innebär också att specialundervisningen får bättre betingelser.

När vi är inne på detta område, har riksdagens ledamöter märkt genom en särskild skrivelse och genom tidningarna, att det i elfte timmen för att inte säga tolfte timmen har kommit en petitionsskrivelse från ett stort antal lärare om sammanhållandet av klasserna 7 och 8. Jag skall inte fördjupa mig i den skriven — jag vet att flera talare kommer att beröra den — utan vill endast säga att riksdagens ledamöter ju inte är alldeles okunniga om hur vissa petitionslistor kommer till. Det anmärkningsvärda är att såvitt jag kunnat finna har ingen av lärarorganisationens ansvariga styrelseledamöter skrivit under denna petitionslista. Här har man ryckt loss ett enda avsnitt ur sitt stora sammanhang och förmenar att det avsnittet är det enda viktiga vad gäller denna stora skolproposition. Vi vill framhålla att så är ingalunda fallet. Man måste se allt detta i sitt stora sammanhang. Gör man det, är jag övertygad om att de allra flesta kommer att förstå varför departementschefen har framlagt detta förslag och varför utskottet också i det stora hela har varit överens om att tillstyrka det samma.

I petitionsskrivelsen framhålles bl. a.: »Lärarna på försöksskolans högstadium och motsvarande stadier utgör en fackpolitiskt splittrad grupp. På grund av

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

denna splittring har lärarna på högsta-
diät sällan kunnat ge samlade uttryck för
sina erfarenheter. De fackliga topporga-
nisationernas kontakter på kansliplanet
med skolberedningen har inte kunnat
överbrygga denna fackliga splittring.»

Lärarna erkänner alltså själva, att de
är splittrade på detta område, vilket vi
ju också vet. Vi skulle dock vilja vädja
till samtliga lärare att ta hänsyn till *alla*
problem som möter när vi nu på detta
sätt skall skapa en ny skolform.

Läroplanen vill förmedla en för alla
medborgare förbättrad allmän utbild-
ning med en gemensam kärna av kunskaper
och färdigheter. De praktiskt inrik-
tade linjerna i nionde årskursen har be-
gränsats till fyra, alla med brett upplagd
grundutbildning, siktande inte mot olika
yrken utan mot breda sektorer av yrkes-
och näringsliv.

Ett viktigt avsnitt i förslaget är främ-
mande språk. Studiet av det första främ-
mande språket — engelska — föreslås i
hela den obligatoriska skolan, inklusive
folkskolan, från och med läsåret 1962/63
börja ett år tidigare än nu och i grund-
skolan bli obligatoriskt för alla normal-
klasser i årskurserna 4 till 7.

En reform som också har väckt ganska
stor uppmärksamhet, främst inom när-
ingslivet, är förslaget om yrkesorientering.
Praktisk yrkesorientering på ar-
betsplatser i samhället utanför skolan
föreslås bli obligatorisk för samtliga ele-
ver i åttonde årskursen under tre vec-
kor med vissa variationer i praktikens
längd. Man har ansett det vara nödvän-
digt även för de elever som sedan kom-
mer att gå på rent teoretiska linjer att
de får en viss kännedom om arbetslivet
ute på fältet. Vi tror att detta kommer
att vara till stor fördel för den nya sko-
lan och dess framtid. Det är nödvändigt
att alla medborgare i någon mån känner
till hur samhällslivet pulserar och hur
det är ordnat på olika områden. Vi må-
ste ju ändå alla vara överens om att när-
ingslivet är underlaget för vårt välb-
stånd och den utveckling som vi alla hoppas
på.

Vad gäller klassernas storlek har det
som bekant varit olika uppfattningar. I

syfte att ge lärarna goda möjligheter att
förverkliga målsättningen för grundsko-
lan, bl. a. att ge varje elev efter hans
förutsättningar avpassad undervisning,
föreslås i första hand tre omfattande åtgärder:
Sålunda bör antalet elever i
grundskolans klasser främst på mellan-
och högstadierna minskas betydligt —
ingen klass i grundskolan skall enligt
förslaget normalt vara större än 25 ele-
ver på lågstadiet och 30 elever i övriga
årskurser. En genomgripande upprust-
ning företages av skolans tillgång på olik-
a slag av undervisningshjälpmedel samt
ytterligare utökning av lärarnas fortbild-
ning. Vidare föreslås förstärkta insatser
på det skolpsykologiska området och
inom hälsovården. Till länskolnämnder-
na skall knytas statliga skolpsykologer.

I reservation nr 11 vid punkten 32
har särskilda utskottets borgerliga ledamöter
i anledning av olika partimotioner
föreslagit, att riksdagen redan nu
skall uttala, »att målsättningen för
Kungl. Maj:ts och vederbörande skol-
myndigheters planering skall vara en
under 1960-talet genomförd successiv
och ytterligare sänkning av delningsta-
len för elevantalet i klasserna på grund-
skolans alla stadier, så att läsåret 1970/
71 ingen klass normalt skall innehålla
mer än 25 elever».

Utskottets företrädare vill framhålla,
att dessa önskemål i de skilda motioner-
na skulle, om de realiserades, medföra
mycket betydande kostnadsökningar ut-
över dem som vid ett successivt genomfö-
rande av grundskolan följer redan av ett
bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Dessutom
skulle den lärarbrist, som redan nu råder,
ytterligare ökas till förfång framför allt
för landsbygdens skolor. Redan nu är
det ju på landsbygden som vi har den
största lärarbristen vad gäller enhets-
skolan. I en situation då det råder brist
på lärare och dessa kan välja mellan olik-
a skoldistrikt är det ganska naturligt
att landskommunerna kommer i kläm.

I detta sammanhang har vi haft en in-
tressant upplevelse i utskottet. Vi lever
ju i forskningsens tidevarv. För att få en
opartisk uppläggning av detta problem
har särskilda utskottet fått en föredrag-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

ning av t. f. undervisningsrådet Sixten Marklund över hans doktorsavhandling om »Skolklassens storlek och struktur». Av denna föredragning framgick, att av såväl Marklunds som andra in- och utländska undersökningar har det visat sig, att klassernas storlek inte alls har den avgörande betydelse för elevernas studieresultat som man tidigare trott. Betygsresultaten i de olika stora klasserna var ganska lika men med någon betygsövertikt för de större klasserna. Prestationerna låg högst i klasserna med mellan 26 och 30 elever och lägst i klasserna med 21—25 elever. Klasser med 26—35 elever nådde högre resultat än klasser med 16—25 elever. Av detta framgår tydligt, att det är andra faktorer som är avgörande för resultatet i klasserna.

Utskottet vill för sin del uttala önskvärdheten av att framdeles, i den mån våra personella, ekonomiska och lokalmässiga resurser kan bedömas medge mer omfattande åtgärder och när mer entydiga erfarenheter av audiovisuella och andra hjälpmedel i skolarbetet liksom av övriga åtgärder för underlättande av undervisningssituationen föreligger samt då ytterligare resultat av pedagogisk forskning och utvecklingsarbete i dessa hänseenden har vunnits, spörsmålet om ytterligare ändamålsenliga förbättringar i samma syfte som de nu berörda upptages till förutsättningslös prövning. Vi vet ganska litet om hurdan vår ekonomiska och personella situation kan vara 1970. De personer som då siter i den svenska riksdagen bör ta ställning till dessa problem med hänsyn till de erfarenheter som vunnits under 1960-talet.

Vi blev nog allesamman i utskottet ganska överraskade av det resultat som undervisningsrådet Marklund kom fram till. Ingen vill emellertid bestrida att han har gjort en mycket noggrann undersökning på detta område, och hans undersökningsresultat stämmer med de erfarenheter man har gjort t. ex. i Amerikas förenta stater. För en icke sakkunnig skulle det ligga nära till hands att tro, att en mindre klass under alla förhållan-

den skulle komma till bättre resultat än en större klass, men det visar sig att så inte är fallet. Det finns en hel del andra faktorer som har stor betydelse i det sammanhanget. Men om en sak är vi överens: det är ju klart att lärarens arbetsbörda i en liten klass är mindre än i en stor klass. Det är ingen som har bestritt det förhållandet.

I Kungl. Maj:ts förslag föreslås nu uppbyggande av tvååriga frivilliga påbyggnader på grundskolan med namnet fackskolor, svarande huvudsakligen mot fyra av linjerna i grundskolans nionde årskurs. Den nuvarande realskolan, såväl den teoretiska som den praktiska, samt flickskolan föreslås bli successivt avvecklade i takt med att grundskolan i respektive kommuner övergår till sammanhållna klasser på högstadiet.

Utskottet biträder departementschefens förslag om en plan för allmän övergång till grundskoleorganisationen under tiden 1962—1972.

Alla har varit förberedda på att denna nya grundskola kommer att kräva rätt stora kostnader såväl av staten som av kommunerna. Enligt de beräkningar som har gjorts kommer kostnaderna för grundskolans genomförande att ökas från 1,8 miljarder redovisningsåret 1962/63 till omkring 2,3 miljarder år 1972, en ökning som dock till viss del kompenseras av att vissa kostnader bortfaller för skolformer som senare inte kommer i fråga.

En fråga som sedan många år tillbaka har väckt stor uppmärksamhet är frågan om kristendomsundervisningen. I vissa motioner har man nu fört fram olika önskemål inte bara om kristendomsundervisningen utan också om morgonsamlingarna. Då utskottet i stort sett har lyckats ena sig om dessa kontroversiella frågor, så finns det ingen anledning att i detalj gå in på dessa. Jag vill endast erinra om att enligt skollagens 27 § får, sedan riksdagen har godkänt detta förslag, rektorerna större möjlighet att befria från morgonsamlingar än som tidigare har varit möjligt enligt gällande bestämmelser.

Kristendomsämnet är det enda orien-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

teringsämne och ett av de få ämnen över huvud taget, som trots den ganska betydande minskningen i den totala undervisningstiden har tilldelats ett oförändrat antal veckotimmar. Ämnet har med andra ord erhållit en icke obetydlig relativ förstärkning i grundskolan. På skolöverstyrelsen ankommer det att föreslå vidareutbildning av lärare i akuta bristämnen. Jag nämner detta särskilt därför att det i vissa motioner har framhållits att det är nödvändigt att få vidareutbildning även av kristendoms lärare.

En fråga som man måste tillmäta mycket stor vikt i såväl den nuvarande som i den kommande skolan är disciplinfrågan. Inför utskottet har det gjorts uppvaktnings, där man har klagat över den nu rådande situationen och bristen på korrekationsmedel på detta område. I reservation 17 vid punkten 42 har jag och några medreservanter framhållit följande:

»Enligt utskottets mening är det väsentligt, att allmänheten och lärarkåren inte bibringas den uppfattningen, att statsmakterna inte har något verkligt intresse för lösandet av här berörda problem och de arbetssvårigheter, som kan uppkomma i skolan. Utskottet förutsätter därför, att berörda myndigheter — i första hand skolöverstyrelsen — med vaksamhet följer utvecklingen på detta område. Det synes däremot vara mindre välbetänkt att redan nu från riksdagens sida rekommendera vissa bestämda åtgärder» — det gäller då framför allt ett förslag om eftersittning i skolan — »allra helst som dessa skulle vara ogenomförbara i betydande delar av landet och till sina konsekvenser svåra att överblicka från både ekonomisk och praktisk synpunkt. I avvaktan på ytterligare erfarenheter synes den bästa lösningen vara att skolmyndigheterna allt efter de olika skoldistriktens förutsättningar och behov fritt får pröva sig fram på de vägar som på varje plats kan tänkas ge bästa resultat härvidlag.»

Detta är, som jag ser det, en mycket viktig fråga. När samhället, stat och kommun, kostar på miljarder på vårt undervisningsväsende i den obligatoriska skolan,

får det inte vara så att en eller flera elever i en klass kan förstöra möjligheterna till en ordnad undervisning. Jag anser att alla skolmyndigheter bör göra allt vad som kan göras för att hjälpa lärarna i detta avseende. Vi vet att många lärare redan nu har stora svårigheter att hålla en god disciplin i sina klasser, och för dem blir skolarbetet i vissa fall en mardröm.

Utskottet har också när det gäller denna fråga haft en rätt stor uppvaktning, som företedde statistiska uppgifter avseende en viss tid beträffande olika förselser i vederbörande skola, och det är helt enkelt skrämmande uppgifter som därvidlag lämnades. Jag tror dock att det finns vissa möjligheter att ingripa när det gäller dessa saker. Meningarna kan vara delade om vad det beror på att vi har kommit i detta besvärliga läge, och orsakerna härtill är naturligtvis många. Enligt mitt sätt att se får vi vara mycket aktsamma när det gäller den frihet, som vi ger barnen i de lägsta klasserna; jag har svårt att förstå hur det skall gå till att ta tillbaka denna frihet i de efterföljande klasserna. Skolarbetet får emellertid inte förstöras av ungdomar som inte känner sitt eget ansvar, och på den punkten måste det bli ett bättre samarbete med hemmen, vilket vi hoppas skall kunna ske i fortsättningen. Jag är övertygad om att inga vanliga sunna föräldrar vill att deras barn skall förstöra undervisningen i klasserna — det vore egendomligt om så skulle vara fallet — men det måste bli ett bättre samarbete mellan skolan och hemmen på dessa områden, om vi skall kunna få bukt med dessa missförhållanden.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall eleverna i grundskolans högstadium kunna läsa två främmande språk, engelska och tyska eller engelska och franska — detta som regel. I motioner har föreslagits att eleverna skall kunna läsa tre främmande språk. Då detta skulle förorsaka överskridande av den angivna maximala undervisningstiden, har utskottet inte kunnat tillstyrka detta.

Utskottet vill framhålla värdet av skolöverstyrelsens initiativ att genom utar-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

betande av schemaförslag m. m. ge kommuner och skolledare hjälp i organiserandet av arbetet i olika slag av skolor. Det är ingen lätt sak för rektorer och andra att göra upp ett schema i den nuvarande enhetsskolan med minsta möjliga antal håltimmar; varken föräldrar eller elever tycker särskilt mycket om dessa håltimmar, som förorsakar att vistelsen i skolan blir längre än vad man egentligen har avsett. Skolöverstyrelsen och länskolnämnderna har genom sina större möjligheter till överblick över förändringar och förbättringar förutsättningar att ge kommunerna en god service på dessa områden mot alltmer ändamålsenliga organisations- och arbetsformer.

En sak som också har väckt en viss uppmärksamhet är slöjdundervisningen i skolan, och särskilda utskottet har haft uppvaktningar även när det gäller den frågan. Våra slöjdlärare har befarat att de nya möjligheterna för folkskollärarna att överta slöjdundervisningen skulle kunna göra att deras arbetsförhållanden skulle försvåras och undervisningstiden minskas. På denna punkt råder enighet inom utskottet. Vi tror att slöjdlärarna inte behöver känna oro inför detta. Vi vet emellertid att man i vissa skolor, framför allt mindre skolor på landsbygden, måste använda folkskollärarna för slöjdundervisningen. I ett tidigare skede har ju folkskollärarna på detta område haft lägre ersättning för sin undervisning än för sin undervisning i andra ämnen. Nu blir det en ändring i det avseendet, och det är kanske det som har gjort att slöjdlärarna har blivit oroliga för att folkskollärarna i allt större omfattning skulle komma att överta slöjdundervisningen även i större skolor. Om slöjdlärarna har denna inställning, vill vi inom utskottet lugna dem med att vi inte tror att förslaget kommer att verka i den riktningen. Vi är övertygade om att rektorer och skolledningar i övrigt skall se till att denna sak flyter på bästa möjliga sätt, och vi tror också att det skall kunna ske till fromma för båda lärarorganisationerna.

I försöksskolan har yrkesorientering-

en varit föremål för stor uppmärksamhet. Förändringen till grundskola kommer inte att minska detta intresse. Genom en rätt bedriven studie- och yrkesorientering kommer eleverna säkert att tidigare än förr komma till insikt om värdet för den enskilde av en god, målriktad utbildning och för samhället i dess helhet en samlad arbetsinsats. Utskottet vill här framhålla värdet av ett gott och förtroendefullt samarbete med näringslivet på detta område.

Utskottet har tillstyrkt en framställning i motionerna I: 605 och II: 728, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära en av skolans huvudmän bekostad obligatorisk ansvarighetsförsäkring för eleverna vid den praktiska yrkesorienteringen samt att förslag senare måtte framläggas för riksdagen i detta avseende. Detta är ju en sak som många skoldistrikt redan nu har föranstaltat om vad gäller enhetsskolan, men utskottet anser det nödvändigt att samtliga skoldistrikt ordnar upp den här saken, ty även om våra elever är försiktiga när de är ute i denna yrkesorientering, kan det inte undvikas att olyckor av olika slag kan ske.

Utskottet har ej ansett sig kunna tillstyrka framställningar om ytterligare varianter av den yrkesförberedande utbildningen.

En viktig punkt gäller frågan om en yrkesskolberedning. I olika motioner har framhållits att en sådan beredning snarast bör tillsättas. Redan vid 1960 års riksdag uttalade departementschefen sin avsikt att, när förutsättningar föreligger, återkomma till detta viktiga spörsmål. Utskottet vill för sin del framhålla, att med hänsyn till den organisation av högstadiet som utskottet tillstyrkt har behovet av en översyn av sambandet mellan grundskola och yrkesskola vuxit så starkt att en utredning bör ske så fort som möjligt.

I motioner har även framställts önskemål om förslag till nästa års riksdag beträffande ett statligt institut för utbildning av yrkeslärare. Denna fråga behandlades av riksdagen redan år 1960, och Kungl. Maj:t har år 1961 beslutat att

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

utbildningen av yrkeslärare tills vidare skall ske i Göteborg, Linköping, Stockholm och Umeå. Utredning om ett statligt institut med egen övningskola pågår inom yrkesöverstyrelsen. Det är mycket angeläget att vi får fram vad man gärna vill kalla högvärdiga yrkeslärare.

I departementschefens förslag ingår flera avsnitt om specialundervisningen i grundskolan. Vi vill framhålla att detta är ett viktigt led i skolans strävan att skapa betingelser för en studiegång, avpassad efter varje elevs förutsättningar och behov. Denna undervisning har en dubbel uppgift, dels att ge en särskilt anpassad undervisning för de elever som är i behov av en sådan, dels att underlätta arbetet i normalklasserna genom att helt eller delvis vid sidan av dem ge en särskilt anpassad undervisning åt elever som behöver sådan specialundervisning och som skulle verka tyngande på undervisningen i normalklasserna, om de ginge kvar där. Utskottet tillstyrker dessa stora förbättringar och väntar att ytterligare förbättringar skall bli möjliga så snart utbildningen av specialklasslärares hunnit komma i gång. Förslag i detta avseende föreligger i proposition 106.

Överförande till specialklass bör ske med hänsyn till elevens bästa. Meningskiljaktigheter kan ju ofta råda mellan hemmet och lärarna om var den eller den eleven skall placeras i specialklass. Vi anser i likhet med departementschefen, att såväl lärare som föräldrar här bör ha elevens bästa för ögonen.

Också när det gäller folkhögskolans framtid har utskottet haft att behandla flera olika motioner, där man yrkat på en omedelbar utredning på detta område. Oron tycks ha sin grund i att man anser, att de nya tvååriga fackskolorna kommer att konkurrera med folkhögskolan på ett högst allvarligt sätt. Folkhögskolans huvuduppgift har varit och är att ge en medborgerlig och personlig utbildning i vid bemärkelse. Under senare tid har folkhögskolan även tagit viss hänsyn till elevernas behov av målinriktad utbildning. Kammararens ledamöter erinrar sig kanske att vi här flera gånger har diskuterat folkhögskolans problem,

t. ex. huruvida det skall vara betyg i folkhögskolan eller inte. Då emellertid tillräckligt omfattande och mer entydiga erfarenheter av de nya fackskolorna kommer att föreligga först om några år, ansluter sig utskottet till departementschefens uppfattning att en särskild utredning inte nu bör sättas i gång. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på frågan om folkhögskolans utveckling också i kvalitativt avseende och vid senare tidpunkt lägger fram förslag i ärendet.

I motioner beträffande de privata skolorna har hemställts, att en särskild utredning måtte tillsättas beträffande de privata skolornas ställning även i statsbidragshänseende; utredningen skulle tillföras sakkunskap från privata extern- och internatskolor. Utskottet erinrar om departementschefens uttalande, att skolöverstyrelsen bör få i uppdrag att utarbeta förenklat förslag beträffande statsbidrag till de privata skolorna. Utskottet förutsätter att skolöverstyrelsen tar särskild hänsyn till de privata skolornas anpassning till den nya grundskolan.

Motionsförslaget om att Estniska folkskolan skall förses med högstadium kan utskottet inte biträda, enär denna skola har alltför få elever såsom grundval för ett högstadium.

När det gäller statsbidrag till konfessionella skolor anser utskottet i likhet med departementschefen, att ansökningar därom bör behandlas med hänsyn till det enskilda fallet.

Utskottet har också haft att ta ställning även till andra detaljfrågor. I årets statsverksproposition, bilaga 10, har upptagits ett anslag på 140 000 kronor för anordnande av radioundervisning i tyska. Då det är tveksamt huruvida hela detta anslag kommer att behövas för tyskundervisning och då det troligen blir brist på lärare med behörighet i engelska för fjärde årskursen, anser utskottet att nämnda anslag även kan användas till en radiokurs i engelska för fjärde årskursens elever.

Kungl. Maj:ts förslag om avveckling av

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

den nuvarande försöksavdelningen vid skolöverstyrelsen tillstyrkes av utskottet. Utskottet vill instämma i departementschefens förslag om en allsidig upplysnings- och informationsverksamhet från skolöverstyrelsens sida.

Den obligatoriska skolan kommer fullt genomförd att omfatta omkring 1 miljon elever, och antalet lärare på olika städer och i olika ämnen kommer att omfatta mer än 50 000 av olika kategorier. Enbart på grundskolans högstadium kommer att behövas mer än 12 000 lärare. Utskottet vill understryka vikten av att samhällets olika resurser sättes in för att utbilda och vidareutbilda så många lärare som möjligt.

I likhet med departementschefen understryker utskottet också vikten av att så många lärare som möjligt kan erhålla fortbildning. Såväl skolöverstyrelsen som länskolnämnderna bör bedriva studiedags- och kursverksamhet i den omfattning som olika möjligheter medger. Alla ansträngningar bör enligt utskottets mening göras för att grundskolan skall få väl utbildade lärare.

I likhet med departementschefen anser utskottet att de högre tekniska läroverken från den 1 juli 1962 bör inordnas under de lokala skolstyrelserna.

Kungl. Maj:t har uttalat en avsikt att tillkalla en utredning för att närmare klarlägga en rad frågor i samband med skolans femdagarsvecka. Om detta skall kunna ske med framgång, bör utredningen ta hänsyn till alla de olika aspekter som kommer i fråga på grund av nämnda förslag. Vi vet att det redan nu bedrivs försöksverksamhet i ett antal kommuner på detta område, och såvitt man nu kan bedöma tycks erfarenheterna ha varit goda. Flera kommuner bör dock pröva femdagarsveckan, innan skolöverstyrelsen och Kungl. Maj:t vågar ta ställning till denna i och för sig viktiga fråga.

I olika motioner har framförts önskemål om en sådan kostnadsfördelning mellan stat och kommun, att den ekonomiska belastningen på kommunerna kommer att lättas. Utskottet anser det angeläget att en rättvisare fördelning av

skolkostnaderna kommer till stånd och att dessa utredningar bör utföras av 1958 års skatteutjämningskommitté.

I en rad motioner har framhållits bristen på skollokaler, inte minst gymnastiklokaler. Departementschefen har nu föreslagit att anslaget till s. k. provisoriska lokaler ökas från 50 till 80 miljoner kronor och att den totala investeringsramen ökas från 225 till 350 miljoner kronor. Under hand har meddelats att Kungl. Maj:t har för avsikt att vid årets höstriktsdag göra framställning om ett anslag på ytterligare 50 å 60 miljoner kronor, detta främst för att bereda samsättning åt byggnadspersonal instundande vinter. Utskottet hälsar detta med glädje, och vi har också skrivit i den riktningen. Utskottet vill till alla delar instämma i departementschefens uttalande om vikten av att vårt skolväsende kan erhålla nödiga lokaliteter. Vidare vill utskottet hemställa om undersökning, huruvida det är möjligt att åstadkomma förenklingar i den administrativa handläggningen av skolhusbyggnadsärenden.

Vad det gäller skollagens 16 § vill jag framhålla att en punkt har vållat diskussion i utskottet mer än någon annan punkt, nämligen den som gäller fackrepresentationen. I motioner har yrkats att man skulle göra en förändring på det området. Man har framhållit att det i de nuvarande bestämmelserna finns möjligheter för allt för många rektorer och lärare att vara närvarande vid skolstyrelsernas sammanträden, som därigenom ibland har blivit rätt otympliga. Till detta vill utskottet framhålla, att fackrepresentationen i dess nuvarande form trädde i funktion 1958 i samband med skolstyrelserreformen. Ett flertal olika skolformer samlades då under den gemensamma skolstyrelsen, och det ansågs nödvändigt att på detta sätt ge företräddarna för de olika skolformerna möjlighet att bibehålla kontakten mellan förvaltningen och de olika skolorna. Utskottet anser att dessa skäl alltfört äger sin giltighet. Alltför kort tid har förflutit för att man nu skulle göra en ändring på detta område.

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

I utskottets utlåtande nr 4 framhåller vi: »Departementschefen har nu föreslagit att de olika lärarhögskolorna skall sortera under skolöverstyrelsen.» Detta vill jag personligen instämma i. Den framtida lärarutbildningen är en mycket viktig sak för att den nya grundskolan skall kunna ge bästa möjliga resultat, men jag har en blank reservation på denna punkt, och rent personligen vill jag framhålla följande. Jag är mycket tveksam om hur det hälftenbruk som skall ske mellan skolöverstyrelsen och lärarhögskolornas rektorer, professorer och lärarkollegier, skall kunna genomföras i praktiken, detta i synnerhet som lärarhögskolorna erhåller en vidsträckt beslutanderätt över såväl stora som små frågor som har samband med lärarutbildningen. Den centrala myndighetens befogenheter och skyldigheter på detta område borde komma till ett mera klart uttryck än vad som har skett.

Under punkten Förskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. har Kungl. Maj:t gjort en uppräknig med 25 procent till 465 000 kronor. I en motion har yrkats att anslaget skulle höjas till 1 miljon kronor. Utskottet har yrkat på en anslagshöjning med 230 000 kronor mer än vad departementschefen har kunnat föreslå. Vi reserverar på denna punkt föreslår bifall till Kungl. Maj:ts förslag om ett reservationsanslag på 465 000 kronor. Detta är ett ärligen återkommande anslag, och vi anser att vad Kungl. Maj:t på denna punkt har föreslagit är tillräckligt med hänsyn till att det blir påfyllnad undan för undan.

Under punkten Folkskoleseminarierna: Utrustning har Kungl. Maj:t föreslagit en höjning med 160 000 till 660 000 kronor. I en motion har yrkats på en anslagshöjning även på denna punkt till 1 miljon kronor. Utskottet har yrkat på en anslagshöjning till 950 000 kronor. Skolöverstyrelsen har föreslagit en uppdragningsplan under fem år på dessa områden, och vi reserverar föreslår bifall till Kungl. Maj:ts förslag om ett reservationsanslag på 660 000 kronor.

För egen del vill jag framhålla att vi alla, som under många år har deltagit

i utredningen om vår skola, är glada över att vi har kommit fram till den dag då vi kan få fatta ett, som jag tycker, mycket positivt beslut. Jag vill ytterligare poängtera att i särskilda utskottet har vi varit fullt överens vad beträffar de stora linjerna, och jag för min del skulle vilja gratulera ecklesiastikministern till hans förslag på detta område, som kommer att få den allra största betydelse för skolans utveckling och därmed också för landets framtid.

Herr talman! Jag ber att få hemställa om bifall till särskilda utskottets samtliga yrkanden beträffande utlåtandet nr 1, avd. I, utom punkt 42, där jag yrkar bifall till reservation nr 17.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Äntligen! Äntligen, herr talman, det är den rubrik som jag skulle vilja sätta på den här debatten. Det är efter många utredningar och efter mycket resonemang och också efter en polemik som varit ganska hetsig på vissa punkter, som vi nu för den här debatten in på riksdagens område.

Uttrycket »äntligen» kanske tyder på en viss trötthet efter allt vad som har förevarit, men jag tror också att man kan säga att uttrycket innebär en viss tillfredsställelse över att vi har kommit fram till något som jag gärna vill kalla mycket positivt då det gäller att lösa det problemkomplex som skolan utgör och alltjämt kommer att utgöra.

Vi har tidigare haft en skola som vi har kallat för enhetsskola och försökskola, och i dag skall vi ta ställning till den nya skolan, som utskottet har föreslagit skulle få namnet grundskolan. Jag tror att vi därmed också kommer att anpassa skolan till de krav som samhället ställer på medborgaren. Dessa krav ökar allt mer och mer, och det är skolans uppgift att söka lösa de problem som följer av ökade krav på medborgaren.

Vi inför, brukar det heta, en nioårig skolplikt. Jag skulle hellre vilja säga en nioårig skolrättighet. Jag tror att det är det bästa och rätta namnet, det är ett

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

namn som jag tycker att man bör använda. Det skall vara en rättighet för våra ungdomar och våra barn att gå i en skola och få en utbildning. Det skall inte vara en skyldighet.

Jag tror också att vi med den här skolan kan tillgodose olika intressen hos våra elever på ett bättre sätt än vi kunde göra med den gamla skolan. Jag vågar säga att vi knappast haft en sådan skola tidigare, där man tillgodosett olika intressen och olika inriktningar hos eleverna. Jag tror också att vi därmed kan komma in på en riktigare och bättre värdering av individerna. Om vi lär oss värdera våra medmänniskor, kan vi också på ett bättre sätt lösa samlevnadsens problem, som ändå hör ihop med undervisning och fostran. Jag tror att man kan tala om en sant demokratisk skola, enligt de synpunkter som jag här har lagt på problemet.

Äntligen står vi också inför lösningen av ett skolproblem som för många har varit besvärligt. Det gäller flickskolan. Det ser ut som om vi nu har nått fram till ett förslag, enligt vilket denna mycket svåra fråga kan lösas så att de som har intresse för flickskolan — och det intresset tror jag är allmänt spritt — kan känna sig ganska nöjda. Förslaget går ut på att man i viss mån skulle kunna ersätta flickskolan med fackskolor. Det är ett nytt grepp på vår undervisningsorganisation, och jag hoppas att det kommer att medföra ett nytt innehåll, vilket är betydligt viktigare än organisationen. Därmed skapar man också större rättvisa. Man öppnar större möjligheter för andra utbildningsvägar än tidigare.

Det som kanske gläder mig allra mest är att äntligen har ecklesiastikdepartementet — herr Edenman — och finansdepartementet — herr Sträng — kommit överens om att ta ett gemensamt tag för att lösa skolproblemet. Jag antecknar det med mycket stor tillfredsställelse, och vi kommer från vårt håll att föreslå att de båda ministrarna tar ytterligare lyft så småningom. Jag hoppas att finansens även då är överens med ecklesiastiken, så att de tar gemensam-

ma tag för att hjälpa skolan ytterligare en bit fram. Därmed löser man kanske skolans lokalfråga på ett effektivt sätt, och löser man den frågan, kan man säga att man löser den mest angelägna uppgiften, nämligen att skapa mindre klasser. Herr Näsström var inne på den punkten och återopade en avhandling av dr Marklund, i vilken han försöker visa att det inte betyder så mycket hur stora klasserna är. Herr Näsström och jag har diskuterat detta tidigare, och jag vill bara göra några anmärkningar. Det är möjligt att om man håller en föreläsning eller en lektion som har föreläsningens karaktär, kan man ha 30, 40, kanske t. o. m. 100 eller 200 elever, men om man skall undervisa på det sättet att eleverna även skall arbeta och att läraren skall kunna handleda dem i arbetet, går det inte med klasser på 40 à 50, utan då måste antalet vara mindre.

Jag tror dr Marklund på denna punkt vid föredragningen inom utskottet erkände, att kommer man dithän, så att man får andra metoder, måste man ha gruppundervisning i mindre klasser. Då blir det något helt annat. Jag tror herr Näsström också kan påminna sig den debatten.

Detta om de mindre klasserna. Jag tror också att det är meningen att när vi får denna organisation, skall vi också få en annan metodik. Som jag nyss nämnde är det alldeles nödvändigt att man i skolan för in arbetet som det väsentliga och helst då individuellt arbete. Detta kommer säkert också att kunna realiseras, om man får en upprustning av hjälpmedlen, vilket också i en hel del fall har skett genom ökade anslag i positionen.

Vad jag i dag anser vara det väsentliga är att vi som arbetar inom skolan och även andra ändå skall få litet arbetsro och lugn, så att vi kan pröva oss fram någon tid framåt. Vi kan ha olika meningar i skolfrågan, vi kan ha olika meningar om differentieringen, men på denna punkt tror jag vi är ense. Låt oss få lugn, låt oss få pröva programmet! Skolan skall leva, växa och förändras, och vad som möjligtvis är galet

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

i dag kan vi rätta till i morgon eller något senare, helst senare.

Jag tror, herr talman, att man i dag ute på fältet drar en lättnadens suck över att man äntligen kommit fram till en lösning av dessa problem, och jag tror att vi inom de olika kategorierna kanske så småningom kan träffa varandra och göra det allra bästa.

Efter denna korta översikt skulle jag vilja säga några ord om det betänkande som ligger till grund för denna skolreform och den proposition som är avlämnad. Vi måste rikta in allt reformarbete på lång sikt, inte bara lösa de aktuella problemen. Så tidigt som 1828 var den kände biskopen i Karlstad C. A. Agardh, som satt i en kommitté som då kallades »snillekommittén», av den uppfattningen, att man måste ställa allt detta arbete på framtiden. Denna uppfattning delades inte riktigt av de andra inom den fina kommittén, men Agardh anförde där alltså en avvikande mening. Man kan väl säga att 1940 års skolutredning och 1946 års skolkommision starkt betonat principerna och de allmänna riktlinjerna för en genomgripande skolreform. Om vi jämför detta med 1957 års skolberedning, så ligger i själva namnet en avvisning om att det numera gäller kanske mer än tidigare konkreta förslag att lösa organisations-, metodik- och undervisningsproblem.

Även i andra avseenden skulle det vara värt att göra en jämförelse med tidigare utredningar. När man läst betänkandet finner man i slutet 5 1/2 sidor innehållande en förteckning över medarbetare och grupper som vid sidan om beredningens medlemmar arbetat på problemet. Man blir imponerad av den långa raden, och i viss mån kan man också säga att man blir imponerad av den sakkunskap som man måste anse finns inom den förteckning, som där uppgjorts. Jag har av dessa utredningar dragit slutsatser, som väl i stort sett kan ges vitsord.

Forskningsresultaten har väl knappast i det stora hela och på viktiga punkter vederlagts, även om man kan säga att inga bestämda uttalanden gjorts på vis-

sa punkter. Det är möjligt att man så småningom genom forskningsresultat skall komma litet längre.

Jag kan, herr talman, inte med bästa vilja i världen ge samma omdöme om en del undersökningar, som redovisats inom utskottet. Jag vill inte gå in i detalj, men på vissa punkter tycker man nog att statistiken knappast är statistik utan något helt annat. Jag beklagar att så har blivit fallet, och jag hoppas att man så småningom genom erfarenhet skall komma fram till säkrare och bättre resultat i dessa frågor.

Det allra viktigaste när det gäller skolan är ju målsättningen. Tidigare har den kanske formulerats i två eller tre korta satser. Så skedde i andra beredningar och så skedde i U 55 — undervisningsplanen för rikets folkskolor av år 1955. När det gäller beredningens arbete på denna punkt har beredningen — såvitt jag kan se — knappast gjort någon kort formulering av målsättningen. Man har i stället resonerat om målet på 30—40 sidor i betänkandet. Om man nu granskar dessa, så är det naturligtvis alldeles omöjligt att dra fram några detaljer, men det är en sak som jag tror man har anledning att titta litet närmare på, och det är att man inom beredningen nu talar om fostran. Detta sker på det sättet att man betraktar det uttrycket som en gemensam beteckning för allt vad skolan skall ge eleverna. Man har alltså inkluderat även undervisningen.

Jag gläder mig åt denna utveckling och dessa beteckningar, ty allt kunskapsmeddelande måste ju också vara fostrande. Ju bättre kunskaper vi får, desto lättare tror jag det blir att fostra våra barn. På den punkten delar jag också beredningens uppfattning att det väsentliga är fostran och att man kan nå fostran både genom undervisning och genom påverkan i rätt riktning. All fostran skall också vara kunskapsmeddelande enligt mitt sätt att se. Denna nyans har en viss betydelse i resonemanget, och jag tror att det är viktigt att man har den klar för sig.

Man har då sagt att när man har fostran som ett begrepp som inkluderar allt

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

annat, är det möjligt att man bortser från vikten av ett ordentligt kunskapsmeddelande. Den tidigare reaktionen mot ensidiga minneskunskaper har varit berättigad. Med utgångspunkt från detta har man nått fram till andra metoder och fått bättre resultat. Jag tror också att man till skolan skall återföra något av det som hör barnåldern till, sång och saga, lek och poesi. Jag hoppas att den nya skolan skall få litet mera av detta än det nu ser ut när det gäller skolans arbete och skolans mål.

I en utredning och i en proposition för någon tid sedan talade man om att skolan måste ge fasta och lätt mobiliserbara kunskaper och färdigheter, och det är riktigt. Men man skall framför allt inrikta sig på att eleven skall kunna använda de redskap som finns i böcker och tidskrifter — nu har vi också så många möjligheter genom radio och television.

Låt mig i detta sammanhang, herr talman, göra ett par reflexioner som kanske sträcker sig något utanför skolans värld. Det gäller arbetet. Jag tror att det är nödvändigt, att vi talar mer om arbetets välsignelser än om motsatsen. För man i det resonemanget i skolan, tror jag att man är mera på rätt väg än man varit tidigare. Jag tror att det är nödvändigt att vänja eleverna vid allvarligt arbete, och man skall komma ihåg att arbetet är en glädjekälla. Det är möjligt att vi kommit närmare det målet nu. Jag skulle vilja citera ett uttryck i beredningens betänkande: »Skolan skall genom arbete meddela fostran för arbete.»

På en punkt vill jag anmäla mitt missnöje med beredningens och departementchefens förslag till organisation. Det gäller framför allt behandlingen av de estetiska linjerna och möjligheterna att få in dessa i den nya skolan. Beredningen skriver om den estetiska fostran och dess betydelse. Detta sker på tre och en halv rader i detta stora betänkande. Men vad kommer sedan? Jag letade förgäves, men småningom hittade jag en rubrik där det står: Fostran för fritiden. Det var som om man skulle ha flyttat

fostran när det gäller de estetiska ämnen ut ur skolan och satt den bara på fritiden. För mig kan man gärna flytta ut mycket av tekniken och allt annat materiellt och sätta in konst i stället, det tror jag eleverna skulle tycka om. På den punkten har vi i en motion sökt få en estetisk linje förverkligad, särskilt med tanke på vad som förekommit i Lund, där man nått mycket framgångsrika resultat. Jag vill citera en mening ur skolberedningens betänkande: »Kanhända dämpas också viljan att förstöra, när viljan att skapa tillfredsställes.» Det är någonting som gäller för alla människor, men det gäller framför allt för våra ungdomar.

I dag föres debatten om skolreformen in i riksdagens båda kamrar, och helt naturligt kommer då den stora frågan fram, frågan om differentieringen. I skolberedningens direktiv heter det: »Utredningens mest krävande uppgift och — om man så vill — kärnpunkten i dess arbete är den förnyade avvägningen mellan inre pedagogisk och yttre, organisatorisk differentiering.»

Jag skall, herr talman, från början deklarerera att jag inte på något sätt vill skärpa motsättningarna när det gäller denna fråga. Jag tror att det är synnerligen olyckligt om man gör det. Vi har erfarenhet av hur det har varit. I stället för att skärpa motsättningarna bör man försöka komma fram på någon medelväg. Min bänskamrat herr Kaijser och jag har varit med i särskilda utskottet. Vi har olika uppfattningar, men när det gäller målet är vi överens. Det är mycket vi kan komma överens om också på andra punkter. Vem som har rätt får vi väl se. Jag hoppas naturligtvis att det blir jag.

Låt mig redovisa några synpunkter. Beredningen har byggt sitt förslag på forskning, och jag tycker att man kan ge den vitsord. På grundval av forskningsresultaten har beredningen byggt sina resonemang och dragit sina slutsatser. Jag är inte alldeles övertygad om att en del utredningar som vi har fått oss tillsända och som föredragits i utskottet kan förtjäna samma vits-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

ord. På vissa punkter tvivlar jag mycket starkt på det, och jag tror att vissa uppgifter, framför allt statistiska uppgifter, inte är helt styrkta. Jag skall inte gå in på detaljer, men jag tror att man får vara litet försiktig där.

Beredningens forskningsresultat för tjänar alltså vitsord på många punkter, och även om de inte slutförts, får man väl hoppas att det så småningom skall arbetas vidare. Jag vill gärna deklarera en personlig erfarenhet som jag har från mitt arbete. I den gamla åttaåriga skolan hade man en uppdelning av klasserna i allmän-teoretiska och allmän-praktiska. Jag har lång erfarenhet av detta, och jag måste säga att man där finner fruktansvärda exempel på vad vi kallar negativa miljöer och utarmade miljöer. Jag har haft samtal med mina lärare på högstadiet och de är eniga om att det var långt ifrån lyckligt med denna uppdelning av klasserna i praktiskt och teoretiskt begåvade elever. Disciplinsvårigheterna var ytterligt stora. Så långt var vi ense, men sedan skiljer sig våra uppfattningar när det gäller möjligheterna att lösa problemen. Jag tror att det skedda var en olycka, som jag inte vill ha upprepad.

Det måste alltid inom en klass — även om den är differentierad — finnas en viss gradskillnad i fråga om begåvningarna. Frågan är var man skall dra gränserna. Denna skillnad kan inom klasserna vara ganska väsentlig och kan i olika ämnen vara utomordentligt markant. Denna olägenhet kvarstår även vid differentierade klasser.

Att döma av de erfarenheter jag själv har haft i mitt arbete får de elever, som sacker efter litet i takt, mycket god hjälp av sina kamrater. Jag har också den uppfattningen, att kamraterna gärna vill hjälpa.

Det är möjligt att de elever, som skulle kunna arbeta något raskare och nå något bättre resultat på kortare tid, i någon mån hindras i sammanhållna klasser. Det kan nog knappast bestridas. Frågan är emellertid: Vad är målet? Vad när man med det ena eller det andra?

Det av beredningen föreslagna tillvals-

systemet är enligt min mening riktigt. Även inom sammanhållna klasser får man en differentiering med tillvalsgrupper. Man har också enligt det nya förslaget alternativa kurser i ett par av ämnena. Det blir således inte fråga om helt sammanhållna klasser, om någon nu har den uppfattningen.

Häremot riktas alltid invändningen: Varför talar man då så mycket om klassgemenskapen, då man i alla fall under många timmar i veckan får skilja eleverna åt? Jag har hört detta resonemang, och jag skulle för min del i stället för »klassgemenskap» vilja använda uttrycket »kamratgemenskap». Inom en klass, som hålles ihop i bästa fall från första klass och i sämsta fall från fjärde klass, blir eleverna kamrater och där skapas en gemenskap som består, även om eleverna ett par timmar i veckan undervisas i olika lokaler av olika lärare. Om man ser på eleverna under rasterna, så finner man, att de håller ihop och resonerar med varandra om gemensamma problem. Det visar sig också att kvarsittare under raster och på fritid söker sig tillbaka till sin gamla kamratkrets. Det dröjer länge, innan de smälter in i den nya klassen. Differentieringen spränger således inte de sammanhållna klasserna. Risken härför är minimal.

Jag anser således att ordet »kamratgemenskap» är bättre än »klassgemenskap». Vi är väl överens om att det sker någonting för eleverna ganska besvärande, när man delar upp dem. Det blir nya miljöer. Många gånger känner de sig osäkra och rädda för den nya miljön. Situationen är ungefär densamma som när man skriver in barn i första klass. De kommer då från hemmen, söker sig fram och är osäkra. Denna situation återkommer, då man differentierar eleverna i sjätte klass.

Riksdagsmännen har under de sista av dessa dagar fått en petition. Herr Näsström har redan berört den. Jag hade egentligen inte tänkt göra det men får väl ändå ta upp den, eftersom det gäller en ganska allvarlig sak. Jag har personligen fått det intrycket, att aktionen

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

knappast syftar till att nå ett strängt objektivt bedömande. Det förefaller mig snarare som om aktionen syftar till påverkan. När man skall tillmäta petitionen den vikt den kan ha, får man inte bara räkna antalet underskrifter. Man får även i någon mån granska vilka det är som skrivit under petitionen. Det är klart att lärare, som har erfarenhet av både sammanhållna och differentierade klasser, bör ha möjlighet att bedöma frågan. Om det emellertid gäller exempelvis en pensionerad officer, som undervisar i matematik på gymnasiet, och hans namn avses tjänstgöra som påverkan av riksdagens ledamöter, måste jag ställa mig tveksam huruvida han har möjligheter att bedöma fördelar och nackdelar av differentierade och odifferentierade klasser. Detta är en viktig anmärkning, som jag har att göra mot petitionen. Jag vet att det här, som jag redan sagt, gäller en allvarlig fråga, men man får nog se litet kritiskt på denna petition. Man får inte bortse från att det kan ligga något i den, men man kan nog önska, att den hade utformats på ett mera objektivt sätt.

Om vi nu i enlighet med det sista budet från högern överlåter åt skolcheferna att avgöra om klasserna skall bli differentierade eller sammanhållna, tror jag att vi kommer att föra ut striden på ett plan, som är långt ifrån lyckligt. En skoldirektör har inte alltid en sådan utbildning att han bäst är skickad att avgöra om klasserna bör vara sammanhållna på högstadiet eller inte. I en kommun kanske sitter en rektor med 30—40 års tjänstgöring, medan skoldirektören själv aldrig har undervisat på det stadium det gäller. Jag tror därför inte att högerns förslag innebär någon utväg att lösa problemet, utan jag föredrar att följa skolberedningens förslag. Det finns utan tvekan skoldirektörer, som sysslat med undervisning, men i regel har de inte ägnat sig så mycket åt undervisning som åt skolledning. Det händer ju en hel del på skolans område medan han sitter på sin expedition. Att därför överlämna avgörandet i denna fråga åt de kommunala skolmyndigheterna tror jag vore risk-

fyllt. Det kan uppstå konsekvenser, som jag här inte vill gå in på men som var och en nog kan tänka sig.

Man har talat ganska mycket om organisationen. Jag har redan förut sagt, att man inte bör överskatta denna. Organisationen är den yttre ramen kring det hela. Det viktigare är innehållet. Enligt min bestämda mening har organisationsfrågorna fått spela en alldeles för stor roll. I den nya skolan skall vi försöka skapa en ny metodik, ett nytt arbetssätt. Olika slag av organisationsformer kan medge detta.

Vi har talat mycket om en ny metodik, om grupparbete och individuell undervisning, men vi har tidigare haft mycket små möjligheter att sätta i verket dessa vackra tankar. Det är dock ett mål vi gärna vill sträva efter. Enligt min mening är det skolberedningens förtjänst att man har fört in i debatten frågorna om metodik och undervisningens innehåll. I den delen nämnde jag nyss att hjälpmedlen kommer att spela en stor roll när det gäller undervisningen. På denna punkt har jag en avvikande mening gentemot utskottet och departementschefen. Jag anser att man borde ha vidtagit snabbare åtgärder för att få ut hjälpmedlen till skolorna. Detta gäller länsskolnämnderna, och det gäller hjälpmedelscentralerna, och jag vill nämna ett par ord om centralen i Stockholm. Det säges i utskottsutlåtandet att det skall bli ett samarbete, och det talas som om det skulle bli vilket slags samarbete som helst. Jag vill hellre säga att det måste vara ett speciellt samarbete för att vi skall få en effektiv och ekonomisk organisation, och detta kan åstadkommas genom att vi får en gemensam hjälpcentral för Stockholm och för hela riket.

Herr Näsström var inne på disciplinfrågan, och utskottet har diskuterat den ingående. Man har debatterat från olika utgångspunkter. Vi har i en motion begärt att få anslag till försöksverksamhet på detta område. Samtliga har ju varit ense på den punkten, och herr Näsström talade nyss om att det är en ytterligt viktig och besvärlig fråga och att allmänheten och skolans män är bekymrade

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

över läget. Vi har föreslagit att det skulle bedrivas en försöksverksamhet på området, men herr Näsström vill inte nu gå med på detta. Vi vidhåller emellertid vårt krav och hoppas att vi skall få stöd av kammarens ledamöter, så att vi får möjlighet att få till stånd en viss försöksverksamhet på området, och jag hoppas att vi skall få det snart. Utan verk samma åtgärder tror jag att skolreformen här kan misslyckas.

Klassföreståndarskapsfrågan är också synnerligen viktig. Vi har föreslagit att en veckotimme per klass i årskurs 7 skall ställas till rektors förfogande i de fall, där klassföreståndaren ej förfogar över mer än 2 undervisningstimmar i klassen. Detta är ingen lösning, men det är ett försök, som jag tror det vore värdefullt att få pröva på högstadiet. Klassföreståndarsfrågan är mycket besvärlig och är långt ifrån löst. Vi hoppas att den genom en försöksverksamhet av detta slag skall komma ett steg närmare lösningen. Detta är en av de mera viktiga elevvårdande åtgärder, som jag anser att vi snart bör vidta.

Låt mig nu, herr talman, redovisa några erfarenheter från den försöksverksamhet som bedrivits och som jag tidigare nämnt något om. Med tillvalsskolan skapar vi förutsättningar för elevens fria val. Detta skall tillämpas utan undantag; lärarna skall där inte påverka valet, utan de skall ge information, men inte i förväg råda. Det är klart att det kan finnas nyanser därvidlag, men inställningen bör vara att klasslärare, yrkesvalsledare och rektorer lämnar en saklig upplysning om vilka möjligheter som finns och sedan låter eleverna i samråd med föräldrarna välja vilken tillvalsgrupp eleven sedan skall tillhöra.

I detta sammanhang tror jag att vi delvis har löst en mycket viktig fråga, och det gäller föräldrarnas medverkan. När det gäller elevernas val av tillvalsgrupp måste föräldrarna kopplas på. Vi skickar ut till föräldrarna cirkulär, som de får fylla i och i samråd med eleverna välja tillvalsgrupp. Efter detta sammankallas föräldrarna till möten. Jag har 57

avdelningar i hela min skola, av vilka 20 hänför sig till högstadiet. Vi har haft föräldramöten, där sammanlagt inte mindre än 900 föräldrar har varit närvarande, och i de flesta fall har man haft personliga samtal med föräldrarna. Det är få ting som glatt mig så mycket — och som även lärarna har varit glada åt — som dessa möten. Härigenom för man in föräldraintresset i skolan, och man får ett samarbete som det tidigare har varit svårt att åstadkomma. Föräldrarna kommer in i skolan på ett naturligt sätt. Jag tycker att det är ett gott resultat att få ett personligt samtal med omkring 900 föräldrar, och det är ett resultat som bådar gott för den nya skola som vi i dag skall besluta om.

Om vi sedan kunde ha fått en bättre ställning för övningsämnena, skulle jag ha blivit tacksam. Dessa har utan minsta tvekan kommit i kläm. Jag hoppas att man kan göra anordningar så att övningsämnena bättre kommer till sin rätt — det gäller slöjd, teckning, gymnastik och hemkunskap. I detta fall skulle jag vilja be gymnasieutredningen — som har en representant i denna kammare — att titta på övningsämnena på gymnasiet. De har i dag knappast något kompetensvärde, och om man försöker öka kompetensvärdet för dessa ämnen, väcker man intresse hos eleverna att ägna sig åt dessa ämnen. Stort A i gymnastik och musik har så liten betydelse, medan ett Ba i t. ex. engelska kan ha en mycket stor betydelse.

Herr talman! Det är min tro att vi genom denna skolreform kommer att få nya bidrag att lösa våra ungdomsproblem, och det är väl ytterst dit vi syftar genom det nya arbetet inom skolan. Som jag i början sade, bör all skolplanering syfta framåt. Nu till slut vill jag säga, att förverkligandet av planeringen förutsätter lojalitet mot fattade beslut, god vilja till samarbete från alla grupper — då det gäller både kärpolitiska och partipolitiska sammanhang. Och framför allt vill jag säga, att om man har tron på uppgiften, så har man också tron på våra svenska ungdomar. Då tror jag att

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

denna skolreform kommer att vara till utomordentlig nytta inte bara för skolan utan för hela vårt folk.

Herr talman! Jag yrkar bifall till följande reservationer till utskottets utlåtande nr 1 under avd. I: 11 vid punkt 32, 12 b vid punkt 33, 15 b vid punkt 36, 16 vid punkt 41, 22 vid punkt 53, 28 vid punkt 75, 30 vid punkt 88.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Vid ett tillfälle som detta, när man får vara med om att efter fattig förmåga utforma och besluta om en skolreform som i grund omskapar vårt obligatoriska skolväsende, går faktiskt tanken osökt tillbaka till det röda skolhus med två skolsalar, där man varannan dag åtnjöt undervisning i småskolan av en energisk lärarinna. Hela hennes rekvisita till hjälp i undervisningen var ett tiotal träpinnar av ungefär en decimeters längd, med vilka talen i entalsserien demonstrerades.

När vi nu diskuterar dagens och morgondagens skola, framstår naturligtvis barndomens skola en smula torftig. Men är det ändå inte så, att torftigheten inskränker sig till det yttre? I det röda skolhuset levde undervisningens idé ett starkt för att inte säga ett lysande liv, och lärarinnan och magistern hade tagit till sin livsuppgift att förmedla kunskap och vetande, hut och hyfsning till elevskaran, vars medlemmar hade de mest skilda andliga och materiella förutsättningar. När eleverna lämnade skolan hade de fått en barlast som sedan skulle göra livet lättare och kampen för tillvaron mindre påfrestande.

Låt oss, herr talman, vars överens om att vår gamla skola fyllt en storartad uppgift i vårt samhälle. Kanske den eniga känslan kan avhålla oss från opåskalad hybris, när vi nu går att ta slutlig ställning till den nya skolan, vars skapande inte är någonting annat än ett utslag av våra gemensamma plikter mot dagens samhälle.

Det måste för varje skola vara ett oavvisligt krav och mål att den skall vara i takt och samklang med den tid och

det samhälle, i vilket den verkar. Det mål man sätter upp för skolan avgör i betydelsefulla avseenden hur den skall organiseras och utformas. Med hänsyn till alla de mycket betydande förändringar vårt samhälle undergått bör det därför inte te sig förvånande, att det förslag till ny skola, som nu ligger på riksdagens bord, i betydelsefulla avseenden skiljer sig från vår gamla skola. Men det betyder inte att man bryter staven över den skolan. Den har som sagt fyllt sin uppgift på ett storartat sätt, och den och dess lärare är värda vår stora tacksamhet och vår beundran, när den snart slutligt marscherar ut från scenen.

För varje skola måste gälla att omtanken om den enskilde eleven och tillvarotagandet av varje elevs förutsättningar i hög grad måste prägla målsättningen. Därmed är det också sagt att skolans utformning och organisation i betydande grad är bestämd. Men det finns vissa allmängiltiga inslag, som kanske inte i så hög grad sätter spår efter sig i skolans konstruktion. I ett dynamiskt samhälle kan exempelvis förmedlandet av kunskap i mindre grad än i ett statiskt samhälle inskränkas till förmedlande av enbart fakta. Samband och relationer mellan fakta, metoder för att kunna följa utvecklingen samt inhämta mera kunskap och över huvud taget orientera sig i tiden och utvecklingen måste i högre grad än tidigare prägla skolans arbete. Sådana allmänna mål och förändringar, d. v. s. levande kunskap och undervisning i stället för pluggande, kan tillgodoses utan att det avsätter några djupare spår i skolväsendets organisation och uppbyggnad. Detsamma torde i stort sett gälla den fostran, sociala fostran eller fostran för livet och den mänskliga samlevnaden, som ingår i målet för den nya skola vi diskuterar. Inte heller den fostran behöver så genomgripande yttre förändringar för att kunna genomföras. Det bästa beviset därpå är den allmänfostran vår gamla skola gett.

Nej, det är då man kommer fram till den del av målsättningen, som gäller den enskilde elevens ställning och möjlighe-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

ter i skolan, som man får något av en vattendelare. Härvidlag är det främst två grundläggande saker jag vill framhålla:

För det första: Skolan skall präglas av en strävan att tillgodose den enskilde elevens förutsättningar och anlag.

För det andra: Skolan skall vara så utformad att den skapar goda förutsättningar för den enskildes val av studie- och yrkesinriktning, vilket ju skall ersätta samhällets tidigare urvals rätt.

Detta är högst väsentliga och grundläggande ting. Man kan inte gå förbi dem eller ge avkall på dem utan att högst väsentligt ändra skolans mål och uppgift. Den debatt om högstadiets utformning, som hittills förts och delvis alljämt förs, blir alltså en diskussion om skolans mål och uppgift.

För min del anser jag det vara ett mycket stort framsteg, ja, det kan sägas vara en milstolpe, att man nu kommit därhän, att samhällets och skolans urvals rätt när det gäller studier och inriktning kan ersättas med föräldrarnas och elevernas bestämmanderätt, och att skolan därvidlag skall skapa så goda förutsättningar som möjligt för ett gott och realistiskt val.

Detta är ju faktiskt symtomatiskt för hela vårt samhälles utveckling från ett auktoritärt eller överhetssamhälle till ett samhälle där de auktoritära dragen ersatts av den enskildes rätt och möjlighet att fritt välja.

När det gäller att tillgodose dessa möjligheter och rättigheter för den enskilde är det en rad faktorer som måste uppmärksammas. Jag vill, herr talman, nämna några av dem som jag anser vara de mest väsentliga.

Verkligheten är inte så enkel att man kan klassificera elever i praktiska och teoretiska begåvningar. Personlighetstypen och anlagsstrukturen liksom intressestrukturen är — och det får vi nog vara tacksamma för — långt rikare nyanserade och fasetterade. Den omtalade begåvningsgraden i fråga om å ena sidan matematik och å andra sidan språk hos enskilda elever är inte det enda exemplet på detta förhållande. Anlags- och begåvningsstrukturen hos en person är inte

heller statisk, allra minst under den del av uppväxttiden som är aktuell i detta sammanhang. Anlagen mognar heller inte vid samma ålder eller tidpunkt. Jag syftar därvid på de s. k. senmogna eleverna men även på att olika anlag hos en och samma individ kan utvecklas vid olika tidpunkter. Sakkunskapen på området synes efter vad jag kan förstå vara ense om att medan de s. k. teoretiska studieanlagen kan utskiljas förhållandevis tidigt dröjer det några år längre innan andra betydelsefulla anlag mognat fram. Skall studier och yrkesinriktning avgöras under hänsynstagande till hela personligheten kan avgörandet uppenbarligen inte ske förrän samtliga anlag och givetvis också intressen kan urskiljas på ett tillfredsställande sätt. Detta måste gälla oavsett det är fråga om ett val eller ett urval.

Det är egentligen ganska egendomligt att frågan om linjeval och differentiering i den allmänna debatten uteslutande kommit att gälla högstadiet. Detta leder tanken till att man mera sett till att en förändring skall inträffa än till förändringens innebörd.

Vid ett och annat tillfälle har jag kunnat konstatera att man i den allmänna debatten fattat det förslag till högstadium, som nu föreligger, som ett helt odifferentierat högstadium, där alla marscherar liksom på linje. Detta är ju ingalunda fallet. Möjligheten att i olika ämnen anpassa undervisningen efter den enskilde elevens förutsättningar har ju tillgodosetts på olika sätt. Så kan ju ske genom viss individualisering av undervisningen inom ramen för en sammanhållen klass och en gemensam kurs. Det kan ske genom alternativa större eller mindre kurser i vissa betydelsefulla ämnen. Dessutom kan ju ett visst fritt tillval ske inom vissa ämneskombinationer. Högstadiets utformning med de sammanhållna klasserna kan sålunda sägas vara allt annat än stelt och stereotyp. Syftet med denna rörlighet är givetvis både att tillgodose individuella begåvningsvariationer och möjliggöra för den enskilde att bekanta sig med sina olika ämnen för att komma underfund med sina egna

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

förutsättningar och få en orientering med tanke på kommande val av studie- och yrkesinriktning. I jämförelse med den klassiska på skolans urval grundade linjedelningen tar det nya skolsystemet i långt högre grad sikte på de enskilda elevernas olika förutsättningar. Mot bakgrunden härav och i anslutning till den pågående debatten om sammanhållna eller delade klasser på högstadiet har jag ställt mig frågan: Hur ser den linjedelning ut som för det första innefattar denna orientering i själva studiegången och skapande av förutsättningar för det kommande valet av studier och yrkesinriktning, för det andra verkligen bygger på föräldrarnas — elevens fria val och inte på skolans — samhällets, för det tredje avlägsnar vårt nuvarande skolväsendes verkliga avigsida, betygsjaktet och poängjakten, och som för det fjärde är praktiskt och organisatoriskt genomförbar?

Jag måste säga att jag hittills inte sett något förslag till linjedelning, som fyller dessa förutsättningar. Fylls inte dessa, då kan skolan inte fullfölja sina målsättningar och uppgifter på ett sådant sätt som man avser och enligt vad jag kan förstå måste avse för att få en sådan skola som dagens samhälle kräver.

Personligen har jag ingen erfarenhet som lärare, men jag är fylld av beundran för vår ambitiösa lärarkårs arbete och insatser för våra barns undervisning. Jag har därför förståelse för att en lärare, som hittills varit verksam inom den del av skolväsendet där man har s. k. positivt gallrade klasser, kan hysa oro och bekymmer inför uppgiften att ställas inför en s. k. ogallrad klass. Det är förklarligt att han från sina utgångspunkter och med sina erfarenheter gör en jämförelse i förväg och säger sig att den positivt gallrade klassen säkerligen har sina fördelar. Det är, som jag ser det, en rätt naturlig reaktion att han för sin del vill behålla den gallrade klassen och således sneglar på något slag av linjedelning.

Men man måste ändå komma ihåg, att alternativet till de ogallrade klasserna ju inte är positivt gallrade klasser, utan

dels positivt och dels negativt gallrade klasser. Man får ju inte endast ett positivt utslag av en delning, då man ändå sammanlagt har samma elevunderlag att tillgå. Men även med full förståelse för denna inställning kan man nog inte komma ifrån att det här har dykt upp intressen som vetat att använda sig av denna — låt mig kalla det så — förvirring för att skapa en smula bekymmer omkring den nya skolans tillkomst. Det är att djupt beklaga att så har skett!

Erfarenheten av denna debatt måste emellertid bli, att allt måste göras för att så att säga föra ut den nya skolan i marknaden. Den upplysningsverksamhet, som departementschefen föreslagit efter skolberedningens propåer och vilket förslag särskilda utskottet inte endast har anslutit sig till utan dessutom funnit »välgrundat», måste med all kraft fullföljas. Det gäller här att sätta särskilt de lärare, som inte har erfarenhet av försöksskolan att falla tillbaka på, in i de nya rikt fasetterade uppgifterna. Det gäller också, vilket är minst lika viktigt, att hos den stora allmänheten och föräldrarna skapa good will för den nya skolan och reparera de eventuella skador som uppkommit av den onyanserade kritiken mot särskilt de sammanhållna klasserna. Skolberedningens redovisning av läget på upplysningsfronten manar till krafttag på detta område. Man måste här förutsätta att statsmakterna måste vara beredda att sätta in ytterligare resurser, både ekonomiska och personella, för att klara denna uppgift.

Ett avgjort positivt drag i det förslag som vi nu behandlar är den del som gäller relevantalet i klasserna. Om alla, som har beröring med skolan, på någon punkt kan vara ense, så måste det vara på just denna punkt. Relevantalet i klasserna har — det vågar jag påstå trots vad utskottets ärade ordförande sade då han här erinrade om den Marklundska utredningen och andra undersökningar — en avgörande betydelse för undervisningens kvalitet och effektivitet; man må se till själva kunskapsmeddelelsen, till disciplin- och ordningsproblem eller till skolans fostrande uppgifter. Ett lägre

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

elevantal ger bättre förutsättningar i alla dessa avseenden. På centerhåll hälsar vi med tillfredsställelse det steg mot lägre elevantal i klasserna som nu tages. Vi betraktar det som en betydelsefull etapp och menar att ytterligare ett steg bör tas under senare delen av 1960-talet. Vi anser att planeringen av skolväsendet och lärarutbildningens kapacitet redan nu bör inriktas därpå.

Ett lägre elevantal är självfallet inte det enda medlet för att nå en effektivare skola. Undervisningsmetoderna, hjälpmedlen, lärarutbildningen, lärarnas fortbildning o. s. v. har givetvis sin betydelse. Men skall den enskilde eleven och tillvaratagandet av envar elevs personliga förutsättningar vara målet för skolans arbete, torde det vara ställt utom all diskussion att lärarnas möjligheter att ägna sig åt varje enskild elev och att individualisera undervisningen efter den enskilde elevens förutsättningar i mycket hög grad beror på det antal elever han på en gång måste ägna sig åt. Det är från sådana utgångspunkter som vi för vår del fört fram förslag om ytterligare sänkning av elevantalet för skolväsendet i dess helhet.

För en viss del av vårt skolväsende spelar elevantalet i klasserna en särskild roll. Var och en förstår att jag därvid tänker på skolorna i glesbygderna. Inför skolreformen och utbyggnaden av skolväsendet har vi ju haft de allra största förväntningar för landsbygdens barn och ungdom, ty det är väl ändå obestridligt att den kategorien av vårt folk har släpat efter i fråga om utbildningsmöjligheter. Förverkligandet av grundskolan betyder för deras del ett mycket stort framsteg, som vi alla är tacksamma för.

Jag vill också i detta sammanhang framhålla, att utbyggnaden av skolväsendet i övrigt måste ske på sådant sätt att de i fråga om utbildningsmöjligheter eftersatta bygderna i första hand tillgodoses så långt sig göra låter. Detta måste gälla för alla de till grundskolan anknäpande skolformerna: fackskolorna, gymnasierna och den praktiska yrkesutbildningen. Skall likvärdiga utbildningsmöjligheter verkligen bli en realitet och

inte endast ett tomt talesätt är det nödvändigt att den rent geografiska fördelningen uppmärksammas. Utbildningsmöjligheternas lokalisering är i dag en fråga av allra största vikt och ofta avgörande för en bygds fortsatta utveckling.

I detta sammanhang vill jag också beröra några speciella spörsmål, som gäller grundskolan i glesbygderna. Vi har motionsledes tagit upp dessa frågor och även framfört dem i en reservation till särskilda utskottets utlåtande. Glädjande nog har vi fått stöd för vår uppfattning även från annat håll.

Frågan om kravet på elevunderlag är i betydande avseenden avgörande för glesbygdernas skolorganisation. Den frågan kan inte lösas enbart genom skolskjutsar och inackorderingar. Det finns en gräns för resvägar till och från skolan, som måste respekteras om inte menliga verkningar skall bli följden för elevernas skolresultat liksom för dem själva. Man bör hålla på den s. k. 45-minutersgränsen. Alternativet, inackordering, är ett sådant ingrepp i familjerna och i elevens kontakt med hemmet, föräldrarna, syskonen och tidigare kamrater, att det måste undvikas så länge det finns andra möjligheter.

Från dessa utgångspunkter har vi understrukit att tvåparallelliga högstudier blir nödvändiga i en del glesbygder och att förutsättningar där måste skapas för ett fullgott skolväsende genom förstärkningsanordningar och lägre krav på elevenantal för inrättande av tillvalsgrupper och linjer. Kan man inte gå denna väg är det fråga om huruvida man verkligen kan fullfölja planerna för den nya grundskolan. Det skulle väcka den allra största besvikelse ute på landsbygden om så bleve fallet. Jag är emellertid övertygad om att skolöverstyrelsen, som bär huvudansvaret för den nya skolans praktiska utformning, har fullt klart för sig hurudant läget är ute i bygderna.

Som jag förut nämnde bör emellertid planeringen och utvidgandet av skolväsendet ske under hänsynstagande till en kommande sänkning av elevantalet i klasserna. Det vore då inkonsekvent att

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

för en övergångstid av mindre än ett decennium tillämpa ett krav på elevunderlag, som sedan kommer att vara inaktuellt. Där elevunderlaget spelar en avgörande roll för indelningen i elevområden och skoldistrikt bör man redan nu inrikta sig på de kommande delningstalen. I förekommande fall bör man alltså jämka kraven på elevunderlag, speciellt då det gäller högstadiet, med hänsyn till de krav som kommer att ställas med utgång från framtida delningstal. I konsekvens härmed bör också kraven på elevunderlag för inrättande av linje i årskurs 9 sänkas. Vi har i både motion och reservation angivit att man i vissa fall bör kunna gå ned till nio anmälda i stället för tolv som eljest gäller.

Av mycket stort intresse i det beslut vi nu går att fatta är förslaget om inrättande av de s. k. fackskolorna. För dagen är ingenting klart om dessa skolors reella innehåll utöver vad skolberedningen föreslagit, men tillfälle torde ges att närmare debattera denna fråga då den tillsatta specialutredningen angående fackskolorna blir klar. Redan nu kan emellertid sägas att fackskolorna, rätt utformade och fördelade, kan bli ett utomordentligt komplement till grundskolan och en väg att effektivt avlyfta trycket på gymnasievägarna utan att man därför behöver ställa fackskolornas elever utanför en slutlig gymnasiekompetens och möjligheter till akademisk utbildning. Jag menar att eleverna i fackskolorna tvärtom genom enkla arrangemang i den mån studiebegävninng och fallenhet ger vid handen bereds möjlighet att fortsätta studievägen.

Även här kommer ett betydande glesbygdsintresse in. Det bör ges möjlighet åt glesbygdskommunerna att utan alltför hårda krav på särskilda kvaliteter i sammanhanget starta fackskolor, som blir ett förnämligt inslag i landsbygdens skolväsen. Det finns i detta sammanhang anledning att understryka särskilda utskottets uttalande, att förslaget om fackskolorna inte minst med hänsyn till kommunernas och de statliga myndigheternas planeringsuppgifter snarast bör

föreläggas riksdagen för ställningstagande.

Låt mig så, herr talman, ta upp en sak i anslutning till utskottets utlåtande över förslaget till ny skollag. Men innan jag gör det är det enligt min uppfattning på sin plats att ge ett erkännande för att man nu lyckats sammanföra och samarbeta skollagstiftningen så som här har skett. Enligt min uppfattning är det i hög grad ägnat att underlätta framför allt de lokala skolmyndigheternas arbete, som annars — jag är övertygad om att alla som är praktiskt verksamma på det här området vet det — många gånger har försvårats genom att lagar och förordningar måst sammanställas och sammanvägas från många källor.

Jag skulle vilja ta upp 16 § i den nya lagen, där man i andra stycket talar om den s. k. fackrepresentationen. I en reservation, som i sin tur återfaller på en reservation av herr Larsson i Hedensåset m. fl. i skolberedningens förslag, yrkar vi att bestämmelserna om fackrepresentation helt skall slopas.

Jag ser för min del denna fråga helt ur kommunalmannens synpunkt. Det förefaller mig betänkligt att företrädare för en grupp anställda under skolstyrelsen skall vara av lagen tillförsäkrade möjlighet att i varje fall så att säga indirekt utöva inflytande på styrelsens arbete. Överallt annars i den kommunala lagstiftningen har vi frånträtt direkt fackmannarepresentation med den motiveringen, att kommunalfolket nu i gemen är skickat att sköta sina uppgifter och har möjlighet att under alla förhållanden ändå inhämta fackkunskapens mening. Vid flera tillfällen har här i riksdagen, inte minst under den pågående vårsessionen, nämligen i fråga om den nya kommunindelningen och i fråga om arvodessättningen för kommunala förtroendemän, uttalats att man hyser full tillit till de förtroendevalda att handha även de viktigaste angelägenheter. Men i fråga om skolan, som man ju ändå inom skolstyrelser och fullmäktige så intresserat och målmedvetet vårdar sig om, skall man alltså bibehålla en sär-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

lagstiftning. För mig är detta oförståeligt, i all synnerhet som skolchefen ju har en mycket betydande uppgift i sammanhanget. Hans engagemang i skolstyrelsens arbete bör vara en garanti för att sakkunskapen alltid får sitt ord med i laget.

Jag hoppas, herr talman, att kammarens ärade ledamöter på denna punkt tar sig en allvarlig funderare, som enligt min uppfattning tveklöst bör föra fram till att man stöder reservanternas uppfattning.

Därmed, herr talman, anser jag mig ha tagit upp några av de frågor som faller på min lott. Många punkter har måst förbigås, men mina partikamrater i utskottet kommer att föra en del av dem på tal. Vi har nämligen gjort en uppdelning sinsemellan för att inte i onödan belasta kammarens protokoll med upprepningar av samma sak.

Jag ber slutligen, herr talman, att redan nu få yrka bifall till de reservationer där jag är medagerande, nämligen i det nu föreliggande utskottsutlåtandet nr 1 under avdelning I reservationerna nr 11 av herr Källqvist m. fl., nr 12b av herr Torsten Andersson m. fl., nr 13b av herrar Widén och Torsten Andersson, nr 22 av herr Nestrup m. fl. och nr 28 likaledes av herr Nestrup m. fl.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag vill börja med några personliga ord. Det gäller här en mycket stor och omfattande fråga, och den har också mycket ingående diskuterats inom det särskilda utskottet.

Jag vill uttala min beundran för utskottsordförandens arbetsförmåga och för hans uthållighet i utskottsarbetet och för att han låtit alla frågor, som givit anledning till diskussion, bli grundligt genomdiskuterade. Jag vill också uttala min beundran för sekreteriatets och i all synnerhet för huvudsekreterarens arbetsprestationer. Det är givetvis en mycket diskutabel princip att den, som har varit sekreterare i en utredning och alltså i stor utsträckning har svarat för utformningen av dess betänkande och som

därjämte hållit i departementschefens penna vid utarbetandet av propositionen, skall vara sekreterare och föredragande i det riksdagsutskott, som sedan skall behandla förslaget. Särskilda utskottet har emellertid haft glädje av att kunna utnyttja föredragandens eminenta sakkunskap. Med en beundransvärd energi och arbetsförmåga har han på ett medryckande och intresseväckande sätt kunnat fortsätta föredragningen timme efter timme — ofta betydligt längre än vad som i detta hus har ansetts vara en normal arbetsdag — och han har med gott humör och sakkunskap besvarat invändningar och även intrikata och snärjande frågor.

Jag vill gärna uttala denna uppskattning innan jag börjar min knivkastning — eller vad man nu skall kalla mitt inlägg. Och jag ger gärna detta uttryck av uppskattning över partigränserna, fastän jag av erfarenhet vet att det inte brukar uppskattas av herrar tidningsredaktörer.

Jag övergår så till själva ämnet.

Efter 20 års utredningsarbete och efter snart 13 års försöksverksamhet skall vi i dag fatta beslut om utformningen av den skola, som, i sin helhet genomförd från och med det läsår som börjar om 10 år, för våra barn skall lägga den grund, på vilken deras fortsatta liv och verksamhet i vårt samhälle skall bygga. Ur skolhistorisk synpunkt är det en historisk dag.

Om intresset för skolfrågorna i kammaren motsvaras av den närvaroprocent, som kammarens ledamöter för närvarande visar, så vore det beklagligt, men jag föreställer mig att den är ett uttryck för intresset för de talare som uppträder. Jag tycker också att det är en brist att regeringen inte har någon representant inne i kammaren vid behandlingen av en så viktig fråga som denna.

För oss alla är det angeläget att den grund, som läggs i skolan, skall bli så god, så bärkraftig som möjligt. Vi har alla klart för oss att det i vårt samhälle av i dag krävs mer av utbildning och även mer av bildning för alla. Utvecklingen går snabbt i våra dagar. Den

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

grund, som läggs under skolåren i den tidiga ungdomen, kommer att ha sin betydelse för den enskilde i ett arbetsliv, som räcker bortåt 50 år efter avslutandet av den första grundläggande skolan. Den grunden skall utgöra inte bara ett vid skolans avslutande tillskopat kunskapsmått och en slutgiltigt meddelad fostran. Skolan skall så att säga preparera marken för fortsatt växtlighet. Den skall stimulera eleverna till att även efter skolans slut fortsätta att vidga sitt vetande och fördjupa sin bildning, och den skall ha gjort fostran sådan att den utgör en säker utgångspunkt för de vuxna individernas vidareutveckling till mogna, harmoniska, ansvarskännande och dugliga samhällsmedlemmar.

»Den kristna religionen är en väsentlig del av grundvalen för de etiska och sociala värderingar, som vårt samhälle och vår samlevnad bygger på.» Detta är ett citat i departementschefens yttrande i propositionen, som jag vill understryka. Den värdering, som vi ger ting sådana som sanningssökande och ärlighet, hjälpsamhet och gemenskap, arbete och strävan, skönheten i naturen, frihet, fred och mänsklighet — alla dessa exempel är hämtade från herr Stellan Arvidsons motion om morgonsamlingarna — har till oss kommit väsentligen från eller via den kristna religionen. Den fostran, som vi ger våra barn, kan inte ha någon fastare grund än den som bygger på den kristna livsuppfattning, som vi ärvt från våra fäder. Må de värden, som den kristna religionen givit vårt samhälle, genomsyra även den skola som vi beslutar om i dag.

Vi är alla överens om att vi behöver en skolreform. Det beslut som en sådan reform, som vi i dag fattar, kommer att ha sin största betydelse på lång sikt, i en framtid som få av oss får uppleva. Även om vi kan resonera oss fram till vilken utrustning och vilken färdkost våra unga bör ha fått, när de på egen hand skall fortsätta färden fram genom livet, måste vi i ärlighetens och den tillbörliga ödmjukhetens namn erkänna att vi inte har några solida kunskaper om hur vi bäst skall kunna ge vår ungdom

denna utrustning och denna färdkost. Trots att försöksverksamhet har pågått ända sedan år 1949 är utformningen av den skola, som i dag skall beslutas, i mycket oprövad.

Det är därför, herr talman, inte att förundra sig över att olika meningar kan göra sig gällande i fråga om en hel del avsnitt av det mycket omfattande förslag, som vi i dag behandlar.

De utlåtanden, som har avgivits av det särskilda utskottet, berör olika delfrågor i samband med genomförandet av skolreformen, och de bildar tillsammans ett helt »skolpaket», om man får använda ett i annat sammanhang begagnat uttryck. De är inte enhälliga. De är tvärtom förenade med en hel serie av reservationer. Men det måste bli så. Hela frågekomplexet är mycket stort och särinressena i fråga om detaljerna många. Och även om den slutliga utformningen baserats på ett *politiskt* avgörande av omstridda pedagogiska principer, måste även vi från vårt håll erkänna, att det som enar är av mycket större och mycket väsentligare betydelse än det som skiljer.

Vi skulle naturligtvis kunna ironisera över brådskan att föra ut reformen i verkligheten innan t. ex. tillgången på ämneslärare säkerställts, över att försöksverksamheten organiserats på sådant sätt och fortgått under så pass kort tid, att den inte givit några bestämda direktiv för hur skolan skall utformas, över den påtagliga önskan att fästa sitt namn vid reformen, över iveren att låta politiska idéer i möjligaste mån trycka sin prägel på utformningen av skolan o. s. v. Men det gör vi inte! Vi drar oss inte för att erkänna, att det är mera som enar än som skiljer.

Vi är alla överens om att en obligatorisk, organisatoriskt sammanhållen nio-årig skola skall utgöra den grundläggande skolan för alla, oberoende av bostadsort och förmögenhetsförhållanden, och detta vare sig eleven skall från den skolan gå direkt ut i arbetslivet eller om fortsatta teoretiska studier eller en mer yrkesinriktad vidareutbildning skall följa på genomgången av grundskolan. Vi

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

är också överens om att studiegången på grundskolans högstadier skall kunna varieras alltefter elevernas förutsättningar och studiemål. Vi är överens om att elevernas intressen skall vara avgörande för skolans utformning och arbetsformer och att det är elevernas föräldrar som i sista hand skall på eget ansvar bestämma om elevernas studieväg genom skolan, enkannerligen dess högstadium.

Vi vet och är därför även överens om att skolan efter dessa 20 år av utredningsarbete och kanske framför allt efter dessa 13 år av en splittrad och svåröverskådlig försöksverksamhet — som churu av betydande omfattning ändå inte har gett några klara och ovedersägliga direktiv för den framtida skolans utformning — behöver arbetsro, så att den kan finna sin form inom den ram vi nu går att besluta. Vi önskar alla att de häftiga diskussionernas och de uppriivande stridernas tid skall vara förbi; de bidrar inte till att ge skolan den arbetsro som bäst gagnar den.

Men det skulle vara en hybris att tro att den skola, som vi nu skall besluta om, är utan fel och brister. I den mån sådana direkt kan konstateras måste de kunna avlägsnas och ändringar som innebär förbättringar kunna genomföras. Det är i första hand på den vägen skolan måste kunna arbeta sig fram till att finna sin riktiga form. Skolan måste vara levande i ett föränderligt samhälle. Den måste kunna anpassa sig efter en utveckling som under senare år ständigt visat en tendens att gå allt snabbare, men den måste också vara levande och föränderlig ur den synpunkten att anordningar, som visar sig inte livsdugliga då de föres ut i den kalla verkligheten, skall kunna ersättas av andra även om de är uttryck för principer som man i dag betraktar såsom dogmer, närmast uppfattade som heliga.

I en av partimotionerna med anledning av skolpropositionen — jag syftar inte på vår motion — är detta uttryckt så att man skall »se odogmatiskt på olika praktiska, pedagogiska och organisatoriska lösningar och ständigt vara beredd att på grundval av vunna erfaren-

heter och nya rön och möjligheter vidtaga förändringar, även om de skulle vara genomgripande».

Detta uttrycker på ett bra sätt även våra tankar i denna fråga. Vi vill satsa på *en fortskridande skolreform*, där vunna erfarenheter får ligga till grund för småningom skeende förändringar utan att hindras av dogmatiskt bundna och förutfattade åsikter, och vi är övertygade om att så skall kunna ske i det löpande arbetet inom skolans verksamhetsområde utan att det skall behöva ge anledning till upprivande stridigheter.

Innan jag övergår till att beröra några av de väsentliga särmeningar som behandlas i våra reservationer, är det mig angeläget att stryka under vad jag nu har sagt: vårt syfte är inte att skada eller störa den nya skolan. Det är alldeles tvärtom. Vi vill understödja den och i mån av möjligheter ställa medel till förfogande för att den skall kunna byggas ut helt och fullt och fungera på bästa sätt. Våra yrkanden, som i vissa avseenden gäller mycket väsentliga ting, syftar alla till att göra den till en skola som är bättre än den i propositionen föreslagna. Vi skall föra fram våra yrkanden i dag och efter bästa förmåga plädera för dem, men vi skall lojalt arbeta för den skola som kommer att framgå ur dagens beslut. Vi skall bidra till att ge den arbetsro, men vi vill också tillförsäkra den möjlighet att ständigt förnya sig, ständigt söka sig fram mot vad som visar sig vara bättre än det vi nu beslutar.

I en av våra reservationer betonar vi nödvändigheten av att kontinuerligt samlas, analysera och regelbundet redovisa de erfarenheter som göres i grundskolan och att ständigt bedriva en intensifierad försöksverksamhet vid statens försöksskolor och i andra lämpliga former för att klarlägga olika organisationsformers och andra faktorerers betydelse inom skolans arbete.

Förutom försöksskolorna har lärarhögskolornas pedagogiska institutioner en betydelsefull uppgift, men inte minst viktig är den försöksverksamhet av skiftande art som ständigt måste bedrivas

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

ute på fältet, i skolornas dagliga liv, och som är nödvändig för att skolan skall vara en levande organism. Detta är, så vitt jag kan förstå, innebörden av ecklesiastikministerns uttalande i skollagspropositionen om »friheten och ansvaret att i den praktiska tillämpningen ute på fältet utan bundenhet vid anvisningar i alla detaljer handla med utrymme för sunt förnuft och fritt skön». Jag vill ta fasta på de orden.

En bra skola skall ha en bra målsättning. Varje elev skall få det bästa en skola kan ge av god undervisning och fostran och det under former som stimulerar till arbetsvilja, arbetsglädje och självansvar men också till samarbete med och hänsyn till andra. Den skola som kan ge allt detta inrymmer allt det som kallas fostran utan att därför efter-sätta något av den undervisning som direkt syftar till att meddela kunskaper. Fostran och undervisning går när de är som bäst alltid hand i hand. Enligt vår mening har i propositionen om grundskolan kravet på kunskaper inte beaktats tillräckligt. Önskemålet om en grundläggande allmänbildning för alla förutsätter att en viss kunskapsstandard uppställs som slutmål. Kunskaper och färdigheter utgör faktorer utan vilka självständigt tänkande och skapande är otänkbart.

Minneskunskaper skattas inte högt enligt den uppfattning som får göra sig gällande i våra dagars skolpolitik. Visst kan en reaktion mot äldre tiders katekesplugg, utanläxor och årtalsexercis vara berättigad, men den får inte leda till en överdriven rädsla för att fordra faktiska och fasta kunskaper, kunskaper om bestämda saker och kunskaper som består. Man underskattar så lätt betydelsen av fasta kunskaper. Man tror att eleverna på ett vettigt sätt kan debattera historiska, samhällsliga och naturvetenskapliga problem utan ett väsentligt mått av faktiskt kunnande.

Det kan låta bestickande att säga att kändedomen om sättet att nå kunskaper är viktigare än en bred och systematisk orientering. Utan faktiska kunskaper rör man sig dock inte fritt inom den refe-

rensram, som den av skolan eftersträva-de allmänbildningen vill ge. Tron att uppslagsböcker och encyklopedier samt en yttlig introduktion i konsten att utnyttja bibliotek skall göra faktiska kunskaper överflödiga är en naiv övertro. Utan kunskaper får man inte något större utbyte av vare sig encyklopedier eller ordböcker.

Det systematiska inlärandet, det trägna studiet som leder till ett bestämt mål, det uthålliga och målmedvetna arbetet, som till belöning ger ett påtagligt och upplevt resultat, har redan i och för sig en fostrande betydelse för framtiden, inte bara för skolan utan för livet. Om arbetsinsatser och mål därvid på lämpligt sätt anpassas efter elevernas ålder och allmänna förutsättningar och om de anordnas i former, som med en väl avvägd blandning av lek och allvar kan ge en stimulerande arbetsglädje, bidrar de till att skingra villfarelsen att arbete är ett nödvändigt ont, som vi tyvärr en viss tid, dock kortast möjliga tid, måste ägna oss åt.

Denna fostran till målmedvetet arbete i studierna inom skolan stimulerar eleverna till att bevara, underhålla och förkovra sina kunskaper även sedan de lämnat skolan. Också den som haft förmånen av god undervisning i främmande språk i skolan vet att hans kunskaper snart är borta utan systematiskt arbete för deras bevarande. Nutidens massmedier har gjort detta lättare, liksom nutidens internationella reseliv gjort det alltmera önskvärt.

Vi vill ingalunda göra små vetenskapsmän av alla våra ungdomar, men vi vill, även i fråga om grundskolan, understryka betydelsen av de faktiska kunskaperna, meddelandet av kunskaper, kontrollen av att kunskaperna verkligen mottagits av eleverna, bibehållandet av en bestämd kunskapsstandard.

Två av våra reservationer hänför sig till de synpunkter som ovan anförts. I den ena an knyter vi till skollagens formulering i § 1, som vi anser vara i full utsträckning gällande även i grundskolan, och vi vill inte ansluta oss till de i detta avseende oklara uttalandena i pro-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

positionen. I den andra yrkar vi på en betygsättning, som bygger på fasta kunskapsmått för olika årskurser och studievägar; det skall inte bara vara fråga om en relativ betygsättning som bygger på ett genomsnitt i varje årskull. Detta kan medföra en småningom skeende sänkning av kunskapsstandarden utan att man reagerar för det. Det finns exempel som visar att detta faktiskt kan ske.

En bra skola skall ha en bra organisation. Organisationen skall på bästa möjliga sätt möjliggöra att målsättningen realiseras. Den skall möjliggöra den fostern som eftersträvas, och den skall på bästa sätt ge meddelandet av kunskaper. I det här sammanhanget skall jag relativt kortfattat beröra differentieringsfrågan. Den kommer senare att ytterligare belysas från mera kompetent håll. Som bekant bygger propositionen, ehuru i vissa avseenden med en slående inkonsekvens, på principen om sammanhållna klasser genom skolan upp till dess åttonde årskurs. Först därefter sker i nionde årskursen en linjedelning.

Diskussionen i denna fråga har huvudsakligen rört högstadiet. Låt mig ett ögonblick, liksom herr Torsten Andersson, stanna vid låg- och mellanstadiet. Här skall klasserna vara sammanhållna hela vägen, och däri ligger förutsättningen för att skapa en sammanhållning och en kamratanda, som av allt att döma har en stor betydelse. Men vid övergången från låg- till mellanstadiet bryts kontinuiteten för många, därför att klasserna i mellanstadiet skall byggas upp med ett större elevantal än i lågstadiet. Här ligger en inkonsekvens i propositionens förslag. Och detta sker i en känslig ålder, där man i många fall byter skola och där man dels plötsligt kastas om från att vara en bland de större inom en elevsamling till att bli en bland de minsta i en annan och större gemenskap, dels också byter lärare, allt detta omständigheter som gör önskemålet om kamratkänsla och klassammanhållning än mera påtagligt.

Detta är ett av motiven till vår reservation i fråga om elevantalet i klasserna, den om sänkning av elevantalet i

mellanstadiets klasser. Även helt sammanhållna klasser i 6 år ställer höga krav på lärarna i form av individualisering av undervisningen för att denna skall bli meningsfylld och tillräckligt krävande för de begåvade, samtidigt som de mindre begåvade skall kunna följa med.

Systemet med grundkurser och överkurser, som omtalas av skolberedningen, nämns inte av departementschefen. För honom verkar inte en fördjupning av kunskaperna för de mera begåvade vara så väsentlig. De mest begåvade skall kunna läsa snabbare och eventuellt hoppa över en klass. För mig är fördjupningen av kunskaper för de mera begåvade mera väsentlig. De mest begåvade klarar sig alltid, men det finns ett skikt därunder, där begåvningen så att säga måste hjälpas fram, måste tränas fram genom att ställas inför krävande prov.

Det är nödvändigt att detta kan ske genom individualisering av undervisningen även i mellanstadiet. Att möjliggöra en sådan individualisering är ett annat av motiven för vår reservation om elevantalet i klasserna.

Utskottets ordförande herr Näsström nämnde i sammanhang med klassernas elevantal undervisningsrådet Marklunds undersökning, som denne också redogjorde för inför utskottet. Jag vill bara erinra om att det från mycket kompetent håll riktats mycket allvarlig kritik mot undersökningen. Det är, som herr Torsten Andersson och även herr Källqvist påpekade, naturligtvis givet att ett mindre elevantal i klasserna har betydelse.

Vad beträffar den omstridda differentieringsfrågan på högstadiet skall jag fatta mig ännu kortare. Bara om den skulle man ju kunna diskutera i timtal. Vi yrkar i vår reservation att det skall finnas möjlighet för grundskolans lokala ledning, d. v. s. rektorer, att i den utsträckning som är påkallad av praktiska omständigheter föra samman eleverna i högstadiets sjunde respektive åttonde årskurs i klassavdelningar på grundval av elevernas fria val av ämnen och al-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

ternativkurser, s. k. tillvalsgruppering.

Jag vet att detta är en fråga som har diskuterats mycket och där stridens vågor gått höga. Med det ansvar som jag känner inför min uppgift skulle jag anse det vara oriktigt att inte ta intryck av den opinion som kommit till synes från dem som direkt har att göra med den undervisning det här gäller. Den opinionen gjorde sig gällande på sensommaren och hösten 1960, den har framkommit i läroverkslärarnas remissyttrande, och den har i överväldigande form lagts fram för oss i de yttersta av dessa dagar. Den kan inte betingas av någon politisk ideologisk uppfattning, ty det finns representanter för olika politiska åskådningar bakom densamma. Inte heller kan det vara fråga om prestige-synpunkter från en viss kategori av lärare; både akademiskt utbildade lärare och folkskollärare står bakom den. Inte heller kan något ekonomiskt motiv ligga bakom densamma. Jag kan inte se annat än att en allvarlig oro för den framtida skolan, för dess möjligheter att nå upp till de högt ställda förhoppningar som vi har på den, ligger bakom denna opinionsyttring, en oro hos dem som har som sin uppgift att undervisa våra barn i den ålder det här gäller och som skall föra den nya skolan ut i verkligheten. Vad man framför allt vill är våra barns bästa.

Det principiella i frågeställningen känner jag igen från mitt eget verksamhetsområde, där faktiskt sakkunskap inte sällan står i kontrast mot politiska, vid skrivbordet konstruerade idéer.

Skolberedningen har själv sagt att ett odifferentierat högstadium av pedagogiska skäl för dagen inte är genomförbart. Det skulle ställa sådana anspråk på förnyelse av den pedagogiska metodiken, förbättring av lärarnas resurser, förnyelse av läroboksbeståndet och hjälpmedel i övrigt som för närvarande knappast är möjliga att realisera. Beredningens och propositionens förslag är också ofullständigt så till vida som eleverna endast i ett ringa antal timmar verkligen är sammanhållna. Av allt att döma skulle de gemensamma timmarna bli flera

i en efter det väsentliga tillvalet grupperad klass. Det har också från i det praktiska arbetet på fältet erfaret håll uppgivits att man därigenom kan spara klassrum.

Vår uppfattning är ingalunda reaktionär. Skolkommissionen skrev i sitt huvudbetänkande på s. 73: »I större skolor torde det bli möjligt att i sjunde och åttonde klasserna nyuppdelade eleverna på klassavdelningar efter deras ämnesval.»

Det motsvarar exakt vad vi föreslår, och i den form som vi i vår reservation föreslår att det skall genomföras, kan det inte innebära att striden i differentieringsfrågan förs ut på det lokala planet.

En bra skola behöver bra lärare. Det föreligger en betydande brist på tillräckligt utbildade lärare och det gäller framför allt ämneslärare. Detta har varit en av orsakerna till att vi har velat skynda långsamt med införandet av enhets-skolan.

Varpå beror lärarbristen? Orsakerna är flera. Vi vet att av en årskull av studenter som börjar läsa vid universiteten i dag blir cirka 40 procent filosofie magistrar, att av de filosofie magistrarna i matematik, fysik och kemi 74 procent blir lärare, i andra ämneskombinationer 80 procent, och att av de filosofie magistrar som utbildats till lärare i matematik, fysik och kemi endast 52 procent är yrkesverksamma som lärare, av de i andra ämnen 75 procent. Vi vet också att bristen på utbildade lärare i matematik etc. inte kan beräknas bli hävd under 1960-talet utan kommer att kvarstå i betydande grad även därefter, medan man däremot med de optimistiska beräkningar som gjorts hoppas att ämneslärarbehovet i de humanistiska ämnena under den tiden skall kunna fyllas.

Varför lämnar så många läraryrket eller ägnar sig aldrig åt detsamma efter en utbildning som dock i första hand syftar till denna uppgift?

Delvis är det en ekonomisk fråga. Vårt expanderande näringsliv behöver folk med denna utbildning och kan betala bättre. Delvis har det varit en ovisshet

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

om den blivande skolans utformning, om de möjligheter som deras undervisning skall få och om den ordning i vilken undervisningen skall meddelas. Detta är viktiga moment för den trivsel i arbetet som är en av förutsättningarna för att locka lärare till skolan. Genom dagens beslut om skolans utformning borde denna oro kunna stillas, i varje fall i så måtto som man vet vad som skall komma. Men det inger oro för framtiden att den skolorganisation som nu föreslås så helt och så bestämt tar avstånd ifrån de modesta förslag som en mycket stor majoritet av just de lärare det här gäller önskar få genomförda.

En annan sak är disciplinproblemen. Dem har både herr Näsström och herr Källquist varit inne på. När man läser skolberedningens betänkande och propositionen får man den uppfattningen att vi har en drömskola där det inte finns några disciplinproblem — för att använda ett uttryck av särskilda utskottets ordförande, använt med samma något ironiska bimening som jag använder det med just nu. Men disciplinproblemen är realiteter, som särskilt i en obligatorisk skola alltid kommer att finnas. De återverkar på många sätt, inte minst genom att störa undervisningen för de ambitiösa och intresserade eleverna. Men de utgör också ett allvarligt trivselproblem för lärarna, och kännedomen om disciplinproblemen har därför haft och har alltjämt en rekryteringshämmande inverkan, inte minst därför att lärarna inte har känt sig ha stöd i den allmänna opinion, som fått överväga när det gällt disciplinfrågor.

Alla de åtgärder som kan befördra disciplinen är sålunda också led i försöken att nå ökad rekrytering till läraryrket. Här är ett av motiven för vår önskan att på lång sikt minska elevantalet i klasserna så att ordningen lättare skall kunna upprätthållas, och här är huvudmotivet för vår anslutning till den mening där vi med lottens hjälp kommit att svara för utskottets uttalande om angelägenheten av att särskilda disciplinfrämjande åtgärder i skolan försöksvis vidtas, närmast då i anslutning till

den Wagnssonska kommitténs genom skolöverstyrelsen framförda förslag, men det är givet att även andra former, som föreslagits från olika håll, kan bli föremål för prövning.

Den paragraf i skollagen, 26 §, som skall ange betingelserna för skolpersonalens och elevernas samverkan och som sysslar med trivsel- och disciplinfrågor har i utskottets förslag erhållit en bättre utformning än i propositionen. Vi vidhåller emellertid det förslag som från vårt håll framförts motionsvis och som ännu mer framhåller betydelsen av god arbetsordning och vårdat uppförande. Som ett flertal lärarinstanser framhållit bör reglerna om förbud mot kroppslig bestraffning och kränkande behandling av elev kunna utgå. Deras förefintlighet i lagen ger den felaktiga bilden att efterlevnaden av detta förbud skulle vara bristfällig i våra nuvarande skolor och att detta är det viktigaste hindret för trivsel och arbetsglädje i skolan. Straffsanktioner finnes enligt strafflagens regler, varför det icke är nödvändigt att bestämmelserna ingår i skollagen.

Bra lärare får man genom en bra lärarutbildning, sedan man genom att göra läraryrket lockande fått en god rekrytering. I fråga om lärarutbildningen är planeringen på lång sikt synbarligen bristfällig. Man kommer med i hast tillryggade provisorier, vilka som en karakteristisk regel har en sänkning av utbildningskraven och en minskning av lärarnas kompetens. Detta gällde vidareutbildningen av gymnasieingenjörer i vintras, och det gäller den förkortade ämneslärarutbildning som nu skall sättas i gång för några år framåt. Nödvändigheten att vidta sådana extraordinära åtgärder måste bero på att de — eller kanske riktigare den — som sitter inne med makten att leda utvecklingen inte besitter den förutseende överblick och den planeringsförmåga med inriktning på långsiktiga mål som är nödvändig.

I det läge som nu föreligger accepterar vi den förkortade ämneslärarutbildningen som en nödvändig provisorisk åtgärd men yrkar därjämte på utarbetande snarast möjligt av en plan för utbyggnad

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

av lärarhögskolorna och lärarutbildningen i övrigt.

Vårt förslag om ett lägre elevantal i mellanstadiet medför ökat behov av folkskollärare. Inom denna lärarkategori är situationen, mätt efter nu föreliggande behov, dock ganska hygglig, och en inte helt obetydlig minskning av elevernas antal kommer att ske under de närmaste åren, vilket ytterligare bidrar till att förbättra situationen. Skolöverstyrelsen föreslår en med tre klassavdelningar ökad intagning i år, vilket departementschefen utan att ta definitiv ställning ställer sig tveksam inför. Vi föreslår därjämte utredning av möjligheterna att öka intagningen genom inrättande i möjligaste mån av parallellavdelningar. Den alldeles nyss framlagda utredningen angående examinationsbehovet av folk- och småskollärare har kommit till väsentligt högre examinationsbehov årligen under de närmaste åren än ecklesiastikministern i propositionen 106 för åren 1964—1970 — i genomsnitt 844 mot propositionen 678. Detta understryker ytterligare behovet av en ökning av utbildningskapaciteten och ger ytterligare stöd för vårt yrkande att man skall inrätta parallellavdelningar.

Vi anser det i princip oriktigt att olika grunder skall gälla för intagning av manliga och kvinnliga sökande till seminarier och hemställen att man skall följa den principen att den bäst meriterade vinner inträde, oavsett kön, samt att fordringarna skall vara lika för kvinnor och män.

På vårt önskemål om goda lärare bygger även yrkandet om vidareutbildningskurser i kristendom, också ett ämne där läraryrket föreligger. Samma önskemål ligger bakom yrkandet att facklärare skall undervisa i övningsämnen i den mån detta av praktiska och ekonomiska skäl är möjligt att genomföra, och mot bakgrunden av departementschefens ord om folkskolläraernas möjlighet att ha slöjd som fyllnadstimmar — ett yttrande vars verkningar på längre sikt är mycket svårt att överskåda — har vi också velat understryka vikten av att facklärarutbildningens kapacitet inte mins-

kas. Den nya skolan skall ha en i mycket ny undervisningsmetodik, där bl. a. audi-visuella hjälpmedel av olika art skall spela stor roll. Det är nödvändigt att de blivande lärarna under sin utbildning får lära känna dessa medel och lära sig att handha dem och får lära den undervisningsmetodik som de kräver. Vi har erfarit att seminariernas materiella utrustningsstandard är dålig och har därför biträtt utskottets förslag om ett anslag som är högre än propositionens och överensstämmer med skolöverstyrelsens förslag. Även detta förslag är lågt räknat.

Med tillfredsställelse konstateras att speciallärarutbildningen nu fått en lösning. Här blir ett väsentligt behov tillfredsställt. Vi är inte riktigt nöjda med att lärarna i skolmognadsklasser inte får den långa tvåterminsutbildningen utan avses skola få utbildning endast under en treveckorskurs, och vi skulle gärna, i likhet med styrelsen för Blindinstitutet och Föreningen Svenska blindlärare, se att synklasslärarnas utbildningstid också blev två terminer. Men vi har tagit fasta på departementschefens uttalande att därest erfarenheterna skulle visa att en ökad utbildningstid framstår som angelägen, dessa erfarenheter senare kan läggas till grund för en omprövning av de nu föreslagna utbildningstiderna.

För oss är det naturligt att den professur i praktisk pedagogik med specialpedagogisk inriktning som skall inrättas bör placeras i Stockholm, där den största utbildningsanstalten, med 200 elever mot i Göteborg 100, är belägen. Utskottsmajoriteten, som i detta fall består av de borgerliga representanterna plus två socialdemokrater, vill inte nu binda sig för den av departementschefen föreslagna placeringen i Göteborg. Över huvud taget synes den av departementschefen planerade organisationen av pedagogisk utbildning i Göteborg inte helt lycklig, och utskottet förordar därför ytterligare överväganden i denna fråga inom lärarutbildningssakkunniga i samråd med universitetskanslern.

En bra skola behöver bra lokaler. Framför allt behöver man täcka den

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

brist på lokaler som föreligger och fylla det utökningsbehov som uppstår under grundskolans uppbyggnadsskede. Vi är glada åt den utökade investeringsram som tilldelats skolbyggnandet liksom åt den ytterligare utökning som nyss medgivits på beredskapsstat. Inom en given ekonomisk ram kan man bygga flera lokaler genom att uppföra baracker — s. k. baracker av typ 2 med konstruktion och material av mera permanent karaktär för att ersätta permanenta byggnader av konventionell typ, baracker av mera enkelt slag framför allt för ett lokalbehov av mera kortvarigt bestånd. Våra förslag om minskning av bidragsunderlaget för permanenta byggnader och reglering av bidraget till de provisoriska byggnaderna efter kommunernas skattekraft syftar till att stimulera till byggande av baracker i större utsträckning. Med den snabba nutida utvecklingen inom skolväsendet, vilken inte skall och inte får avstanna i och med denna skolreforms genomförande, kan det vara ändamålsenligt att inte binda skolan till en byggnadskonstruktion som i likhet med de konventionella skolbyggnaderna kan vara kvar oförändrad nära nog i sekler. Det kommer kanske att visa sig mest praktiskt att ha byggnader som står bortåt 40 år.

En bra skola skall på ett bra sätt tillgodose elevernas intressen. Att göra det är och måste i själva verket vara ledstjärnan för hela skolorganisationen.

Den nya skolan bygger på ett väsentligt ökat samarbete mellan skolan och hemmet, och initiativet till detta samarbete skall tas av skolan. Läraren skall göra sig förtrogen med elevernas hemförhållanden och de särskilda problem som kan vara förborgade där, och hemmet skall bli förtroget med elevens skolsituation, skall lära känna hans svårigheter och hans framgångar. För att inte allt detta tal om samarbete mellan skolan och hemmet bara skall bli tomma ord krävs möjlighet för lärarna att ägna tid åt denna uppgift. Klasslärarna får inte ha för stor klass, och klassföreståndaren i högstadiet måste över huvud taget ha möjlighet att lära känna sin klass.

Här är ytterligare ett motiv för det lägre elevantalet i klasserna, och här är också ett verkligt motiv för förbättrade arbetsmöjligheter för klassföreståndarna i högstadiet. Klassföreståndarskapets problem är inte lösta. För att underlätta klassföreståndarens angelägna uppgift yrkar vi på att klassföreståndaren skall få minst en halv veckotimme till förfogande för omvårdnad och vägledning av eleverna, ett förslag som sammanfaller med förslag från det obligatoriska skolväsendets rektorskollegium i Göteborg.

Klassföreståndaren och alldeles särskilt klassläraren i låg- och mellanstadiet bör alltså känna sina elever. I mellanstadiet, där elevernas olika läggning, fallenhet och typ av begåvning börjat kunna göra sig gällande i högre grad, bör denna klasslärarens kännedom om eleverna vara högst avsevärd och den bör också tillmätas den allra största betydelse. På våren i sjätte årskursen sker det viktiga valet av alternativkurser och tillvalsämnen i sjunde årskursen. Ingen torde bättre än klassläraren vara ägnad att bedöma vilken studieväg eleven bör välja. Särskilt för icke studiemedvetna hem och i hem där förutfattade åsikter och socialt bunden studieambition förefinnes måste hans råd vara av värde. Det hindrar inte att avgörandet i sista hand träffas av föräldrarna. När man säger att läraren genom sin rådgivning kan komma att få ansvaret för ett misslyckande i den tillrådada och valda studievägen, kan man lika väl påstå att läraren kan ställas till ansvar för att han inte velat råda till en för eleven lämplig studieväg. Samma synpunkter gör sig gällande inom hela högstadiet, upp till avgången i nionde klassen då det gäller att välja fortsatt utbildning efter den grundläggande obligatoriska skolan. Där måste klassföreståndarens råd vara av betydelse i samverkan med yrkesvalslärarens. Enligt departementschefen skall skolan endast lämna upplysningar, vilka icke får ta formen av råd. Vi fäster stor vikt vid rådgivningen från skolan. Det är i elevernas intresse att sådan rådgivning får givas.

Enligt vår mening har högstadiet allt-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

för begränsade möjligheter att anpassa sin undervisning efter elevernas önskemål och studieförutsättningar. Vi anser att alternativkurser i ytterligare ett antal ämnen är önskvärda. De är i det föreliggande förslaget färre än i den nuvarande enhetsskolan. Särskilt i svenska, där förstärkningstimmar med uppdelning av klasserna finns i sjunde och åttonde årskurserna, bör det vara lätt att organisera så att den ena delen av klassen kommer på ett högre plan än den andra.

Den ena gruppen kan fördjupa sig i ett studium av en författare eller av en ideriktning inom litteraturen som tränger för djupt och blir alltför ointressant för de ytligare begåvningarna, eller den kan ägna sig åt studiet av grammatik. Den saken är viktig för dem som önskar fortsätta med fördjupade språkstudier. Den moderna svenska skolundervisningen i språk bygger helt på den imitativa språktalangen, där grammatikstudiet görs så lätt och obetydligt som möjligt och där även känslan för betydelsen av grammatikaliska regler avtrubbas därigenom att den språkliga grunden lägges genom två ur grammatiksynpunkt så formlösa språk som svenska och engelska. Jag vet att detta för många elever, vilkas språkbegåvning ligger på ett djupare plan, känns som en brist. För dem skulle en sådan partiell alternativkurs i svenska vara av väsentligt värde. Då de språkfaktorer som gäller språkets finare nyanser, uppfattning av betydelskillnader och förståelse i vidare mening av innehållet i läst text är ytterligt starkt bundna till den allmänna intelligensen, kommer en sådan uppdelning å alternativkurser liksom i fråga om andra alternativkurser att innebära en nivågruppning — det kommer man inte ifrån.

Den timplan som föreslås innebär en väsentlig försvagning av ämnet slöjd, särskilt i mellanstadiet, där reducering av timantalet kommer att ske. Enligt departementschefens förslag kommer ämnet teckning att erhålla två fasta timmar i årskurs 7. Genom att på motsvarande sätt tilldela ämnet slöjd två fasta veckotimmar i klass 8 skulle det minskade

timantalet på mellanstadiet i någon mån kompenseras. Slöjden har en stor uppgift att fylla i skolarbetet — herr Källqvist var redan inne på den saken. Genom sina skapande möjligheter, sin manuela karaktär och sin estetiska inriktning är den ägnad att i hög grad påverka elevernas harmoniska utveckling, och elevernas inställning till slöjden har också varit synnerligen positiv.

Enligt vår mening har den yrkesförberedande utbildningen i nionde årsklassen alltför begränsade variationsmöjligheter. Den enda linje som kan tänkas utöver de fyra föreslagna är en skoglig utbildningslinje. I likhet med vad jordbruksorganisationer anfört i remissyttranden föreligger samma behov av en jordbruksbetonad som av en skogsbruksbetonad linje. Samarbete med lantmannaskolor skall få förekomma endast där det redan nu finnes. Linje 9 mek har förbisett hantverkets speciella utbildningsbehov, och inte heller har stora industrier med lokal utbredning beretts tillfälle att få sina intressen tillgodosedda. Propositionen följer här i princip skolberedningens förslag, vilket på denna punkt skarpt kritiserats av skolöverstyrelsen. Vi yrkar att riksdagen må uttala att större möjligheter bör tillskapas att variera de praktiska linjerna på högstadiet med hänsyn till den ort där skolan är belägen och med hänsyn till skolans rekryteringsområde.

En bra skola skall ge lika bra möjligheter oberoende av elevernas bostadsort. Ett av den nya skolans mål är att ge samma möjligheter för landsbygdens som för tätorternas elever. Man kan utan vidare konstatera att detta är omöjligt att genomföra. De långa resorna till framför allt högstadieskolorna och de i någon mån begränsade variationsmöjligheterna — det kan ju hända att tillräckligt antal elever för anordnande av särskild linje eller tillvalsämnesgrupp inte finns — liksom också de mindre möjligheterna att ordna specialklasser är karakteristiska för glesbygdernas skoldistrikt, och detta gäller också de sämre möjligheterna för lärarekrytering. Herr Torsten Andersson har tidigare i dag va-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

rit inne på denna fråga. Vi försöker utjämna dessa olikheter genom att föreslå rätt för kommuner i glesbygderna att tillämpa lägre maximital för elevantalet i klasserna än som eljest gäller. Vi vill också att eleverna i alla högstudier skall ha rätt att välja mellan tyska och franska som andra språk. Vi menar att detta alltid bör kunna genomföras med hjälp av korrespondensinstitut, radio och TV.

Ytterligare ett par detaljfrågor berörs i utskottsutlåtandet. Vi tycker att det är onödigt att föräldrar skall behöva söka tillstånd hos skolstyrelse för att få placera ett barn i en privat skola före skolpliktsåldern. Ett borttagande av den nuvarande prövningen av skolstyrelsen i dessa fall torde inte behöva medföra några olägenheter för barnen. Samtidigt kan systemet ge värdefulla erfarenheter när en gång i framtiden frågan om skoltidens undre gräns kan bli aktuell.

Slutligen vill vi ansluta oss till yrkandet att konfessionella skolor — och då särskilt de båda, en judisk, Hillelskolan, och en romersk-katolsk, S:t Eriks katolska skola, som nämnts i motionen 599 i denna kammare — skall kunna få statsbidrag, om de i övrigt i allt väsentligt uppfyller fordringarna för den undervisning som meddelas i det allmänna skolväsendet. Båda de nämnda skolorna står under tillsyn av Stockholms skoldirektion och har vissa anslag av Stockholms stad. I båda undervisas i betydande omfattning barn till flyktingar som sökt asyl här i landet. Särskilt i den katolska skolan går också barn till utlänningar som fått arbete här i landet och som vid rekryteringen fått veta att skolan finns. Skolor av liknande art har betydande anslag i andra länder, i Danmark till 80 procent, i England till 95 procent och i Nederländerna till nära 100 procent av kostnaderna — för att ta några exempel.

Många kommuner får vänta länge på den även materiella upprustning av skolväsendet som skolreformen medför. I åtskilliga fall har man i sådana skoldistrikter redan på egen hand startat ett nionde skolår. Mångenstädes har man sökt att få komma med i försöksskolan

men inte kunnat tas med i den organisationen. Även i folkskolan skall undervisningen i engelska påbörjas i fjärde årskursen. Det vore olyckligt om den effektivisering av undervisningen som skolreformen avser att genomföra och som betingas dels av minskat elevantal i klasserna, dels av upprustning av de materiella resurserna för undervisningen inte skulle komma även dessa äldre skolreformer till del. Vi framför ett yrkande i denna riktning.

Herr talman! Innan jag lämnar frågan om den obligatoriska skolan är ytterligare en fråga att beröra, vilken i det stora sammanhanget kanske har mindre betydelse men som ändå för många har en stor vikt. Det är frågan om den nya skolans namn. *En bra skola skall ha ett bra namn.* Vi vill i likhet med bl. a. 14 länskolnämnder, TCO och Sveriges allmänna folkskollärareförening, vars ordförande dock hoppat av i den senaste manglingen, behålla namnet folkskola för den nya skolan. Med viss reservation har t. o. m. LO uttalat sig för detta namn i en framtid. Jag behöver inte fördjupa mig i motiveringen för namnet folkskola. Jag vill bara konstatera att de administrativa besvärligheter som namnet folkskola angivits skola medföra helt säkert har överdrivits. Liknande frågor har i annat sammanhang lösts utan vidare. Lärartidningen har i det nummer som kom ut för tio dagar sedan formulerat saken bra: »Folkets skola bör ges sitt rätta namn: folkskola.»

Ytterligare ett par skolformer borde i detta sammanhang beröras: folkhögskolorna och fackskolorna. Beträffande den förra skolformen vill jag understryka betydelsen av en samlad översyn av dess förhållanden inom en relativt snar framtid, när man i någon mån kan överblicka skolreformens effekt och fackskolornas betydelse. Beträffande fackskolorna vill jag bara göra en reflexion. När man ser den schematiska uppbyggnaden av vårt skolväsende, sådant det framträder t. ex. på sid. 107 i propositionen, och därjämte vet att fackskolorna skall vara kommunala skolor, får

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

man den uppfattningen att det här gäller skolor som ligger lätt tillgängliga för alla och envar. Jag tror att det även framgick av herr Torsten Anderssons inlägg att han hade denna uppfattning. Detta är emellertid en överdrift. Så blir inte alls fallet. Av socialekonomiska fackskolor avser man att inrätta bara 20, av humanistiska 40, av tekniska och merkantila vardera cirka 70. De humanistiska fackskolorna — som bl. a. skall ersätta flickskolan — blir alltså lätt tillgängliga bara för ett relativt fåtal. Det gäller i ännu högre grad om de socialekonomiska skolorna. Enligt min mening ger schemat ett alldeles för storslaget intryck. Det stämmer inte med den betydligt modestare verklighet som planerats.

Härmed, herr talman, är jag framme vid slutet av mitt anförande. Jag yrkar bifall till samtliga de reservationer vid detta utlåtande, vid vilka mitt namn finns angivet och som finns antecknade på den lista som jag ber att få överlämna. Jag ber samtidigt att få anmäla ett par små ändringar.

Vid reservationen 10 skall den ändringen av yrkandet ske att detta får följande formulering: Jag yrkar bifall till motionerna I: 593 och II: 717 i vad avser elevantalet på mellanstadiet, som skall vara 25 i varje klass, och i övrigt till reservationens nuvarande kläm. Som en följd av första delen i yrkandet avstår vi från att ställa något yrkande beträffande reservationen 14.

I reservationen 11 har ett olycksfall i arbete inträffat vid hetsen i slutskedet av utskottsarbetet och i samarbete om reservationerna. I denna reservation till punkten 32 yrkar jag bifall till reservationens kläm men önskar en annan motivering. Min motivering skiljer sig endast obetydligt från den som nu föreligger. Meningen ungefär mitt på sid. 218 som börjar med orden »Syftet i...» och slutar med orden ...»skilda delningstal» skall utgå. I övrigt avses motiveringen vara oförändrad. Jag anholder att, därest yrkandet i reservationens kläm vinner kammarens bifall, få yrka bifall till den så ändrade motiveringen.

Innan jag slutar, herr talman, vill jag ytterligare tillfoga följande. Jag önskar den nya skolan all lycka och framgång i dess arbete med och för den svenska ungdomen. Må den lyckas med sin stora uppgift. Må den aldrig stelna i formerna, må den ha kraft att rensa bort vad som icke är levande, vad som icke är ändamålsenligt, och må den under en ständig utveckling och obunden av dogmatiska fördomar kunna söka sig fram mot en alltmera fulländad form. I så fall blir den *en bra skola*.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Även om ett stort antal reservationer är fogade till detta utskottsutlåtande vill jag biträda utskottets ärade ordförandes uppfattning att dessa reservationer kanske kan ge ett intryck av en mycket stor söndring men att en sådan icke föreligger. Vi är väl överens om de stora linjerna, har det uttalats. Jag vill bara nämna några som jag anser väsentliga och bärande.

Vi är överens om en skolplikt omfattande nio år. Vi är överens om att vi skall låta parallellskolesystemet försvinna. Vi är överens om att klasserna 1—6 skall vara odifferentierade, om att vi i klasserna 7—8 skall ha en kursplan med tillvalsämnen och om att vi skall ha en linjeklyvning först i nionde klass.

Vi är också överens om en så bärande princip som det fria tillvalet. Spörsmålet om det fria tillvalet har ju rönt en allmän uppslutning bland remissinstanserna och ingår, som nämnts, även i utskottets förslag. I den allmänna debatten har på sina håll förbisetts att detta val inte bara skall vara fritt utan även successivt med möjlighet att rätta till ett felval utan alltför invecklade procedurer. Vi har att göra med växande unga människor, och enligt utvecklingspsykologien förlöper inte mognadsprocessen linjärt lika för alla utan i stället bjuder den på en rikedom av avvikelser, både plus- och minusvarianter är vanliga. Valet till klass 7 skall därför inte betraktas så som en definitiv studieväg för alla elever utan skall för kanske ett relativt

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

stort antal ses ifrån den synpunkten att valet kan ändras så att därför en senare korrigerig kan vara både nödvändig och även fullt naturlig.

Med hänsyn till all den försiktighet som bör iakttas när man skall ställa prognoser i det enskilda fallet står det i skollagen att skolans uppgift är att lämna informationer väl avvägda utan att kräva att skola och lärare skall ställas i en ansvarsfull rådgivande situation.

Vidare har differentieringsfrågan berörts, och jag skall be att få säga några meningar om densamma. Denna fråga har på ett märkligt sätt förskjutits. Vi hade ett tag här i landet en diskussion om de bästa urvalsinstrumenten, det var former av betygspoäng, test, läraromdöme och liknande, för att få fram de elever som ägde vad man kallar allmän studielämplighet. Av dessa skulle man alltså skapa homogena klasser. Huruvida de som inte var med i dessa grupper var homogena eller inte har däremot inte rönt så stort intresse. I dag accepterar man allmänt det fria valet, d. v. s. elevernas fria val utan skolans ingripande och utan krav på poäng. Likafullt håller man fast vid tanken att om man nu bildar klasser av elever med ungefär samma val av ämnen så uppstår homogena klasser. Nog måste väl skolöverstyrelsen ha rätt när den i sitt remissyttrande säger att man inte uppnår homogena klasser i ett fritt valsystem.

Man kan lägga en annan synpunkt på denna fråga. En sådan är redovisad i skolöverstyrelsens sista sammanfattande försöksrapport. Skolöverstyrelsen hade undersökt den allmänna begåvningen hos några årskullar och fick fram tre huvudgrupper. Man talade om de mycket begåvade, de medelbegåvade och de mindre begåvade. Det undersöktes på vilket sätt de hade valts, om de fanns i linjerna g, y eller a. Skolöverstyrelsen konstaterade att en hel del av de allra mest begåvade fanns i y-klasserna. Därmed ansåg skolöverstyrelsen att y-klasserna i viss mån hade lyckats. Vi får alltså inte bara de allra sämst begåvade eleverna i y-klasserna utan även ett inslag av de allra bästa. Accepterar man alltså att

valet skall vara fritt, att en skola inte bara skall bjuda på teoretiska studiegångar och att vissa av de begåvade sökt sig till den praktiska linjen, då blir det homogena klasser. Vart tar detta resonemang vägen? Var finns homogeniteten när vi på visst sätt önskar att klasserna inte skall vara homogena?

Ett sådant resonemang har förts. I dag har vi kommit så långt i förskjutningarna att man talar om lokala avvikelser. En avvikelse kan ju inte ske från något annat än en regel, och regeln måste alltså då vara det system som utskottet här föreslår. Det är ju ofrånkomligt. Man vill alltså ha avvikelser från detta. Bestämmanderätten om avvikelse skall ske eller ej skall överlämnas till skolchefen. Man kan naturligtvis fråga sig om skolcheferna är benägna att göra dessa avvikelser eller inte. Hade man den uppfattningen att de inte är benägna, vore det ganska meningslöst att ge dem denna bestämmanderätt. Jag vet inte hur det ligger till på detta område, men i denna fråga, som är så pass delikat och blivit en smula infekterad, är det tveksamt om våra skolchefer vill ha denna bestämmanderätt med de påfrestningar och de slitningar som den i många fall kan innebära. Nog borde man kunna unna denna dugande kår mera angenäma arbetsuppgifter än just den här.

Vidare har vi, herr talman, resonemang om skolans namn. Jag skall även i detta fall yttra mig mycket kort. Vi hade till slut efter beredningens mycket långa namnlista kvar endast två huvudalternativ beträffande namn, nämligen folkskola och grundskola. Nu föreslår alltså beredningen, propositionen och utskottet att namnet skall vara grundskola. Som skäl anföres att skolan är ny, att den kräver ett nytt namn för att undvika risk för sammanblandning med den nu existerande folkskolan. Arten och graden av det nya kan man alltid diskutera. Det framgår inte minst av remissinstansernas syn på problemet att det vägt ganska jämnt mellan dessa två förslag.

Jag kan också säga, som förut nämnts, att den obligatoriska skolan är till för

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

alla, en folkets skola i alla avseenden. Med den attityd vi har i vårt land kan jag inte finna något diskutabelt i denna sammansättning. Begränsningen av det nya ligger också i att även den skall omfatta alla våra barn, som nog torde vara desamma oavsett skolans namn. Den gamla och den nya kommer att finnas sida vid sida under en relativt kort övergångstid, och att författningsmässigt skapa termer som skiljer skolformerna åt torde vara tekniskt möjligt. Jag yrkar alltså bifall till reservation 2. Beträffande timplan och ämnesfördelning kan jag i stort ge min anslutning till vad utskottet anfört med ett par små undantag. Dessa gäller ämnena svenska och slöjd. Man kan utan tvekan påstå att svenska är skolans centrala ämne och tillika en integrerande del av den personliga allmänbildning som ju ingår som huvudpunkt i skolans målsättning. Ämnet inrymmer i sig en mångfald grenar och moment: att lära eleverna att tala, läsa, lyssna, skriva och se är av grundläggande värde. Ämnet fordrar skolan igenom en starkt individualiserad undervisning och ger genom sin stoffrikedom möjlighet till eftersträvarsvärd självverksamhet från elevernas sida. En förstärkning av detta ämne är även på mellanstadiet i hög grad påkallad. Från alla lärarorganisationer har starkt understrukits vikten av detta ämne. Jag yrkar bifall till reservation 15, att i klass 4 skall medges en förstärkningstimme i ämnet svenska.

Frågan om slöjdgruppernas storlek har vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens handläggning. Skolöverstyrelsen har upprepade gånger fört fram förslag på gynnsammare delningstal, och skolberedningen finner vid sin argumentering på denna punkt att slöjdgrupper på mellan 20 och 24 elever är otillfredsställande. Utskottet föreslår att en första delning får ske när antalet elever uppgår till 21. Detta förhindrar visserligen grupper på 24 men hindrar inte att en slöjddavdelning uppgår till 20, vilket måste anses vara en för hög siffra. Högstadiet har regeln att delning får ske vid lägst 17 elever, och det finns ingen an-

ledning att göra skillnaden mellan stadierna alltför stor. Jag yrkar därför bifall till reservation 13 a.

Man har under de senaste åren fört en stundom mycket intensiv allmän diskussion om skolans och lärarnas arbetsituation. I den diskussionen har skolans ordnings- och disciplinförhållanden haft en framträdande plats. Det har påståtts rätt allvarligt att inte allt är som det borde vara på dessa områden. Från lärarhåll har entydigt vittnats om rådande svårigheter att upprätthålla den ordning och den arbetsro som är nödvändig, och man talar i allvarliga ordalag om den ständiga oron i klasserna, om ohörsamhet, trots, störande uppträdande från ett alltför stort antal elever och en aggressivitet mot kamraterna.

Nu är skolan en arbetsplats, och lärarens uppgift ligger i att söka skapa den ro och den ordning som är förutsättningen för ett godtagbart arbetsresultat. Skolan kräver i likhet med andra arbetsplatser en viss punktlighet, noggrannhet, hänsyn till arbetskamraterna, lojalitet och vilja att utföra sin arbetsuppgift. Ett arbetskollektivs ansträngning kan allvarligt äventyras av att någon eller ett fåtal av eleverna sätter sig över reglerna och vägrar att inlemma sig i gemenskapen.

Skolberedningen ägnar skolans elevvärdande uppgifter ett påtagligt och fullt berättigat intresse. Den säger att denna uppgift står och faller med lärarens kännedom om eleverna. Hur riktigt detta än är, kan uppgiften inte tillfredsställande lösas utan att alla parter förs in i bilden. Vi kommer därför in i en samverkan som också skolberedningen talar om och som väl är grunden för skolans framgångsrika verksamhet. I denna samverkan finner vi skolstyrelse, skolchef, rektor, lärare, skolläkare, skolsköterska, målsmän och föräldrar, vilka i sina strävanden har samma syfte, fast med delvis olika medel, nämligen att skapa bästa möjliga förutsättningar för att eleven skall med sina egna förutsättningar och möjligheter nå det mål som ligger till både hans och samhällets bästa.

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

Läraren bör i sitt arbete ständigt veta och uppleva att han inte är ensam i de elevvårdande uppgifterna. Herr Näsström var inne på precis samma tankegång. Jag tror det är väsentligt att läraren har de andras stöd och hjälp i sina strävanden.

Samverkan mellan hem och skola har här sina centrala uppgifter oavsett de former i vilka samverkan sker. Jag håller det för mycket troligt att fria-val-principen kommer att utöva en glädjande inverkan och mellan lärare och föräldrar framskapa en ökad kontakt-verksamhet som har större bredd och starkare förståelse.

De faktorer som har ett mer eller mindre starkt inflytande på skolans arbetssituation är många och av vitt skiftande slag. Vi har de stadgar och anvisningar som reglerar lärarnas skyldigheter och rättigheter i tjänsten, vi har stadgar om rättigheter som eleverna skall åtnjuta men också om de krav som samhället ställer på dem såsom skolpliktiga. De korrektionsmedel som skolstadgan anvisar är som bekant utvisning, kvarstannande efter skoldagens slut och avstängning för viss tid.

I en folkpartimotion har vi tagit upp frågan om ett provande av disciplinfrämjande åtgärder med förslag till konkretioner, som har remitterats till utskottet. Hösten 1960 erhöll skolöverstyrelsen bemyndigande att tillsätta en expertgrupp med uppgift att utreda skolans fostrande verksamhet. I direktiven för denna grupp:s arbete nämner skolöverstyrelsen att den skall studera den offentliga debatten rörande uppfostningsfrågor för att ur denna ta vara på konstruktiva synpunkter och att framlägga konkreta förslag till praktiska åtgärder för att främja god ordning och värdat uppförande bland eleverna.

Gruppen har hitintills lagt fram förslag dels om temporär delning av klass där disciplinåtgärder föreligger, dels om att på försök i ett antal rektorsområden medel skall anvisas för att handleda de elever som ålagts kvarstanna efter skoldagens slut. Expertgruppens förslag har sedan upptagits i skolöversty-

relsens anslagsyrkande och redovisas i årets åttonde huvudtitel, men departementschefen har inte ansett sig kunna ta upp dem.

Utskottet säger att det är väsentligt att allmänheten och lärarkårerna inte bibringas den uppfattningen att statsmakterna inte har något verkligt intresse för lösandet av här berörda problem och de arbetssvårigheter som kan uppkomma i skolan. Samma uppfattning förfäktas även av reservanterna på denna punkt. Det synes mig som om ett godkännande av utskottets förslag om att pröva dessa två av expertgruppen anvisade medel är ur både psykologiska och praktiska synpunkter fullt motiverat. Jag har alltså ingen erinran att göra mot utskottets skrivning.

År 1959 utfärdade skolöverstyrelsen anvisningar för s. k. särskild observationsundervisning. Denna skall gälla elever som visar anpassningssvårigheter av tillfällig art såsom allmänt störande uppträdande i klassen, trots mot lärarna och aggressivitet mot kamraterna utan att förete särskilda psykiska särdrag. I undantagsfall kan en sådan undervisning anordnas för en elev, men att den anordnas för en liten grupp av elever är det naturliga. Nu står vissa medel för dylik undervisning till förfogande efter ansökan. Enligt vad jag erfarit från skolöverstyrelsen har denna undervisning slagit väl ut där den prövats, och man tycker att denna form kan vara ett gott medel där man behöver den. Det är nu att förvänta att denna undervisningsform får sitt uttryck även i de nya skolstadgarna och att vi därvidlag får enkla administrativa regler.

Men frågan om skolans arbetssituation har andra och lika väsentliga aspekter. Att söka förverkliga den uppställda malsättningen är huvudsakligen lärarens uppgift, och med honom står och faller hela det inre undervisande och elevvårdande arbetet. Detta arbetes resultat betingas i stor utsträckning av de resurser som står till hans förfogande.

Även jag, herr talman, kommer in på frågan om klassernas storlek. Den frågan har ju länge betecknats som ytterst

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

viktig, och en sänkning av elevantalet betraktas som den angelägnaste skolreformen. Skolberedningen ägnar denna fråga ett stort intresse och kommer fram till förslaget om normaltalet 25 respektive 30 elever — 25 på lågstadiet och 30 längre upp. Jag konstaterar först med tillfredsställelse att vi har kommit så långt i denna fråga att konkreta förslag föreligger och att enighet synes råda om att dessa förslag bör förverkligas.

Nu har klassernas storlek givetvis ett intimt samband med lokaltillgången och utbildningen av lärare i det aktuella läget. Men frågan har också en annan sida, nämligen i relation till skolarbetet och till möjligheterna för läraren att arbeta efter riktlinjerna för skolans inre verksamhet. Framlagda vetenskapliga undersökningar i frågan har övervägande rört sig om de mätbara kunskaperna i relation till klassens storlek. Det är riktigt som herr Näsström säger, att doktor Marklunds avhandling inte visar något påtagligt samband mellan de direkt mätbara kunskaperna och klasstorleken, men det är också riktigt som herr Källqvist har sagt, att det inte finns många undersökningar gjorda om sambandet mellan klassens storlek och möjligheterna att bedriva en elevvårdande och efter den enskilde eleven anpassad undervisning.

Man kan alltså diskutera huruvida talen 25 och 30 är de optimala och slutgiltiga. Den frågan tas upp av en del remissinstanser som anser att de talen inte bör vara slutgiltiga utan som ser denna sänkning som en etapp på vägen till en ytterligare sänkning.

Vi har i en partimotion anvisat en sådan väg och föreslår som målsättning att ingen klass skall omfatta mer än 25 elever läsåret 1970/71 och i andra motioner yrkat på att planeringen i fråga om lokaler och lärartillgång skall inriktas på denna ytterligare sänkning. Ett uttalande från riksdagens sida med en bestämd målsättning i detta spörsmål tror jag med hänsyn till frågans betydelse för en önskvärd skolutveckling är riktigt, och jag yrkar därför bifall till reservation nr 11.

Den oro som förmärks i vissa lärarkretsar inför de delvis nya arbetsuppgifterna i en förändrad arbetssituation bör ses under beaktande av den osäkerhet som hos många är rådande i fråga om arten och omfattningen av det nya. En stor del av lärarna har utbildats under helt andra förhållanden för rätt många år sedan och under sin tjänstetid hittills tjänstgjort i skolor med andra arbets sätt och med en annorlunda målsättning. Läraruppgiften i en urvalsskola av traditionell typ är icke identisk med uppgiften att vara lärare i en avdelning med vanliga svenska barn med de variationer den kan innehålla och med den problematik som följer med att skolan är obligatorisk. I vår partimotion har vi i ett avsnitt tagit upp dessa frågor och framfört ett rätt långt gående program för den informations- och fortbildningsverksamhet som vi förutsätter måste vara en av de angelägnaste uppgifterna i dagsläget. Detta är alltså en rent statlig uppgift. Lika väl som lärarutbildningen är statlig bör fortbildningsverksamheten vara detsamma. Vi har yrkat på en med det snaraste utbyggd länskonsulentorganisation, en översyn av fortbildningen under de fem studiedagarna och ytterligare medel i syfte att dels intensifiera verksamheten över huvud, dels inrikta verksamheten på att för de lärare, som under de närmaste åren får sin verksamhet i klasserna 6, 7 och 8, ge bästa möjliga förutsättningar att reda upp arbetssituationen och skapa största möjliga fond av insikter och färdigheter att möta den. Utskottet finner att en intensifiering är påkallad och att speciellt de nämnda lärarna bör beredas tillfälle till fortbildning i metodiska och liknande frågor som motionen åsyftar, varför utskottet förutsätter att en successiv utbyggnad kommer till stånd under nästa budgetår. Under denna mycket bestämda förutsättning har vi ansett oss kunna lämna utskottets skrivning utan erinran och förväntar att en kraftinsats görs redan under de allra närmaste åren.

I planeringen och ansträngningarna för att genomföra den nya skolan under 1960-talet bör inte den nu och under

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

några år framåt existerande folkskolan lämnas åsido. Av olika skäl kan inte övergång ske till den nioåriga skolan i den takt och omfattning som många kommuner önskar. Det är då av vikt att så långt det låter sig göra låta dessa kommuner bli delaktiga av upprustningen och förbättringarna, dels för att inte skapa alltför stora skillnader både för lärare och elever mellan gammalt och nytt, dels för att sedan kunna göra övergången så lätt som möjligt. Detta må gälla lokalanskaffning, skolornas utrustning av materiel och pedagogiska hjälpmedel, lärarfortbildning, delningstal för gruppindelning, exempelvis för bildande av slöjdvadlingar, generösare bedömning av reglerna för bildande av klassavdelning och liknande. Jag hoppas att departementschefen har sin uppmärksamhet riktad även på detta område och kan finna utvägar att åstadkomma önskvärda lösningar.

Herr Torsten Andersson var inne på glesbygdernas problem och de skol- och lärarfrågor som för glesbygderna är ytterst väsentliga. Det har varit en strävan att ge landsbygdens och tätortens ungdomar i stort sett samma utbildningsmöjligheter. Det har poängterats att också vid de små högstadieskolorna skall, även om man där inte kan upprätta alla linjer, de som är möjliga att erbjuda i kvalitativt avseende stå i paritet med motsvarande linjer på tätorterna. I en reservation yrkas på generösare delningstal vid de små skolenheterna, enligt vilket yrkande man skulle få upprätta klasser på högstadiet vid ett mindre elevunderlag. Detta är givetvis en kostnadsfråga, men sådana mer generösa regler må med hänsyn till glesbygdernas och avståndens kommuner väl kunna försvaras. Ett alltför rikt florerande system med skolskjutsar och inackorering har sina bestämda olägenheter. De små bygdeskolorna med klass 1—6 har sina givna och viktiga uppgifter att fylla. De tillåter barnen att växa upp i hemmiljön, i hemmets närhet och trygghet. I en vidsträckt glesbygdregion — även med interkommunalt samarbete på skolands område — bör det finnas möjlig-

heter att upprätta mindre högstadier och med användning av mindre delningstal än för riket i dess helhet. Ett skolväsen på hjul kan vi aldrig helt undvika, det ligger i sakens natur, men lyckas man i vissa fall begränsa de mycket stora avstånden i resorna torde detta vara försvarbart. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 12 b.

Slutligen vill jag också ta upp ett par andra frågeställningar. I den samverkan mellan skolans olika parter, som jag något har nämnt, vill jag också föra in frågan om lärarnas fackrepresentation i skolstyrelsen, ett spörsmål som redan blivit berört. Denna representation har ju gamla anor och spelar väl ännu sin roll i skolans utveckling. Skolstyrelse och lärarkår har i stor utsträckning med enade krafter sökt bygga ut och förstärka folkskolans ställning och resurser. Förr, då kommunens ansvar särskilt på det ekonomiska området var betydligt större även gentemot lärarna som kommunala tjänstemän, förekom väl i vissa frågor ett partsförhållande. De ökade statliga åtagandena och de centralt utformade stadgarna och anvisningarna för skolans verksamhet, som rätt nog reglerar den kommunala verksamheten, har dock eliminerat eller starkt förminskat motsättningen. Lärarrepresentationen i skolstyrelsen är i dag mer att se som en institution som bringar skolan och dess arbetsproblem närmare till skolstyrelsens verksamhet. De förr skilda lärarkårerna har i försöksdistrikten här funnit ett forum för att tillsammans med skolstyrelsen forma skolutvecklingen. De närmaste årens expansion på skolområdet och all den problematik som därav följer bör bättre kunna bemästras om denna samverkan fortsätter i vedertagna former. Då ett avskaffande av institutionen skulle medföra risker för mindre önskvärda distanser, föranleder utskottets skrivning på denna punkt ingen erinran.

Med den målsättning, de arbetsformer och den struktur som skolan skall ha är det helt naturligt att lärarutbildningen i sina olika aspekter kommer in i blickpunkten. Utskottet godkänner och

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

understryker vikten och nödvändigheten av att den av departementschefen aviserade fria och obundna prövningen av lärarutbildningsfrågorna kommer till stånd. Avsikten synes vara att ge lärarutbildningssakkunniga detta uppdrag; de får på så sätt brottas med lärarutbildningens både kvantitativa och kvalitativa sidor med alla dess problem. Utskottet betonar vikten av att vid denna översyn utbildningen organiseras och bedrivs primärt utifrån målsättningen, så att de blivande lärarna görs väl förtrodda med denna målsättning. Det kan förutsetta helt nya linjer, obundna av hittillsvarande traditioner. Tillräcklig bredd i ämnesuppsättningen torde också komma att bli en väsentlig fråga. Detta är väl i längden ofrånkomligt för att på ett naturligt sätt lösa frågan om klassföreståndarskapet — intill frågans lösning på angivet sätt kan endast provisoriska lösningar komma till stånd, men spörsmålet bör det oaktat bli föremål för stark och omedelbar uppmärksamhet.

I likhet med herr Kaijser kan jag betyga att det finns en allmän och stark strävan efter att skapa en bra skola. Skolans kvalitet betingas i stort sett av de resurser som ställes till dess förfogande. Låt mig slutligen sammanfattningsvis bara peka på några av dessa resurser, som framhävts i den pedagogiska diskussionen under de senaste åren: väl avpassade och realistiska kursplaner, lokaler som är väl utrustade för en god och effektiv undervisning, skilda uppsättningar av pedagogiska hjälpmedel, särskilt AV-hjälpmiddel, utbyggnad av specialundervisning, minskade klassavdelningar, en kontinuerlig fortbildningsverksamhet och en lärarutbildning som helt motsvarar skolans målsättning och behov.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Efter den ingående behandling som flera talare redan ägnat den föreliggande stora frågan skall jag tillåta mig att endast beröra ett par, tre punkter i särskilda utskottets utlåtande.

Först vill jag erinra om att departementschefen understryker att skolans

uppgift är hel och odelbar då det gäller elevens fostran. Begreppet fostran skall innefatta såväl meddelande av kunskaper och övande av färdigheter som etisk och moralisk påverkan på eleven. Statsrådet ger också sin anslutning till skolberedningens uppfattning att den fostran i vidare bemärkelse som grundskolan ger blir en för alla grundläggande allmänbildning. Målsättningen att eleven skall lära inte enbart för skolan utan för livet är alltså uppenbart ett av huvudmotiven, och så har det varit under alla de år utredningar och försök gjorts för den skolreform som vi nu går att genom riksdagsbeslut fastställa.

Man skall lära för livet, ej för skolan. Det är ett gammalt motto, och jag vill faktiskt påminna herr Kaijser om att det framhölls på sin tid av förre eklektikministern och högerledaren Gösta Bagge. Med det resonemang som herr Kaijser har fört från denna plats och även för i en av reservationerna måste jag ställa frågan: Har högern lämnat denna målsättning när den nu uttalar sina farhågor för att meddelandet av kunskaper får stå tillbaka för fostran? Jag vill givetvis inte på något sätt antyda något annat än att även inlärandet av skolans ämnen och färdigheter är viktigt och betydelsefullt — det ena kompletterar det andra — och jag anser därför att också detta avsnitt bör ägnas ett visst intresse vid antagandet av denna stora skolreform. Jag tror att många bortser från denna viktiga syntes av skolans mål och uppgifter. Alltför många tror att det mest betydelsefulla är att nå ett stort mått av kunskaper i tekniska eller likartade ämnen och nonchalerar behovet av de ämnen som vill orientera människan för hennes levnadsgemenskap i vårt samhälle. Det gäller alltså inte bara att ge människorna den materiella vården utan i lika hög grad sörja för den psykologiska och andliga vården. Samhällsbilden i dag är tyvärr i detta avseende ganska splittrad, och jag tror att det är till stor skada och stort förfång.

Utskottet skriver överst på s. 156: »Livsaskådningen var enhetlig och reg-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

lerna för handlingslivet entydiga. Fostran för livet kunde och måste ske genom inpräntandet i de unga av normer och regler. I dag gör sig inom vårt folk skilda uppfattningar i livsåskådningsfrågor gällande, och gamla normsystem, som många människor allttjämt anser giltiga, har för andra ersatts av nya.» Jag skulle vilja ställa frågan: Har vårt samhälle i detta avseende blivit bättre än vad det var när dessa gamla livsnormer var gällande? Utskottet säger i fortsättningen: »Humanitetens och demokratiens ideal är numera de ibland svårdefinierade men oomstridda värderingar, på vilka skolans fostran i första hand har att bygga. I och med detta har ett livsåskådningsbegrepp, som inte längre är samlat och gemensamt för alla, såsom grundval för skolans fostrande verksamhet fått vika för en allmänt erkänd och godtagen samhällsåskådning». Jag vill, herr talman, i varje fall beträffande slutet av detta citat se någonting mer än en motsatsställning. Jag tror inte att man kan, såsom man ibland gör, ställa de gamla livsåskådningsformerna i ett motsatsförhållande till humanitetens och demokratiens ideella värderingar. Jag hoppas att utskottets skrivning inte skall tolkas på annat sätt än att dessa värden, jämte de värden som ligger i den på kristen tro byggda livsåskådningsformen, kan vara en grundval för skolans fostrande verkan.

Jag vill med mycket stor tillfredsställelse understryka att man i utskottet kunnat nå en samlande enighet om kristendomsundervisningens värde för de ungas fostran och livsnormer. Jag kan även instämma i uttalandet att denna undervisning givetvis skall och bör bedrivas så att den inte strider mot kravet på tanke- och trosfrihet. Får jag även understryka utskottets uttalande — sedan utskottet betonat kravet på objektivitet i undervisningen — att lärarna i ämnet kristendomskunskap på samma sätt som varje annan lärare skall utföra sin uppgift med intresse för och inlevelse i sin undervisning. Jag tycker att det är huvudsaken att en undervisning och en orientering ges i detta ämne så

att eleverna får ett begrepp om ämnets vidd och värde. Sedan må var och en ta ställning när han som vuxen träder ut i livet. Lika väl som vi har en orienterande undervisning i åtskilliga andra ämnen, lika väl har vår tids elever rätt att fordra en riktig orientering i detta mycket betydelsefulla ämne.

Under denna frågas behandling i utskottet har det givetvis framkommit olika önskemål. Även vi inom centerpartiet anser att man genom en omDisposition av vissa ämnen skulle ha kunnat tillgodose en undervisning i kristendom, som gett en veckotimme i alla kurser. Inför värdet att nå en fullständig enighet har i emellertid avstått från detta krav. Vi tror att det gemensamma resultatet har ett stort värde och till sina huvuddrag är relativt bra. Enighet har också nåtts i fråga om morgonsamlingens uppgift och karaktär. Jag vågar väl påstå att någon större förändring inte har skett i själva utformningen av det nya förslaget. Utskottet betonar att morgonsamlingen skall vara obligatorisk, dock att, om skäl därtill är, elev kan av rektor befrias från att delta. Ett sådant skäl kan vara resvägens längd, det kan vara religiösa motiv, exempelvis om föräldrarna tillhör annat trossamfund eller på grund av andra samvetsbetänkligheter anser att deras barn inte bör delta i en religiös andakt. Jag vill emellertid understryka att det ansågs att sådana befrielser inte alls skulle vara någon vanlig företeelse, utan att befrielse borde medges endast i undantagsfall.

Jag vill därför till sist i fråga om detta avsnitt såsom min uppfattning framhålla, att enigheten i denna fråga kommer att bli fruktbar och att skolan i detta avseende kommer att få det arbetslugn som den så väl behöver.

I anslutning till detta resonemang om kristendomsundervisningen vill jag säga ett par ord om en viss lärarutbildning, nämligen utbildningen just av kristendoms lärare.

Det råder en ganska stor brist på kristendoms lärare i våra skolor. För något år sedan gjorde lärarorganisationer-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

na såväl som skolöverstyrelsen en framställning om ökade kurser i detta ämne. Tyvärr bortsåg riksdagen då från detta behov, och det kan nu beräknas att intagningen vid de teologiska fakulteterna skulle behöva fördubblas för att man skulle kunna tillgodose behovet av akademiskt utbildade kristendoms lärare. En utväg att avhjälpa den nuvarande bristen vore att möjliggöra för folkskollärare att genomgå vidareutbildningskurs. Från centerpartiets sida har väckts en motion, som pekar på angelägenheten av att en sådan kurs kommer till stånd under läsåret 1962—1963, och jag ber att få yrka bifall till den reservation i ämnet som fogats till detta utlåtande av herr Nestrup m. fl.

De allra flesta hälsar med mycket stor tillfredsställelse förslaget om fackskolornas tillkomst. Alla som haft erfarenhet av enhetsskolans arbete har liksom beredningen funnit att eleverna behöver fullfölja vad de lärt sig i nionde klassen. Endast de, som gått g-linjen, har fått sina möjligheter till vidareutbildning tillgodosedda. Av utbildningen för de fyra stora näringslivssektorer, som fackskolorna skall anses täcka, har två linjer en karaktär snarlik folkhögskolornas. Det har i varje fall varit avsikten att dessa utbildningsgrenars uppgifter i stort sett skall sammanfalla med folkhögskolornas. Detta gör att man kan befara en konkurrens med dessa särskilt från dessa båda linjer, den humanistiska och socialekonomiska. I folkhögskolekretsar har man därför blivit ganska orolig för att fackskolornas tillkomst skulle medföra ett tillbakaträngande av folkhögskolan och ett hot mot dess framtidsmöjligheter. Vi i centern vill klart och entydigt ge besked om att tillkomsten av fackskolorna enligt vår mening absolut inte får innebära en försämring av folkhögskolans framtid. Folkhögskolan har under alla de gångna åren varit en mycket stor tillgång för den fria utbildningen och bildningen. I folkhögskolorna har de unga lärt sig ett självständigt tänkande, och detta har betytt oerhört mycket i den demokratiseringsprocess som vårt folk

just under denna tid genomgått. Vi vet helt enkelt inte för närvarande fullt ut vad denna skola på det området har betytt och betyder när det vid vissa tillfällen dragit och kommer att dra kalla stormar i detta avseende in över vårt land. Folkhögskolorna har mer och mer inriktat sig på såväl allmänbildande och personlighetsdanande ämnen som ock sådana som mer utgör en förberedelse, en preparandkurs, för dem som önskar komma in vid någon yrkesskola för att skaffa sig utbildning. En del av folkhögskolorna borde därför kunna verka även som fackskolor. Å andra sidan är väl alla också ganska övertygade om att skolor av folkhögskolans art kommer att behövas även sedan hela det skolsystem, som det föreliggande förslaget innefattar, blivit fullt utbyggt. Det kommer alltid att finnas ett arbetsfält för folkbildande skolor. Frågan är bara hur stort och hurudant detta arbetsfält bör vara.

På vårt håll vill vi mycket kraftigt understryka att vi inte är tillfreds med den inställning till utredningskravet som departementschefen låtit komma till synes i propositionen. Vi kan dock till nöds godkänna utskottets skrivning, som gå ut på att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på folkhögskolans utveckling samt vid någon senare tidpunkt tar upp frågan huruvida förhållandena blivit så förändrade att en samlad översyn av skolformens förhållanden erfordras, och vidare hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger tillkänna vad utskottet anfört i denna fråga. Vi tolkar detta utskottets uttalande så, att det i varje fall innebär ett observandum att tiden inte bör försittas när det gäller en sådan utredning.

Jag vill sedan, herr talman, övergå till att med några ord behandla en särskild reservation i utskottsutlåtandet.

Frågan om elevantalet i klasserna har tilldragit sig stort intresse. Jag skall emellertid inte gå in på denna av så många behandlade punkt utom i fråga om ett enda litet avsnitt. Först vill jag

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

dock ha sagt så mycket som att jag tror att både föräldrar och lärare knyter en stark förhoppning till att våra resurser på både det materiella och det personella området skall ökas så att det kommer att finnas möjlighet att minska klassernas elevantal i den takt som föreslås i den föreliggande reservationen. Därutöver vill jag som sagt fästa uppmärksamheten vid en detalj.

Jag och flera med mig har en avvikande mening om det förslag till slöjdgruppernas storlek på mellanstadiet, som framlagts i såväl proposition nr 54 som utskottsmajoritetens förslag. Där föreslås som bekant att delningstalet skall vara 21. Enligt vår mening medför detta alltför stora grupper. Slöjd är ett ämne som mer än något annat kräver individuell undervisning. Detta sammanhänger med att alla eleverna sysslar med olika moment och på olika stadier samtidigt vid slöjdstrels framskapande. Det är därför ständigt elever som påkallar lärarens uppmärksamhet, råd och upplysning innan arbetet kan fortsätta. Många slöjdlärare, både kvinnliga och manliga, har förklarat att så många elever kan få stå och vänta på råd och undervisning under timmens gång, att den sista knappast hinner fram förrän slöjdlektionen är slut. Det måste vara att kasta bort en mycket stor del av tiden att bibehålla en sådan undervisning; den är säkert uppbromsande och ineffektiv. Jag tror att det är riktigt, som vissa personer har sagt, att en slöjdlärare inte borde ha flera än på sin höjd 16 elever. Detta är förhållandet på högstadiet, och man ställer frågan: Var finns den rimliga förklaringen till att mellanstadiet skall behandlas annorlunda? Givetvis bjuder konsekvens och rättvisa att slöjdgrupperna även på mellanstadiet delas efter samma delningstal, nämligen 17.

Jag ber därför, herr talman, att i detta avsnitt få yrka bifall till reservation 13 b) av herrar Widén och Torsten Andersson.

Till sist skulle jag bara vilja säga så här: Visst är kritik bra, och vi skall visst ta emot kritik mot hela detta för-

slag, men ett negativt misstänkliggörande av skolans ärliga strävan efter ett positivt resultat är den största otjänst man i dag kan göra våra elever. De tidningar och masspetitioner som de senaste dagarna fallit in i en sådan negativ kritik skapar en oro hos målsmän och elever som endast skadar och inte är till något som helst gagn.

Än en gång vill jag betona: Låt oss få arbetsro i fortsättningen! Då tror jag att den nya skolan kommer att fylla de krav som både målsmän och elever har rätt att ställa på den.

I detta anförande instämde herr *Svanström* (cp).

Herr **OLSSON, ERNST**, (cp):

Herr talman! När riksdagen i dag tar ställning till vår blivande grundskola, kan det vara på sin plats att erinra om att vårt land har genomgått en strukturförvandling av väldigt mått under detta århundrade. Vårt skolväsende har försökt att följa med i denna strukturförvandling, men man kan nog inte påstå att skolan följt med i denna expansion i tillräcklig utsträckning, och därför har vi också under det senaste årtiondet fått en intensiv skoldebatt med riksdagsbeslut och försöksstadier om införandet av en nioårig obligatorisk skola. När riksdagen i dag på basis av dessa försöksresultat och av skolberedningens utlåtande beslutar om riktlinjerna för denna vår grundskola, måste man betrakta detta som ett stort framsteg för skolväsendet i vårt land och för samhällsutvecklingen. Det är rätt naturligt att dessa förslag och riktlinjer under de år som försöksstadierna pågått mottagits på olika sätt i vårt samhälle, av skolfolk och målsmän, men en sak har alla varit överens om, och det är riktpunkten att vår grundskola skall vara anpassad till dagens samhälle och utveckling.

Tendensen till förlängning av den obligatoriska skolgången i vårt land är ju rätt markant. Visserligen har vår folkskola fått bättre resurser, lärarutbildningen har förbättrats, våra skollokaler har blivit mera förstklassiga, läroböcker-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

na har mera anpassats efter barnens förutsättningar, skolmaterielen har blivit mera ändamålsenlig och rikligare. Ja, man kan säga att undervisningen kommit upp i en bättre och högre nivå, men trots detta kan man inte säga att den fyller de krav som samhällsutvecklingen ställer och har rätt att ställa. Den djuvaste orsaken till detta är att söka i själva vår samhällsutveckling.

Vi skall ha klart för oss att den sexåriga folkskolan växte fram i ett ganska okomplicerat bondesamhälle, där livet hade enklare former och där det var lättare att orientera sig än i dagens samhälle. De breda massorna av vårt folk var länge utestängda från inflytande på kommunens och statens angelägenheter. Genom industriens genombrott följde ju också demokratiens genombrott, men detta har också gjort vårt samhälle mera invecklat och svårare att finna sig till rätta i. Det behövs i dag mycket mera kunskaper och överblick för den enskilda människan än förut. Numera har varje människa i vårt samhälle sitt ansvar för kommunens och statens angelägenheter, och det ställs större anspråk på våra kunskaper och vår kringsyn. Om därför sex år ansågs nödvändigt för att ge det uppväxande släktet de färdigheter och den fostran som behövdes för mötet med livet och samhället då, är uppenbarligen varken sju eller åtta år tillräckligt i dagens samhälle. Man har förresten kommit till samma resultat i andra kulturländer.

Det är också andra tendenser i vår skolorganisation som pekar på en förlängning av skolplikten i vårt land, och den har våra skolungdomar själva pekat på. Ännu på 1920-talet var det bara var tionde folkskoleelev som sökte sig över till realskolan eller därmed jämställda skolor. Numera går 45—50 procent av en årskull över till dessa skolor, och ännu flera skulle det vara om vi inte haft platsbrist i dessa skolor. Många ungdomar har också sökt sig till yrkesskolor.

I fråga om motiveringen för en nioårig skolplikt har man också ansett att vårt modersmåls behandling i tal och skrift

i den nuvarande skolan givit för svaga resultat. Detsamma, kan man säga, gäller för matematikundervisningen.

Samhällsutvecklingen, den kortare arbetstiden, längre semester och därmed större fritid, den ökade kontakten med yttvärlden, tidningar och radio och TV talar för att alla bör kunna förstå och hjälpligt tala och skriva ett främmande språk. Därför måste man hälsa med tillfredsställelse, att engelska infördes redan i fjärde klassen och det blir möjligt att välja till flera språk på högstadiet.

Det samma gäller den fostran till självständigt ställningstagande i samhälls- och livsåskådningsfrågor som skolan skall ge och som skall möjliggöra ett aktivare deltagande i vårt kulturliv och därmed göra livet rikare för den enskilda människan. Man skall ha klart för sig att två skolar inte kan göra underverk, men dessa två år representerar en avgörande period i dessa ungdomars utveckling. Det är i de åren som intressena bland ungdomen grundlägges, och jag tror också att skolan här kan leda till en ny giv för bildningsarbetet bland de vuxna.

Den starka tillströmningen till de teoretiska skolorna kan också få menliga följder för balansen i vårt utbildningssystem. Skall man få en rimligare fördelning av de unga på de praktiska och de teoretiska utbildningsvägarna, är det nödvändigt att de praktiska vägarna blir jämställda med de teoretiska så långt det är möjligt, och därför måste man uttrycka sin tillfredsställelse över den starka anslutningen från särskilda utskottet till skolberedningens och departementschefens förslag om de sammanhållna klasserna och de fyra sektorerna i årskurs 9.

En annan sak, som är mycket viktig, är att i den nuvarande skolformen har landsbygdens och då framför allt glesbygdens barn ett stort handikapp. Genom grundskolan blir det möjligt att i hemorten ge landsbygdens barn samma utbildningsmöjligheter som de barn får som i dag skickas in till tätorternas realskolor. Men det förutsätter, herr talman, att vi får ett gynnsamt delningstal och

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

inte för stora högstadier med de betydande problem som då följer.

Skall grundskolan bli en levande skola i kontakt och samverkan med samhället, är det av största vikt att den lokala organisationen och det lokala samarbetet uppmärksammas. Jag tänker då främst på samarbetet mellan hem och skola, på samarbetet mellan skolstyrelsen och lärarna, på utformningen av yrkesvägledningsverksamheten och kuratorsverksamheten m. m. En förbättrad och ökad samverkan mellan hem och skola är nödvändig, emedan det bör finnas ett samspel och en samstämmighet mellan hem och skola i fråga om de fostrande uppgifterna — annars kan eleven hamna mellan motstridiga påbud, d. v. s. i en konfliktsituation.

Huvudansvaret för fostran måste ligga på hemmen, men skolan påverkar givetvis de unga, något som måste utnyttjas positivt. Lärarna måste känna till en elevs hemförhållanden för att förstå dennes problem, förutsättningar o. s. v. Föräldrarna måste känna till hur skolan arbetar för att kunna vara barnen till hjälp i skolarbetet. Vidare måste föräldrarna känna till de successivt tillkommande tillvalen för att kunna råda barnet i fråga om studieval m. m.

Från centerpartihåll fäster vi mycket stor vikt vid detta samarbete. Vi anser att utarbetandet av konkreta anvisningar och riktlinjer är en synnerligen angelägen uppgift. Samarbetet och kontakterna mellan lärarkåren och skolstyrelsen är av stor betydelse, men vi tvivlar på att samarbetet nu är ändamålsenligt organiserat.

Om jag så går över till fackrepresentationen i skolstyrelserna, med anledning av att man i de i anslutning till proposition 136 väckta motionerna I: 712, II: 853 och II: 854 yrkat på fackrepresentationens avskaffande både av principiella och praktiska skäl vill jag framhålla, att anordningen med fackrepresentation saknar motstycke inom övriga sektorer av den kommunala förvaltningen. Där tillför man i regel kommunala nämnder och styrelser erforderlig fackinsikt genom föredragning av sakkunnig

personal eller inhämtande av yttrande. På grund av det stora antalet fackrepresentanter i kommuner där det finns flera skolformer blir skolstyrelsen ett oproportionerligt stort organ till men för effektiviteten i arbetet. Därför bör fackrepresentationen tas upp till skyndsamt omprövning.

Inom skolan finns vissa speciella verksamheter eller befattningshavare som är och än mer, när grundskolan blir helt utbyggd, blir av mycket stor betydelse, bland annat vid skolans kontakter med samhället i övrigt, nämligen skolpsykologerna, yrkesvägledarna och skolkuratorerna. Skolberedningens betänkande visar att deras verksamhet är flytande och organiserad på så många olika sätt vad befattningshavarna beträffar att man närmast kan tala om ett virrvarr. Inom centerpartiet vill vi ge uttryck för att nuvarande finansieringssystem är inkonsekvent, eftersom skolpsykologtjänster och kuratorstjänster inte är statsbidragsberättigade i vanlig ordning. Departementschefen har ställt en utredning i utsikt. Det är av stor vikt att denna inte avgränsas till enbart yrkesvägledning, utan innefattar också skolpsykolog- och kuratorsverksamheten. Vi förutsätter att samarbetet mellan olika kommuner underlättas, så att flera kommuner kan samsas om en tjänst, lika väl som vi förutsätter att det blir möjligt för två mindre län att anställa en gemensam länspsykolog tills vi får så många utbildade för dessa tjänster att det blir en länspsykolog inom varje läns skolnämndsområde.

Herr talman! För förverkligande av skolans målsättning fordras, att alla krafter inriktas på att ge skolan ett tillfredsställande innehåll. Det är här lärarutbildningsfrågan träder i förgrunden. Det gäller att dels utbilda lärare i tillräckligt antal, varigenom en önskvärd minskning av elevantalet i klasserna möjliggörs, dels utbilda tillräckligt kvalificerade lärare, som rätt kan handha undervisningen. Under de senaste åren har man ju fått vidtaga provisoriska åtgärder för att möta de mest akuta bristerna på lärare. I nuvarande läge har det inte funnits någon möjlighet att undvika

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

sådana provisorier, men vi inom centerpartiet vill kraftigt motsätta oss att dessa provisorier ges permanent karaktär. Alla lärare i grundskolan är i behov av utbildning med särskild inriktning på den nya arbetssituationen. Därför förut-sätter vi också krafttag med hänsyn till lärarnas fortbildning.

Herr talman! Med dessa reflektioner vill jag här instämma i de yrkanden som förut gjorts av herr Torsten Andersson.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! Det beslut om skolreform som Ni, herr talman, om några timmar skall bekräfta genom Edra klubbslag kommer att få en genomgripande betydelse för vårt svenska samhälle. Efter ett långt och mödosamt utredningsarbete under mer än 20 år ligger omsider ett reformförslag på kammarens bord. Det har förvisso många gånger varit ett tungt och hårt arbete för dem som under utredningarnas gång hållit i tyglarna. Alla demokratiska partier har varit engagerade. Vi är skyldiga dem tack för deras mödor, även om vi inte alltid kan gå med på deras slutsatser.

Den nioåriga skolplikten som föreslagits, anser jag vara nödvändig för att ge all vår ungdom en bättre allmän bildning och en bättre förmåga till ett fritt och kritiskt tänkande. När skolberedningen och departementschefen slår fast att efter samråd med lärare varje elev och dennes föräldrar själva skall bestämna vad han eller hon skall lära och att skolan inom rimliga gränser skall göra detta möjligt — då har man knä-satt en enligt min mening verkligt liberal princip i vår skola.

Herr talman! Det utskottsförslag som här föreligger är liksom den kungliga propositionen och skolberedningens förslag en kompromiss och lider som alla kompromisser av vissa brister. Vi skall ha en dynamisk skola i ett dynamiskt samhälle. Jag anser det vara av yttersta vikt att man städe håller i sikte att den skolreform som vi nu går att genomföra icke skall bli något statiskt. Skolan skall följa med utvecklingen, och de erfaren-

heter man kommer att göra skall vara grundläggande för nya reformer. Men just nu anser jag det emellertid vara angeläget att skolan får arbetsro. Jag tror att de flesta som arbetar inom skolan instämmer med mig.

Tyvärr har man tagit alltför litet hänsyn till de erfarenheter som samlats under mer än tio års enhetsskoleförsök. Det är mot den bakgrunden vi bör se den skrivelse från mer än 11 000 lärare med erfarenheter från det treåriga högstadiet, som varje riksdagsledamot erhållit. Man är orolig inför framtiden och för vad den kan föra med sig.

Herr talman! Det förslag som här diskuteras kan sägas röra organisationen för att nå vissa mål inom skolan, fostran för alla och kunskaper för var och en efter hans fallenhet och förmåga. Men hur skall detta mål uppnås i skolans inre arbete? Har man tillnärmelsevis utrett den frågan i samma grad som organisationen? De som skall ta hand om den ståtliga konstruktionen och ge den innehåll känner sig satta åt sidan. De har inte fått möjlighet att sätta sig in i den nya undervisningsmetod som man föreslår. De står i stor utsträckning frågande eller ovetande om vad särskilt det nya högstadiet fordrar av dem som lärare. De känner i regel inte till hur det blir med förstärkningsanordningar och gruppläsning. De står frågande inför den situation som de ställs i när det gäller möjlighet att upprätthålla ordning och disciplin i klassen. Många känner sig utlämnade åt ett busaktigt klientel. Utskottet har diskuterat problemet om disciplinen. Med stort intresse lyssnade utskottet till den uppvaktning just i disciplinfrågan som gjordes av en grupp lärare ur alla kategorier och undervisningsstadier från malmödistriktet. Här måste departementschefen och skolöverstyrelsen snarast sätta i gång en omfattande försöksverksamhet. Svenska folket önskar en human skola, men den skall vara human även mot lärarna. Övergrepp mot medlärlingar och mot lärare bör kunna omedelbart beivras och straffas. För övrigt kan man ifrågasätta hur det blir med fostran och kunskapsmed-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

delande, om det absolut oeftergivliga kravet på ordning eftersättes. Situationen är inte tillfredsställande, och det gäller alla åldersstadier, dock med koncentration till åldersgruppen 12—16 år.

Oerhört viktigt anser jag det vara att det nu ordentligt säges ifrån att vi behöver ett utbyggt system med specialklasser av olika typer. Tyvärr har man stannat vid ett fixt tal, d. v. s. 15 procent av årsklassen som högsta tal för specialklassernas utsträckning. Jag anser att det vore mera naturligt, om man toge hänsyn till det verkligen föreliggande behovet — det kan vara mindre än 15 och det kan vara mer än 15 procent. Specialklasserna kommer att underlätta undervisningen i de andra klasserna hela vägen genom grundskolan. Tyvärr har man inte velat särskilja s. k. skolmognadsklasser från övriga specialklasser. Det är dock en viss skillnad mellan dem; skolmognadsklasserna avses ju för ett klientel, som ur alla synpunkter är normalt utrustat men som är något sent utvecklat.

Alla grenar av dessa här berörda hjälp-anordningar kommer att få lärare, som är förberedda genom kurser. Dock vill jag mena att en kurs om 6 å 8 veckor inte kan vara till fyllest. Vid alla kurser bör enligt mitt förmenande lärarna under alla omständigheter kunna följa undervisningen i olika slag av specialklasser. Kurserna måste alltså anordnas under skoltid.

När det gäller undervisningen i slöjd och uppdelandet i grupper kan jag instämma i vad herr Thorsten Larsson här har sagt. Till detta vill jag foga några reflexioner när det gäller våra slöjdlärare. Vi har här i riksdagen ordnat en god utbildning av slöjdlärare. När vi nu går att genomföra grundskolan, kommer slöjdundervisningen att få ett betydligt mindre antal veckotimmar. På grund därav har uppkommit en stor, enligt mitt förmenande berättigad oro. Jag skulle vilja fråga departementschefen vad han tänker göra med arbetslösa eller partiellt arbetslösa slöjdlärare. Ledamoten av denna kammare, fru Gärda Svenson, har interPELLERAT ecklesiastikministern

om textilläraryrsklassernas ställning med anledning av vissa uttalanden från statsrådets sida. Det torde vara tillfälle att återkomma, när statsrådet besvarar denna interpellation. Den berör i hög grad textillärarna och deras arbetssituation.

Herr talman! Vid särskilda utskottets utlåtande nr 1 har jag avgivit en blank reservation. Med några ord vill jag beröra bakgrunden till denna. För ett tiotal år sedan uppmanades folkskollärare att vidareutbilda sig vid kurser för att lätta lärarbristen vid de icke obligatoriska skolorna och speciellt vid enhets-skolorna. Det bestämdes också att ett visst antal folkskollärare med eller utan vidareutbildning skulle anställas vid realskolor etc. Där finns nu en grupp s. k. B-behöriga folkskollärare. Med B-behörighet menas behörighet att söka och inneha ordinarie folkskollärartjänst i Ao 19. Av dessa har 181 lärare behörighet i matematik, fysik och kemi och 12 i geografi och biologi — ämnesgrupper där vi har en markant lärarbrist. Vidare finns det 61 lärare i kristendom, modersmål, historia och statskunskap — i vilka ämnen vi också har en viss brist på lärare. Därutöver har vi 20 lärare i svenska och moderna språk. Dessa lärare har gjort samhället och skolan en tjänst genom att ställa sig till förfogande i en krissituation. Skolberedningen föreslog att lärarna i de naturvetenskapliga ämnena skulle göras ordinarie. Departementschefen har gått ifrån beredningens förslag. Vad har hänt, eftersom herr Edenman i egenskap av ordförande i beredningen föreslår *ett*, men herr Edenman såsom departementschef föreslår *ett annat*?

Jag har väckt en motion, som går ut på att dessa lärare i Ae 19 skulle göras till ordinarie i samma lönegrad. Detta skulle inte kosta staten ett enda öre, men det skulle enligt min mening vara en gård av rättvisa gentemot dessa lärare. Många — kanske de flesta — är i 50-årsåldern. De har bildat familj, skaffat sig bostad och på många sätt vuxit sig in i den kommun, där de nu verkar. Skall de nu tvingas att flytta från orten eller att gå tillbaka till sina platser i

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

folkskolan? De behövs ännu där de finns och kommer att behövas på det nya högstadiet. Vid behandlingen i särskilda utskottet var man nog ganska ense om att beredningens förslag var bra. I utskottets skrivning med avstyrkande av motionen står, att när dessa lärare söker ordinarie befattning i Ae 19 vid sina skolor eller dessas ersättare, skall särskilt beaktas deras tidigare tjänstgöring vid skolan. På fråga vad detta »särskilt beaktas» kan innebära, menade utskottets huvudsekreterare att en skolstyrelse eller länskolnämnd, som värderade en sådan föregående tjänstgöring till 5 å 6 poäng, väl kunde försvaras. Jag hoppas emellertid att chefen för ecklesiastikdepartementet kan finna en framkomlig väg att snarast göra dessa lärare i Ae 19 till ordinarie. Därmed skulle också en massa lärarbyten i folkskolan undvikas.

I utskottet diskuterades lärarbytena ganska grundligt. Man var överens om att det var högst otillfredsställande med låta lärarbyten. Om nu departementschefen kunde finna en formel för att göra lärarna i Ae 19 till ordinarie, skulle till följd därav cirka 300 folkskoleklasser få ordinarie lärare och slippa ifrån lärarbyten, och på samma gång skulle departementschefen tillmötesgå en mycket stark föräldraopinion.

Herr talman! När vi nu går att göra en ny skola och begrava — jag använder det uttrycket — de gamla realskolorna, flickskolorna och kommunala mellanskolorna, är det för mig som gammal läroverkslärare en källa till tillfredsställelse att kunna konstatera, att skallet mot de gamla skolorna har tystnat under senare år. Man har kommit underfund med att dessa skolor gjort ett gott arbete. De har numera en synnerligen god ställning i den allmänna opinionen. Jag hoppas att den nya skolan, som vi nu skall införa, skall kunna fylla sin funktion, så att opinionen beträffande den nya skolan skall bli lika god som den har varit beträffande den gamla.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Vid detta stadium av debatten har så många möjligheter att belysa olika avsnitt av den föreliggande skolreformen funnits och utnyttjats, att det måhända av det stora förslaget till reformering av skolan synes vara kvar endast en rad tillsammans nog så viktiga men var för sig helt fristående avsnitt. Det är därför möjligt att det vore rätt av mig att som en av dem, som haft förmånen att i särskilda utskottet få ta ställning till propositionerna 54, 106 och 136, fortsätta med att nu endast ta upp några av de frågor, där skilda meningar gör sig gällande. Jag har emellertid faktiskt tänkt använda tiden för mitt anförande till några mer allmänna synpunkter kring detta reformverk på undervisningens område.

Först vill jag dock anmäla, herr talman, att jag vill — utan att jag anser mig behöva ytterligare utveckla de motiv som herr Torsten Andersson framfört beträffande § 16 i förslaget till skollag rörande fackrepresentationen i skolstyrelserna — deklarerar, att jag har för avsikt att ansluta mig till den vid nämnda paragraf fogade reservationen och att jag senare kommer att i vederbörlig ordning yrka bifall till denna.

Därefter åter till de allmänna synpunkter jag nyss nämnde! Det finns ett klart samband mellan samhällets och skolans utveckling. Vad som skett inom skolans värld återger vad som ägt rum ute i samhället. Vid sekelskiftet levde vårt folk i ett utpräglat klassamhälle. Vårt skolsystem var kluvet. Folkskola och högre skola utgjorde två skilda världar. Möjligheten att tillgodogöra sig en högre utbildning hindrades av en rad effektiva spärrar. Där fanns vad man trodde vara en begåvnings spärr. Genom inträdesprov till läroverken sökte man avgöra, om ett barn var lämpligt för högre utbildning. Ekonomiska skäl utgjorde effektiva hinder, men också geografiska förhållanden med långa avstånd till de högre skolorna stod hindrande i vägen. Slutligen fanns också en social spärr. Det var för vissa

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

grupper inom samhället självklart, att barnen skulle ha tillgång till högre utbildning. För andra grupper var det lika självklart, att de inte skulle få det.

Under tiden från sekelskiftet har samhället demokratiserats, och i takt med denna omdaning har skolsystemet förvandlats. Skolan har varit föremål för en fortlöpande demokratiseringsprocess, och den nu aktuella skolreformen ingår som ett led däruti.

I spetsen för kritiken mot det gamla skolsystemet stod i början folkskollärarna, som redan på 1880-talet presenterade det s. k. bottenskoleprogrammet. Det innebar att alla barn skulle få genomgå en sexårig folkskola. Övergången till läroverken förbereddes då i regel vid inträdet i fjärde skolåret. Motståndare till bottenskoleprogrammet stämpade detta som kulturfientligt.

1904 års riksdag företog århundradets första skolreform genom att läroverket då uppdelades på en sexårig realskola med realexamen som slutmål och ett fyraårigt gymnasium.

De våldsamma förändringar i samhällsutvecklingen, som ägde rum i samband med första världskrigets slut, ledde till det demokratiska genombrottet i vårt land. För skolans del tillsattes 1918 års skolkommision, vilken föreslog genomförandet av bottenskoleprogrammet. Vid den andra skolreformen under detta sekel beslöt 1927 års riksdag i kompromissens tecken och efter en ganska bitter skolstrid en reform, som i viss begränsad utsträckning förverkligade bottenskoleprogrammet.

Sedan den stora ekonomiska kris, som under 1930-talets början härjade i vårt land, övervunnits, har tiden därefter kommit att kännetecknas av en stark välståndsutveckling och av en bred uppslutning kring strävandena att demokratisera olika områden av samhällslivet. För skolan har detta betytt att de ekonomiska, geografiska och sociala spårarna till utbildningen ovan folkskolan genombrutits. På bred front strömmade barnen från socialgrupp III in i den högre utbildningen. År 1931 var det endast 13 procent av en årskull som gick

vidare till högre skolor, i början av 1950-talet var procentsiffran uppe i 40, och man kunde se fram mot den tid då vartannat barn fortsatte sin utbildning ovan och efter folkskolan. Samhället å sin sida understödde denna utveckling genom inrättande av realskolor samt genom en stipendiegivning, vilken lätta- de de ekonomiska bekymren för familjerna i samband med den förlängda studietiden. Inträdesproven ersattes med intagning baserad på betyg. Men realskolan var fortfarande en examensskola avsedd för en studieelit och inte för den stora massan av barn. Den ökade tillströmningen av elever hotade att spränga realskolan inifrån.

Trots att folkskolan på detta sätt avtappades på elever till den högre skolformen utvecklades även folkskolan. Riksdagen beslöt år 1936 om ett sjunde skolår och kommunerna fick möjligheter att själva göra även det åttonde året obligatoriskt. Parallelskolesystemet kom därigenom att ytterligare markeras. Under det andra världskriget påbörjades så det stora utredningsarbete som nu lett fram till förslag om en genomgripande omgestaltning av vårt skolväsende i demokratisk riktning.

Medan detta utredningsarbete pågått har skolans värld dock inte varit oföränderlig. Tillströmningen av elever till realskolan fortsatte att öka och brist på lärare började göra sig märkbar. Genom beslut av 1956 års riksdag, varvid de två lägsta klasserna i den 5-åriga realskolan och flickskolan överfördes till folkskolan, förverkligades slutligen helt folkskollärarnas bottenskoleprogram, en sexårig folkskola som gemensam grund för alla barn.

Nu står vi kort tid därefter beredda att utsträcka skoltiden till nio år och ersätta parallelskolesystemet med ett enhetsskolesystem. Detta markerar enligt min uppfattning ytterligare den ökade takten i samhällets utveckling och sambandet mellan denna och skolan.

Det är lätt att instämma i uttalandet att det beslut riksdagen nu går att fatta utgör slutet på en epok och samtidigt början på en ny löftesrik period i det sven-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

ska skolväsendets utveckling. Det kan synas mot bakgrunden av vad jag hittills sagt, som den föreslagna skolreformen i sina stora drag skulle bygga på yttre organisatoriska förändringar. Den som uppfattar reformen så bedömer emellertid förslaget fel. Det är den för skolan angivna målsättningen, vilken är att uppfatta som en helhet, som är det betydelsefullaste: fostran och allsidig utveckling av den enskilde eleven, förverkligat genom meddelande av kunskaper, övande av färdigheter, såväl som estetisk och moralisk påverkan av eleven.

Det finns ett gemensamt intresse hos oss alla som samhällsmedborgare, att de resurser och färdigheter vi i egenskap av enskilda människor förfogar över utnyttjas på ett för helheten förnuftigt och riktigt sätt. Detta intresse sammanfaller med individens intresse och rätt att av samhället begära möjligheter att få utveckla sin individuella särart, men också att anpassa den och infoga den i samlevnad med andra människor, i familjen, i gruppen, i arbetslivet, ja, i samhället i stort. Att göra utbildning och bildning lika tillgängliga för alla är därför först och sist en social reform i vidaste mening med djupgående verkningar för samhällets utveckling på lång sikt.

Med hänsyn till den utveckling som vi tror och hoppas på, mot ökad förståelse och minskad spänning mellan folk och grupper, är det angeläget att skolan inte bara som hittills speglar en samhällsutveckling som ägt rum, utan att den får verka jämsides med denna eller ännu hellre vara så formad att den — skolan — kan vara pådrivare av samhällsutvecklingen. Skolans fostran genom undervisningens innehåll måste verka för att främja de egenskaper hos människorna, vilka grundlägger demokratiens principer för samverkan och tolerans mellan kön, raser och nationer och som gör människorna till nyttiga samhällsmedborgare i en tid kännetecknad av stark utveckling på olika områden.

I propositionen har denna fostran till fritt och kritiskt omdöme bl. a. fått det

uttrycket att respekten för sanning och rätt, för människans egenvärde, för människolivets okränkbarhet och därmed rätten till odelad personlig integritet representerar så omistliga tillgångar, att de kan sägas utgöra några av de grundvärden som måste få bestämma skolans mål och undervisningens innehåll och inriktning.

Behöver det sägas att även om min personliga erfarenhetsbild inskränker sig till tiden efter 1927 års skolreform, så gläds man i dag åt att få tillfälle att vara med om genomförandet av den nu föreslagna grundskolan, med dess målsättning i klart demokratisk riktning.

En av denna kammares ledamöter motiverade sitt stöd för socialförsäkringsbalken härförliden med att citera något ur den sociala skildring, som ett par av våra skalder gett och vilken, menade han, genom ifrågasvarande beslut det numera icke längre skulle vara möjligt att finna underlag för. Det finns goda möjligheter att från skaldekonsten hämta skildringar om hur bildningshunger och utbildningsintresse stoppats vid de spärar som tills för kort tid sedan varit realiteter för de flesta även vid ganska kortsiktiga bildningsmål.

Jag medger att det känslomässiga engagemanget för denna reform hos mig ligger djupt, därför att jag vet att det kan kännas tungt att sakna kunskaper som ett nutida allmänbildningsmål finner rimliga men som det inte funnits möjligheter att erhålla. Jag kan därför med större tillfredsställelse än många av dem som talat före mig godta denna reform på skolans område. Jag kunde göra det enbart i den egoistiskt begränsade egenskapen av förälder men gör det främst därför att jag finner att en från 1940-talet ständigt driven debatt och opinionsbildning inom och från den socialdemokratiska ungdomsrörelsens sida, avseende en skola för hela folket, nu fått ett konkret uttryck.

Den organisatoriska utformningen av grundskolan, med tre stadier, sammanhållna klasser och fritt tillval ger enligt utskottets uppfattning goda möjligheter att tillgodose skolans målsättning. Genom

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

denna utformning knyter man på ett helt annat sätt än förr kontakt mellan skolan, hemmet och eleven. Genom att eleven och hans föräldrar nu kommer att få bära ansvaret för studieinriktningen i samband med tillvalet under högstadiet har ett ansvar lagts hos dem, men med detta följer även övertygelsen att medborgarna har nått en sådan mognadsgrad att de mäktar väl förvalta detta ansvar, som ytterst är en följd av att leva i ett fritt samhälle under demokratiska former. Människorna kommer säkerligen att motsvara detta ansvar, och praktiskt kommer det att betyda en ökning av samspelet mellan hem och skola. Har skolan någon gång tidigare kommit att betraktas som en isolerad företeelse från hemmets synvinkel, finns det anledning att anta att den perioden nu är slut. Om kontakten mellan hem och skola blir en så att säga normal företeelse, kommer detta att underlätta arbetet att förverkliga skolans målsättning men säkerligen också att bidra till att lösa många av de anpassningsproblem som vi i olika sammanhang grubblat över under de senaste åren. Förutsättningarna är därvid självklara, att det skall finnas tillgång till tillräckligt antal och väl och rätt utbildade lärare, med intresse för och insikter i sin uppgift. Genomförandet av grundskolan betyder lika rätt för alla barn oavsett var de är bosatta — stad eller landsbygd — till den grundläggande utbildningen. Ur den synpunkten är just tillgången på lärarkrafter betydelsefull; saknas det lärare skulle just de glesare befolkade bygderna i vårt land i detta avseende komma i ett besvärligt läge.

Mot skolans målsättning och grundläggande förutsättningar har inga invändningar gjorts från lärarkåren, även om grupper inom lärarkåren uppenbarligen har avvikande meningar beträffande utformningen av skolan. Sedan beslutet är fattat förutsätter jag att alla ändock lojalt är beredda att göra sin insats. För riksdagen betyder det å andra sidan att den är beredd, vilket jag också tror, att ta ansvar för att de som har att leda undervisningen får både möjligheter och resurser därtill. Genomförd betyder

grundskolan att ca en miljon elever kommer att undervisas i den och att ca 50 000 lärare blir engagerade däruti, vilket anger något om reformens kvantitativa mått.

Den föreslagna upprustningen och underlättandet av undervisningen genom minskning av klassernas storlek, anskaffande av olika hjälpmedel liksom vidgad lärarutbildning och fortbildning är ett klart uttryck för statsmakternas intresse därvidlag. Om det sedan inom riksdagen finns grupper som tror sig skynda fortare genom att i vissa avseenden följa motionärer i dessa frågor, är detta mera uttryck för den lättare form av avvägning av de ekonomiska och materiella resurserna som en opposition kan kosta på sig än en skillnad i sak.

Jag har, herr talman, i huvudsak kommit att uppehålla mig vid de ting som jag anser i första hand vara väsentliga i skolreformen, nämligen dess klart demokratiska utformning med en för alla gemensam nioårig examensfri skola, med elevernas fria tillval av studieväg, med aktiv samverkan mellan hem och skola, med förankring i den kommunala självstyrelsen och med ett innehåll i läroplanen som väl motsvarar den angivna målsättningen och därmed ger en fast grund för såväl fortsatt utbildning som inordning i arbetslivet efter slutad skolgång.

Det går emellertid inte helt att bortse från att denna reform icke omfattas av alla, hur önskvärt detta i och för sig vore. Den som tagit del av utskottets utlåtande finner reservationer vid 32 punkter. Av de 32 reservationerna svarar högerpartiets representanter i utskottet för de flesta. I 18 fall står de som ensamma undertecknare av avvikande meningar, i ytterligare 3 fall förekommer en av dem som ensam reservant och dessutom har man i 4 fall tillsammans med de båda övriga borgerliga partierna avvikit från utskottets uppfattning.

Att högerpartiet sålunda flitigast av alla velat göra ändringar i regeringens förslag är intet att anmärka på, men ett detaljstudium av reservationsfloden ger vid handen att man på väsentliga punkter klart avviker från den för grundsko-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

lan angivna målsättningen och utformningen av densamma. Där är upptaget frågan om rätt till differentiering, om ett sönderbrytande av det fria tillvalet, ändrad betygssättning, uttalande om fortsatta jämförelser med gamla skolformer och fortsatta försök med även den yttre organisationen liksom kommunal rätt till utformning av de praktiska linjerna och som en syntes av alltsammans även avvikelser från själva skolans målsättning.

Inledningsvis betonade jag sambandet mellan utvecklingen i samhället och skolan. Granskningen av vad som skett på detta område under 1900-talet ger belägg för detta samband. Då samhället av skilda orsaker gång efter annan genomgått en förändring i klart demokratisk riktning har skolan kommit att följa med. Önskvärt vore, som jag sagt, att denna utveckling löpte jämsides eller kanske ännu hellre byggdes upp i skolan. Det förslag till skolreform som nu föreligger har en klar sådan tendens: det framhåller den lika rätten för alla till en grundläggande utbildning. Det innebär att skolans utveckling väl ansluter sig till den som äger rum i vårt samhälle i stort. Att högerpartiet i detta sammanhang ånyo tvekar och inte vill vara med att fullt och helt förverkliga skolberedningens förslag är nu inget att göra åt, utan man har bara att konstatera att så är fallet.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till särskilda utskottets utlåtande nr 1 i vad avser yrkandena under Avd. I med undantag för den punkt beträffande vilken det finns ett särskilt yrkande i reservation nr 17, till vilken reservation jag yrkar bifall.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Debatten i skolfrågan här i första kammaren har varit stillsamt högaktningfull. Det har varit något av högtidsstämning i kammaren, den högtidsstämning som gör att tonfallen blir dämpade. Man har varit angelägen att betona enigheten på alla punkter, möjligen med det undantaget att man gärna strukit under att det ju ändå finns ett

svart får i detta sammanhang, högerpartiet, som inte på varje punkt vill dela de övrigas uppfattningar. Om anledningen till denna stillsamma högaktningfullhet är att vi kanske litet var tycker att allt vad som kan sägas i skolfrågan redan har hunnit sägas under de många år som reformarbetet har pågått, kan jag förstå det. Jag är, herr talman, rädd för att inte heller jag kan berika debatten med något nytt. Om emellertid denna stillsamhet beror på att man inte vill göra allvar av något av det allra viktigaste som skolkommissionen på sin tid myntade som ett guldmünt, uttrycket om den fortskridande skolreformen, då vill jag inte vara med.

Det finns verkligen vissa anledningar, herr talman, till att skoldebatten tidigare ibland har blivit så häftig som den har varit. Vi skall komma ihåg att den standardutveckling, som vi har varit lyckliga nog att få uppleva i vårt land och som beror på en enorm produktionsökning, har burits upp av människor som det inte har varit förunnat att gå i den nya skolan. Slutsatsen kunde bli att skolutbildningen kanske inte har så stor betydelse för människornas möjligheter att i sin vuxna tid göra sig gällande och göra sin insats i samhällsarbetet. Så vill jag inte bedöma det — ingenting kan vara felaktigare. Det faktum att det är den gamla skolans människor som har burit upp denna standardutveckling ger väl ändå vid handen att den s. k. gamla skolan bedömts ganska missvisande, punkvis felaktigt, orättvist, t. ex. av skolkommissionen på sin tid. Där finns ord och uttryck som går igen även i skolberedningen, även om de uttryckssätten, såsom en talare nyss sade, har dämpats alltmer.

Jag vill gärna instämma i vad herrar Torsten Andersson, Nestrup m. fl. andra här har uttalat om den gamla skolans betydelse.

Vid en begravning brukar man hålla minnestal. Jag skall emellertid inte nu hålla något begravningstal därför att jag är övertygad om att det bästa i den gamla skolan kommer att leva vidare i den nya skolan. Jag vill dock erinra om

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

ett uttalande som fälldes av det skolutskott som hade att bereda skolkommissionens betänkande. I kritiken mot vår svenska skola sades där bl. a., att dess undervisning är alltför intellektualistisk, ensidigt odlar förståndslivet på bekostnad av vilje- och känslolivet med undanskjutande av praktiskt arbete och fysisk fostran. Jag tror att vi i dag har all anledning att erinra oss denna kritik som det dåvarande skolutskottet riktade mot den gamla skolan. Frågan är nämligen om inte den skola som vi nu skall fatta beslut om på många sätt kommer att bli alltför intellektualistisk, även om den inte, som någon elak herre har påstått, blir en typisk intellektualistisk skola på låg intellektuell nivå. Men vad värre är: de krav på ett intensivare odlande av människors känslö- och viljeliv som det förra skolutskottet gav uttryck åt och det krav på att man skulle alltmer lyfta fram och lyfta upp det praktiska arbetet och den fysiska fostran har knappast blivit tillgodosedda i den skola vi nu talar om. Det finns tyvärr anledning att karakterisera åtskilligt i den föreslagna grundskolan på ungefär samma sätt som skolutskottet kritiserade den gamla skolan. Det är den första anledningen till att skoldebatten delvis har blivit så hetsig som den tidigare har varit.

Den andra anledningen som jag vill peka på är den underlåtenhet av ganska allvarligt slag som snedvred skolreformen redan för tio år sedan, den negativism mot de då befintliga skolformerna som bl. a. tog sig uttryck, när 1940-talets nativitetsökning ledde till att det blev flera barn i realskoleåldern och när den stigande standarden kom människor att efterfråga skolutbildning för sina barn i allt större utsträckning, med andra ord vid 1950-talets början, då pressen mot realskolans portar — om de ärade kammarledamöterna kommer ihåg det uttrycket — gjorde sig gällande. Det var då man underlät, att innan man ännu hade någon ny skola, ge de gamla skolorna möjlighet att ta emot de växande skarorna med allt större bildningshunger. Från och med 1951 fick inga nya femåriga realskolor upprättas, och fyra-

åriga kommunala realskolor fick bara upprättas i undantagsfall. Det är bara ett exempel — jag kunde ge många fler.

Samma obenägenhet att skapa riktig rättvisa åt de elever som tillhör vad man kan kalla den gamla skolan jämfört med de elever som skall få förmånen att tillgodogöra sig den nya skolans ökade resurser går igen en smula även i detta utlåtande. Det är därför som vi från högerhåll har framlagt reservationen 27 b till punkt 69, som återfinns på sid. 229 och som talar om att den gamla obligatoriska skolan bör få samma materiella resurser till standardhöjning som den nya skolan får under övergångstiden, innan den nya skolan är helt genomförd. Skall detta behöva framföras reservationsvis i ett progressivt samhälle?

En tredje punkt som har givit anledning till skärpa i den tidigare skoldebatten är differentieringsfrågan. Begreppet differentiering gjordes mycket tidigt till ett slags motsats till begreppen demokrati och demokratisk skola. Det är i varje form av mänskligt samhälle orimligt att hävda, att en demokrati är oförenlig med differentiering i olika former. Även i det genomförda socialistiska samhället måste det finnas en viss differentiering och finns det också. Den är betingad av individuellt skiftande målsättning och av olika värderingsgrunder inför det mesta som möter människor i form av levnadsvillkor.

Att jag använde uttrycket det socialistiska samhället beror på att vår nuvarande ecklesiastikminister, som då var statssekreterare för jämnt tio år sedan medarbetade i föreningen Laboremus' 50-årsjubileumsskrift. Han skrev där om kultur och politik och sade att till huvuduppgifterna för en socialdemokratisk kulturpolitik under den närmaste åren, varvid tyngdpunkten skulle läggas vid sådana reformer som på längre sikt komme att öka demokratin i samhället och föra oss närmare det samhällstillstånd som i den socialdemokratiska terminologien betecknas som so-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

cialistiskt, hörde främst skolreformens praktiska förverkligande. För skolreformens anhängare borde det då vara självklart att söka sådana lösningar som organisatoriskt så nära som möjligt ansluter sig till den blivande enhetsskolan. Under alla förhållanden måste man tillse, att man icke på en bakväg låter den nuvarande teoretiska realskolan erövra folkskolan inifrån.

Jag vet inte om ecklesiastikministern i dag känns vid det där uttalandet för tio år sedan. Gör han det, ger det mig anledning att säga, att ecklesiastikministern, när han förde ett tal som detta, gjorde sig skyldig till en politisering av skolreformens målsättning.

Nu kan man säga att det är ärligt framsagt, och det vill jag oförbehållsamt erkänna. Att ecklesiastikministern har en partipolitisk målsättning, är han fullt berättigad till. Men då är det också orimligt att tänka sig, att inte andra politiska samhällssyner skall kunna få göra sig gällande även i skoldebatten. Och den politiska samhällssyn, som jag företräder, hävdar att till det väsentligaste i vårt samhälle hör att individerna rustas för att individuellt göra sina prestationer och för att med ett personligt ansvar vilja vara med och bygga upp samhället. Det är kanske i någon mån deklARATIONER om en sådan politisk samhällssyn som förklarar att vi inte utan vidare kan godta en skolorganisation, som skall ha till syfte att främja ett slags socialdemokratiskt samhälle. Hur de övriga s. k. borgerliga partierna kan acceptera detta, vet inte jag.

Det är otvivelaktigt också en politisk trosuppfattning när man påstår, att social fostran kräver sammanhållna klasser. Det kravet framföres nämligen — vilket har erkänts i beredningens betänkande och även i skolpropositionen — utan att vara grundat på vetenskapliga undersökningsresultat, utan att vara i överensstämmelse med mönster och förhållanden i andra länder och utan att vara grundat på erfarenhet av genomförd försöksverksamhet här hemma.

Oron hos de 11 000 lärarna, som har apostroferats av flera talare i dag, sy-

nes mig ganska förklarlig. Jag är, herr Källqvist, alldeles övertygad om att inte alla de 11 000 lärarna är pensionerade officerare, men jag är rädd för att vi kanske får lov att använda många flera pensionerade officerare, åtminstone för en tid, när vi skall gå att fullfölja skolreformen; och inget ont sagt om det.

»Betecknande är, säger en av de 11 000 lärarna i en tidning i dag, att under den trettonåriga försöksperioden inte någon på skolöverstyrelsen har haft som huvudsaklig uppgift att arbeta med högstadiets undervisningsproblem — enhetsskolans Akilleshäla — och veterligen har något sådant aldrig varit på tal. Som ett exempel på underlåtenhetssynderna kan nämnas, att först efter 13 års försök anordnas för högstadiets lärare en kurs i studieteknik — nyckelfärdigheten — i den nya skolan. Den skall — det är också betecknande — ledas av sådana som själva inte har någon erfarenhet av högstadiets metodik.»

Särskilda utskottets värderade ordförande säger, att opinionsyttringen av de 11 000 kommer i elfte eller tolfte timmen. Ja, herr Näsström, men efter visbybeslutet publicerades åtminstone 12 läraruttalanden från olika delar av landet, representerande mångtusende lärare med tjänstgöring på olika stadier. Lärarnas opinionsyttringar, såväl tidigare sådana som den sista av de 11 000, är, synes det mig, klara uttryck för en befogad oro att utan vetenskapligt och erfarenhetsmässigt underlag klä den svenska obligatoriska skolan i uniform, alltså endast *en* utformning, och att göra det på ett sätt som aldrig tillförne torde ha skett i svensk skolhistoria. Här har dock nämligen i vårt land experimentverksamhet även på det lokala planet och även i fråga om skolformer, främjats, och sådana försök har fått göras, som man anser har kunnat vara till gagn för skolans utveckling. Med den läsning — jag kan inte använda något annat uttryck — av framför allt högstadiet, som man vill åstadkomma, riskerar man att mycket av individuella initiativ och av gruppinitiativ helt enkelt inte orkar komma fram, därför att det

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

är så svårt att över huvud taget komma underfund med om det är sådant, som är tänkbart inom denna enda trånga ram.

Efter den s. k. visbykommunikén gav ecklesiastikministern en intervju som stod att läsa i Tidning för Sveriges läroverk sommaren 1960, och jag undrar inte på om den intervjun i många avseenden skrämde lärare i vårt land, just med tanke på möjligheten att få vara med om att fritt utforma skolan på det sätt lärarna under sitt pedagogiska ansvar vill främja skolan. Ecklesiastikministern menade i den intervjun, att om en rektor söker få klasser sammansatta så att praktiska, pedagogiska och psykologiska synpunkter för elevernas bästa och arbets-trivseln tillgodoses, så är dylika åtgärder kriminella. Däremot var det fullt legalt, sade han, att gruppera eleverna t. ex. efter bokstavsordning: alla Andersson i en klass, alla Pettersson i en och alla Lundström i en. Ja, det vore ju tänkbart — och kanske är detta en lustig detalj som i någon mån vittnar om det praktiska handlaget i skolfrågor.

Herr talman! Utgångspunkten för vad jag hittills sagt har varit att uttrycka kritik och avståndstagande. Det är inte hela min inställning. Men skolan kan aldrig bli dött prassel, som så mycket av det vi låter ljuda här i kammaren i dag när vi talar om skolan — det sörjer lyckligtvis både elever och lärare för. Skolan består av människor i samarbete, människor som svetsas samman just i sin gemensamma strävan. Varje skolenhet är ett litet levande samhälle för sig i det stora samhället. Och så skall det förbli, herr talman; den saken är vi helt visst överens om i dag här i kammaren, och jag vill gärna stryka under den ytterligare: skolan måste förbli ett levande samhälle.

Arbetet med skolreformen har organiserat en tävlan partierna emellan om att generöst ställa materiella resurser till den kommande skolans förfogande. Ett kvarts sekel i skolkatedern i olika sorters skolsalar med kravet över sig att spara på allt från kriter till böcker och korkmattor, för att inte tala om skriv-

papper, har kommit mig att uppleva en stark inre glädje över de växande möjligheterna för skolan i materiellt avseende. Här är det enbart »ja tack» för skolans del. Det är glädjande att partierna har blivit överens om att denna kulturinsats är någonting som vi råar med i vårt standardsamhälle, där de materiella tillgångarna har växt så ofantligt, en tillgångsökning som i och för sig ställer krav på att balanseras av en ökning på kultursidan.

Detta växande intresse, som är och har varit det positiva under alla de år skoldebatten pågått och skolreformen legat i stöpsleven, har också kommit att gälla lärarutbildningsfrågor. Förståelsen har vuxit för att läraryrket måste göras mera lockande och intressant, att möjligheterna för människor att utbilda sig till lärare måste förbättras mer och mer. Detta är någonting som jag också finner utomordentligt glädjande; och det är återigen punkter där vi alla är överens. Allt detta är riktiga uttryck för att en fortsatt produktionsökning och standardstegring kräver mer och mer av individens utrustning, och det är denna individens förbättrade utrustning som den nya skolan skall ge.

Men det är också därför, herr talman, som vi i högerpartiet vill låta skolan få större möjligheter till individuell uppmuntran och ledning. Det är därför vi vill ha mindre elevantal i klasserna. Här har talats om den Marklundska avhandlingen; den rör sig huvudsakligen om effekten av kunskapsinhämtandet i klasser av olika storleksordning. Men vi vill ju inte, sägs det i utskottsutlåtandet, tillmätta kunskapsinhämtandet så stor betydelse. På vad sätt motsäger doktor Marklunds undersökning påståendet »ju större klasser, desto större svårigheter att fullfölja målsättningen för den obligatoriska skolan», så som denna målsättning formuleras av utskottet, nämligen att den mer än förr bör inriktas på den enskilda individens allsidiga utveckling och fostran? Vi vill ha arbetsjämnade grupper. Grupperingen får inte ske på begåvningsmässig grund, sägs det. Nej, men det är en mängd andra egen-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

skaper som tagna tillsammans väger betydligt tyngre än begåvningen i fråga om elevernas prestationer i skolan och möjligheter att göra prestationer i skolan. Ett sunt barn har en sund glädje i att göra så goda prestationer som möjligt, och ju mera eleverna får möjlighet att spanna sina krafter och se resultat av sitt arbete, desto större blir självklart arbetsglädjen.

Det är den möjligheten vi vill ge dem genom att eleverna skall få välja arbetspensum efter allmänförmåga och efter individuella intressen. Därför vill vi ha alternativkurser både i läroämnen och övningsämnen. Det skulle också vara till någon hjälp i fråga om den praktiska fostran, varom jag nyss citerade ett uttryck ur skolutskottets betänkande.

Varför skall val av alternativkurser få ske bara när det gäller matematik och engelska? Det är väldigt svårt att få ett bestämt svar på den frågan; jag har ännu inte fått det.

Vi menar också att eleverna, förutom det här fria valet av alternativkurser, skulle få möjligheter att samarbeta i arbetsjämnade grupper och klassavdelningar, vilket befrämjar elevernas individuella utveckling i god kontakt med andra.

Varför hyser man en sådan oro för att låta rektorerna i skolorna under sitt ämbetsansvar göra vad de bedömer vara en klok gruppering, samtidigt som man ger dem frihet att rätta till misstag som har kunnat ske? Det är ju ett ansvar som rektorerna har haft till dags dato och tagit på sig. Det är ingenting nytt. Men det skall ske på det fria tillvalets grund. Det är i viss mån det nya. Det fria tillvalet har tidigare varit begränsat framför allt på två sätt. Dels har ekonomiska och geografiska hinder begränsat elevernas möjligheter att söka sig till högre skolutbildning; den begränsningen kan vi bli befriade ifrån genom det här förslaget, och på den punkten säger vi i högerpartiet helhjärtat ja. Dels har det fria valet också begränsats genom betygsspärrar vid tillträde till de s. k. högre skolorna, betygsspärrar som bl. a. har varit betingade av det jag förut talade om, nämligen de högre skolornas brist

på platser för elever som sökte sig dit. Om man nu genom den reform, som vi skall gå att besluta om, kan eliminera dessa begränsningar i det fria valet, då hälsar jag detta med glädje. Men skolan måste få rätten till fri växt inom vida ramar.

Det är väl otvivelaktigt så, att skall skolan kunna anpassa sig för sin uppgift att utrusta ungdomarna för inträde i arbets- och samhällslivet är det en uppgift som kräver att skolan själv står under ständig utveckling. Den skall genom goda arbetsformer verka utvecklande på intellektet lika väl som på hela personligheten, och när lärjungen lämnar skolan skall han eller hon vara utrustad med ett kapital som kan omsättas och förmeras och som kan gagna.

Strängt taget är skolans organisation inte det väsentliga. Jag delar helt och hållet den uppfattningen, som förut uttalats här av någon talare. Men organisationen blir någonting väsentligt, om man gör den osmidig, om den inte kan göras tillräckligt smidig för att anpassas efter målsättningen. Och målsättningen i sin tur kan inte vara ensartad, den måste acceptera olika slags fortsättning för lärjungarna efter slutad skolgång.

Det är med hänsyn inte minst till det jag nu sist har talat om som vi, herr talman, från högerpartiets sida är angelägna om att säga att vi helhjärtat sluter upp omkring tanken på en fortskridande skolreform, om vi får rätten att göra det utan misstanken att det skulle bli fråga om en demokratisk begränsning. Den frihet, som ger individen möjligheter till fri växt, kan aldrig vara en demokratisk begränsning.

Jag vill, herr talman, för korthetens skull formulera mitt yrkande så, att jag instämmer i de yrkanden som herr Kaijser framställde.

Häri instämde herr *Bergh, Ragnar*, (h).

Herr **KÄLLQVIST** (fp) kort genmäle:
Herr talman! Fröken Ljungberg har fört allvarliga frågor på tal i denna debatt. Bl. a. talade fröken Ljungberg om

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

den gamla skolan. Jag skulle kunna ge ett exempel på den gamla skolan.

Det fanns en tid då eleverna slutade i sjätte klassen och då de som hade betyg och möjligheter att gå till realskolan gick dit. Men de som icke hade dessa betyg, vart tog de vägen? När deras föräldrar frågade lärare och rektorer: »Vad skall vi nu göra med våra barn?» så hade skolans representanter ingen chans att ge dem något som helst förslag till vart de skulle taga vägen.

Detta var något av den gamla skolan. Dess metoder och dess undervisning har jag inte uttalat mig om, men att den var bristfällig när det gällde att ge eleverna möjlighet att fortsätta sin utbildning, det är jag fullt på det klara med.

Fröken Ljungberg talade om att den gamla skolan, var en urvalsskola. Utan tvekan var den det. Och vem gjorde det urvalet? Inte var det föräldrarna och inte var det barnen. Det var samhället som gjorde det urvalet därigenom att samhället inte kunde anvisa en stor del av dessa barn någon fortsatt utbildning efter sjätte eller sjunde klassen. Jag tror att det är väldigt nödvändigt att man ser på den gamla skolan också ur den synpunkten.

Sedan talade fröken Ljungberg om politik och demokrati. Ja, har högern gott samvete då det gäller skolan och politiken? Jag vill bara fråga det! Det är kanske nödvändigt att vi gör oss själva den frågan litet var, men jag skulle vilja råda högern att fundera på den, och jag skulle gärna vilja höra vad fröken Ljungberg säger på den punkten. Att demokrati och politik inte är riktigt detsamma, håller jag med om, men att en liberal politik kan leda till demokrati är jag också fullt övertygad om. Det är den politiken som vi vill skall tillämpas då man utformar den nya skolan.

I ett annat sammanhang talade fröken Ljungberg om vetenskapen. Jag uppfattade det så, att när det gäller de undersökningar som har gjorts och som redovisats i beredningens betänkande har fröken Ljungberg satt i fråga, huruvida de var vetenskapliga. Fröken Ljungberg talade också om de 11 000 lärarna, och i anslut-

ning härtill skulle jag vilja fråga: Är denna petition någonting av vetenskap? Utan någon som helst gallring låter man alla, som tjänstgör på högstadiet, en viss dag och till och med vid en viss timme göra ett uttalande, som sedan riksdagen skall ta hänsyn till! Jag har förut i debatten här i kammaren tagit ett exempel, som jag tycker var ganska belysande för ett krav, som här måste ställas: Skall man låta en människa göra ett uttalande, som skall ligga till grund för ställningstagande i en viktig fråga, så fordrar man att vederbörande vet något om saken. Om så är fallet, skall jag gärna ta hänsyn till uttalandet, men jag tror ändå att man kan säga att många av dem som har skrivit på denna petition inte har möjlighet att bedöma saken så som man skulle önska.

Så var det ett annat uttalande, som fröken Ljungberg gjorde. Det gällde frågan om den ram som vi nu har skapat. Fröken Ljungberg sade, att det inte fanns möjlighet att få in individuell undervisning och gruppundervisning — jag kanske fattade fel, men jag tydde hennes ord på det sättet. I nästa ögonblick säger fröken Ljungberg, att därvidlag har lärarna lyckligtvis rätt och möjlighet att ge ett innehåll. Detta hänger inte riktigt ihop! I den nya skolan har lärarna mycket större möjligheter att ge individuell fostran, ty där har eleverna och föräldrarna valt skolan och valt utbildningslinjen efter intresse. Jag tror att om vi får med elevernas intresse — och föräldrarnas — då har vi möjlighet att skapa en god skola — en skola där vi når resultat och framför allt där eleverna trivs mycket bättre än de nu gör.

Detta var några punkter i fröken Ljungbergs anförande som jag ville bemöta. Jag hoppas att vid ett annat tillfälle få fortsätta den debatten.

Fröken LJUNGBERG (h) kort gemmäle:

Herr talman! Vad herr Källqvist sade om den gamla skolan stämmer helt överens med vad jag sade förut — fastän jag uttryckte mig mindre klart, det är jag

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

övertygad om. Det är just nyare, vidare, mera obegränsade former när det gäller elevernas möjligheter att gå vidare i sin skolutbildning, som den nya skolan skall ge och som den gamla skolan inte kunde ge. Jag är helt överens med herr Källqvist på den punkten.

»Har högern gott samvete då det gäller demokrati och politik?» — Det var en känslig fråga, och jag vet inte om jag är den rätta att svara på den! Jag är, som de ärade kammarledamöterna vet, ny som »yrkespolitiker». Men jag är, som jag nyss antydde, gammal som lärare. Som lärare ser jag otvivelaktigt på den här saken på det sättet, att vad beträffar skolan och frågan om en demokratisk utveckling av skolan är det *elevernas* intressen, som man skall ha i förgrunden, och inte någon sorts doktrinär politisk samhällssyn.

Så var det min »kritik av de vetenskapliga undersökningarna». — Nej, någon sådan kritik kan jag inte leverera; jag bara konstaterade att beredningen själv, liksom sedan skolpropositionen, inte kan grunda principen om de sammanhållna klasserna på de vetenskapliga undersökningarnas resultat, ej heller på erfarenhetsmässiga rön, eftersom de sammanhållna klasserna inte är prövade på det sättet i vårt land. Inte heller har man genom internationella jämförelser kunnat få fram något som kan vara ett bevis för värdet av sammanhållna klasser.

»Är petitionen vetenskaplig?» — Nej, förvisso inte. Men här är det väl i alla fall fråga om erfarenhetsmässiga grunder. Det är alltid något att komma med!

Herr NESTRUP (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var några ord av herr Källqvist som jag fäste mig vid.

Han fällde några oerhört hårda ord om den där urvalsskolan, den gamla skolan. Men det är väl i rimlighetens namn inte skolans skuld att tillträdet har varit spärrat. Det har berott på stadgor, som Kungl. Maj:t har behagat utfärda. Jag har själv med beklagande bara på en enda termin måst avvisa hundratals ungdom-

mar, som velat komma in i läroverk. Vi har inte kunnat ta emot dem därför att det har varit förbjudet att inrätta flera avdelningar. Detta kan väl ändå inte skolan som sådan klandras för.

Och spärrar? Ja, de kommer väl säkert att finnas också i framtiden. De finns på åtskilliga ställen i vår utbildningsverksamhet den dag som i dag är, och när vi kommer till det nya gymnasiet, misstänker jag, att vi blir tvungna att sätta spärrar där också.

Jag tror för övrigt inte att det är något fel att i någon mån rikta in tillströmningen av eleverna så, att inte hur många som helst fortsätter på gymnasialstadiet. I alla de år jag har varit lärare har min princip varit att hjälpa ungdomarna till realexamen, men skall de gå in i gymnasiet, då skall de också ha speciella förutsättningar därför.

Herr HJORTH (s):

Herr talman! Grundskolan betyder en bättre grundutbildning och medför ett allmänt höjande av kunskapsnivån. Vårt alltmer komplicerade liv kräver ett ökat mått av kunskaper. De vidgade internationella kontakterna både inom näringslivet och på fritiden fordrar bättre insikter i främmande språk. Den som under en följd av år deltagit i det frivilliga studiearbetet inom folkrörelserna måste också hälsa den nya skolan med stor tillfredsställelse. Det har funnits många ämnen att välja på i studiecirkelarna, men tyvärr har det oftast blivit de mest elementära, t. ex. svenska och matematik, enär kunskaperna i dessa ämnen varit alltför bristfälliga då det gällt att gripa sig an med mera krävande saker. Med en bättre skolunderbyggnad kan fritidsstudierna framgent mera inriktas på framför allt arbetsmarknadsfrågor och internationella frågor av betydelse.

Behovet av en längre och bättre skolgång har länge varit ett känt faktum. Detta understrykes även av den stora rekryteringen till våra realskolor, som för all del varit bra, men för många inneburit lång skolväg och därmed en alltför betungande skoldag. Utvecklingen på

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

skolans område har varit glädjande. Jag själv har bakom mig — och ändå betraktar jag mig inte som gammal — blott sexårig skola, därav fyra klasser i folkskolan som undervisades samtidigt av endast en lärare.

Jag anser att namnet på den nya skolformen är tämligen betydelseöst. Grundskolan har jag ingenting emot — det namnet betonar ju att det här är fråga om en ny skola till skillnad från den gamla, som ännu några år kommer att arbeta parallellt med den nya. Nu kommer väl inte namnet grundskolan att användas ofta, åtminstone inte i min hemtrakt. När jag gick i skolan skilde vi på »småskolan» och »storskolan», högst sällan användes ordet folkskolan. Det mest vanliga är nog att bara säga skolan och att det och det barnet går i den och den klassen. I praktiken spelar nog därför namnet inte någon större roll, fastän det under övergångstiden som sagt kan ha sina fördelar med ett nytt namn på den nya skolan.

Folkskolan kunde ju år 1942 fira sitt hundraårsjubileum. Skolväsendet på de gamla uppländska bruken har dock en avsevärt mycket längre historia. Jag vill erinra om att för 270 år sedan, närmare bestämt »i septembris månadh 1693» i Österbybruk upprättades genom kungligt brev »en schole effter den sanna läran». »En wällärd studiosus», Johan Ekebohm, blev dess förste lärare. De inflyttade vallonererna skulle fostras till svenskar och evangeliskt-lutherska kristna.

Man kan faktiskt ännu längre tillbaka i tiden spåra skolväsendet på det gamla bruket. I 1686 års kyrkolag påbjöds att präst och klockare skulle verka för att ungdomen lärde läsa i bok och förstode kristendomens huvudstycken. Men redan vid denna tidpunkt fanns på Österby ordnad skolundervisning. År 1641 köpte Louis de Geer bruket av kronan och genom hans försorg invandrade en stor skara valloner. Invandrarna följdes av skollärare, läkare och prost. De inflyttade kalvinisterna höll hårt på sin tro och åskådning, och barnen undervisades i den kalvinistiska katekesen på

franska språket. Att detta sedan medförde irritation och nästan förföljelse är en annan historia. Läsa och skriva fick i alla fall barnen lära sig.

Att tiderna förändrats avsevärt kan kanske belysas av följande lilla historia från 1888. För skolornas rengöring brukade barnen själva binda kvastar. Hos ordföranden gjordes framställningar om att få medel av skolkassan för inköp av sopborstar till skolorna. Skolrådet delade dock inte denna uppfattning. Det ansåg en sådan åtgärd olämplig och menlig för barnens uppfostran till sparsamhet och självverksamhet.

När skolagan fanns, kunde man kanske tro att disciplinen var bättre bland barnen, men så var ju ingalunda fallet. Talet om att barnen nu är besvärligare att handskas med än tidigare kan man ha olika uppfattningar om. I alla händelser fanns det även då en hel del svårigheter att brottas med. Om jag får trötta kammaren med ännu en historia, så kan jag berätta följande som tilldrog sig i Films socken under förra seklet: Mamsell Mohlin vid Haglösa skola hade anmält till pastorn, att några yngre skolbarn tillsammans med tvenne av årets nattvardsbarn sistlidna söndag, efter att tvenne olika gånger köpt och förtärt bayerskt öl hos handlanden Östergren i Elsarbo, fört oljud vid skolan samt fört ett oanständigt leverne. Då gruvarbetarna Holmberg och Blom sökt att därifrån avhålla dem hade barnen kastat stenar. Ett sådant förfarande ansåg skolrådet icke böra lämnas onäpst, vadan de brottslige borde befordras till en lämplig skolaga. Det relaterade inträffade visserligen under elevernas fritid, men förhållandena i skolan var säkerligen inte heller alla gånger de bästa.

Både lärare och målsmän vill säkert medverka till goda förhållanden och arbetsro i skolan. De motionsvis nu framförda förslagen om disciplinfrämjande åtgärder, som utskottsmajoriteten givit sin anslutning till, synes dock innebära sådana svårigheter av både ekonomisk och praktisk art, att man har all anledning att här gå försiktigt fram.

Jag har främst tagit till orda här för

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

att säga något om femdagarsveckan i skolorna. Min inställning till motionerna i denna fråga är synnerligen positiv, och jag kan grunda denna uppfattning på erfarenheter från min egen kommun. Där infördes första gången, såsom en av de första kommunerna i landet, läsåret 1959/60 på försök fem dagar skolvecka. Det är klart att en del föräldrar var emot det. Man menade att det skulle bli alltför tröttsamt för eleverna, ökad läxläsning, längre skoldag etc. Året därpå visade den omröstning bland målsmännen som föregick de fortsatta försöken med kortare skolvecka hela 75 procents anslutning. Erfarenheterna har visat sig mycket goda, vilket bevisas av att vid enkäten inför 1961/62 års läsår var 88,3 procent positivt inställda. Av de övriga var det blott ett fåtal som absolut var emot. Principen om kortare arbetsvecka gillade även de, men man ansåg att barnen behövde vinterlov, som de därigenom gick miste om. Det kan tilläggas att av lärarkåren var samtliga för femdagarsvecka liksom barnen själva. Jag skall inte i detalj gå in på hur skolschemat är upplagt, men det har gått bra att inrymma inom ramen för det 39 veckor långa skolåret. Skoldagen har börjat klockan 8.30 och pågått till klockan 15 med 40 minuters lektioner samt 50 minuters lunchrast. Skoldagen har alltså blivit något längre men läxdagarna färre till antalet genom att måndagarna varit läxfria. Från mellanstadiet har vi hittills enbart goda erfarenheter på denna punkt. Här har en viss skepticism hos lärare och målsmän förvänts i en positiv inställning. Vinterlov har barnen som nämnts fått försaka, men detta har mer än väl uppvägs av den extra sovmorgon som den fria lördagen inneburit.

Alla som själva prövat på femdagarsvecka i arbetslivet — åtminstone på somrarna — kan säkert vitsorda den uppfattningen att arbetsveckan gått väldigt fort. Vi har i Dannemora kommun bedrivit försöken med kortare skolvecka året om, och om jag inte är fel underbyggd så är det den första kommun i Sverige som helt genomfört femdagarsvecka på högstadiet.

Innevarande läsår har Dannemora försöksverksamhet för årsklass 7 på försöksskolans högstadium för två klasser samt jämsides härmed två åttondeklasser av folkskoletyp. Nu hoppas vi naturligtvis att även nästa läsår få fortsätta den omtyckta försöksverksamheten med femdagarsvecka. Läsåret 1962/63 omfattar högstadiet årskurserna 7 och 8 och från och med läsåret 1963/64 är högstadiet fullständigt. Nu går det lättare att utarbeta timplaner för högstadiet enligt skolberedningens betänkande än att försöka följa timplaner och huvudmoment.

Det står klart att skolorganisationen underlättas, om de nya bestämmelserna för grundskolan får införas för samtliga årskurser fr. o. m. i höst genom att timantalet per vecka reduceras till 35. Det öppnar samtidigt en väg att trots femdagarsvecka kunna erhålla februari-lov. När skolans arbetsvecka uppgår till 35 timmar, innebär detta, att man för att ordna läsning efter femdagarsschema ej behöver tillgripa någon reduktion i de högre årskurserna som förut. Genom att undervisningen koncentreras till fem dagar har alltså lördagarna till fullo inlästs. Då tre lördagar samtidigt är helgdagar, kan dessa få räknas som lov dagar, och tillsammans med den nya bestämmelsen om möjlighet att i grundskolan få utnyttja högst två friluftsdagar för att jämte helgdagar och lov dagar få till stånd ett längre sammanhängande lov kan faktiskt ett vinterlov om fem dagar erhållas i februari månad. Eventuellt kan ett tillägg om 5—10 minuter per dag erfordras.

Nu har inte utskottet gått på motionärernas linje i fråga om femdagarsvekan, beroende på att departementschefen i enlighet med skolberedningens förslag ämnar tillsätta en särskild utredning om detta. Samtidigt säger departementschefen, att vidgade och differentierade försök med fem dagars skolvecka vid olika skolformer bör äga rum.

Jag vill i anslutning till detta uttala det önskemålet, att denna utredning snarast kommer till stånd och att man

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

då allvarligt överväger en tillämpning av femdagarsveckan året om. En återgång till sexdagarsvecka skulle i min kommun hälsas med största beklagande och jag vet då alldeles särskilt bland skolbarnen själva. De har lärt sig uppskatta fördelarna med detta. De fria lördagarna har använts till lek och friluftsliv. Tävlingar och skolmatcher har även ordnats denna dag, och här torde finnas stora möjligheter — när den förkortade skolveckan blir mera allmänt genomförd — till utbredd tävlingsutbyte på lovdagarna.

I fråga om fackrepresentationen i skolstyrelserna delar jag den uppfattning som kommer till uttryck i reservationen på den punkten. Även om det i de små kommunerna inte kommer att vålla några större problem, så finner jag inte något bärande skäl tala för att man här — som den sista av de kommunala nämnderna — skulle ha fackinslaget kvar. Det behov av sakkunskap, som skolstyrelsen kan ha, kan säkert tillgodoses på annat sätt.

Jag vill med de anförda synpunkterna på ett par avsnitt i den omfattande reformeringen av den obligatoriska skolan yrka bifall till utskottets utlåtande nr 1, avd. I, utom beträffande punkt 42 i utskottets hemställan om disciplinfrämjande åtgärder. I detta fall ber jag, herr talman, att få tillstyrka reservationen nr 17 av herr Näsström m. fl.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande frågor ävensom handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett institut för exportkrediter, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett

institut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora näringsföretag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 30 november 1951 (nr 763) angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst, m. m.; och

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 305, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 149, med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbetomna allmänna handlingar.

Anmäldes och bordlades andra lagutskottets memorial nr 33, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandling av andra lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän försäkring, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 738, av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 169, angående statstjänste-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

männens löner under åren 1962 och 1963 m. m.; samt

nr 739, av herr *Jonasson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 169, angående statstjänstemännens löner under åren 1962 och 1963 m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.51.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 22 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen angående särskilda utskottets utlåtanden nr 1—4.

Herr **STEFANSON** (fp):

Herr talman! Innan jag i mitt anförande tar upp några speciella frågor som i huvudsak handlar om den nya skolan och näringslivet, vill jag gärna deklarerat min anslutning till de huvudprinciper som ligger bakom förslaget till den nioåriga grundskolan. Jag anser att den nya skolan är väl ägnad att göra undervisningen meningsfull och innehållsrik för den enskilde eleven. Det fria tillvalets princip befrämjar elevens och föräldrarnas ansvarskänsla inför skolgången, och jag tror även att den medverkar till att alla elevens speciella anlag och intresseinriktningar utlöses och utvecklas.

Från såväl elevernas som näringslivets synpunkt är det ett väsentligt intresse att skolan kan ge eleverna ett gott utgångsläge vid inträdet i ett alltmera komplicerat arbetsliv. Den obligatoriska skolan bör vara skickad att förbereda eleverna inför yrkesvalet och dessutom ge dem en så god allmänbildning att de har möjlighet att anpassa sig till de växlande arbetsuppgifter som förändringar i produktionslivet kan ställa dem inför.

Jag tror att den nya skolan är skickad att fylla dessa uppgifter.

Jag vill uttrycka min tillfredsställelse över att även arbetsfostran upptages som ett viktigt moment i skolans uppgifter. Inom det framtida skolväsendet kommer yrkesutbildningen att vara av ännu större betydelse än hittills. Den tekniska utvecklingen på alla områden ställer allt större krav på yrkesskicklighet inom både teoretiska och praktiska yrkesområden.

Efterfrågan på elevplatser för yrkesutbildningen kommer därför sannolikt inte att avta utan snarare att stegras under kommande år. Det är därför nödvändigt att frågan om yrkesskolornas ställning i vårt utbildningsväsende ägnas stor uppmärksamhet från statsmakternas sida. Ett av de bärande motiven för förslaget om den nioåriga grundskolan är ju att de praktiska utbildningslinjerna skall jämföras med de teoretiska och uppfattas som likvärdiga med dem. Den ungdom som söker sig till ett praktiskt yrkesområde skall ha samma möjligheter till en gedigen utbildning som den ungdom som väljer en teoretisk yrkesbana. Då är det ju också nödvändigt att yrkesutbildningsväsendet erhåller sådana resurser att det såväl kvantitativt som kvalitativt kan realisera dessa intentioner.

Ett led i att göra yrkesskolorna mera attraktiva kan vara att inom desamma anordna olika påbyggnadslinjer och utbildningsvägar som för fram till utbild-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

ningsmål motsvarande de olika behov av arbetskraft med skilda kvalifikationer som arbetslivet har. Inom t. ex. industri och hantverk bör skolan genom olika påbyggnader och kursalternativ — såsom nu delvis sker — kunna ge dels en grundutbildning för vidare påbyggnad inom näringslivet, dels en fullständig utbildning för mera kvalificerade arbetsinsatser, dels även genom påbyggnadskurser en förberedande undervisning för arbetsledande uppgifter.

Formerna för det allmännas samarbete med näringslivet bör stärkas. Den outnyttjade utbildningskapacitet som finns inom näringslivet bör tillvaratagas, och det allmännas ekonomiska stöd för näringslivets utbildningsåtaganden bör överses.

Det är även nödvändigt att övergångsformerna från grundskolan till yrkesskolan utredes. Man bör därvid inte anse de praktiska linjerna i nionde klassen vara de enda naturliga rekryteringskällorna för yrkesskolorna. Det bör vara lika naturligt, anser jag, att ungdom från de teoretiska linjerna i nionde klassen, t. ex. 9 t, söker sig till kvalificerad yrkesutbildning i ett praktiskt yrke som elever från exempelvis 9 mek. De praktiska yrkena har stort behov även av teoretiskt begåvad ungdom.

Yrkesskolornas ställning i förhållande till fackskolor och gymnasier bör även ägnas stor uppmärksamhet. Lämpliga övergångsformer från den ena skolormen till den andra bör åstadkommas.

I folkpartiets partimotion har hävdats att grundskolans, fackskolans och gymnasiets utbyggnad inte får leda till att yrkesskolväsendets anpassning till grundskolan och inpassning i utbildningsväsendet försummas. Yrkesskolväsendet bör, framhålles det i motionen bli föremål för en allsidig översyn, och planerna på yrkesutbildningens gestaltning bör samordnas med övriga planer för skolväsendet. Även när det gäller yrkesskolorna framstår lärarutbildning och lärarfortbildning som en mycket viktig angelägenhet. Också yrkeslärarna kommer efter grundskolans införande att stå inför en ny undervisningssituation som

kräver anpassning av lärarutbildningen och intensifiering av fortbildningen. I folkpartimotionen hemställs om att yrkeslärarutbildningen särskilt uppmärksammas med hänsyn till yrkesskolans förändrade läge ur rekryterings synpunkt efter grundskolans genomförande.

Utskottet intar en positiv ställning till dessa frågor. Utskottet understryker att behovet av en översyn av sambandet mellan grundskola och yrkesskola vuxit starkt och att en utredning bör ske så fort som möjligt, d. v. s., säger utskottet, sedan 1955 års sakkunniga för yrkesutbildningens centrala ledning slutfört sitt arbete. Jag vill då uttrycka en förhoppning om att resultatet av de sakkunnigas arbete inom kort föreligger, så att den föreslagna allsidiga översynen snart kan påbörjas.

I skolans mål och uppgifter ingår bl. a. »att göra eleverna skickade att ta ställning till frågor om utbildning och utkomst för framtiden». Skolan skall således hjälpa eleven till ett yrkesval som passar hans eller hennes anlag och håg. Detta är enligt min åsikt en mycket väsentlig uppgift, dels därför att den enskilda människans möjligheter att göra sig gällande på arbetsmarknaden och få bästa möjliga ekonomiska utbyte av sin arbetsinsats är beroende av att hon erhåller ett arbete där hennes personliga förutsättningar bäst kommer till sin rätt, dels även därför att vårt lands produktionsutveckling i hög grad är beroende av att våra arbetskraftsresurser tillvaratas på ett rationellt sätt.

En annan synpunkt är dessutom att trivseln med det yrke man valt och med arbetsuppgiften i och för sig är av stor betydelse. Om individuella anlag och intresseinriktningar kan få göra sig gällande i den dagliga yrkesverksamheten och komma till uttryck i arbetsuppgifterna, berikar det tillvaron och verkar personlighetsutvecklande. Speciellt när vi går mot en allt större mekanisering, då maskinen övertar tempoarbetet och människan anförtros alltmera kvalificerade arbetsuppgifter, kan arbetslivet ge större utrymme för hänsyn till individuella önskemål vid yrkesvalet. Studie-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

och yrkesorienteringen får därför en mycket viktig uppgift i den framtida skolan.

I yrkesorienteringen ingår den praktiska yrkesorienteringen som ett viktigt moment. Härom råder i huvudsak enighet. Däremot råder delade meningar beträffande den praktiska yrkesorienteringens utformning. Departementschefens av utskottet tillstyrkta förslag att den praktiska yrkesorienteringen skall vara obligatorisk för alla elever och förläggas till åttonde klassen delas t. ex. inte av flera stora organisationer inom näringslivet, vilkas medlemmar förutsättes aktivt skola medverka med tillhandahållande av elevplatser vid förslagets genomförande.

Ett av argumenten för den praktiska yrkesorienteringens förläggande till åttonde klassen är att densamma skall hjälpa eleverna till linjeval vid inträde i den nionde årskursen. Den praktiska yrkesorienteringen, då eleverna under några veckor har tillfälle att följa och bli orienterade om arbetet på ett par olika arbetsplatser, skall underlätta för dem att välja en linje i nionde klassen som svarar mot deras intresseinriktning.

Skälet för ett obligatorium är bl. a. önskemålet om att alla elever — även de med teoretisk studiebegävninng — skall komma i kontakt med det praktiska yrkesarbetet ute i samhällslivet och därigenom bibringas förståelse och respekt för detsamma. Jag anser personligen att dessa tankegångar har starkt fog för sig. Förslaget skulle onekligen, om det ginge att genomföra på det sätt som beredningen och departementschefen tänkt sig, hjälpa eleverna till val av studieinriktning och bidra till ökad respekt för arbetslivet.

När jag avgivit en reservation på denna punkt beror det på att jag är tveksam om möjligheten att genomföra den praktiska yrkesorienteringen enligt förslaget. Denna tveksamhet grundar sig framför allt på de betänkligheter som framförts av stora organisationer inom näringsliv och arbetsmarknad, vilka ifrågasatt arbetslivets möjligheter att tillhandahålla erforderligt antal elevplat-

ser. Då grundskolan är fullt utbyggd skall cirka 100 000 elever beredas praktikplatser i den praktiska yrkesorienteringen.

Näringslivets inställning beror inte på en negativ inställning gentemot den praktiska yrkesorienteringen som sådan. De synpunkter och förslag som framförts från dessa håll går i stället ut på att man i samarbete mellan arbetslivet och skolan bör söka åstadkomma en metod som tar full hänsyn till näringslivets kapacitet i detta avseende och därigenom är möjlig att realisera.

Ett alternativ är att förlägga den praktiska yrkesorienteringen till nionde klassen och göra den obligatorisk för alla linjer utom 9 g, vars elever i huvudsak är inriktade på fortsatta studier vid högskolor och universitet. Det skulle medföra att elevernas första kontakt med yrkeslivet skulle komma att ligga närmare deras övergång till yrkesutbildningen eller förvärvslivet. Därigenom skulle den praktiska yrkesorienteringen kunna hjälpa många elever vid det egentliga yrkesvalet.

Genom linjevalet vid ingången till nionde klass har eleverna fått en inriktning mot ett brett yrkesområde. Den praktiska yrkesorienteringen i nionde klassen kan sedan underlätta det val av ett speciellt yrke som eleven ofta gör då han lämnar grundskolan. Genom att utesluta 9 g-eleverna från den praktiska yrkesorienteringen förlorar man visserligen fördelen med att kunna ge alla elever i grundskolan en kontakt med yrkeslivet, men man vinner i stället att behovet av antalet praktikplatser minskar.

Departementschefen har tagit ett visst intryck av den tveksamhet som framkommit vid remissbehandlingen av beredningens betänkande och vid överläggningar med företrädare för näringsliv och arbetsmarknad. Även om departementschefen i princip håller på skolberedningens förslag om ett obligatorium i åttonde klass »finner han det emellertid angeläget framhålla att förslaget ingalunda är kategoriskt». Begränsningen av den praktiska yrkes-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

orienteringen bör enligt departementschefen i varje fall till en början inte bindas inom alltför snäva regler innan man genom en utprovning på fältet kunnat förvissa sig om var gränsen för det möjliga går. Med hänsyn till departementschefens sålunda uttalade tveksamhet i detta avseende och till de allvarliga invändningar som från näringslivets sida riktats mot skolberedningens förslag anser jag att den praktiska yrkesorienteringen under grundskolans första år bör ha karaktären av en försöksverksamhet.

I min reservation föreslår jag att skolöverstyrelsen erhåller uppgift att noggrant studera yrkesorienteringens genomförande och i samarbete med näringslivet insamla och sammanställa uppgifter om verksamheten, vilka kan tjäna till vägledning vid den definitiva utformningen av studie- och yrkesorientering. Denna försöksverksamhet kan ske dels på de av departementschefen föreslagna grunderna, dels även för att erhålla ett jämförelsematerial i vissa skoldistrikt förläggas till årskurs 9 då yrkesvalet är nära förestående och eleverna nått en högre grad av mognad och blivit mera inriktade på det förestående inträdet i arbetslivet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid särskilda utskottets utlåtande nr 1, avd. I, punkt 23 avgivna med 6 b betecknade reservationen.

I fråga om den förberedande yrkesutbildningen under det nionde skolåret har departementschefen i likhet med skolberedningen förordat ett starkt begränsat antal studievägar. De praktiska linjerna föreslås bli fyra, alla med grundutbildning inom breda sektorer av yrkeslivet. Jag kan i huvudsak ansluta mig till denna princip men vill ändå framföra några synpunkter på 9 mek, som jag anser fått en alltför snäv inriktning mot mekaniska yrkesområden.

Denna ensidiga inriktning av 9 mek kan medverka till att praktiskt begåvade ungdomar, som efter grundskolan väljer ett yrke inom hantverk och industri, till ett övervägande antal länkas mot de mekaniska yrkena eller metallyrkena.

Detta blir ännu mer framträdande om undervisningen i 9 mek ger viss kompetens för inträde i en yrkesskola vars undervisning bygger på 9 mek:s läroplaner. Redan i skolberedningen förordade ledamoten Matts Bergom Larsson beträffande 9 mek större elasticitet och bättre anpassning efter näringslivets behov, så att alternativa linjer skulle kunna inrättas, t. ex. för de grafiska yrkena, byggnadsfacken, textil, konfektion och sömnad. Med en sådan utformning skulle denna linje dessutom bli mera attraktiv för kvinnliga elever och medverka till att underlätta deras yrkesinriktning mot för dem lämpliga yrken inom industri och hantverk. Det är skolans uppgift att befrämja ett yrkesval som så långt det är möjligt skall vara befriat från tradition och fördomar. Från denna synpunkt förefaller den föreslagna linjen, 9 mek, speciellt från flickornas synpunkt, vara mindre lyckad. Friare valmöjligheter inom de praktiska linjerna skulle säkert medverka till att flickornas yrkesval i större utsträckning än hittills skulle omfatta andra yrkesområden än de husliga och vårdande yrkena. Men framför allt är det nödvändigt att olika yrkesområden inom hantverk och industri jämställas när det gäller möjligheten att rekrytera från den nya skolan.

Dessa åsikter kommer även till uttryck i det remissvar på skolberedningens betänkande som avgivits av de två ämbetsverk vilka är bäst ägnade att bedöma denna fråga ur arbetsmarknadens och yrkesutbildningens synvinklar. Såväl arbetsmarknadsstyrelsen som överstyrelsen för yrkesutbildning har förordat en omkonstruktion av linjen 9 mek till en linje med flera valmöjligheter. Även stora organisationer inom näringslivet, t. ex. SAF, Sveriges industriförbund och Sveriges hantverks- och industriorganisation, har framfört liknande synpunkter. Samtidigt som man föreslagit att linjen skulle ges ett vidgat innehåll har man även velat ge densamma ett annat namn som bättre svarar mot det vidgade utbildningsområdet.

I motionerna I:606 och II:727 har

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

dessa tankegångar tagits upp. Vi motionärer har föreslagit att linjen utformas till en praktiskt inriktad industriell och hantverksteknisk linje med en kärna av ämnen gemensamma för alla elever och därutöver med grupper av tillvalsämnen anpassade för yrkesområden med olika produktionsinriktning. I konsekvens härmed har vi föreslagit ett annat namn, t. ex. 9 ih (9 industri och hantverk).

Jag noterar med tillfredsställelse att departementschefen i denna fråga tagit viss hänsyn till remissinstansernas av mig här nyss anförda synpunkter. Departementschefen har redan tillkallat tre sakkunniga som inom skolöverstyrelsen skall biträda med en överarbetning bl. a. av läroplanen för linje 9 mek i syfte att göra denna mindre ensidigt inriktad. Därvid kan även enligt departementschefen övervägas om benämningen 9 mek med hänsyn till utbildningens syfte och målsättning är den mest välfunna.

Utskottet anser att önskemålen i nyss nämnda motioner därmed är tillgodosedda. Jag har accepterat utskottets skrivning i denna punkt men vill, herr talman, därutöver uttrycka en varm förhoppning om att de synpunkter och önskemål som jag här framfört, vilka grundar sig på ställningstaganden av ämbetsverk och organisationer som väl känner till näringslivets utbildningsbehov, noga beaktas vid ifrågakvarande översyn.

Samma principiella resonemang som jag fört beträffande utformningen av 9 mek ligger även till grund för min reservation nr 29 beträffande fackskolorna, nämligen det resonemanget att den nya skolan i möjligaste mån skall ge alla elever oavsett anlag och intresseinriktning samma möjligheter till likvärdig undervisning och utbildning.

Därför bör även de skolor som ligger ovanpå den nioåriga grundskolan ge alla ungdomar som vill utbilda sig för skilda områden inom förvärvslivet samma chans till en god yrkesutbildning. Man bör således sträva efter att göra dessa skolor lika attraktiva, oavsett till

vilket utbildningsmål de för fram. Detta gäller såväl i fråga om de olika skolformerna ovanpå grundskolan, t. ex. gymnasier, fackskolor och yrkesskolor, som i fråga om valmöjligheterna och linjeuppdelningen i varje skolform för sig.

De föreslagna fackskolorna är avsedda att ge en teoriundervisning inom brett lagda utbildningsområden. Tillsammans tillgodoser de utbildningsönskemål från elever med vitt skilda anlag och intresseinriktningar. Fackskolornas undervisning skall enligt förslaget inte vara specialinriktad mot något bestämt yrke utan spänna över ett brett område för att ge eleverna kunskapsunderlag för det kommande yrkesvalet.

Ett avsteg från denna princip har emellertid gjorts beträffande den tekniska fackskolan. Den har uppdelats i tre linjer, elektro-, byggnads- och maskintekniska linjerna, vilket onekligen innebär en långtgående specialisering. Enligt departementschefen skall det övervägas huruvida inte även en fjärde linje, en kemiteknisk linje, skall få förekomma.

Fackskolorna torde enligt min mening bli mycket attraktiva för de elever som under det nionde skolåret väljer de teoretiska linjerna. För elever med tekniska anlag blir de tekniska fackskolorna en naturlig utbildningsväg. Jag tror att huvudparten av eleverna i 9 t kommer att söka sig till dessa skolor. Men detta skulle medföra att elever med teoretisk begåvning och inriktning mot ett tekniskt yrkesområde i stor utsträckning skulle länkas mot de tre eller fyra branschområden som är representerade i de fyra facklinjerna och efter skolan även komma att söka anställning eller vidareutbildning inom dessa områden. Rekryteringen till andra branscher skulle därigenom försvåras.

Det finns många branscher inom näringslivet som har behov av tekniskt begåvad ungdom med en tvåårig teoretisk utbildning ovanpå grundskolan för vilka även fackskolorna skulle utgöra en utmärkt utbildnings- och rekryteringskälla. För att möjliggöra upprät-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

tande av sådana fackskolor borde inte endast primärkommuner ha rätt att driva dem utan även andra huvudmän, t. ex. landsting, bransch- och näringsorganisationer och motsvarande samslutningar.

Dessa tankegångar har framförts i motioner av herr Nordgren i andra kammaren och av mig i denna kammare. De har emellertid inte vunnit anslutning inom utskottet, varför jag i en reservation framfört dem till riksdagen.

I reservationen hemställas att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att de för översyn av fackskoleförslaget tillkallade sakkunniga erhåller uppdrag att jämväl pröva den linjeuppsättning som föreslås i motionerna.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den under utlåtandet nr 1, avd. I, punkt 82 avgivna, med 29 betecknade reservationen.

Jag vill till sist, herr talman, säga några ord om de tekniska gymnasiernas inordnande under de kommunala skolstyrelserna. Jag har tagit upp den saken i ett särskilt yttrande till särskilda utskottets utlåtande nr 2. Jag har tidigare varit rätt kritisk mot en åtgärd som skulle innebära att de separata styrelserna för de tekniska gymnasierna skulle avskaffas och inordnas under de kommunala styrelserna. Som grund för denna kritiska inställning ligger åsikten att den kontakt som har rått i de speciella styrelserna mellan representanter för näringslivet, speciellt då storindustrin, och de tekniska gymnasierna varit av utomordentligt värde.

Jag hyser emellertid numera förståelse för de skoladministrativa skäl som dikterat utskottets ställningstagande då det tillstyrkt att de tekniska gymnasiernas styrelser inordnas under de kommunala skolstyrelserna. I synnerhet den blandning av olika gymnasieformer som tillkomsten av tekniska grenar i de allmänna gymnasierna innebär talar otvivelaktigt för en likartad behandling av samtliga gymnasiefrågor. Jag finner det dock angeläget att understryka att de särskilda styrelser som hittills har handlagt de tekniska läroverkens angelägen-

heter har utgjort en mycket värdefull stimulans för denna skolform och dess arbete, då de har givit möjlighet till direkta kontakter mellan näringslivet och skolorna.

Jag finner det angeläget att understryka önskvärdheten av att denna kontakt i möjligaste mån upprätthålles och att man, när de tekniska gymnasiernas styrelser upphör och inordnas under de lokala skolstyrelserna, försöker att upprätthålla densamma även på det lokala planet och inte endast genom de särskilda nämnder som skall knytas till länskolnämnderna.

Häri instämde herr *Isacson* (h).

Herr **CARLSSON, ERIC**, (cp):

Herr talman! Vi har haft en lång debatt, och jag skall knyta några reflexioner till vad som har förevarit och till ett par motioner som har väckts i anledning av det framlagda förslaget.

Jag vill understryka vad som har sagts tidigare i dag, att det är en stor dag när vi nu skall besluta om en reform som förberetts under 1940- och 1950-talen. Tankarna går tillbaka till viktiga data och år. Jag tänker på de förändringar som skett sedan man 1842 beslutade om obligatorisk folkskola i vårt land — hur har inte skolan sedan den tiden omdanats och växt ut!

Herr Torsten Andersson erinrade om den gamla byskolan och om de lärargärningar som där utfördes med enligt nuvarande mått enkla hjälpmedel. Men där fanns något mera, nämligen lärarnas vilja, intresse och engagemang för att ge eleverna kunskaper och fostran. Även utanför skolan, i nykterhets- och bildningsrörelsen, fanns dessa lärare med som engagerade pionjärer. De ville ge stöd och fostran åt sina elever även sedan dessa hade lämnat skolan.

Överläggningen i dag omfattar ju även särskilda utskottets utlåtanden nr 2, angående förslag till skollag, samt nr 3 och nr 4. I skollagens 6 kap. talas om skolplikt m. m. Jag måste bekänna, herr talman, att jag inte riktigt tycker om ordet »skolplikt». Det var kanske en fråga om

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

tvång förr, även om jag har svårt att tro det; att få gå i skolan — att få lära sig läsa, skriva, räkna o. s. v. — var säkerligen en upplevelse för många människor. Jag har träffat åtskilliga som berättat för mig att den bittraste dagen i deras liv var när de slutade folkskolan för att gå ut i den livets skola som vi alla har att möta. De önskade lära mera, läsa vidare. Men den möjligheten fanns inte då.

Det beslut som vi nu går att fatta innebär helt andra möjligheter. Min förhoppning är att dagens beslut skall göra det möjligt för var och en, oavsett föräldrarnas ekonomi och bostadsort, att få den utbildning, de skolmöjligheter han önskar och har förutsättningar för. Vad som är glädjande i dagens skoldebatt är det ökade intresset från menige mans sida för bättre skolmöjligheter. Skälen därtill kan vara flera. Ett är säkert, att alla dessa som aldrig fått tillgång till annan skola än den obligatoriska folkskolan vill ge sina barn den skolutbildning som de själva aldrig fick åtnjuta. Deras dröm har varit att få läsa vidare och lära mera — den möjligheten vill de nu ge sina barn.

Detta ökade skolintresse, denna positiva inställning till skolan är glädjande. Det utgör en goodwill, ett kapital som är värt att akta och vårda. Och det innebär ett ansvar att förvalta för oss som i dag har att besluta, för kommunalmännen och skolfolket som var och en på sin ort skall ge denna reform gestalt, liv och kontur. Här kommer jag tillbaka till min invändning mot ordet skolplikt. Att gå i skola, det är en rättighet som varje barn har i dag. Det ger oss som föräldrar möjlighet att skicka våra barn till en skola som vill ge en grund av kunskaper, fostran och karaktärsdanning som färdkost med ut i livet. Inte alla föräldrar tänker kanske på vad det betyder för deras barn. Kanske tänker vi inte heller på de kostnader som det allmänna, stat och kommun, tar på sig för skolan. Vad kostar en elev per läsår inom en kommun? Jag skulle tro närmare 2 000 kronor — kanske mindre på en del håll, kanske mer på andra.

Två tusen kronor per elev och läsår — ger inte det anledning till några reflexioner, några funderingar? Kanske finns det här orsak till självrannsakan för en skolstyrelse: Har vi gett lärarna den undervisningsmateriel som erfordras för att man skall kunna nå bästa möjliga resultat? Och har vi gett de yttre förutsättningarna in fråga om lokaliteter, där möjligen små insatser skulle räcka för att göra lokalerna mera trivsamma till gagn för ett bättre undervisningsresultat?

Kanske finns det anledning för läraren att fundera på liknande sätt: Min avdelning kostar det allmänna, samhället, 50 000—60 000 kronor per år. Hur utnyttjar jag arbetstiden i skolan? Följer jag med vad som sker på pedagogikens område? Ger jag mina elever vad de och deras föräldrar väntar av skolan?

Ja, en sådan självrannsakan behöver emellanåt var och en av oss göra med hänsyn till arbetsinsatserna. — För undvikande av varje missförstånd vill jag i detta sammanhang framhålla att jag har den största respekt för lärarna och deras arbete.

Vi som föräldrar har också orsak att låta siffran 2 000 kronor bli en tankeställare för oss. Är vi alltid på det klara med vilken förmån vi och våra barn har här? Och är vi medvetna om den arbetsinsats som våra lärare gör? Det är säkerligen mer än en förälder som tycker att det är skönt när skolan börjar igen och man får skicka sina bråkiga ungar dit. Kanske borde man ägna läraren en tanke. Han skall ju ha 25, 30 eller flera elever om hand, vilket nog kan bli ganska drygt.

Denna reflexion ger mig anledning att understryka vad som framhålles i propositionen om betydelsen av samarbetet mellan skola och hem. För ett gott resultat i skolan behövs det positiva föräldrar; därmed skapar man positiva elever, viljan att lära sig något, att ta vara på vad skolan ger. Detta är förutsättningen för ett gott skolresultat, och jag tror att det är riktigt som någon har sagt, att den positiva inställningen betyder nära nog lika mycket som anlag och begåvning.

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

Med vetskap om den positiva inställningens betydelse när det gäller skolan måste jag också uttala min besvikelse över de lärarpetitioner som klockan 5 minuter i 12 presenteras riksdagen och där 11 000 lärare slutit upp. Den aktionen verkar välorganiserad — det är en händelse som ser ut som en tanke att petitionen skall presenteras för riksdagen just nu. Och ordalydelsen i hemställan — jag fick del av den i går — bådär inte gott när man säger att man betraktar förslaget om »slumpvis sammansatta klasser som en verklighetsfrämmande doktrin, inrymmande inte obetydliga möjligheter att bringa hela skolreformen i vanrykte».

En skolklass som sammansvetsas under årens lopp inrymmer väl ändå mycket av värde — kanske främst kamratgemenskapen. Jag har sett exempel på hur svårt elever som lämnat sin skola och kamraterna där har haft att in- och anpassas i realskolan trots att deras förutsättningar att tillägna sig undervisningen varit goda; realskolan har ju i dag klasser enligt urvalsmodellen. Och vad blir kvar enligt modell Högern, jag höll på att säga modell Ä, om inte som många har sagt helt utarmade klasser?

Skolreformen blir vad vi gör den till. Vill man omöjliggöra den, ja, då skall man göra uttalanden av den art jag nyss citerade. Vill man däremot göra den nya skolan till en verklig skola för *alla* elever, då skall man skapa en opinion som ger positiva föräldrar. Därmed hjälper man eleverna och ökar skolans möjligheter. Vad reformen blir beror mycket på lärarnas vilja att medverka. Deras lojalitet är avgörande för om det skall bli en verklig skolreform som vi nu går att besluta. Samarbete mellan skola och hem, mellan intresserade lärare och intresserade föräldrar är förutsättningen för ett gott skolarbete; och för barn som har svårt för sig i skolan är detta synnerligen angeläget.

I motion nr 587 i denna kammare har jag hemställt om att elev ej må överföras till specialklass utan föräldrarnas medgivande. Det är skolstyrelselagens 25 § som jag har reagerat mot när den säger:

»Uttagning till specialundervisning av elev i grundskolan sker genom skolans försorg, sedan föräldrarna fått tillfälle att yttra sig.»

Utskottets ärade ordförande sade i dag att överföring till specialklass skall ske endast med elevens bästa för ögonen; det skall lärare och föräldrar ha klart för sig. Jag betvivlar inte det. Fattas bara att andra motiv skulle få spela in! Men varför kan en elev ha svårigheter? Kan det inte vara medicinska indikationer, och bör det inte då undersökas om det kan finnas sådana skäl? Att placera ett barn i hjälpklass, specialklass, är ett stort ingripande i en människas liv. Innan man gör det måste man vara gardefrad för att det inte är medicinska skäl som är orsak till skolvårigheter. Det kan vara hörsselfel, synfel, ordblindhet och andra saker, som inte upptäcks vid en summarisk skolläkarundersökning. Det är därför jag vill ha en ordentlig läkarundersökning, där också barnpsykiatrien kommer in i bilden. Barn är också människor, och det får inte vara så eller bli så att barn och föräldrar skall behöva känna sig nära nog rättslösa mot skolledare och skolmyndigheter, när det gäller frågan om placering i specialklass. Man är det i betygssättningen, och man är det här. Vi har ett samarbete mellan skola och hem. Jag vill låta föräldrarna få sin chans att känna, att de betyder något när livsavgörande frågor för deras barn skall avgöras. Tvång skapar aversion mot skolan. Jag skulle kunna berättat erfarenheter varför jag har intagit denna ståndpunkt. Jag skall avstå däriifrån och bara säga att en orätt som man gör mot ett barn kan ligga kvar som en skärva i det inre hos detta barn, bli något som enligt psykologerna kan välla fram efter många år. Jag beklagar utskottets inställning. Jag skall inte säga att man har tagit för lätt på denna fråga, men jag tror att det finns anledning att allvarligt överväga om man inte bör söka lösa dessa frågor i samråd med föräldrarna och ha föräldrarnas medgivande innan ett barn skall överföras till specialklass.

Mot denna bakgrund ber jag, herr tal-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

man, att få yrka bifall till motionen nr 587 i denna kammare.

Jag har också väckt en motion i denna kammare, nr 588 — likalydande med motionen i andra kammaren nr 707 — angående särskilda delningstal och förstärkningsanordningar i utpräglade glesbygdsområden. Förslagen i dessa motioner har motiverats av både herr Torsten Andersson och herr Widén tidigare i dag.

Jag skulle kunna inskränka mig till att yrka bifall till reservationen nr 12 b, som jag också ansluter mig till. Jag vill emellertid erinra om att det här gäller ca 25 högstadier i landet i våra mest avlägsna områden. Det finns olika möjligheter att klara högstadiet i dessa områden. Det kan ske genom inackordering — det gäller sjunde till nionde åren i skolan — men föräldrarna vill ha sina barn hemma, och man behöver också för barnens skull ha dem hemma under dessa ömtåliga år; det är dock fråga om elever i 14-, 15- och 16-årsåldern. Skolskjutsar är ett annat medel. Ja visst, men i många fall rör det sig om fyra à fem mils enkel resa, alltså åtta à tio mil per dag, och det har dock utsagts att skolskjutsresetiden inte skall sträcka sig över 45 minuter från dörr till dörr. Det är knappast någon möjlighet att klara skolskjutsar av denna längd, och dessutom blir det både arbets- och kostnadskrävande samt till men för skolarbetet med sådana skolskjutsar.

Jag har frågat mig om inte kostnaderna för inackordering och skolskjutsar kan läggas på kostnaderna för ett lägre delningstal och förstärkningsanordningar för att man skall kunna nå ett fullgott skolresultat. Man säger visserligen att det kan vara svårt att få lärare i dessa rena glesbygdsområden, men jag är inte helt övertygad om den saken. Vi vet ju av erfarenheterna från våra korrespondensrealskolor att man har kunnat lösa lärarfrågan på ett ganska hyggligt sätt. Jag tror att man skulle kunna locka lärare till dessa små skolor, där det blir små avdelningar och nära nog individuell undervisning.

Det finns ytterligare en aspekt på den-

na fråga, nämligen den att om inte skolfrågan löses på ett hyggligt sätt i dessa bygder, så flyttar alla som kan därifrån. Hur går det då att klara skogsbruket, som i dessa områden är den dominerande näringen? Jag har i min motion nämnt ett par exempel på orter i mitt län som är beroende av lösningen av denna fråga. Jag tror att det i hela landet, som jag sade förut, finns ungefär 25 sådana orter.

I dagens debatt har också skolans innehåll varit föremål för behandling. Jag skall be att endast få ge ett par synpunkter på denna del av det föreliggande förslaget, nämligen när det gäller kristendomsundervisningen.

Kristendomsundervisningen i skolan, som jag anser vara av en utomordentligt stor betydelse, har gett och ger normer och vägledning som är och har varit av värde. Jag tror att kristendomsundervisningen på djupet hos oss människor har skapat aktning och respekt för andliga och religiösa värden, oavsett var vi står som äldre. Jag har en bestämd uppfattning om att knappast någon har blivit sämre av skolans kristendomsundervisning. Däremot vet jag vad den har betytt för många människor; att få lära sig skilja mellan rätt och orätt, vad man får och inte får har varit av värde, och jag tror också att det är av värde för dagens människor.

Att ta bort detta tror jag skulle göra livet mera komplicerat för många. Människan måste nog ha något att tro på, att akta och värda i tillvaron.

Herr talman! Det är ytterligare ett skolområde som jag något skulle vilja beröra, närmast i anledning av motionen I: 586, som jag väckt i denna kammare, och II: 708. Den gäller folkhögskolans framtid och det förslag om folkskolor som skolberedningen framlade och som ecklesiastikministern och utskottet nu tagit fasta på. Folkhögskolans folk har nog ibland frågat sig vilken framtid den har med hänsyn till den nioåriga grundskolan. Förslaget om tvååriga fackskolor har gett anledning till oro. De ansluter ju både till folkhögskolans allmänbildande linje och till dess socialekono-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

miska inriktning, som ju utgjort förberedelse till en rad folkhögskoleyrken — sjukvårds- och socialyrken, polisyrket o. s. v.

Det finns flera motioner här med hemställan om en utredning om folkhögskolans framtid. Dessa motioner avvisas av utskottet med, som det heter, en välvillig skrivning.

Departementschefen har i något sammanhang sagt att fackskolan ej är någon fara för folkhögskolan, detta enär fackskolan vänder sig till yngre åldersgrupper, medan folkhögskolan inriktar sig på de något äldre. Därom vet vi väl ganska litet i dag. Vi vet också litet om hur folkhögskolan skall utformas vid sidan av fackskolan, eller kanske riktigare hur fackskolan skall utformas och hur läroplanerna skall se ut.

För oss som har en viss förankring i folkhögskolan är frågeställningarna många. Jag skall redovisa några här. Man kan fråga sig om folkhögskolan skall ge yrkesundervisning. Skall medborgar- och personlighetsfostrande skoling bli det väsentliga? Vilka insatser kan och skall folkhögskolan göra i fråga om folkbildningsverksamheten? Vi vet att vi möter ett utbildnings- och fortbildningssamhälle under 1960- och 1970-talen med omskolning och omflyttningar som följd. Vilka uppgifter får folkhögskolan där? Får folkhögskolan några uppgifter för medborgarutbildningen av de människor, som från yrkesutbildningen går ut i yrkeslivet? Skall den förnyelse man ibland talar om för folkhögskolan komma inifrån genom större frihet o. s. v.? Man har ofta frågat sig hur det blir med folkhögskolans ekonomiska möjligheter. Det driftbidrag vi beslöt för några år sedan har ju redan — såsom en folkhögskoleman sade mig — ätits upp av prisstegringarna de senaste åren.

Herr talman! Jag har här redovisat några av de frågor som folkhögskolans folk ställer i dag. Folkhögskolans framtid synes för många te sig dunkel och osäker. Alla skäl talar för en utredning, en prövning och ett klarläggande av folkhögskolans plats i 1960- och 1970-talens

utbildningssamhälle, där dagens beslut om en skolreform utgör en stor och viktig fråga för hela vårt folk. Jag skall emellertid, herr talman, med hänsyn till den skrivning man gjort från utskottets sida inte ställa något yrkande på den punkten.

Den nioåriga grundskolan som vi bygger inom ramen för våra resurser gör oss ändå inte till någon skolnation av stora mått. Många länder ligger före oss på detta område. Min förhoppning är emellertid, herr talman, att det kvalitativa innehåll vi skall ge denna skola, skall bli det vi hoppas.

Med erfarenheterna från vår drygt hundraåriga folkskola och dagens framsteg på skolans område, är det min tro och förhoppning att vi här får en vidgad och fördjupad grund, inte bara till mer kunskaper utan också till mer bildning och till ett rikare liv för oss som människor. Kan vi nå det målet tror jag att dagens beslut blir av utomordentligt stor betydelse för framtiden.

I detta anförande instämde herr *Jonas-son* (cp).

Herr *NYMAN* (fp):

Herr talman! Den obligatoriska skolan kommer fullt genomförd att inom ett decennium omfatta inemot en miljon elever. Antalet lärare på olika stadier och i olika ämnen kommer att uppgå till mer än 50 000. Enbart på högstadiet beräknas antalet lärare bli 12 000. Dessa enorma siffror visar vilket viktigt beslut reformen om den obligatoriska skolan innebär. Man kan instämma med särskilda utskottet i att skolberedningens arbete och det beslut som nu skall fattas utgör slutet på en epok och samtidigt början på en ny löftesrik period i det svenska skolväsendets utveckling. Det finns därför anledning att som riksdagsman känna sig högtidlig inför vad riksdagen nu har att behandla och besluta om grundskolan. Som lekman i skolfrågor har man kanske också anledning att känna sig något orolig. Jag tänker då på den kritik som riktats framför allt mot högstadiet från

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

visst lärarhåll och på de stora skolproblemen som det gäller att lösa.

Som förtoendeman i en skolstyrelse och en kommun där skolvänligheten är synnerligen stor har man all anledning att känna sig förtröstansfull inför framtiden och inför möjligheten att realisera alla de goda förslag och intentioner som skolberedningens betänkande inrymmer.

Herr talman! Jag kan som många andra här i kammaren säga att jag delar den grundsyn på skolans mål, organisation och verksamhet, som har kommit till uttryck i skolbetänkandet, propositionen och särskilda utskottets utlåtande. Det är bara på några punkter som jag har en något avvikande uppfattning i egenskap av motionär och yrkesutbildare i näringslivet. Det gäller ett område som redan tidigare har berörts av herr Stefanson, nämligen frågan om den praktiska yrkesorienteringen. Vi har där tillsammans i motionerna I: 606 och II: 727 lagt fram våra speciella synpunkter.

Vi anser att den obligatoriska skolan måste utformas så att den ger en tillräcklig grund för såväl fortsatt teoretisk och praktisk utbildning som direkt inträde i förvärvslivet. Vi delar den uppfattningen med skolberedningen. Vi anser också att om samhället skall kunna genomföra en sådan målsättning är det mycket viktigt att det sker i samverkan mellan näringsliv och samhälle. Företagens synpunkter måste framför allt beaktas i de frågor där anspråk ställs på företagarnas medverkan. Det gäller då särskilt den praktiska yrkesorienteringen och i någon mån den yrkesförberedande utbildningen. Näringslivets organisationer har i sina remissyttranden framhållit väsentliga synpunkter på dessa frågor. Tyvärr, tycker vi, har dessa synpunkter inte tillräckligt beaktats i propositionen och ej heller av utskottet.

I remissyttrandena har från näringslivets organisationer bl. a. framförts följande argument mot den uppläggning som utskottet vill ha i fråga om praktisk yrkesorientering. I en del regioner och branscher är det med hänsyn till näringslivets struktur närmast uteslutet att kunna anordna praktisk yrkesorientering

av något egentligt värde för eleverna. Företagen har också framhållit att betydande svårigheter har varit förenade med att bereda ungdomarna en meningsfull sysselsättning. Elevernas val av arbetsplats synes i icke ringa mån ha skett efter andra bevekelsegrunder än önskan att erhålla orientering om olika yrken och därmed en vägledning vid yrkesvalet.

Som departementschefen framhåller, har redan skolberedningen sagt sig vara medveten om att situationen i fråga om tillgång på praktikantplatser kan bli allvarlig och svårigheter uppstå att bereda alla elever praktisk yrkesorientering i avsedd omfattning. Han anför vidare att om, trots vidtagna åtgärder, tillgången på praktikantplatser blir otillräcklig, bör länskolnämnden även medge erforderliga avvikelser från läroplanens bestämmelser om den praktiska yrkesorienteringen. Dessa yttranden tyder på att departementschefen är tveksam om möjligheten att bereda alla elever praktikplatser i framtiden. Det är dock fråga om att så småningom placera och med hjälp av särskilda instruktörer och handledare ta hand om en hel årsklass på cirka 100 000 elever i företagen och på offentliga arbetsplatser, vilket blir både kostsamt och administrativt betungande. Jag vill också påminna om att utöver dessa anspråk på näringslivet gäller det att placera ett stort antal ungdomar, som skall beredas praktik i samband med inträde i fackskolor och fackgymnasier m. fl. utbildningsanstalter. Inom näringslivet är man alltså mycket tveksam om möjligheten att kunna medverka i sådan utsträckning som en obligatorisk praktisk yrkesorientering förutsätter. Flera av näringslivets organisationer har av dessa anledningar avstyrkt beredningens förslag om obligatorisk praktisk yrkesorientering, såsom vi tidigare har hört.

Då jag i likhet med skolberedningen och departementschefen är av den uppfattningen att den teoretiska och praktiska yrkesorienteringen kommer att bli av värde vid elevernas val av yrke, anser jag och mina medmotionärer att det är nödvändigt att yrkesorienteringen blir

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

sådan att myndigheterna kan räkna med näringslivets helhjärtade medverkan.

Herr talman! Det synes mig att utskottets förslag är något av att bjuda sig själv utan att göra upp räkningen med värden. Vi skall bestämma oss för ett obligatorium. Det gäller att få ut 100 000 elever på olika arbetsplatser i framtiden, och samtidigt är vi medvetna om att arbetsgivarna ställer sig mycket tveksamma till om de har möjlighet att ta emot så många ungdomar. Nu är kanske situationen inte så allvarlig som det kan tyckas av mitt uttalande. Det skall medges att många arbetsgivare är intresserade av att ta emot ungdomar och säkerligen vill göra sitt allra bästa för att deras praktik skall bli så meningsfull som möjligt. Med hänsyn till detta vill jag instämma i vad som tidigare framförts i den här frågan och yrka bifall till reservation 6 b vid punkt 23 under avdelning I i utlåtande nr 1.

Jag är naturligtvis synnerligen tacksam för att utskottet har tillstyrkt min motion nr 605 i denna kammare — i andra kammaren nr 728 — som gäller utredning av obligatorisk ansvarsförsäkring för elever i samband med praktisk yrkesorientering. Det har kommit till min kännedom att det inte är så många motioner som har blivit tillstyrkta, om det nu är någon mer än denna.

Det andra område som jag skulle vilja beröra och som också tidigare har berörts omfattar den yrkesförberedande yrkesutbildningen. Jag kan bara med tacksamhet notera att det kommer att tillsättas tre sakkunniga som skall överarbeta planerna för 9 mek och 9 p. På det sättet blir kanske önskemålen i motionerna nr I: 606 och II: 727 tillgodosedda.

Det tredje område som jag vill närmare beröra avser yrkesskolans ställning och anpassning till grundskolan. Planeringen för den samlade skolorganisationen blir besvärlig. Gränsen mellan fackskolan och yrkesskolan vad gäller såväl utbildningens mål som elevrekryteringen torde inte alltid bli lätt att ange, framhåller departementschefen i propositionen.

Den svenska yrkesutbildningen kommer efter grunskolans genomförande i en helt ny situation. Den får elever som ofta har två års skolutbildning mer än de elever som yrkesskolan hittills tagit emot och dessutom en viss förberedande yrkesutbildning. Yrkesskolväsendet kommer härvid att behöva omarbeta undervisningsplanerna med hänsyn till de delvis nya förutsättningarna, en uppgift som överstyrelsen för yrkesutbildning erhållit. Yrkesskolan skall därvid anpassas efter övriga skolformer, t. ex. de föreslagna fackskolorna. Den omständigheten att vissa yrkesutbildningsformer redan har fackskolekaraktär innebär att begreppet fackskola och begreppet yrkesskola behöver klarläggas och respektive skolforms uppgifter särskiljas.

Arbetslivet får inte utarmas på begävningar. Förmanskår, verkmästarkår, planeringsmän o. s. v. inom vårt näringsliv har i stort sett rekryterats av personer med god yrkesutbildning och med anlag för uppgiften. De allra flesta har gått den långa vägen. Det är önskvärt, ja nödvändigt, att möjligheten att få begävningar till sådana viktiga arbetsuppgifter inte minskas genom ett skolsystem som lockar till för näringslivet i stort sett mindre lämpliga utbildningsvägar. Man kan på den punkten diskutera värdet av fackskolorna.

Ofta är det möjligheten till vidareutbildning som bestämmer yrkesvalet för de unga. Yrkesskolan har hittills i sina olika utbildningsformer, ofta lokalt anpassade, varit en trappstege till högre utbildning och bör fortsätta därmed.

I reservation nr 29 vid punkten 82 framhåller herr Stefanson att ungdomar som genomgått 9 mek borde efter kompletterande studier kunna gå vidare i teknisk fackskola. Detsamma borde också gälla yrkesskoleelever efter kompletterande studier. Dessa frågor borde bli föremål för översyn hos fackskole-sakkunniga.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservation 29 vid punkten 82 av herr Stefanson.

Sedan skulle jag vilja säga några ord

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

om hjälpklass elevernas yrkesutbildning. I motionerna I: 208 och II: 310 har jag och några partikamrater tagit upp frågan om hjälpklass elevernas yrkesutbildning. Av någon anledning har dessa motioner tyvärr icke hänvisats till särskilda utskottet, ehuru utskottet behandlat liknande motioner, t. ex. II: 704 av herr Antonsson m. fl.

Skolberedningen framhåller i sitt betänkande om grundskolan att »den enskilde eleven bör erbjudas en studiegång, som är lämpad efter hans speciella förutsättningar och behov, som ger honom tillfälle att prestera efter måttet av sin förmåga och som låter honom uppleva tillfredsställelsen att lyckas». Jag anser att denna målsättning gäller också hjälpklass eleverna, detta inte bara i fråga om den allmänna undervisningen utan också i fråga om den praktiska yrkesutbildningen. Ecklesiastikministern har vid något tillfälle framhållit, att »vi anser att det är samhällets självklara skyldighet att sätta in särskilda stödåtgärder för denna ungdomsgrupp».

Alltför litet har ännu gjorts, trots att frågan varit föremål för så många utredningar och diskussioner under årtionden. Att hjälpklass eleverna har svårt att konkurrera med normaleleverna om såväl platser på yrkesskolor som mera kvalificerade arbetsuppgifter i näringslivet har konstaterats i flera utredningar.

Hjälpklass elevernas majoritet torde behöva en yrkesutbildning som är övervägande praktisk, ställer små krav på teoretisk begåvning och uthållighet, är kortvarig och om möjligt snabbt leder till arbetsanställning. Flera utredningar har förordat att förutvarande hjälpklass elever samlas i särskilda avdelningar i speciella linjer vid landets yrkesskolor.

Hjälpklass ungdomarna behövs i näringslivet. Många av dem har visat sig bli mycket goda arbetstagare med förnämliga arbetsegenskaper. Det är samhällets skyldighet att stödja denna ungdomsgrupp i dess inpassning i såväl samhälle som arbetsliv, eftersom det har konstaterats att den har större svårigheter än normal ungdom att anpassa sig. Många skolstyrelser ute i landet förbe-

reder nu en utbyggnad av sitt yrkeskolesystem men ställer sig avvaktande till de många utredningar som återstår. Det gäller inte minst inom anført område. Det behövs utredningar om hjälpskoleklienteletts sysselsättningsförhållanden och försörjningsförmåga och om möjligheterna att medelst psykotekniska prov bedöma dess kvalifikationer etc.

Jag har tagit del av ecklesiastikdepartementets PM »Hjälpklass klienteletts yrkesförberedelse och arbetsanställning» och tycker att den är en utmärkt historisk redogörelse för frågan om hjälpklass klientelet. Det är önskvärt att de myndigheter som nu fått i uppdrag att vidtaga lämpliga åtgärder kan göra detta i samarbete med näringslivets organisationer.

Till sist, herr talman, bara några ord om lärarbristen.

Önskemålet om en mer fullständig utredning av spörsmålen om lärarförsörjningen från såväl kvalitativ som kvantitativ synpunkt synes bli tillgodosett genom departementschefens i propositionen uttalade avsikt att vidga 1960 års lärarutbildningssakkunnigas uppdrag. I en interpellation till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har jag härom veckan påtalat bristen på ämneslärare och föreslagit en utvidgning av den decentraliserade universitetsutbildningen. Jag har studerat utskottets utlåtande och tyckt mig finna att utskottet varit om möjligt mera positivt än till och med ecklesiastikministern själv då det gäller att vidga lärarnas universitetsutbildning, vilket har glatt mig. Utskottet förutsätter nämligen att Kungl. Maj:t, så snart vunna erfarenheter gör en säkrare bedömning möjlig, överväger om inte den decentraliserade akademiska utbildningen bör ytterligare vidgas.

Herr talman! Jag delar den uppfattningen med många, att vår skolreform i mycket står och faller med våra möjligheter att intensifiera lärarutbildningen. Jag har inte något yrkande på denna punkt.

Häri instämde herr *Peterson, Eric* (fp).

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

Herr PALME (s):

Herr talman! Låt mig liksom flertalet deltagare i denna debatt börja med en högtidlighet. Jag förmenar, herr talman, att skolreformens framväxande till definitivt beslut i Sveriges riksdag är ett exempel på svenskt samhällsarbete när det är som bäst. Det har tagit lång tid, men så har man också gått till verket med en grundlighet och en allsidighet som torde sakna motstycke. Den vetenskapliga expertisen har i en rad undersökningar skapat en grund för övervägandena. De pedagogiska experterna, skoladministratörerna och de ansvariga kommunalmännen på skolväsendets område har gett sitt bidrag till arbetet. Folkrorelserna, näringslivet, arbetsmarknadens parter och framför allt de politiska partierna har alla varit livligt engagerade i de olika skeden under vilka skolreformen vuxit fram. En under tio år bedriven praktisk försöksverksamhet har gett värdefulla erfarenheter för utformningen av den nya skolan.

Meningarna har självfallet brutit sig. Många tusen blommor har sannerligen blomstrat på skolutredningens arbetsbord. Men just denna brytning av synpunkter, erfarenheter och idéer mot varandra har gjort det möjligt att smälta samman skolreformen till en enhet som vunnit stöd från en överväldigande majoritet av de sakkunniga och av den allmänna opinionen.

Ändå vore det fel att betrakta förslaget som en kompromissprodukt i den meningen att man genom otaliga jämkningar lyckats tillgodose mångskiftande intressen men samtidigt plottat bort en klar linje. Det fanns väl knappast någon risk för att det skulle bli så. Ty avgörande för att skolreformen nu förts till seger har varit att det funnits en politisk vilja, byggd på medvetna värderingar och en fast samhällsåskådning som en drivande kraft i arbetet.

Det är denna bestämda vilja som brutit igenom alla de tröghetsfaktorer som bestående institutioner i ett välordnat samhälle alltid kan mobilisera. Den största segern i dag är väl att det nu gått att skapa ett så stort mått av enighet

kring de grundläggande värderingar som skall bygga upp skolan i det moderna samhället.

Jag kan helt dela de synpunkter på skolans mål som bl. a. anförts i denna kammare av herr Lars Larsson. Jag instämmer också med dem som understrukit skolreformens avgörande betydelse för den framtida samhällsutvecklingen.

Det är inte min avsikt att ta upp enskildheter i förslaget eller de åsiktsbrytningar som i dag förekommit. Jag vill snarare ta fasta på något som departementschefen i många sammanhang understrukit, nämligen att skolan i det dynamiska samhället måste vara föränderlig och anpassningsbar till utvecklingens krav.

Vi fattar inte beslut i dag — eller i morgon — i känslan av att »Es ist erreicht» (Nu är det uppnått), utan det är tvärtom som det står i propositionen inledningen till en ny löftesrik epok i det svenska skolväsendets utveckling. Det faller sig därför naturligt för mig att något uppehålla mig vid några av de framtidsperspektiv som nu kan skönjas för skolans utveckling.

Låt mig då först ta upp frågan om differentieringen. Man har från en del remissinstansers, framför allt från Landsorganisationens, sida riktat kritisk mot de s. k. yrkesförberedande linjerna. Kritiken har haft en övervägande principiell inriktning. Man menar att yrkesutbildning av det slag som ges i dessa linjer bör hänvisas till den egentliga yrkesskolan. Konsekvensen blir annars att man försvagar den allmänbildning som bör vara en gemensam grund för all ungdom. Man fruktar att de yrkesförberedande linjerna kommer att bevara de besvärande skiljaktigheter som gjort sig gällande vid värderingen av praktiskt respektive teoretiskt betonade utbildningsvägar.

Skolöverstyrelsen är inne på liknande tankegångar och framhåller att genom att några linjer fått ett stort antal timmar anslagna för yrkesämnen har en markerad skillnad mellan praktiska och teoretiska linjer skapats, vilket ej, säger

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

man, torde vara lyckligt och ej heller svarar mot elevernas intressen och utbildningsbehov. En uppdelning anses också utgöra ett avsteg från den allmänbildningssyn som beredningen företräder och överstyrelsen anslutit sig till.

Det är inte svårt att härleda Landsorganisationens och skolöverstyrelsens synpunkter från de allmänna principer som ligger till grund för skolberedningens och departementschefens förslag.

Ett av de väsentligaste syftena med reformen är ju att göra den gemensamma grunden av allmänbildning för alla elever så stor som möjligt. Det är därför inte heller förvånande att departementschefen visat förståelse för dessa synpunkter, i det han understryker att det av främst pedagogiska skäl synes ofrånkomligt att *tills vidare* för en del av eleverna bibehålla ganska betydande inslag av praktiska moment i den nionde årskursen.

Jag har fattat det så, att det viktigaste skälet för dessa yrkesförberedande linjer är att vissa elever, när man nu övergår till en längre skolplikt, behöver den stimulans som kontakten — inom skolans ram — med praktiskt yrkesarbete kan ge. Man befarar annars negativa reaktioner i form av skolleda o. s. v.

Men därmed synes också vara sagt att man betraktar det som en övergångssvårighet, att man räknar med en period av tillvänjning till en längre skolgång för all ungdom. Är detta riktigt, så förefaller den tanke som LO och skolöverstyrelsen givit uttryck åt på något längre sikt vara fullt möjlig att realisera. I så fall kan antalet linjer i nian efter en viss av rimliga praktiska och pedagogiska skäl betingad övergångstid reduceras till fem. Då kommer emellertid frågan om linjedelningen i ett helt nytt läge, ty skillnaden mellan timplanerna i de återstående fem linjerna är inte stor. Överstyrelsen understryker att det väl närmast är en språkfråga, om man skall tala om tillvalsgrupper eller linjer. Det väsentliga skälet för att man likväl behåller de fem linjerna är tydligen, att man i annat fall skulle alltför starkt markera skillnaden mellan elever med teo-

retisk och elever med praktisk studiegång. Om de hinder, som de yrkesförberedande linjerna i detta avseende utgör, bortfaller, bortfaller samtidigt skälet för en linjedelning över huvud. Lektorn har i alla fall svårt att förstå den pedagogiska finessen i att elever, som under åtta år hållits samman, just under det nionde året skall flyttas runt på fem i och för sig mycket likartade linjer. Man borde helt kunna övergå till systemet med fria tillvalsgrupper. Detta framtidsperspektiv synes mig vara viktigt att hålla i minnet, inte minst inför den period av snabbt växande investeringar i byggnader och utrustning, som nu förestår.

Mitt andra problem är detta. En grundläggande princip för den nya skolan är det fria valet av utbildningsväg. Det är en utomordentligt tilltalande princip. Det bör inte vara samhället eller skolan, som avgör elevernas val i skolan, utan det bör vara föräldrarna och barnen. En sådan valfrihet får emellertid vissa konsekvenser. Bland annat utbryter den ganska tidigt. Redan i grundskolans sjunde klass har eleven t. ex. möjlighet att välja ett andra språk — eller att avstå därifrån. I åttonde klass ökar antalet tillvalstimmar ytterligare. Under det nionde året står eleverna så inför valet av de nio linjerna. Efter grundskolan möter man sedan en rik flora av olika utbildningsalternativ för dem, som inte vill gå direkt ut i förvärvslivet.

Den frihet, som är skolreformens grundläggande princip, blir i praktiken starkt beskuren, om eleverna och deras föräldrar i var och en av dessa valsituationer står inför ett beslut, som ter sig definitivt och oåterkalleligt. Visst kan man övergå mellan olika studiebanor, men det är ganska svårt framför allt för dem, som vill skifta över till en mera krävande studiegång. Övergångsmöjligheten är vidare begränsad i tiden — till den tid då eleverna fortfarande befinner sig i det reguljära skolsystemet för ungdom. Det finns starka skäl att tro, att det kommer att finnas ganska många, som vill göra ett förnyat val. Det finns

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

många, som först ganska sent kommer till insikt om sina förutsättningar och intressen. Andra kan tillfälligt hämmas av faktorer, som har med miljön, den personliga utvecklingen och ekonomien att göra. Föräldrarna, som ju har det avgörande inflytandet vid valet, kan, påverkade av sina egna erfarenheter och traditioner, ha felbedömt sina barns möjligheter.

Man hör ofta uppfattningen att de som sent mognar eller som sent bestämmer sig skulle vara undantagsfall. Jag betvivlar det. Byråchefen Neymark har i sin doktorsavhandling samlat uppgifter om yrkesinriktningen för en årsklass män, födda 1928, vid två skilda tidpunkter, åren 1949 och 1956. Något mer än 40 procent av den undersökta årskullen hade under perioden 1949—1956 helt ändrat yrkesinriktning. En fjärdedel hade annat men likartat yrke, och endast en tredjedel hade ungefär samma yrke. Neymark framhåller att yrkesvalet numera är en relativt långvarig utvecklings- och anpassningsprocess, som ofta fortsätter även sedan individen lämnat tonåren bakom sig och nått myndig eller s. k. mogen ålder.

Skolan måste ta hänsyn till att också de enskilda människorna är föränderliga. Skolväsendet måste organiseras på ett sådant sätt, att det kan fånga upp alla de människor, som under sin gång genom skolsystemet eller efter sitt inträde i förvärvslivet kommer till en annan uppfattning om sina förutsättningar och sina intressen. Det innebär att en rikt differentierad vuxenutbildning, sannolikt med starka inslag av korrespondensundervisning och växelundervisning, utgör ett nödvändigt komplement till den skolreform vi i dag skall besluta. Friheten att välja utbildning bör inte vara begränsad till en kort period under ungdomsåren, inte vara någonting som man står inför en gång i livet och aldrig mer. Denna frihet bör vara en återkommande möjlighet för alla dem, som något senare i livet kommit underfund med sig själva och med de möjligheter samhället och arbetsmarknaden bjuder. Vuxenutbildningen måste sålun-

da bli ett väsentligt inslag i ett valfrihetens samhälle.

Låt mig sedan övergå till frågan om fackskolorna. Vi upplever för närvarande en våldsam expansion av hela utbildningsområdet. Inte minst gäller detta åldrarna 16—18 år. År 1940 var det bara var tionde pojke eller flicka som fick heltidsutbildning efter grundskolan. Numera är det var tredje. Långtidsutredningen räknar med att det före slutet av detta decennium skall vara var annan. Förmodligen räknar långtidsutredningen för lågt. Dessa siffror ger ändå en alltför begränsad bild av efterfrågan på utbildning hos dagens ungdomar, ty de rymmer inte alla dem som inte fått plats. Jag tror att det är 15 procent av dem som söker till de allmänna gymnasierna som inte kommer in och 40 procent av dem som söker till de tekniska gymnasierna. Vid yrkesskolorna förefaller siffrorna i en del fall vara ännu högre.

Det är mot denna bakgrund man bör se förslaget om fackskolorna. Man vill skapa ett realistiskt utbildningsalternativ för denna väldiga våg av ungdomar som vill ha en bättre utbildning — ett alternativ som är anpassat till både ungdomens förutsättningar och arbetsmarknadens behov. Man har också funnit en elegant lösning på frågan genom att låta nu existerande skolformer — jag tänker främst på flickskolan och den praktiska realskolan — återuppstå som en fågel Fenix i ny kapprock — om denna språkliga monstrositet tillåtes mig.

Jag vill tveklöst erkänna att fackskolorna i dagens situation ter sig som en utmärkt lösning, och jag ansluter mig helt till tanken på den försöksverksamhet, som nu skall inledas. De förefaller kunna erbjuda en utbildning som är väl anpassad till många elevers förutsättningar och behov. Men problemet är att det lätt kan leda till felslut, om vi vid diskussionen av frågan om fackskolorna utgår från dagens situation. Det är ju i själva verket 1970-talets skola vi diskuterar. Om den vet vi i dag mycket litet. Vi är i hög grad hänvisade till att gissa och tro och att framlägga löst fotade be-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

dömningar. Det jag nu kommer att säga anföres således med mycket starka reservationer.

Min utgångspunkt är att vi under hela 1960-talet — under förutsättning att den allmänna välståndsutvecklingen får fortsätta — kommer att få uppleva ett ständigt ökat tryck på våra utbildningsanstalter. Vi talar alla om 1960-talet som ett utbildningens decennium. Vi kan som stöd för denna fras anföra mycket påtagliga ekonomiska skäl. Framstegstakten är i ett litet land som Sverige beroende av vår förmåga att tillvarata den väldiga naturtillgång som de enskilda människornas kunskap och yrkesskicklighet utgör. Men frasen täcker också en verklighet av delvis annat slag. Människornas tankar och förhoppningar om en bättre framtid och om en rikare personlig utveckling kretsar i allt högre grad kring frågan om barnens utbildning. Vi håller här i landet på att få en utbildningsmedvetenhet, som medför att utbildningen i de enskilda människornas och de enskilda familjernas framtidsplanering intar en alltmer framträdande plats. Man är beredd att satsa någonting och att offra någonting av egen bekvämlighet för att skaffa denna utbildning — kalla det gärna, som någon har gjort, för romantik, men det är i så fall en romantik som för samhället är utomordentligt påtaglig. Det skulle föra för långt att här skildra den ytterligt fascinerande process när denna utbildningsmedvetenhet bryter ner gamla geografiska, sociala och ekonomiska studiesträttar och snabbt skapar en helt ny syn och en helt ny tradition på utbildningens område.

Från dessa utgångspunkter är det min övertygelse att vi under 1970-talet kommer att stå inför problemet att ge utbildningsmöjligheter åt snart sagt alla ungdomar i åldern 16—18 år. Den 11- eller 12-åriga ungdomsskolan kommer att bli en realitet. Jag bortser då för ögonblicket från hur den kommer att organiseras, om vi skall tänka oss en växelverkan mellan praktiskt arbete och teoretiska studier o. s. v. Det väsentliga är att den praktiska frågan inte kommer att bli om vi skall ge ungdomar i dessa åldersgrup-

per utbildning utan *vad för slags* utbildning vi skall ge dem.

Då uppkommer med nödvändighet frågan: Passar fackskolorna in i detta framtidsmönster? Hur påverkar de gymnasierna? Hur påverkar de yrkesskolorna, hur påverkar de folkhögskolorna? Kommer det att bli så i framtiden, att fackskolorna blir ett sämre alternativ för dem som egentligen ville till gymnasiet men inte klarade det? Kommer yrkesskolorna att bli ett sämre alternativ för dem som egentligen ville till fackskola men inte klarade det? Det vore det värsta som kunde inträffa. Eller blir det så att fackskolorna får ett positivt egenvärde och att de för ungdomarna ter sig som ett positivt alternativ, att de står på egna ben? Dessa frågor är det synnerligen svårt att ge något svar på. Svaret kommer att avgöras av en rad faktorer, som vi i dag möjligen kan nämna men absolut icke med någon säkerhet bestämma.

Den första faktorn gäller behovet av utbildad arbetskraft av skilda kategorier. Det är givetvis svårt att uttala någon mening om arbetsmarknadskraven på 70- och 80-talen. Någon ledning kommer vi säkerligen att få av de siffror, som arbetsmarknadsstyrelsens prognosavdelning så småningom kommer att framlägga. I hög grad är för övrigt behovet av arbetskraft helt enkelt beroende på vad vi vill. Vill vi målmedvetet bygga ut den offentliga sektorn, vill vi satsa beslutamt på teknisk och industriell utveckling, då skapar vi väldiga behov av utbildad arbetskraft. Man kan också vända på resonemanget och säga att om vi bygger ut undervisningsväsendet, skapar vi därmed möjligheter för en snabb ekonomisk, social och kulturell utveckling på olika områden. Det är således inte bara fråga om att anpassa sig efter en förutsedd utveckling. Utbildningsväsendet är ett av de instrument som står till samhällets förfogande för att driva utvecklingen i önskad riktning. Det är bl. a. därför som utbildningsplaneringen är så oerhört viktig.

Vi kan sålunda med stor säkerhet anta att arbetsmarknaden — liksom en av oss önskad samhällsutveckling — kom-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

mer att kräva ett allt större mått av allmänna kunskaper och överblick hos människorna, samtidigt som kraven på speciella färdigheter växer. Ur samhällets synpunkt måste det vara klokt att satsa med särskild styrka på de allmänna färdigheterna, som vi effektivt kan nyttiggöra, trots de snabbt skiftande kraven i ett föränderligt samhälle. Samtidigt vet vi med viss sannolikhet att vår stora svårighet på utbildningens liksom på så många andra områden kommer att bli bristen på arbetskraft. Den tyngsta kostnaden blir sannolikt den sociala kostnad som det innebär att så många människor undandras produktionen genom att de befinner sig under utbildning och vidare den s. k. feed-back-process som det innebär att en så stor del av en årskull utbildade ungdomar måste återgå i utbildningsväsendet för att tjänstgöra som lärare och i andra befattningar. Bristen på arbetskraft sätter vissa gränser för expansionen på utbildningens område och ställer stora krav på vår förmåga att hushålla med begränsade tillgångar. Jag tror att tillgängliga analyser på behovssidan åtminstone för närvarande är otillräckliga för en framtidsbedömning av behovet av utbildad arbetskraft. Men allmänt sett måste det för en nation som Sverige löna sig att satsa djärvt och optimistiskt, i medvetande om att utbildningen utgör något av en spjutspets mot framtiden, mot den framtid med bättre levnadsvillkor som vi alla förväntar oss.

Den andra faktorn av betydelse utgör människornas förmåga att tillgodogöra sig utbildning. Det har stundom i debatten skymtat försök att precisera hur stor del av en årskull som kan tänkas vara kapabel att gå till gymnasiet, hur stor del till fackskolan och hur stor del till yrkesskolan o. s. v. Jag tror att detta sätt att tänka kan vara ganska farligt, ty vi vet väl numera att den s. k. begåvningsreserven är en dynamisk faktor som betingas av den ekonomiska, sociala och kulturella utvecklingen i samhället. Jag är övertygad om att den svenska ungdomens förmåga att tillgodogöra sig utbildning kommer att snabbt växa i takt med en progressiv samhällsutveckling.

Den tredje och viktigaste bedömningsfaktorn utgör ungdomens efterfrågan på utbildning. Det har ofta framhållits, att det är föräldrarna och barnen som har drivit fram skolreformen. De har sprängt den gamla realskolan inifrån och framtvingat enhetsskolan som en ofrånkomlig konsekvens av sina utbildningsönsknin-
ar. Jag tror att detta är en alldeles riktig synpunkt. Det finns många vackra utbildningsplaner som ritats upp av experter och politiker och som helt enkelt trampats ned av den naturkraft som människornas krav på utbildning utgör. Studerar man det genombrott när det gäller rekryteringen till utbildningsväsendet som skett under det senaste decenniet, studerar man utbildningsfrekvensen när det bl. a. gäller högre skolor i olika delar av landet under senare år, kan man fråga sig om här inte snart kommer att ske en explosion när det gäller efterfrågan på utbildning, som snabbt kan komma att förändra vår syn på vad som är önskvärt och vad som är praktiskt möjligt att genomföra när det gäller utbildningen i de gymnasiala åldersgrupperna.

Det är inte möjligt för mig att dra några bestämda slutsatser av dessa tre faktorer. Jag skulle gärna ha velat göra det, ty just när det gäller utbildningen, som är en så utomordentligt långsiktig investering, borde man försöka begagna sig av vad amerikanska ekonomer bruka kalla för leap-frog-metoden, d. v. s. att djärvt hoppa över ett utvecklingskede och satsa på en bedömning av en mycket mera långsiktig utveckling. Men uppenbart är tiden inte mogen för det.

Däremot bör man eftersträva att göra utbildningsväsendet så flexibelt som möjligt, att skapa en handlingsberedskap inför en ovisst framtid, om vilken vi endast vet att den kommer att bli föränderlig.

Det är uppriktigt sagt en sak som jag är oroad för när det gäller fackskolorna. Jag tillstår gärna att oron kan vara helt obefogad. Det vore utomordentligt olyckligt om vi om 10, 15, 20, 25 år hade skapat ett parallellskolesystem på det gymnasiala åldersstadiet, som vid den tiden

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

visar sig vara föråldrat och som kommer att visa sig vara lika svårt att förändra som det visat sig vara att reformera och avskaffa parallellskolan på realskolestadiet.

Det är framför allt på två punkter, där man relativt lätt synes kunna tillmötesgå dessa krav på rörlighet i utbildningens planering. Den första gäller läroplanerna. Om man redan från början i möjligaste mån söker samordna läroplanerna för fackskolorna med läroplanerna för gymnasier och yrkesskolor, kan man i framtiden underlätta en sammanjämkning eller sammansmältning. Detta krav synes genom den nyligen tillsatta läroplansutredningen vara tillgodosett.

För det andra gäller det att söka undvika en splittring av investeringarna i skolbyggnader, som kan leda till en fastläsning av skolorganisationen. Det ligger ju nära till hands att säga sig att om kommunen A fått ett gymnasium, så skall kommunen B ha ett fackgymnasium, kommunen C en fackskola och kommunen D en yrkesskola. Något slags rättvisa är ju därmed skipad. Alla är missnöjda men ändå något litet nöjda. Jag tror att man bör gå den motsatta vägen och så långt möjligt koncentrera investeringarna. Då möjliggör man en effektiv användning av resurserna och en organisatorisk rörlighet som för framtiden måste vara av utomordentligt stor betydelse.

Jag har till sist, herr talman, nästan dåligt samvete för att jag en dag, då vi avslutar en epok i det svenska skolväsendets utveckling, enständigt uppehållit mig vid nästa kapitel och berört en rad problem och möjligheter som möter oss i ett längre framtidsperspektiv. Men just på triumfens dag kan det måhända ha ett värde med en stillsam påminnelse om utvecklingens obönhörliga lag: vidare framåt.

I herr Palmes yttrande instämde herrar *Aspling* (s) och *Dahlberg* (s).

Fröken **RANMARK** (s):

Herr talman! I diskussionen om den nya skolan, grundskolan, har framhåll-

lits nödvändigheten av att införa förändrade arbetsformer i skolan, arbetsformer som bör leda fram mot en ökad individualisering av skolarbetet. En av förutsättningarna för att skolan skall lyckas därmed torde vara, att klassernas storlek minskas. Departementschefen framlägger i proposition 54 förslag till en minskning av barnantalet i klasserna, en minskning som i vissa årskurser är mycket betydande. Så är förhållandet när det gäller årskurserna 4—9. Jag skall inte här gå in på en redogörelse för den princip, som ligger till grund för beräkningen av elevantalet i klasserna och antalet klasser; det har redan klargjorts i debatten. Jag vill endast framhålla att det är med stor tillfredsställelse man tar del av föreliggande förslag och av att staten nu finner det möjligt att satsa de summor, som denna reform kommer att kosta. Vi vet av tidigare erfarenhet hur svårt det har varit att få den allra minsta lilla reduktion av barnantalet i klasserna. Det är bara att med beklagande konstatera att de gynnsamma delningsbestämmelserna inte är föreslagna att gälla även de äldre skolformerna, som dock kommer att helt avvecklas först om några år enligt tidschemat, varvid kommunerna själva ej kan bestämma takten. Hänsyn måste bl. a. tas till möjligheten att få fram lärosalar och lärare.

Som jag tidigare framhållit har i olika sammanhang påpekats värdet av att individualisera undervisningen för att bl. a. kunna anpassa den efter elevernas arbetstakt och stimulera deras självverksamhet. För att tillgodose dessa önskemål har, i likhet med vad som nu förekommer, föreslagits vissa förstärkningsanordningar, varunder undervisning vissa timmar sker i delad klass. Sammanlagda antalet förstärkningstimmar, som föreslagits i propositionen beträffande mellanstadiet, är dock lägre än nuvarande på stadiet i fråga, men medför en total ökning för den nioåriga skolgången med en veckotimme.

Fjärde årskursen skiljer sig i detta avseende från övriga årskurser på så sätt, att där inte föreslagits någon för-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

stärkningsanordning. Enligt min uppfattning torde en sådan anordning i den årskursen vara särskilt angelägen. Där är relevantet utökad från 25 elever till 30. Eleverna, som nu kommit upp i mellanstadiet, får en ny lärare, som de inte känner. Det är angeläget att läraren och barnen snart får kontakt med varandra, vilket i hög grad skulle underlättas, om läraren någon timme under veckan finge sysselsätta barnen i halv klass. Barnen kommer nu också att möta ett för dem helt nytt ämne på schemat, nämligen engelska. Det kan ifrågasättas om inte undervisningen i engelska i en klass på trettio nybörjare i tioårsåldern skulle ha behov av delad undervisning åtminstone en timme i veckan. Det förefaller mig således mycket angeläget med förstärkningsanordning även i denna klass med en timme i engelska eller eventuellt svenska.

Enligt skolberedningens förslag till läroplan för grundskolan skall på mellanstadiet eleverna beredas tillfälle att välja mellan undervisning i textilslöjd och träslöjd. Eleverna skall således ha möjlighet att välja mellan dessa båda slöjdarter. Med tanke på det traditionsbundna valet har skolberedningen föreslagit, att pojkarna skall få sammanlagt minst 20 timmar textilslöjd under mellanstadiet och flickorna minst 20 timmar träslöjd. Jag har i en motion yrkat att detta byte av slöjdart på mellanstadiet skall äga rum under en tid som motsvarar två veckotimmar under ett läsår. Mycket angeläget är att det kan lämnas ökad information från skolan till elever och målsmän om valmöjligheter när det gäller detta ämne. Enligt min uppfattning är det i hög grad önskvärt att denna traditionsinriktning brytes och att valet av slöjdart inte sker på det sättet, att flickorna söker sig generellt till textilslöjd och pojkarna till trä- eller metallslöjd. Jag finner det inte endast ur skolans synpunkt utan även ur arbetsmarknadssynpunkt angeläget att man bryter mot uppfattningen om vad som på arbetsmarknaden är manligt och kvinnligt.

Departementschefen har tyvärr inte i

propositionen tagit upp skolberedningens förslag på denna punkt, men utskottets skrivning med anledning av motionen är mycket positiv, vilket jag i egen skap av motionär är mycket tacksam för. Utskottet beledsagar avstyrkandet av motionen med följande: »Utskottet, som hyser sympati för tanken att både pojkar och flickor skall erhålla likvärdig utbildning i vad som tidigare benämnts manlig respektive kvinnlig slöjd, vill dock uttala, att i det fortsatta utvecklingsarbetet inom skolan denna tankegång bör förverkligas i takt med förbättrade resurser.»

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr **HOLMBERG** (h):

Herr talman! Jag är övertygad om att kammaren med ett visst intresse lyssnade till herr Palmes alldeles nyss tecknade framtidsvisioner rörande den fortsatta utbildningen. Jag vill gärna börja med att säga, att det fanns en del saker i herr Palmes anförande som man är villig att instämma i. Men det gäller *inte* den romantiska beskrivningen av vad som kan komma att hända i framtiden. Det gäller heller *inte* den vilja som jag tyckte mig utläsa ur herr Palmes anförande att genom utbildningen strängt dirigera och leda samhället i socialdemokratisk riktning. Men när han kommer in på sakfrågan och talar om skolan som den kommer att utformas inte under 1960-talet eller början av 1970-talet utan i slutet av detta århundrade, är det alldeles uppenbart att man väl kan instämma i att vi säkerligen så småningom måste få en ännu bättre utbildning, en längre skolplikt än den nioåriga obligatoriska skola som vi nu kommer att besluta om. Det är inget revolutionerande i detta, utan det är ett framtidsperspektiv om framtidstro, som alla som inte strävar bakåt kan vara beredda att ansluta sig till. Om man tar del av vad professor Bagge sade i sina anföranden i samband med tillkomsten av 1940 års skolutredning, finner man f. ö. vissa likheter när det gäller framtidstron mellan professor Bagge och

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

herr Palme, men det gäller därvid att strängt hålla sig till sak och inte som herr Palme gjorde ge sig in på alltför yviga romantiska formuleringar. Jag hade för min del inte tänkt försöka teckna bilden av hur skolan kommer att se ut i slutet av detta århundrade, men varje diskussion om varje enskild punkt i det förslag som nu ligger på riksdagens bord gäller ju framtiden och är därför lika viktig.

Jag hade i stället tänkt gå in på några av de frågor som rör yrkesorienteringen och i första hand ta fasta på ett uttryck om skolan och demokratien som ecklesiastikministern på morgonen i dag använde i andra kammaren och som kanske inte är olik vad man har hört tidigare. Herr Edenman poängterade i sitt anförande att skolreformen skulle genomföras i sant demokratisk anda. Jag förmodar att detta uttryck — att detta demokratiska sätt att se på skolfrågan — inte endast avser elevernas och lärjungarnas rätt att erhålla en likvärdig undervisning efter vars och ens förmåga och förutsättningar. Det demokratiska synsättet bör också gälla själva formerna för skolreformens genomförande, eller låt mig uttrycka det med andra ord: skyldigheten att ta hänsyn till de önskemål och synpunkter som framförts och framföres av olika intressegrupper, exempelvis näringslivet, arbetsmarknadens parter, lärarna m. fl., alla de som på olika sätt bidrar till att den nya skolan skall kunna förverkligas och även kunna bli en bättre skola än den vi för närvarande har.

På en punkt har här i viss utsträckning mannamån begåtts. Det gäller den bristande hänsyn som departementschefen och utskottet tagit till näringslivets förutsättningar och möjligheter att lämna sitt bidrag, ett oundgängligt bidrag, till att realisera skolans studie- och yrkesorientering. Departementschefen har här slagit fast, att den praktiska yrkesorienteringen skall förläggas till årskurs 8 och utsträckas till att omfatta samtliga elever. Detta anges vara de väsentligaste punkterna, sedda ur utbildningspolitisk synvinkel. Man får väl då förmoda att

några avvikelser på denna punkt inte kommer att genomföras.

Jag har varit med om att väcka en motion, som diskuterades här för ungefär en timme sedan av herrar Stefanson och Nyman. I den motionen hävdas, att den allmänna teoretiska yrkesorienteringen skall förläggas till årskurs 8 och att som ett komplement därtill en praktisk yrkesorientering skall lämnas i årskurs 9. Denna uppläggning av yrkesorienteringen överensstämmer med näringslivets sätt att se på frågan. Samtliga näringsorganisationer som verkligen yttrat sig i denna punkt har gått på den linjen. Det finns åtskilliga skäl härför, men det viktigaste är att det är så mycket lättare för eleverna att tillgodogöra sig den praktiska yrkesundervisningens fördelar om de redan från början genom allmänt teoretisk information fått en uppfattning om vilket yrke som egentligen passar dem och vad de egentligen är intresserade av. I all undervisning brukar det ju gå till på det sättet att man först inhämtar vissa grundläggande teoretiska kunskaper för att sedan få ge sig i kast med det praktiska utövandet av dessa kunskaper. Man ställer sig väl inte vid en maskin förrän man har läst instruktionsboken. Jag tror därför att själva yrkesorienteringen, sedd som ett samlat begrepp och innefattande både allmän yrkesorientering och praktisk yrkesorientering, skulle bli mycket effektivare om man anordnade den teoretiska delen i åttonde årskursen och den praktiska i nionde. Härigenom skulle kontakten mellan den praktiska yrkesorienteringen och det praktiska yrkesvalet bli tätare. Även om yrkesvalet, precis som herr Palme påpekade, är en långvarig process, under vilken man ofta byter arbete, är det ändå rimligt att det första, fast kanske inte definitiva yrkesvalet blir så väl övervägt som möjligt. Det blir det om lärjungen har den praktiska yrkesorienteringen så nära i minnet som möjligt.

Från näringslivets utgångspunkter är det också självfallet rimligt att man vill få ut så mycket som möjligt av sitt bidrag till undervisningen i och med att

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

man tar på sig de mycket höga kostnader som de tre veckornas praktikkurser för samtliga elever, som förslaget medför, förutsätter. Det gäller här 285 000 praktikveckor om året. Det kommer att fordras av industri och näringsliv att någon person eller befattningshavare avdelas för varje praktikgrupp och praktikvecka för att denna undervisning skall få någon effekt. Det är också viktigt att näringslivet verkligen gör målmedvetna praktiska arbetsinsatser på detta område. Annars blir själva yrkesorienteringen, den praktiska delen, förfelad. Det är också fara värt att denna yrkesorientering kan spåra ur. I Stockholm ställde exempelvis en målarfirma för något år sedan i samband med försöksverksamheten ett antal bilar till förfogande för att ge eleverna i försökskolan möjlighet att åka ut till olika arbetsplatser och studera målning. Det var ju roligt att åka bil, och därför anmälde sig snabbt 80 elever till denna s. k. yrkesorientering. Det visade sig emellertid sedermera, att endast *en* av de 80 kom att ägna sig åt målaryrket.

Jag har nämnt detta exempel för att betona att näringslivet, inom vilket man synes vara helt beredd att göra denna insats, tvingas till en noggrann planering och en stor arbetsinsats för att yrkesorienteringen skall få någon effekt. Kräver man detta av industri och näringsliv, är det också rimligt att de synpunkter, som framförts från näringslivets sida i denna fråga, röner större beaktande. Det vore därför klokt att, såsom anföres i reservation nr 6 b vid punkten 23, låta skolöverstyrelsen få i uppdrag att i samarbete med bl. a. näringslivets organisationer följa yrkesorienteringens genomförande. Denna del av grundskolan får väl därför betraktas som ett försök, och försökens utfall får sedan tjäna till vägledning för den definitiva utformningen av yrkesorienteringen. Härigenom får vi garantier för att det oundgängliga bidrag som näringslivet måste lämna för denna del av skolundervisningen verkligen kommer eleverna och därigenom framtiden till godo.

Sedan, herr talman, några ord om svårigheten att anpassa undervisningen i skolan för de s. k. praktiskt inriktade eleverna. Ingen vill väl bestrida, att det här har varit påfallande besvärligt att finna en praktisk lösning. Vi har därför från högerpartiets sida pekat på möjligheten att inrätta alternativkurser i övningsämnena. Detta måste innebära en klar fördel för de praktiskt betonade eleverna, som härigenom ges möjligheter till fördjupning i olika ämnen.

När det sedan gäller yrkeslinjerna i nionde årskursen vill jag understryka vad reservanterna herr Kaijser och fröken Karlsson anfört i sin reservation. Varför kan inte 9 mek omformas till en praktiskt inriktad hantverksmekanisk och industriell linje? Det skulle ge större möjlighet till anpassning till förhållandena på den ort där skolan är belägen och till skolans rekryteringsområde. Denna linje kan då ha ett antal för alla elever gemensamma kärnämnen, och därutöver kan eleverna välja mellan tillvalsämnen, avpassade efter olika ämnesområden. Styrkan i en sådan ordning ligger i att denna linje skulle kunna varieras med hänsyn till det lokala näringslivets behov. Detta är viktigt inte minst för kommuner med odifferentierat näringsliv. Den kan också ge möjlighet till bättre och mera differentierad yrkesundervisning för arbetskraft till det mindre näringslivet, hantverks- och småindustrien.

Det finns, herr talman, en reservation på denna punkt, men det får väl därutöver inte anses uteslutet, att även denna del kan bli föremål för jämkning om riksdagen biträder yrkandet om att studie- och yrkesorientering inte nu skall utformas definitivt utan först sedan ytterligare erfarenheter inhämtats.

Herr statsrådet **EDENMAN:**

Herr talman! Min gamla och stora respekt för denna kammare gör att jag inte gärna vill upprepa vad jag tidigare har sagt i medkammaren. Debatten där var under förmiddagens timmar inte bara livlig utan också i viss mån ganska

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

politiskt färgad. Det har rapporterats till mig att diskussionen i denna kammare har varit i hög grad bunden till utskottsutlåtandet och reservationer och har förts på ett högt och sobert plan, och jag har ju själv under kvällens timmar kunnat konstatera detsamma. Jag vill därför, herr talman, med utgångspunkt från vad herr Holmberg här sist har sagt bidra till diskussionen i första kammaren genom att också ta upp en del praktiska problem, som har med skolreformens genomförande att göra.

Herr Holmberg var inne på att analysera begreppet demokrati och de krav man rimligen kan ställa på detta begrepp när det gäller en skola. Jag skall som sagt inte upprepa min principiella syn på den punkten utan haka på där herr Holmberg slutade: med demokrati i en skola bör man väl också förstå formerna för den och ta hänsyn till vad berörda parter har att säga. Han exemplifierade sedan med utgångspunkt från näringslivsorganisationernas ställningstaganden till den förberedande yrkesutbildningen och linjedelningen i klass 9. Det är två utmärkta exempel för att belysa problematiken när det gäller den nya skolan.

Jag börjar med den sistnämnda frågan, alltså linjedelningen i klass 9. Under skolberedningens arbete var vi många gånger och vid flera tillfällen föremål för uppvaktningar från olika organisationers sida. Praktiskt taget alla uppvaktningar gick ut på att man ville ha en speciell linje i nionde klassen för det yrkesområde som vederbörande representerade. Om vi hade fallit undan — om jag vågar använda det uttrycket — skulle vi ha haft en byggnadslinje för blivande byggnadsarbetare, byggnadsverkmästare och byggnadstekniker, en cellulosalinje, en kemilinje, en jordbrukslinje och en skogslinje; den sista linjen kommer vi att få, men det är det enda undantaget. Över huvud taget anmälde hela det svenska näringslivet intresse för att få linjer i nionde klassen. Avsikten var att på dessa linjer bygga upp tvååriga fackskolor. På en byggnadsnia skulle man alltså, sades det från

byggnadsindustriförbundets sida, ha tvååriga facklinjer och så småningom få ett fullständigt system ända upp till civilingenjörer och väg- och vattenbyggare. Ja, ärade kammarledamöter, när man är på en konferens inom en näringsorganisation kan ett sådant förslag förefalla mycket praktiskt och riktigt, men när man ser det i något större perspektiv, finner man omedelbart att vad det hela går ut på är att använda den obligatoriska skolans sista årskurs som rekryteringsbas för olika yrken. Det är med andra ord konkurrensen om arbetskraften som har gjort att industrien vill ha ett insteg i den obligatoriska skolan så tidigt som möjligt.

Att industrien och dess representanter verkligen väger tungt när det gäller skolan, behöver jag väl inte här stryka under. Jag har många gånger sagt att utan kommunalmännens och näringslivets intressen skulle vi aldrig ha stått där vi i dag står. Det finns emellertid även andra synpunkter på denna fråga, och dem har bl. a. LO anlagt i sitt remissyttrande. Även representanter inom arbetsmarknadens yrkesråd har framfört dem. Det är märkligt att sammanställa dessa båda parter med sina diametralt motsatta ståndpunkter. Ta exempelvis byggnadsindustrien, som ville ha en byggnadsnia, där man skulle börja att träna pojarna för byggnadsfacket, och därutöver en tvåårig fackskola, där de skulle få ytterligare yrkesutbildning o. s. v., medan däremot LO — och jag föreställer mig även byggnadsarbetareförbundet — hade en helt annan inställning, nämligen den att det för mäniskor som i 15—16-årsåldern är så yrkesbestämda att de vet att de skall ägna sig åt ett speciellt yrke, i detta fall ett manuellt yrke, lät mig säga inom byggnadsbranschen, kanske är mycket bättre att i stället för en förberedande yrkesutbildning få en rent teoretisk utbildning, en allmänutbildning. Som jag sade i medkammaren tidigare i dag: att läsa filosofi, litteratur och moderna språk har kanske ur många synpunkter större värde för individen; det höjer hans människovärde mer.

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

Jag vill säga till herr Holmberg, att dessa frågor kanske har varit de svåraste för skolberedningen att ta ställning till. Det har inte funnits ett spår av partipolitik i uppställningarna här, utan avgörandet har gällt å ena sidan så att säga effektivitetskravet sådant det presenterats av näringslivet och å andra sidan det rent allmänmänniska, varje människas egenvärde, önskemålet att sätta individen i centrum; och detta senare önskemål har med största klarhet och principiella fasthet framförts just från LO-håll.

Det är mot den bakgrunden man måste se skolberedningens ställningstagande, när vi enhälligt stannade för principen att klass 9 i den obligatoriska skolan inte får tjänstgöra som rekryteringsbas för några speciella yrken. Ingen skall behöva lämna den nioåriga skolan och känna sig yrkesstämplad. Var och en skall känna full frihet att välja det yrke han eller hon önskar eller anser sig lämpad för, oavsett den förberedande yrkesutbildning vederbörande fått. En pojke som går igenom 9 mek skall följaktligen ha full frihet att sikta åt olika håll, inte behöva känna sig bunden för låt mig säga verkstadsarbetarens yrke.

När det gäller fackskolorna ligger problemet något annorlunda till. Det är frivilliga, på ett helt annat sätt målinriktade linjer. Herr Palme var inne på problemet när han antydde svårigheten att förutse hur arbetsfördelningen på arbetsmarknaden kommer att se ut i en framtid; han tänkte väl då på de närmaste 5—10 åren. Vi vet ytterst litet om detta, och därför är det farligt att specialisera för tidigt — man utbildar kanske människorna för fel yrken.

Detta är alltså huvudmotiveringen för att vi när det gäller den obligatoriska skolan har rört oss med ganska vaga begrepp i fråga om den förberedande yrkesutbildningen. Vi har sagt att vi förbereder för stora, samlade sektorer inom näringslivet, men inte mer.

Jag skall erkänna att vi på en punkt kanske gjorde ett avsteg från den principen, nämligen vid utformningen av

den mekaniska linjen, 9 mek. Många har ju velat göra gällande att den blev för verkstadsbetonad därför att verkstadsföreningen var så väl och talangfullt representerad i skolberedningen. Det var nu inte anledningen. Men den översyn av 9 mek som är i gång siktar till att göra den mer all round för hela industriområdet; och jag vill hoppas att inte heller hantverket kommer att bli lidande på översynen. Vi går alltså även där tillbaka till huvudprincipen, att inte alltför starkt yrkesstämpla de unga eleverna.

Man kan, herr Holmberg, nästan föra samma resonemang om den praktiska yrkesorienteringen i klass 8. Detta problem har kanske varit ännu svårare. Ingen i skolberedningen hade till att börja med någon bestämd ståndpunkt i den frågan, utan så småningom blev de allmänna principer jag nyss skildrat avgörande för det personliga ställningstagandet. Vad vi menar med praktisk yrkesorientering är inte, herr Holmberg, att de pojkar och flickor som får denna praktiska yrkesorientering under tre veckor skall bli yrkesorienterade just i de yrken de avser att välja. Finessen med yrkesorienteringen är ju att den ger eller bör ge en allmän och ganska vid samhällsorientering, en orientering över yrkesliv och näringsliv. Om en pojke eller flicka genom tio dagars praktik blir avskräckt från att välja något speciellt yrke så är ju det ur hans eller hennes synpunkt snarast en fördel. Dessutom bör den praktiska yrkesorienteringen av många skäl göras obligatorisk, och följaktligen måste den placeras i klass 8. Det går av schematekniska skäl inte att göra den obligatorisk om den är förlagd till klass 9.

Samtliga lärarorganisationer har tillstyrkt en obligatorisk yrkesorientering i klass 8. Arbetsmarknadsmyndigheterna har förklarat att det finns möjligheter att klara praktikplatserna, även om det, som vi nyss hörde, här rör sig om väldiga tal. Om den praktiska yrkesorienteringen äger rum i denna årskurs kan den dessutom påverka det kommande linjevallet. Alla dessa omständigheter ta-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

lar för yrkesorientering i klass 8 och inte i klass 9.

Jag vill till sist på denna punkt stryka under, att mitt ställningstagande i propositionen sannerligen inte är utan nyanser. Jag upprepar att detta problem har vållat inte bara skolberedningen utan även departementet mycket huvudbry. Många diskussioner och sammankomster mellan representanter för just dessa åberopade organisationer har också kommit till stånd. Men principen, som jag här har antytt, har ändå enligt min mening varit så stark, att det inte har funnits någon anledning att gå ifrån den.

Jag kan också mot den bakgrunden ta upp lärarnas ställning. Det har ju sagts ganska mycket i dag om läraruppvaktingen. Jag vill då först stryka under att enigheten bakom skolformen är ganska fantastisk. Inte bara skolberedningen — vi går alltså i denna kammare med tystnad förbi högerens s. k. avhopp — utan även remissinstanserna har en överväldigande uppslutning bakom förslaget. Likaså är det en stark majoritet bakom särskilda utskottet. Allt detta är en god grund att stå på. Jag vill tillägga, att ingen som känner stämningarna ute i kommunerna eller inom de stora organisationerna av näringslivet kan bestrida att det är en allmän önskan, att man nu skrider till ett beslut så att man därigenom får fast mark under fötterna.

I elfte timmen, om ens det uttrycket kan användas, kom alltså de 11 000 lärarnas protest. Jag vill på den punkten upprepa vad jag sade tidigare i dag, nämligen att skolan givetvis är en hela folkets angelägenhet. Det är ett citat ur utskottets eget utlåtande, och utskottet fortsätter med att säga att skolans uppbyggnad därför inte kan i första hand betraktas som en angelägenhet för fackmännen på skolans område utan som en samhällsfråga i vidaste mening. Jag vill tillägga att lärarna själva ingalunda har ifrågasatt något annat. Personligen har jag tyckt, att det i och för sig är en korrekt protestaktion. Lärarna har använt sin medborgerliga rätt att säga sin mening i en viktig fråga, även om tidpunkten kunde varit en annan. Det har heller

inte framförts något hot från lärarhåll om passivt motstånd eller obstruktion. Över huvud taget har det under hela skoldebattens alla år aldrig förekommit något sådant. På lärarnas lojalitet finns det följaktligen ingen som helst anledning att tvivla. Jag ser närmast denna aktion som ett uttryck för en viss oro och osäkerhet inför en ny arbetssituation. En sådan inställning skulle inte vara underlig. Många lärare, framför allt i högre ålder och i medelåldern med akademisk utbildning, är utbildade för en helt annan skola. De har länge arbetat i en skolsituation, som de tror är helt annorlunda än den, som de kommer i om några år. Det skulle ta för lång tid att här ta upp hela detta resonemang och bevisa att den nya skolsituationen inte är så kolossalt avvikande från den gamla. Det räcker med att hänvisa till ett exempel som en talare använde tidigare i dag, nämligen att det finns realskoleklasser, som representerar 85 procent av befolkningen i vissa orter. Utöver dessa finns det egentligen bara specialklasser och kanske ibland några kvarglömda klasser, i folkskolans sjunde eller åttonde läsår.

Ärade kammarledamöter! Det är verkligen inte några elitklasser som består av 85 procent av en årskull. Inte ens om vi går ned till riksmedeltalet för realskolan, 50 procent, kan man göra gällande att det är en elit som undervisas. Det är en illusion att tro att klasserna i den gamla skolan, såväl realskolan som det tillvalsgrupperade högstadiet, är homogena. Om de någonsin har varit det, vilket jag betvivlar, så är det i varje fall mycket länge sedan.

Det väsentliga är väl ändå — och här är jag på nytt inne i den blivande skolans praktiska vardag — att konstatera och slå fast, att även lärarnas arbetssituation blir en helt annan i den nya skolan — grundskolan — än den har varit i de nuvarande skolorna. För det första får vi en uppräknig av byggnadskvoten från 225 till 350 miljoner kronor. Det är en uppräknig som borde möjliggöra för kommunerna att verkligen kunna skaffa sig lokaler i takt med övergången till den

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

nya skolan. Denna kvot kommer ytterligare att spådas på med medel för sysselsättningsfrämjande åtgärder.

Förslaget om sänkning av elevantalet i klasserna är onekligen radikalt. Det är orimligt att påstå något annat. Skolberedningens men i ännu högre grad propositionens delningsregler är generösa. Jag vågar nästan påstå att de är — det är bäst att vara litet försiktig — kanske de generösaste i världen. De stora kulturländerna har i varje fall icke generösare delningstal. Medeltalet, och det är det som är det väsentliga, kommer i årskurs 9 att bli 22; i årskurserna 4—8 blir det 26 å 27 och i årskurserna 1—3 20 å 21. Därtill kommer ytterligare s. k. förstärkningsanordningar. Det är en oräddlig sänkning av elevantalet, och det är därför jag anser att det är olyckligt att de motioner och reservationer i vilka man vill gå ytterligare ett steg — ända ned till 25 som maximum — har kommit att läggas fram sedan skolberedningen i fullständig enighet kom att stanna för 25 respektive 30 som ett lämpligt tal. Det är olämpligt, självfallet inte ur politisk synpunkt — det vore ju horribelt att mästra ett politiskt parti — utan vad jag menar är att lärarna, som i den nya situationen verkligen måste uppleva att statsmakterna ger dem hjälpmedel — till hjälpmedlen hör en sänkning av elevantalet i klasserna, information, lärarfortbildning och pedagogiska hjälpmedel — inte kommer att uppleva den verkligt stora reform som det föreliggande förslaget om sänkning av elevantalet innebär på det sätt man hade väntat eller önskat, därför att de med stöd av de borgerliga motionerna kommer att tro att reformen är en halvmesyra och att det verkliga hjälpmedlet skulle ligga i ytterligare sänkning.

Motionärerna har inte talat om kostnader, när det gäller denna reform. Redan propositionens sänkning av delningstalet från 35 till 30 innebär en ökning på omkring 60 miljoner kronor vad beträffar lärarlönerna. Kostnaderna för den av folkpartiet föreslagna sänkningen, t. ex., skulle därutöver uppgå till överlagsvis 85 å 90 miljoner kronor för lä-

rarlöner och lågt räknat 125 miljoner kronor för skolsalar, vartill kommer kostnaderna för utbildning av lärare. Jag tror att även de beloppen bör tas med i bilden. Ändå är inte detta det avgörande för denna frågas bedömning, utan det är möjligheterna att över huvud taget skaffa lärare.

Vill vi på socialdemokratiskt håll gå längre när det gäller att sänka elevantalet? Ja, ärade kammarledamöter, här är det verkligen inte fråga om vilja eller önsknings. Jag är övertygad om att jag har tillräckligt många partivänner i denna kammare som kan stå upp och önska och vilja mer än någon annan. Är det fråga om tävlan i önsketänkande, så skall ni nog vara litet försiktiga. Men den socialdemokratiska gruppen har sett detta som praktisk politik och bedömt det nu föreliggande förslaget som vad vi maximalt kan åstadkomma, om vi verkligen vill förverkliga den nya skolan och inte ha förslaget som en allmän flagga, en allmän principdeklaration om önskad standard i skolan. Jag har sagt till centerpartiets representanter tidigare i dag att de kanske skall tänka sig för ett ögonblick, innan de rusar i väg. Lärarbristen som sådan kan inte anses avskaffad i detta land förrän den sista skolan är utrustad med kompetenta lärare, och ingen — allra minst på centerparti-håll — lever väl i den föreställningen att det kommer att bli särskilt lätt för landsbygden att hänga med, om lärarbristen kommer att fortsätta. Med de lärarprognoser vi nu har att utgå ifrån kommer vi att få balans vid en sänkning till 25 resp. 30, men vi kommer inte att få den balansen förrän i mitten av 1960-talet, och i naturvetenskapliga ämnen kan det tyvärr komma att dröja längre. Skulle man gå ytterligare ett steg, så har man på borgerligt håll ett enda botemedel, en enda rekommendation, och det är vad som står i reservationens kläm, nämligen att uppmana regeringen att planera för ännu lägre elevantal! Här hjälper ju ingen planering. Ingen planerande myndighet i detta land, dess bättre, kan tvinga människor att bli lärare. Bristen har ju rätt framför allt på akademiskt ut-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

bildade lärare, alltså människor som av olika skäl skriver in sig vid universitet. Somliga blir lärare, andra blir det inte. Det är en ytterligt vanskelig väg att påstå att man skall kunna planera för en ökad lärarutbildning.

Jag vill, herr talman, som jag sade, gå förbi praktiskt taget alla de principiella synpunkterna på den nu föreliggande skolreformen. De har kommit fram i andra sammanhang och blivit väl utlagda och tolkade. Herr Palmes anförande var ett stort tal om utbildningen under 1960-talet och 1970-talet. Jag tror inte, herr Holmberg, att det var en framtid så där oerhört långt i fjärran som han talade om, utan får vi leva och ha hälsan kanske åtskilliga här i kammaren får vara med och diskutera de tingen med utgångspunkt från konkreta föreliggande förslag. I viss mån inspirerad av hans anförande vill jag säga, att vad som är det märkliga och glädjande är att de krafter som driver på är så starka. Det är utbildningsintresset — framför allt bland föräldrar men även bland de unga — det är näringslivet, det är hela samhällsmiljön, och jag är övertygad om att debatten på detta område kommer att ytterligare stimulera utbildningen. Man kommer att göra klart för de unga att det lönar sig med bättre utbildning, och bättre utbildning är i de flesta fall också längre utbildning.

Jag delar helt herr Palmes uppfattning att det kommer att bli ett enormt tryck på utbildningssektorn under detta decennium. Utbildningssektorn är redan en av de allra största. Våldiga belopp måste satsas på detta område.

Men framför allt — och jag uppberor det ännu en gång — kommer vi att stå inför det besvärliga och komplicerade problemet att så fördela den kvalificerade arbetskraften att den räcker även för läraruppgifterna på olika nivåer i detta samhälle under det kommande decenniet.

Det är därför, herr talman, som utbildningspolitiken ju i sällsynt hög grad numera blivit allmän politik. Den debatt som i dag och kanske även i morgon officiellt gäller grundskolan — den

obligatoriska skolan — är alltså egentligen i hög grad en debatt om ett stort samhällsproblem. Skolpolitiken har blivit samhällspolitik.

Herr STEFANSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket tacksam för att statsrådet Edenman i det första avsnittet av sitt anförande tog upp de tre detaljer i skolförslaget, som jag tidigare berört i ett anförande, nämligen den yrkesförberedande utbildningen, fackskolornas konstruktion och den praktiska yrkesorienteringen.

Jag är medveten om att statsrådet Edenman när det gäller dessa saker, som kräver ett intimt samarbete med näringslivet, haft ingående konferenser med näringslivets organisationer och på basis av dessa konferenser försökt komma fram till en för alla acceptabel lösning. Detta har emellertid inte lyckats. Näringslivets organisationer har ju en annan uppfattning om hur dessa frågor skall organiseras än vad statsrådet har, i varje fall när det gäller den yrkesförberedande utbildningen och yrkesorienteringen.

Skolförslaget säger, och statsrådet Edenman sade i sitt anförande nu, att det varit skolberedningens avsikt att utbildningen både inom det nionde skolåret och fackskolorna skall spänna över breda utbildningsområden. Det skall inte vara någon specialisering av utbildningen, och varken nionde klassen eller — såvitt jag förstod — fackskolorna skulle utgöra någon rekryteringsbas för näringslivet. De skall hjälpa eleverna att orientera sig i yrkeslivet och underlätta deras yrkesval.

Jag vill bara till detta anföra, att man på två olika områden gått ifrån den principen, nämligen vad det gäller linjen 9 mek och de tekniska fackskolorna. Det är inte så egendomligt att vissa delar av näringslivet sett på linjen 9 mek med en viss oro. Man har ansett att den linjen innebär en alltför stark specialisering mot ett visst yrkesområde, och man har befarat att den ungdom, som får en yrkesförberedande utbildning i 9 mek se-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

nare skulle komma att länkas in mot de yrkesområden, som har behov av just den utbildning som denna linje kan ge. Det är väl också därför som man från andra branscher inom näringslivet föreslagit en annan konstruktion av 9 mek.

Man har också sagt att 9 mek skulle kvalificera till inträde i yrkesskolor, och detta måste innebära, att den undervisning som eleverna får i 9 mek, ger underbyggnad för fortsatt yrkesutbildning i yrkesskolor inom det mekaniska området.

När det gäller fackskolorna är ju de tekniska fackskolorna mycket starkt inriktade mot tre olika områden, nämligen elektro-, byggnads- och maskintekniska branscherna. Det har föreslagits att en teknisk fackskolelinje skulle få upprättas för den kemisk-tekniska branschen. Jag har sagt att dessa tekniska fackskolor kommer att bli synnerligen attraktiva för eleverna. Huvudparten av de elever som kommer från 9t kommer att gå till den tekniska fackskolan, och då kommer dessa elever att länkas över till de specialområden som finns representerade i fackskolorna.

Det är inte så underligt att man inom andra yrken, som behöver en tvåårig teoretisk utbildning ovanpå grundskolan, också vill använda sig av begreppet fackskola. Det är detta som ligger bakom det förslag som jag lagt fram i en motion.

När det gäller yrkesorienteringen i åttonde klassen är statsrådet också medveten om att näringslivet är mycket tveksamt, och jag vet att statsrådet haft ingående diskussioner med representanter för detta. Det framgår också av propositionen att statsrådet tagit intryck av denna tveksamhet. Statsrådet säger själv, att förslaget i detta avseende inte är att betrakta som kategoriskt utan att det har karaktären av »en positiv försöksverksamhet». Varför inte då direkt säga ut att detta skall vara en försöksverksamhet, som läggs under skolöverstyrelsen, att denna försöksverksamhet skall insamla material från olika håll och att man efter någon tid skall bedöma försöksresultatet och då ompröva hela frågan?

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få annotera den hovsamma ton som herr statsrådet använde i sitt tal här i kväll. Den stämmer ju överens med den uppfattning som vi har, att även om meningarna varit delade på vissa områden — en del också mycket väsentliga — så strävar vi dock allesammans framför allt till ett gemensamt arbete för den nya skola som skall komma.

Herr statsrådet sade, att enigheten kring beslutet om den nya skolan var mycket stor. Ja, det är nog sant att man nu vill ha ett beslut om skolan. Man har levt i ovisshet så länge, att man behöver ett beslut. Därom är nog alla eniga.

Men om utformningen av skolan är enigheten inte lika framträdande. Med det ansvar som jag känner för min uppgift att representera Värmland i denna kammare har jag inte kunnat underlåta att ta hänsyn till de uppfattningar, som har framförts av lärarorganisationerna, alltså av dem som verkligen har att göra med undervisningen just i de årskurser som det här gäller. Jag har tidigare på förmiddagen sagt, att det inte kan vara fråga om en politisk aktion, därför att de personer som står bakom tillhör olika politiska partier. Det kan inte heller vara fråga om en prestigesak inom en viss lärargrupp, därför att både akademiskt bildade lärare och folkskollärare finns med. Jag har också sagt, att det inte kan vara fråga om några ekonomiska synpunkter som lärarna anlagt. Jag har känt det så, att de hyst en oro för sitt arbete i den blivande skolan. Det sade ju också herr statsrådet, och han sade att oron byggde på att de inte kände till de hjälpmedel som de skall få i skolan, framför allt lättnaden på grund av det lägre elevantalet i klasserna. Jag tror emellertid inte att man kan negligera lärarnas oro.

Herr statsrådet påpekade också att vad som föreslogs i reservationen om den ökade lärarutbildningen var att regeringen skulle planera för en sådan ökad utbildning. Denna önskan är någonting som vi känner mycket starkt. Vi har

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

intryck av att planeringen just på den punkten varit otillräcklig. Det har visat sig bl. a. däri att man vid ett par tillfällen — både i vintras när det gällde vidareutbildningen av gymnasieingenjörerna och nu när man föreslagit den förkortade lärarkursen — har fått tillgripa provisoriska åtgärder, som inneburit en sänkning av utbildningstiden och en sänkning av lärarnas utbildningsstandard för att klara situationen.

För mig ter det sig också väsentligt, att man ordnar disciplinförhållandena och ger lärarna ett stöd i deras arbete, så att läraryrket blir mera attraktivt för dem som är lämpade att studera till lärare.

Även beträffande den förberedande yrkesutbildningen använde statsrådet påfallande milda toner. När han säger, att det gäller att inte förbereda eleverna för något bestämt yrke, då de lämnar skolan, och att detta är anledningen till att man inte skall skapa flera linjer i nionde årskursen, vill jag påpeka att det är avsett att det skall finnas så många möjligheter till vidareutbildning för dem, som valt fel yrke från början, att det inte skall vara omöjligt för dem att kasta om. En jordbrukslinje inom ett jordbruksdistrikt förefaller mig åtminstone lika väl indicerad som en skogsbrukslinje.

Jag skulle slutligen vilja säga, att skolan ingalunda är färdig i dag. Vi siktar framför allt på en fortskridande skolreform, där man skall ta hänsyn till de erfarenheter som görs i den nya organisationen och rätta sig efter dem. Det kan hända att det visar sig, att mycket av det som man bestämmer i dag får ändras för att man skall få en bra skola.

Herr Palme talade om »triumfens dag». När han sade det kunde jag inte underlåta att tänka på den gamla romerska berättelsen om slaven som står på triumfatorns vagn och säger: Herre, kom ihåg att du är dödlig!

I viss mån kan det väl tyckas, att herr Palme är en slav till departementschefen, men jag tror aldrig att han viskar de orden!

Fröken LJUNGBERG (h) kort genmäle: Herr talman! Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet förde på tal de opinionsyttringar från lärarhåll, som vi haft anledning att beröra åtskilliga gånger förut i dag. Statsrådet citerade då med emfas ett uttryck som skolberedningen har formulerat och — tror jag även utskottet citerat, nämligen att skolans uppbyggnad inte i första hand är en fråga för fackmän, utan en samhällsfråga.

Det uttrycket förefaller mig med förlov sagt vara en ren truism. Det är en lika självklar och en lika gammal sanning som den som en gång formulerades på det ädla romarspråket och som på svenska lyder: »Vi lär inte för skolan utan för livet.» Men det är lika självklart, att dessa fackmän också utgör en del av samhället, och därför är också deras uppfattning någonting att ta hänsyn till.

När då herr statsrådet vill göra gällande att de »generösa delningsregler», som föreslås i propositionen, är av den arten att arbetsituationen avsevärt kommer att förbättras för lärarna, men att lärarna möjligen känner sig besvikna ändå, därför att den borgerliga oppositionen talar om ännu bättre delningstal, vill han stjälpas över skulden för lärarnas oro på oppositionen. Jag har här framför mig petitionen, som finns i stencilerad form, och jag kan där inte hitta ett enda ord om delningstal i klasserna. Det säges där: »... den oro vi känner inför ett bestämt drag i propositionens högstadiemodell, nämligen den generella bestämmelsen om de sammanhållna klasserna.» Slutligen framhålles: »Lås inte fast oss vid principen om de till och med årskurs 8 sammanhållna klasserna!»

Herr statsråd! Detta har inte direkt med delningstalet att göra. Detta är en annan viktig fråga, och då kanske vi nalkas det som herr Palme var inne på. Denna skolreform, som på många sätt är en välsignad reform och kommer att bli till utomordentlig glädje, är dikterad — och måste vara dikterad, som herr Palme sade — av en politisk vilja. Och det

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

är därför som också en annan politisk uppfattning än den som har dikterat reformen har rätt att föra sin talan vid ett tillfälle som detta.

Vi lyssnade med fascinerat intresse till herr Palmes framställning. Den var skaldisk, visionär och intressant på många sätt. Och jag tror inte att den bara var skaldiskt visionär; utan mycket av vad han sade kommer att besannas. Jag har en lika stor framtidstro som han, men jag kan inte hjälpa att jag som företrädare för en konservativ samhällssyn i någon mån saknar i hans framställning det som gör även framtidsoptimismen stark, nämligen förankringen i, förstäl- sen för och beroendet av det förflutna.

Herr Holmberg nämnde nyss en av statsrådet Edenmans företrädare i ämbetet, ecklesiastikminister Bagge, som år 1940 lät skolutredningen starta — den utredning som kom att bli företrädaren för de två utredningar, som sedan har kommit att fullfölja reformarbetet fram till denna dag. Jag vill sluta med att citera — vilket jag tycker kan vara riktigt på en dag som denna — vad professor Bagge bl. a. sade i samband med direktiven till 1940 års skolutredning. Han yttrade följande: »Sammanförandet av ett flertal nu aktuella skolfrågor i ett utredningsuppdrag ställer givetvis stora krav på utredningsarbetet såsom sådant och kan medföra dröjsmål med lösningen av en eller annan fråga. Men jag vill ifrågasätta, om icke de olägenheter och svårigheter, som härigenom uppstår, uppväges av fördelarna av att det svenska skolväsendet sent omsider, i samband med prövningen av dessa med varandra sammanhängande frågor, i betydelsefulla delar underkastas en granskande översyn och det hela en prövande, ordnande och avvägande samsyn i syfte att göra det ännu bättre lämpat för sitt ändamål — — —.»

Det förefaller mig, som om dessa ord av ecklesiastikminister Bagge — alltså för 22 år sedan — i hög grad kan tillämpas på de tankar om framtiden, som herr Palme framförde — men där finns också en historisk bakgrund och förankring.

Herr KALLQVIST (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har med intresse tagit del av statsrådets inlägg i kväll och jag har kanske fäst mig mer vid den senare delen av hans anförande än den förra, som gällde yrkena på ett alldeles speciellt sätt.

Jag anser att det är nödvändigt att vi återigen poängterar vad statsrådet här säger, nämligen att en skola alltid är någonting levande. Ur den synpunkten tror jag, även om jag givetvis förstår — något som också statsrådet givit uttryck för — den oro som råder inom lärarkretsar och som tagit sig i uttryck i den petition vi fått, att denna oro så småningom kan stillas.

I detta sammanhang skulle jag gärna vilja säga, att skolan kräver lojalitet från lärarnas sida. Jag har samma uppfattning som statsrådet, att vi alldeles säkert kan lita på den saken när vi så småningom kommer att genomföra denna reform i verkligheten. Vad jag i förmiddags framhävde var att det skulle vara olyckligt om man skapade en ytterligare motsättning mellan olika lärarkategorier. Jag tycker att man i detta fall har ett ansvar — det har vi på alla håll — och att man bör känna ansvaret och sedan försöka ta konsekvenserna av det.

Jag har tidigare här i dag, innan statsrådet var närvarande i kammaren, givit mitt varma erkännande åt det verkliga krafttag, som här har tagits. Jag föreställer mig att herr statsrådet måhända har haft litet bekymmer med ett annat statsråd som har hand om pengarna. Att dessa statsråd tillsammans tagit ett gott tag ger vi vårt erkännande åt; vi blev kanske glatt överraskade på den punkten.

I våra motioner och i våra yrkanden här framhåller vi, att det dock är tänkbart att man skulle ha kunnat gå ett steg vidare. Det är väl inte alldeles säkert, som herr Edenman gör gällande, att det tal som har föreslagit i propositionen är den enda riktiga och att man inte skulle kunna komma längre. Jag tror inte att det finns någonting som bevisar detta. När herr Edenman menar att det

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

föreligger ett önsketänkande från vår sida, så torde den bedömningen enligt min mening vara felaktig. Vi har ju försökt beräkna så långt det nu är möjligt — och det är kanske inte så lätt — vad förslaget skulle kosta. Vi kan nog vara överens om att även om det kostar mycket, det dock är mödan värt när man skall ge skolan möjligheter att i sitt arbete få något alldeles nytt. Vi är ju överens om att denna reform måste innebära att vi får en ny pedagogik, andra möjligheter att lära eleverna arbeta och att lära lärarna att inte vara föreläsare utan arbetsledare. Det blir nog därför nödvändigt enligt min mening att man går ett steg längre.

Härtill skulle jag vilja lägga, att den reform, som vi nu aviserar, inte skall genomföras i morgon. Vi har nämnt årtalen 1970—1971. Till dess hoppas vi att man skall kunna få resurser. Jag hoppas vidare, att de som då har hand om resurserna är lika välvilliga som man har varit 1962. Vi kanske då har kommit ett stycke åt det håll, som vi här har skisserat.

Det är alldeles nödvändigt, att man har klart för sig att önskemålen i våra motioner helt ligger i linje med vad vi nu står i begrepp att besluta om — en ny skolreform — och kanske även syftar till att man så småningom skall få en ännu bättre skola än vi kan få med den reform, som här är föreslagen. Jag vill därför inte acceptera uttrycket »önsketänkande». Det finns säkert ganska mycket verklighet bakom våra förslag.

Det är en annan fråga, som jag i kväll också skulle vilja omnämna. Det är disciplinfrågan. Jag har tidigare yttrat, att det skulle ha varit önskvärt, om ecklesiastikministern hade kunnat gå oss till mötes ett stycke, så att vi kunde ha fått medel till viss försöksverksamhet på området. Jag tror att det skulle vara mycket värdefullt om man på denna punkt kunde nå ett resultat, som vi väl allesammans är mycket angelägna om.

Vad beträffar den vision, som herr Palme här framförde, vill jag bara till-

lägga, att jag tror att den var riktig. Om man når dithän kanske man också löser många av våra ungdomsproblem — jag berörde det spörsmålet i mitt anförande på förmiddagen. Även den sidan av saken har betydelse i detta sammanhang.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Den konsilianta ton, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i början utlovade, räckte inte riktigt till slutet av hans anförande. Även centerpartisterna fick ett litet extra fläskben i sammanhanget.

Statsrådets resonemang förvånar mig något, när han försöker göra gällande att den avgränsning när det gäller lärarutbildningen, den sänkning av delningstalet o. s. v., som socialdemokratien nu en gång bestämt sig för, är det enda sanna, verkliga och möjliga. Alla övriga förslag betecknar han som önsketänkande. Eftersom han liksom försöker skrämma centerpartisterna ur reservationsgruppen bakom delningstalet genom att göra gällande, att det för landsbygdens vidkommande skulle bli särdeles besvärligt, skulle jag vilja fråga vad det är som talar här för. Erfarenheterna hittills har ju faktiskt givit vid handen, att det mången gång varit lättare att få lärare till landsbygdens skolor än till städernas skolor. Det finns många exempel härpå. Jag har tyvärr ingen personlig erfarenhet, men jag har hört tillräckligt många vittnesbörd i ämnet för att kunna göra detta uttalande.

Vidare förhåller det sig faktiskt på det sättet att om de linjer för landsbygdens nya skola, som vi här har anslutit oss till, över huvud taget skall bli verklig, är det ett oavvisligt krav att man ökar lärarutbildningen. Skall det över huvud taget bli möjligt att starta 2-parallella högstadieskolor, ge särskilda förstärkningsanordningar och ge mindre grupper tillvalsmöjligheter, är det uppenbart att man måste gå in för en ökad lärarutbildning. Vad är det som hittills har hindrat en ökad lärarutbildning? In-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

te är det tillströmningen till utbildningsanstalterna. Tvärtom står det väldiga köer framför dessa anstalter, och varje år avvisas stora skaror.

Statsrådet gör gällande att reservanterna inte har någonting annat att anvisa än planering, och den vill man naturligtvis att regeringen skall göra. Ja, det är kanske oriktigt, att den socialdemokratiska regeringen skall ombesörja planeringen. Får jag påminna statsrådet om att jag för ett par dagar sedan hade nöjet att från denna talarstol försvara statsrådets åtgärder när det gällde utbildningen av vissa lärarkategorier. Med det perspektivet är det nog enligt min mening litet obehagligt att nu bli ställd inför påpekandet, att när man talar om planering så menar man bara att regeringen skall göra den. Vilken annan institution i detta land skall man i annat fall vända sig till? Jag skulle vara tacksam för ett besked på den punkten.

Jag får nog säga, herr talman, att jag vill betrakta statsrådets besked på den nu diskuterade punkten såsom ett avståndstagande från tanken att ge landsbygden den skola som vi menar att den bör ha. Jag skulle vara mycket tacksam, om ecklesiastikministern ville bekräfta om jag på denna punkt fattat honom rätt. Skall man sålunda genom att förklara att det är omöjligt att öka lärarkadern också i samma andetag förklara det omöjligt för landsbygden att få den skola, som äntligen till slut skall göra det möjligt att få samma utbildningsmöjligheter för ungdomen på landsbygden som i städerna?

För oss i centerpartiet — jag knyter an till dem som statsrådet särskilt utmärkte — är detta högst väsentligt i detta sammanhang. Om statsrådet sålunda med detta sitt besked menar att man inte skall beträda de vägar, som jag här ansett vara nödvändiga, vill jag genast säga att detta besked kommer att upptagas med den största besvikelse ute på landsbygden. Och det kommer inte att vara till någon stimulans för kommunalmän och ansvariga myndigheter på det lokala planet, som nu skall ta itu med sin del av detta arbete.

Jag vore som sagt tacksam om jag kunde få något besked på denna punkt — ett besked utan horn och utan tänder.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Herr Torsten Andersson undrade varför det elevantal, såsom han uttryckte det, »socialdemokraterna hade bestämt sig för» är det enda riktiga. Ja, herr Torsten Andersson, om saken vore så enkel hade vi kanske anledning att tala något försiktigare i denna fråga och betrakta den mera som en allmän partipolitisk angelägenhet.

Men nu är det inte så. Jag skall be att få citera några rader ur skolberedningens betänkande, där det heter: »Vid vägande av olika omständigheter mot varandra, varvid stor hänsyn tagits till önskvärdheten att ge lärarna bättre möjligheter att förverkliga grundskolans målsättning, har beredningens ledamöter, trots de förhållandevis betydande kostnadsökningar som denna reform är förenad med, utifrån sina olika utgångspunkter enats om att för grundskolan föreslå den minskning av elevantalet i klasserna som erhållits genom att i princip ny klass» etc. etc.

Det är alltså inte ett socialdemokratiskt förslag, som ligger bakom delningstalet 30 när det gäller hög- och mellanstadiet och 25 på lågstadiet, utan det är ett förslag som skolberedningens samtliga ledamöter efter expertutredningar och långa sakliga diskussioner kommit fram till, ett förslag som är realistiskt med hänsyn till våra möjligheter men som dessutom, vilket för mig varit det väsentliga, är ett förslag som också verkligen skulle innebära en väsentlig förbättring och ökade möjligheter för lärarna att verka. Vad jag nu sagt gäller också fröken Ljungbergs anförande.

Mot denna bakgrund är det egendomligt att samtliga borgerliga partier, som varit representerade i skolberedningen, nu stryker ett streck över dessa tal och kastar fram en förhoppning om ytterligare sänkning av talen. Det kan komma att få en psykologiskt olycklig inverkan på lärarna, som menar — som jag tidi-

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

gare sagt i medkammaren — att detta kanske bara är en halvmesyr. Man ger dem med andra ord falska förespeglningar.

Kan inte regeringen planera, frågar herr Torsten Andersson. Ja, kan och kan — den försöker i alla fall, bl. a. med hjälp av personer av herr Torsten Anderssons kapacitet, exempelvis i gymnasieutredningen. Låt oss för ett ögonblick stanna inför en planeringsuppgift på detta område, varvid det gäller att skaffa flera lärare. Regeringen har planerat bl. a. på det sättet, att vi har en särskild grupp, lärarutbildningsakkunniga, som är utrustade med en betydande expertis när det gäller prognoser. Nu föreligger sedan några dagar lärarprognoser beträffande småskollärare och folkskollärare och sedan en månad prognoser beträffande ämneslärare. Prognosen, som varit tidsödande — det är alla prognoser — utgår ifrån skolberedningens delningstal. Vi kommer ändå fram till ganska avsevärda brister, framför allt när det gäller de akademiskt utbildade lärarna.

Om vi då, herr Torsten Andersson, skall planera vidare, eller om vi skall göra det i gymnasieutredningen, så betyder det att vi får skaffa oss en helt ny prognos, och det kan vi ju naturligtvis göra; den dröjer något år kanske. Men det skulle betyda att man 1962 skulle sätta upp ett mål, där man vet att bristsituationen är så stor att inte någon, som försöker att se realistiskt ekonomiskt på detta, kan tro att det är möjligt. Om man alltså inte tror att resurserna finns inom överskådlig tid kan man inte gärna ge sig till att planera.

Det är alltså svaret på herr Torsten Anderssons efterlysning av planering.

Jag är övertygad om att herr Torsten Andersson mycket snart i gymnasieutredningen kommer att ställas inför sådana planeringsfrågor. De är oerhört besvärliga. Nu kommer fackskolorna att kräva nya lärare. Dessa har vi inte räknat med. Vi har räknat med att endast 20 procent av eleverna går till fackskolorna, men det kan bli 30 procent eller kanske ännu fler.

Ingen vet ännu vad gymnasieutredningen kommer att stanna för när det gäller utbyggnaden av gymnasieväsendet. Såväl herr Torsten Andersson som herr Palme sitter i gymnasieutredningen. Dessa båda tillsammans tror jag kommer att representera en ganska stark dynamisk kraft; det kommer säkerligen att bli höga tal när det gäller behovet av gymnasielärare. Jag skulle här kunna exemplifiera från det ena området till det andra.

Fröken Ljungberg menade att lärarna hade vänt sig mot det generella i fråga om de sammanhållna klasserna. Men bestämmelserna är inte generella i den bemärkelsen, att det inte finns möjligheter till några undantag. Det finns möjligheter till avvikelser i särskilda fall, som det står i den mycket diskuterade § 166 i skolstadgan. Den är också avtryckt i skolberedningens betänkande, och jag tror att den även finns i skolpropositionen. Det är ett löfte som jag har avgivit i propositionen, att skolstadgan — som utfärdas av Kungl. Maj:t — i den paragrafen kommer att ha detta sakliga innehåll, och detta medger vissa avvikelser. Så helt generell är alltså inte bestämmelsen.

När det slutligen gäller min företrädare, ecklesiastikminister Bagge, har jag också tidigare i dag sagt, att tillsättandet av skolutredningen var ett riktigt och djärvt initiativ. Man kan tillägga att det var djärvt mot bakgrunden av att det då var krig i världen. Men jag sade också, och det vill jag upprepa här, ty någon falsk historieskrivning finns det ingen anledning att hålla sig med i detta hus, att direktiven och intentionerna tyvärr inte kom att motsvaras av verkligheten och av resultaten. Utredningen fick en sammansättning som snart visade, att ledamöterna satt fast i gamla skolpositioner. Jag läste häromdagen återigen vissa kapitel i ett av de mera kända betänkanterna — de var ju ganska många; man gjorde många fina och förnämliga undersökningar som inte minst skolkommissionen hade glädje av. Det jag läste handlade om »sambandet mellan folkskola och högre skolor». Det

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

betänkandet avlämnades 1944, alltså för 18 år sedan. Mot bakgrunden av att det endast är 18 år sedan är det ett dammigt betänkande, fröken Ljungberg. Det finns ingenting av den problematik, som vi i dag diskuterar, i detta betänkande. Det är fortfarande parallellskolan, det är urvalet och hela den gamla synen på skolväsendet, som där möter oss.

Resultatet blev till sist också, att akademikerna ställde sig på den ena sidan och folkskollärarna på den andra — några lekmän fanns det ju inte. Men det fanns en betydande person, som var akademiskt utbildad, som hade varit rektor i ett läroverk som fröken Ljungberg väl känner till och som sedan blev förste folkskoleinspektör här i Stockholm. Det var Bror Jonzon. Han hade en mellanlinje. Och var det någon som pekade framåt, så var det denne ende ledamot i sin isolerade reservation.

Detta tycker jag, herr talman, inte är en falsk historieskrivning. Skolkommisionens tillsättande 1946, ett verk av den nuvarande statsministern, skedde ju också därför att man — och det gäller självfallet framför allt socialdemokraterna — betraktade skolutredningen som passé redan när den lämnades. Den var betydelsefull som expertutredning, men något samlande resultat, något beslut på basis av dess utredningar, var det inte möjligt att åstadkomma.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag skall endast be att till protokollet få anteckna, att det *icke* var jag som politiserade frågeställningen. Orden föll så från statsrådets egen mun, att »vi har inom den socialdemokratiska gruppen ansett detta mått vara till fyllest». Nog om det.

Sedan måste jag säga, att jag som ledamot av gymnasieutredningen tyvärr anser mig förhindrad att diskutera frågan från den utgångspunkt som statsrådet här dragit upp.

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle bara vilja framföra önskemålet, att man inte bara

planerar kurser som kan åstadkomma en ökad utbildning. Man bör också försöka häva de förhållanden, som gör att så många som utbildar sig för läraryrket lämnar det.

Jag talade i mitt förra inlägg om nödvändigheten av att man försöker göra läraryrket attraktivt. Det är tråkigt att så många av dem, som börjar att studera för att bli ämneslärare, lämnar den banan. Jag nämnde i morse en del siffror i denna del, som delvis står i propositionen om lärarutbildningen, delvis också lämnades av statssekreterare Löwbeer i utskottet. Jag tycker det är väsentligt, att man försöker åstadkomma förbättrade förhållanden i det avseendet och jag pekade särskilt på disciplinsvårigheterna.

Sedan skulle jag i anledning av departementschefens påpekande av att det betänkande, som skolutredningen avgav 1944, var så dammigt och förlegat, vilja läsa upp — mot bakgrunden av den diskussion vi haft om differentieringsfrågorna — vad skolkommisionen skrev 1950. Man skrev på sidan 73: »I större skolor torde det bli möjligt att i sjunde och åttonde klasserna nyuppdelade eleverna i klassavdelningar efter deras ämnesval.»

Men det är ju precis vad vi har sagt! Antingen är också detta ett dammigt och förlegat betänkande, eller också har vi rätt!

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Debatten om den nya skolans utformning har pågått här i många timmar, och det är därför inte lätt att tillföra debatten nya synpunkter. Man kan väl inte heller undvika vissa upprepningar.

Jag har haft förmånen att tillhöra särskilda utskottet, och jag har i allt väsentligt varit fullt ense med utskottet i dess ståndpunkter. Emellertid är skolan, såsom det har sagts här, en samhällets angelägenhet. Man kan säga att den är den plattform på vilken hela det moderna samhället vilar, och därför är det också ett samhällsintresse att skolans

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

målsättning, dess innehåll och organisation speglar dagens samhälle.

Det är i och för sig inte så underligt att här förekommer brytningar mellan den nya skolan och den skola som vi lämnar bakom oss, som ju är en urvalsskola, där urvalsprincipen har varit den vägledande. Nu gäller det att lägga grunden till en ny skola, där tillvalsprincipen blir vägledande. Alla barn och ungdomar skall oavsett bostadsort få chansen att komma i närheten av kunskapens träd. Vi alla som känner den gamla skolan har närmast den känslan, att det bara var fallfrukterna från kunskapens träd som vi nådde. Vi kom aldrig i närheten av de verkliga kunskaperna, men nu är det en annan skola som skall skapas. Det ställer kanske större krav, framför allt på informationen till målsmän och föräldrar om innehållet och insikt om vilka chanser som här erbjuds att välja rätt och att hålla kontakt med skolan. Det har också understrukits i utskottets utlåtande att det är viktigt att bygga ut kontakterna och på så sätt förankra skolan i folket.

Det är någon professor som sagt att det här landet är så litet till folkmängden, att det kanske på sin höjd föds 20 eller 30 barn som är så intellektuellt utrustade, att de kan lära sig behärska den högre atomfysiken eller den högre matematiken. Är de inte fler till antalet, måste det vara en hela samhällets angelägenhet att ordna skolan så, att denna begåvningsreserv får sin chans oavsett var barnen föds och växer upp. Skall vi kunna hävda oss, måste vi satsa på den värdefulla faktor som det mänskliga materialet utgör. Jag tror att vår skola kommer att ge oss den möjligheten.

Många talare här har uttalat sig om möjligheterna att utnyttja de framtida resurserna, och här fördes tidigare en debatt om reservation 1971, som de borgerliga representanterna i utskottet har avgivit. De kräver där en successiv och ytterligare sänkning av delningstalet för antalet elever i grundskolans alla stadier så att läsåret 1970/71 ingen klass normalt skall innehålla mer än 25 elever.

Det önskemålet har diskuterats här, men undervisningsrådet Marklunds avhandling har givit oss anvisningar om att antalet elever kanske inte har den inverkan på undervisningens innehåll som man tidigare trott, även om lärarna får ett merarbete i större klasser.

Det här är en fråga om var vi skall satsa resurserna framgent och om det angelägnaste för en fortsatt skolreform är att delningstalet sänks. Här kommer vi in på många andra frågor. Jag representerar en landsända där vi har ont om lärare redan i den nuvarande skolan. Vi har många lärare som inte har behörighet, och i vissa fall får personer som bara har realexamen anlitas som lärare. Det har till och med varit skolstrejk uppe i Tornedalen på grund av att man inte haft behöriga lärare. Skulle vi i det läget gå ytterligare ett steg mot att minska antalet elever i klasserna och därmed minska lärartillgången? Jag är övertygad om att landsbygden och särskilt glesbygderna i så fall skulle få sitta emellan.

Var skall vi då satsa resurserna? Det sägs att vi skall skapa en demokratisk skola. Skall den bli demokratisk, måste vi ge de elever ökade möjligheter som av olika anledningar — kanske lyten av olika slag, inte kan hävda sig i skolan. Därför menar jag att det bör ges ökat utrymme åt specialundervisningen och utbildningen av speciallärare. Det måste vara angelägnare ur demokratisk synpunkt att ge dessa eftersatta elever en chans. Här kommer hela den verksamhet som sammanhänger med skolkuratorerna och skolpsykologerna in i bilden.

Det har talats om de svårigheter som lärarna har med disciplinen. Om vi skall komma till rätta med disciplinsvårigheterna räcker det inte med att bara utfärda förbud och förordningar, utan vi måste söka finna ut bakgrunden till barnens beteende. Det kan inte ske på annat sätt än genom att skolpsykologer får tillfälle att undersöka bakgrunden till barnens olika beteenden. En utbyggnad av skolpsykologverksamheten är därför en fråga av större angelägenhetsgrad än

Ang. reformering av den obligatoriska skolan m. m.

att få till stånd lägre delningstal i klasserna.

När det gäller fördelningen mellan staten och kommunerna av kostnaderna för den nya skolan, har utskottet inte velat göra något ställningstagande. Då vi nu skall få en skola, som skall ge alla elever i detta land, oavsett bostadsort, miljö och kommun, samma möjligheter till utbildning, måste det även vara ett demokratiskt krav att kostnaden fördelas lika på de olika kommunerna. Alla vet att det därvidlag skiljer sig ganska väsentligt för närvarande. I många landskommuner, framför allt i glesbygderna, utgör kommunens kostnader för skolväsendet ofta hälften av kommunens samtliga utgifter. I andra kommuner kanske man bara behöver offra en tredjedel eller en fjärdedel av de samlade utgifterna på skolväsendet. Det har nu meddelats att 1958 års skatteutjämningskommitté har till uppgift att åstadkomma en rättvisare avvägning. Det måste vara en lika angelägen uppgift som att få till stånd ett lägre delningstal i klasserna att här skapa rättvisa när det gäller kommunernas kostnader för den framtida skolan.

Det finns, herr talman, mycket annat som har samband med proposition nr 54 och som en del talare redan berört. Det har t. ex. varit en stor debatt om folkhögskolans framtida ställning i skolsamhället. Här kommer bl. a. in i bilden den konkurrens som man befarar att folkhögskolorna kommer att få från framför allt de nya humanistiska fackskolorna. Från olika partier har motioner väckts i vilka man vill slå vakt om folkhögskolan. Jag tror också att folkhögskolan i dess nuvarande utformning kommer att fylla en väsentlig plats under 1960-talet. Även fram på 1970-talet torde vi komma att behöva folkhögskolorna. Som det redan sagts här tidigare finns det ju många elever som kanske först vid mogen ålder kommer underfund med att de behöver vidareutbilda sig och som då önskar gå igenom en folkhögskolekurs. Jag är därför övertygad om att folkhögskolan alltjämt kom-

mer att fylla en stor uppgift. Därtill kommer allt det arbete som inom folkhögskolans ram utförs på folkbildningsområde. Många olika rörelser står ju bakom folkhögskolorna i vårt land. Vi har därför all anledning att observera folkhögskolans ställning i den utveckling som vi nu går till mötes på skolans område. Utskottet säger att man hoppas att Kungl. Maj:t skall göra en samlad översyn i detta avseende. Jag hoppas att så skall bli fallet.

Det är, herr talman, inte bara för våra egna svenska ungdomar som folkhögskolan kan fylla en viktig uppgift. Vi diskuterar i olika sammanhang hjälpen till u-länderna. Det skulle enligt min mening vara utomordentligt lämpligt att placera elever från u-länderna på våra svenska folkhögskolor och ge dem möjlighet att i den miljön studera det svenska samhället. Jag hoppas därför att folkhögskolorna alltjämt skall fylla en plats i vårt skolsamhälle.

Tiden är, herr talman, långt framskriden, och jag skall därför fatta mig kort. Detta är en historisk dag då grunden lägges för en ny skola, den s. k. grundskolan. Jag hoppas att denna grund också skall bli fast och att den byggnad som här reses i form av den nya grundskolan skall bli en mäktig byggnad och ges ett sådant innehåll att våra elever och ungdomar skall finna trivsel i densamma.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag utom i de punkter där reservationer avgivits av herr Näsström m. fl.

Då tiden nu var långt framskriden och åtskilliga talare funnos anmälda, beslöts, på framställning av herr talmannen, att den fortsatta överläggningen i förevarande frågor ävensom handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Herr talmannen hemställde, att å föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde bevillningsutskottets be-

tänkande nr 46 måtte uppföras näst efter statsutskottets utlåtande nr 126.

Denna hemställan bifölles.

Anmäldes och bordlades en av herr Bengtson under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 740, i

anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 169, angående statstjänstemännens löner under åren 1962 och 1963 m. m.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 22.57.

In fidem

K.-G. Lindelöw